

ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

РЕДЬКВА АНДРІЙ МИХАЙЛОВИЧ

УДК 811.112.2'34'37:82-92

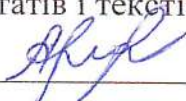
ДИСЕРТАЦІЯ

**ФОНОСЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТІВ
(НА МАТЕРІАЛІ ПРОМОВ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ПОЛІТИКІВ)**

035 – Філологія

Галузь знань 03 – Гуманітарні науки

Подається на здобуття наукового доктора філософії у галузі філології.
Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ А. М. Редьква

Науковий керівник: **Кушнерик Володимир Іванович**, доктор філологічних
наук, професор

Чернівці – 2023

АНОТАЦІЯ

Редьква А. М. Фоносемантичні особливості публіцистичних текстів (на матеріалі промов німецькомовних політиків). Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 – Філологія. – Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, 2023.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в ньому комплексно досліджено фоносемантичні особливості німецькомовних публіцистичних текстів політиків Німеччини та Австрії, оскільки сфера публіцистичного дискурсу є малодослідженою з погляду фоносемантики. З'ясовано звукосимволічні властивості досліджуваних фонем німецької мови з урахуванням національних відмінностей представників Австрії та Німеччини, здійснено комплексний порівняльний аналіз отриманих результатів експериментального психолінгвістичного дослідження. Досліджено та проаналізовано фонемну лексику німецької мови у публіцистичних текстах, а саме: у промовах політиків Німеччини, здійснено її порівняльний аналіз; досліджено та проаналізовано фонемну лексику німецької мови у промовах політиків Австрії, здійснено її порівняльний аналіз. Досліджено та проаналізовано фонемну лексику німецької мови у публіцистичних текстах на загальносуспільну тематику, зроблено її порівняльний аналіз із публіцистичними текстами політиків Австрії та Німеччини. Здійснено також порівняльний аналіз промов політиків Німеччини та Австрії, встановлено особливості використання фонем політиками цих двох країн.

Практичне значення дослідження полягає у статистичному встановленні вагомості звукових комплексів та інтонаційних засобів, які несуть у собі політичні промови у свідомості носіїв німецької мови; застосована лінгвостатистична методика дозволить ґрунтовніше вивчати звукосимволізм

німецької мови та глибше враховувати психічні реакції інформантів на графічну фіксацію конкретних звукових комплексів. Основні положення роботи можуть бути використані в курсах із загального мовознавства, прикладної лінгвістики та фоносемантики, а також – у подальших дослідженнях різножанрових німецькомовних текстів.

Проаналізовано теоретичну наукову літературу із звукосимволізму. Досліджено та систематизовано історію розвитку ідей фоносемантики: Античність – діалог Платона про імена, питання виникнення слів та номінації, теорії природного і штучного характеру виникнення мови; Середньовіччя-Романтизм – припущення про недовільність зв'язку між звуком і значенням, виокремлення ономапоєї та звукосимволізму, теорії про наявність у звуків власної семантики, звукоколірні асоціації; кінець 19 – поч. 20 століття – початок теоретичного вивчення звукосимволізму, вивчення природи вигуків та ономапоетичних утворень; середина 20 століття – утвердження фоносемантики як самостійної науки, створення списків слів у різних мовах зі спільними аспектами змісту, звернення до експериментальної психології; 70-80-ті роки 20 ст. – розвиток фоносемантики, доведення єдності значення і звуку, вивчення символічного значення звуків за допомогою психометричного методу, статистичний аналіз семантично-фонетичних зв'язків початкових фонемних сполучень.

Проаналізовано та систематизовано теоретичну базу фоносемантики: її об'єкт і предмет вивчення, цілі, основні принципи та закони; роль звуконаслідування та звукосимволізму при дослідженнях звукозображальності мови. Основну увагу зосереджено на трьох типах фонетичних одиниць, які розглядає семантика: фонемі, фонетичні ознаки та сполучення фонем. Вказано на важливість фоносимволізму (як основи фоносемантики) та зроблено його розмежування на суб'єктивний і об'єктивний.

Досліджено історію розвитку поняття „фонестема“. На основі проаналізованих наукових джерел фонестему визначено як дво- чи трифонемне початкове сполучення приголосних, яке володіючи певним експресивним зарядом, виконує експресивну функцію мови та здатне формувати у носія мови певні світоглядні настрої. Фонестемну лексику сучасної німецької мови складають 29 початкових сполучень приголосних.

Нами сформовано методологічну базу для здійснення дослідження фоносемантизму, зокрема застосовано метод фоносемантичного аналізу, описовий методу, зіставний метод, метод компонентного аналізу, методи квантитативної лінгвістики, а саме: лінгвостатистичний метод (критерій хі-квадрат χ^2 і коефіцієнт взаємної спряженості K), психолінгвістичний метод (психолінгвістичний експеримент).

Дослідження фоносемантизму зроблено на основі об'єктивних та суб'єктивних підходів. Так, об'єктивне дослідження проведене шляхом аналізу наукової літератури та з'ясування й уточнення дефініції таких понять, як: види вмотивованості слова, морфологічний статус слова, асоціативно-символічне значення, стилістична функція фоносемантизму, семантичний потенціал фонестемної лексики та частота її вживання.

Для суб'єктивного дослідження фоносемантизму здійснено психолінгвістичний експеримент з метою дослідження символічних значень початкових фонемних сполучень німецької мови. Використано методику оцінювання одного звучання за кількома змістами. Оцінювання проводилось за трьома шкалами: «сили» («слабкий – сильний»), «активності» («повільний – швидкий») та «оцінки» («приємний – неприємний») за п'ятибальним виміром «семантичного диференціалу». Матеріалом для дослідження було обрано 29 фонестем німецької мови. Психолінгвістичний експеримент проведено із представниками Австрії та Німеччини. Інформантами від Австрії виступили 25 студентів-германістів з Грацького університету імені Карла і Франца (Австрія,

2020 р.). Інформантами від Німеччини також були 25 студентів-германістів з Аугсбургського університету (Німеччина, 2021 р.). Названі інформанти були забезпечені відповідними анкетами та інструкціями. Результати експерименту підтверджують існування закономірностей у зв'язку «звукосполучення↔зміст», що викликають в анкетованих певні асоціативно-символічні сприйняття за шкалами «сили», «активності», «оцінки». Також, порівнявши між собою дані, отримані в результаті психолінгвістичного експерименту із представниками Австрії та Німеччини, було встановлено певні подібні та відмінні моменти у розташуванні фонестем за трьома шкалами з їх подальшими п'ятьма градаціями.

Проаналізована наукова література із досліджень фоносемантики тексту дала нам можливість стверджувати, що фоносемантична характеристика звуків поширюється також і на рівень тексту. Його наповнення звуками певних показників впливає на сприйняття всього повідомлення загалом. Встановлено, що у фоносемантиці тексту широко розробляються такі поняття, як: звукопис, інструментування, асонанс, алітерація, паронімічна атракція, іконічність тощо. Найбільшу увагу дослідженням тексту з погляду фоносемантики науковці приділяли художнім та поетичним текстам. Однією з основних ознак поетичного тексту є іконічність, пов'язана з кількісно-якісними ознаками фонетичних інвентарів, додатковим способом реалізації якої стає звукосимволізм.

Проведений аналіз досліджень фоносемантизму іншими вченими на рівні тексту свідчить, що вивчення звукосимволізму у текстах інших стилів (напр., публіцистичному) є недостатнім. Таку прогалину необхідно заповнити, адже тексти публіцистичного дискурсу висвітлюють актуальні правові, філософські, літературні, політичні, економічні й інші проблеми сучасного життя з метою вплинути на громадську думку та на наявні політичні інститути. Суть публіцистичного дискурсу становить єдність інформаційної функції та функції

впливу. Встановлено, що завдання функції впливу в межах публіцистичного тексту полягає в тому, що засоби масової інформації не просто інформують адресата, а впливають на те, як саме йому варто ставитися до предмету повідомлення, маніпулюють із свідомістю щодо висновків, які варто зробити та яких заходів ужити. Проведені дослідження з фоносемантики свідчать, що фонестеми здатні бути тим компонентом лексичної одиниці, який, володіючи певним емоційно-конотативним зарядом, формує відповідну стилістичну маркованість тексту. Відповідно – нагромадження у публіцистичному тексті лексики з позитивною або негативною фонестемною лексикою сприяє маніпуляції зі свідомістю та продукуванню у слухача певної світоглядної ідеї. Саме тому дослідження публіцистичних текстів з погляду фоносемантики видається нам перспективним напрямком.

На основі проаналізованих наукових джерел із публіцистичного дискурсу встановлено, що промова є одним з найпоширеніших методів маніпуляції та впливу на слухача. Особливо поширеними є політичні промови, які відіграють домінуючу роль у публічному комунікативному просторі. Нами виділено чотири принципи політичних промов: принцип контекстуальності, принцип текстуальності, принцип дії, принцип партійності та протиставлення. Основними функціями політичних промов є: апелятивна, інформативна, функція оцінки, легітимізації, переконання. Промова виступає процесом комунікації із аудиторією, і щоб ця комунікація стала результативною, оратори можуть вдаватися до застосування мовленнєвих стратегій та комунікативних тактик.

Для дослідження фонестем та фонестемної лексики німецької мови у публіцистичних текстах ми обрали промови німецькомовних політиків Німеччини (Ангели Меркель і Йоахіма Гаука) та Австрії (Гайнца Фішера і Александра ван дер Беллена). Нами зроблено вибірку з 30 промов для кожного з вказаних політиків, які було об'єднано за виокремленою тематикою: „війна“,

„культура“, „політика“, „економіка“, „медицина“, „міжнародні відносини“. Визначено загальну кількість слововживань у кожній промові як окремо, так загалом; проаналізовано та виявлено кількість фонестемної лексики. Промови за своєю тематикою, ідеєю, впливом на слухача були згруповані щодо їхнього емоційно-конотативного сприйняття та розділені на позитивні, негативні та промови невизначеного забарвлення. За допомогою вибірки фонестемної лексики визначено домінантні фонестеми для кожної тематичної групи, а також відповідну фонестемну лексику та асоціації, які вони викликають. Встановлено, які фонестеми є основними носіями позитивного чи негативного символічного значення.

Промови політиків Німеччини аналізувалися в порівняльному аспекті. У порівняних тематичних групах встановлено співвідношення між загальною кількістю слововживань та фонестемною лексикою. Це означає що при більшій кількості загального слововжитку спостерігається менша кількість фонестемної лексики і – навпаки, при меншій кількості слововжитку спостерігається більша кількість фонестемної лексики. Промови політиків Австрії також було порівняно між собою та були встановлені аналогічні співвідношення. Отримані результати дослідження підтверджуються значеннями критерію χ^2 та коефіцієнта взаємної спряженості K .

Для перевірки гіпотези, що у промовах політиків та у публіцистичних текстах інших видів вживання фонестемної лексики буде відрізнятись, було проаналізовано 50 статей із журналів та газет на загальносуспільну тематику. Підраховано загальну кількість слововживань; виявлено кількість фонестемної лексики; визначено домінантні фонестеми; відповідну фонестемну лексику та асоціації, які вони викликають.

Публіцистичні тексти на загальносуспільну тематику було порівняно із кожною групою промов на обрані теми: „війна“, „культура“, „політика“, „економіка“. Матеріал із загальносуспільною тематикою було порівняно з

промовами усіх чотирьох політиків разом узятих (4 порівняльні групи). Нейтральний матеріал порівняно із промовами кожного з політиків також окремо за країнами (8 порівняльних груп). Промови політиків Австрії порівняно з промовами політиків Німеччини (4 порівняльні групи).

Встановлено, використання яких фонестем характерне для німецькомовних політиків, разом узятих, у промовах на теми „війни“, „культури“, „політики“ та „економіки“. Встановлено, використання яких фонестем характерне для політиків Німеччини та Австрії в промовах у порівнянні з нейтральним матеріалом та в порівнянні між собою. Усі отримані результати дослідження підтверджуються значеннями критерію χ^2 та коефіцієнта взаємної спряженості К. Тож можна стверджувати, що фонестемна лексика впливає на емоційно-конотативне сприйняття промов.

Ключові слова: фоносемантика, звукосимволізм, фонестема, фонестемна лексика, іконічність, фонетика, емоційно-конотативне сприйняття, публіцистичний текст, дискурс, політична промова, функція впливу, маніпуляція, психолінгвістичний експеримент, χ^2 , німецька мова.

ABSTRACT

Redkva A. M. The phonosemantic features of publicistic texts (on the basis of speeches of German-speaking politicians). Qualifying scientific paper. As a manuscript.

Thesis for the Doctor of Philosophy degree, specialty 035 – Philology. – Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, 2023.

The scientific topicality of the research lies in the fact that the phonosemantic features of the German-language publicistic texts of politicians in Germany and Austria were comprehensively investigated, since the field of publicistic discourse is poorly researched from the point of view of phonosemantics. The sound-symbolic properties of the studied phonesthemes of the German language were clarified, taking into account the national differences of the representatives of Austria and Germany, and a comprehensive comparative analysis of the results of the experimental psycholinguistic research was carried out. The phonesthemic vocabulary of the German language in publicistic texts, namely in the speeches of German politicians, was studied and analyzed, and its comparative analysis was carried out; the phonesthemic vocabulary of the German language in the speeches of Austrian politicians was researched and analyzed, and its comparative analysis was carried out. The phonesthemic vocabulary of the German language in publicistic texts on general social topics was studied and analyzed, and its comparative analysis was carried out with the publicistic texts of Austrian and German politicians. A comparative analysis of the speeches of the politicians of Germany and Austria was carried out, the peculiarities of the use of phonesthemes by the politicians of the two countries were established.

The practical significance of the thesis lies in the statistical establishment of the importance of sound complexes and intonation devices that carry political speeches in the minds of German speakers; the applied linguistic-statistical technique will allow a more thorough study of the sound symbolism of the German language and a deeper

consideration of the informants' mental reactions to the graphic fixation of specific sound complexes. The main provisions of the work can be used in courses in general linguistics, applied linguistics and phonosemantics, as well as in further studies of various genres of German-language texts.

The theoretical scientific literature on sound symbolism has been analyzed. The history of the development of the ideas of phonosemantics has been studied and systematized: Antiquity - Plato's dialogue about names, the question of the origin of words and nominations, theories of the natural and artificial nature of the emergence of language; Middle Ages-Romanticism – assumptions about the existence of a connection between sound and meaning, distinguishing onomatopoeia and sound symbolism, theories about the presence of sounds their own semantics, sound-color associations; the end of the 19th - the beginning of the 20th century - the beginning of the theoretical study of sound symbolism, the study of the nature of exclamations and onomatopoeic formations; the middle of the 20th century – the establishment of phonosemantics as an independent science, the creation of lists of words in different languages with common aspects of content, turning to experimental psychology; 70-80s of the 20th century. – development of phonosemantics, proving the unity of meaning and sound, studying the symbolic meaning of sounds using the psychometric method, statistical analysis of semantic-phonetic connections of initial phonemic combinations.

The theoretical base of phonosemantics is analyzed and systematized: its object and subject of study, goals, basic principles and laws, the role of sound imitation and sound symbolism in the study of sound imagery of language. Three types of phonetic units are considered in semantics: phonemes, phonetic features, and phoneme combinations. The importance of phonosymbolism as the basis of phonosemantics and its division into subjective and objective.

The history of the development of the concept of "phonestheme" has been studied. Based on the analyzed scientific sources, a phonestheme is defined as a two-

or three-phoneme initial combination of consonants, which, possessing a certain expressive charge, performs the expressive function of language and is able to form certain worldviews in the speaker. The phonesthemic vocabulary of the modern German language consists of 29 initial combinations of consonants.

A methodological base for the study of phonosemanticism has been formed, which consists of the method of phonosemantic analysis; descriptive method; comparative method; method of component analysis; methods of quantitative linguistics, namely linguistic statistical methods, in particular the chi-squared test χ^2 and the coefficient of mutual conjugation K; psycholinguistic methods, namely the psycholinguistic experiment.

An objective and subjective study of phonosemanticism was carried out. The objective research was carried out by analyzing the scientific literature and working out such concepts as: types of motivation of the word, morphological status of the word, associative-symbolic meaning, stylistic function of phonosemanticism, semantic potential of phonesthemic vocabulary and frequency of its use.

For the subjective study of phonosemanticism, a psycholinguistic experiment was conducted with the aim of studying the symbolic meanings of the initial phonemic combinations of the German language. The technique of evaluating one sound according to several contents is used. The assessment was carried out on three scales: "strength" ("weak - strong"), "activity" ("slow - fast") and "evaluation" ("pleasant - unpleasant") according to the five-point measurement of the "semantic differential". 29 phonesthemes of the German language were chosen as material for the study. A psycholinguistic experiment was conducted with representatives of Austria and Germany. 25 German studies students from the Charles and Franz University of Graz acted as informants from Austria (Austria 2020). 25 German studies students from the University of Augsburg (Germany 2021) also acted as informants from Germany. The subjects were provided with questionnaires and instructions. The results of the experiment confirm the existence of regularities in the

"sound combination-content" connection, which cause certain associative-symbolic perceptions in the subjects on the scales of "strength", "activity", "evaluation". Also, by comparing the data obtained as a result of a psycholinguistic experiment with representatives of Austria and Germany, certain similar and different points were established in the arrangement of phonesthemes on three scales with their five gradations.

The scientific literature on the phonosemantics of the text was analyzed. It is noted that the phonosemantic characteristics of sounds also extend to the text level. Filling it with the sounds of certain indicators affects the reception of the entire message. It has been established that in the phonosemantics of the text, such concepts as: phonetics, instrumentation, assonance, alliteration, paronymic attraction, iconicity, etc. are widely developed. Scientists paid the greatest attention to text research from the point of view of phonosemantics to artistic and poetic texts. One of the main features of a poetic text is iconicity, which is related to the quantitative and qualitative features of phonetic inventories, and an additional method of its implementation will be sound symbolism.

The conducted analysis of phonosemanticism studies at the level of the text shows that the study of sound symbolism in texts of other styles, for example publicistic, is insufficient. Such a situation is rather strange, since the texts of publicistic discourse highlight current legal, philosophical, literary, political, economic and other problems of modern life with the aim of influencing public opinion and existing political institutions. The essence of publicistic discourse is the unity of the information function and the function of influence. It has been established that the task of the influence function within the publicistic text is that mass media do not just inform the addressee, but influence how he should treat the subject of the message, manipulate consciousness regarding the conclusions that should be drawn and what measures to take. Conducted studies on phonosemantics show that phonesthemes can be a component of a lexical unit that, possessing a certain

emotional and connotative charge, forms the appropriate stylistic marking of the text. Accordingly, the accumulation of vocabulary with positive or negative phonesthemic vocabulary in a publicistic text contributes to the manipulation of consciousness and the production of a certain worldview in the listener. That is why the study of publicistic texts from the point of view of phonosemantics is a promising direction.

Based on the analyzed scientific sources from the publicistic discourse, it was established that the speech is one of the most common methods of manipulation and influence on the listener. Political speeches, which play a dominant role in the public communicative space, are especially common. Four principles of political speeches are distinguished: the principle of contextuality, the principle of textuality, the principle of action, the principle of partisanship and opposition. The main functions of political speeches are: appealing, informative, assessment, legitimization, and persuasive. A speech is a process of communication with the audience, and in order for this communication to be effective, speakers can resort to the use of speech strategies and communicative tactics.

Speeches of German-speaking politicians in Germany (Angela Merkel and Joachim Gauck) and Austria (Heinz Fischer and Alexander van der Bellen) were chosen for the study of phonesthemes and phonesthemic vocabulary of the German language in publicistic texts. A sample of 30 speeches was made for each politician, which were grouped by a certain topic: "war", "culture", "politics", "economy", "medicine" or "international relations". The total number of word usages in each speech was determined separately and in general, the number of phonesthemic vocabulary was analyzed and revealed. Speeches based on their topic, idea, impact on the listener, were grouped according to their emotional and connotative perception on the "rating" scale and divided into positive, negative and speeches of uncertain color. With the help of the written phonesthemic vocabulary, the dominant phonesthemes for each thematic group, the corresponding phonesthemic vocabulary and the

associations they cause are determined. It was established which phonesthemes are the main carriers of positive or negative symbolic meaning.

The speeches of German politicians were compared with each other. In the compared thematic groups, a correlation was established between the total number of word usages and phonesthemic vocabulary, which means that with a greater number of total word usage, a smaller number of phonesthemic vocabulary is observed, and vice versa, with a smaller number of word usages, a larger number of phonesthemic vocabulary is observed. The speeches of Austrian politicians were also compared with each other and a similar ratio was established. The obtained research results are confirmed by the values of the chi-squared test χ^2 and the coefficient of mutual conjugation K.

To test the assumption that the use of phonesthemic vocabulary will be different in the speeches of politicians and in publicistic texts of other types, 50 articles from magazines and newspapers on general social topics were analyzed. The total amount of vocabulary was calculated, the number of phonesthemic vocabulary was revealed, the dominant phonesthemes, the corresponding phonesthemic vocabulary and the associations they cause were determined.

Publicistic texts on general social topics were compared with each group of speeches on a certain topic: "war", "culture", "politics" and "economy". Neutral material compared to the speeches of all four politicians together (4 comparison groups); Neutral material compared to politicians' speeches separately by country (8 comparison groups); Speeches of Austrian politicians compared to speeches of German politicians (4 comparison groups).

It has been established which phonesthemes are typical for German-speaking politicians in speeches on "war", "culture", "politics" and "economy". It was established which phonesthemes are characteristic of German and Austrian politicians in their speeches in comparison with neutral material and in comparison with each other. All obtained research results are confirmed by the values of the chi-squared test

X^2 and the coefficient of mutual conjugation K , so we can claim that the phonesthemic vocabulary affects the emotional-connotative perception of speeches.

Key words: phono semantics, sound symbolism, phonestheme, phonesthemic vocabulary, iconicity, phonetics, emotional and connotative perception, publicistic text, discourse, political speech, influence function, manipulation, psycholinguistic experiment, chi-squared test, German language.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Наукові праці у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України:

1. Редьква А.М. Дослідження фоносемантизму публіцистичних текстів німецької мови. *Закарпатські філологічні студії*. Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 29. Т. 2. С. 128-133.
2. Редьква А. М. Дослідження символічних значень початкових фонемних сполучень в німецькій мові. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Філологія. Видавничий дім «Гельветика», 2022. №56. С.123-126.
3. Kuschneryk W., Redkva A. Phonosemantische Merkmale von publizistischen Texten (aufgrund der Reden der deutschsprachigen Politiker). *Германістика в Україні: науковий журнал*. Київ, 2019. Вип. 14.С. 10-16.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

4. Редьква А. М. Фоносемантичний аналіз публіцистичних текстів (на матеріалі промов Ангели Меркель і Йоахіма Гаука). *Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики* : науковий журнал / редкол. В. І. Кушнерик та ін. Чернівці: Видавничий дім «РОДОВІД», 2019. Вип. 1 (17). С.210-215.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Редьква А. М. Фоносемантичні особливості публіцистичних текстів (на матеріалі промов Гайнца Фішера). *Іноземна мова у полікультурному просторі: досвід та перспективи*: збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кам'янець-Подільський, 9 квітня 2020 р.) / редкол. Т. В. Калинюк (відп. ред.) та ін.. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. С. 89-92.

6. Редьква А. М. Фоносемантичні особливості публіцистичних текстів (на матеріалі промов Александра ван дер Беллена). *Мова та мовлення: лінгвокультурологічний, комунікативний та дидактичний аспекти*: збірник матеріалів I Міжнародної науково-практичної конференції (м. Кам'янець-Подільський, 20-21 листопада 2019 р.) / редкол. Т.В. Калинюк (відп. ред.) та ін.. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019. С. 86-89.
7. Редьква А. М. Фоносемантичні особливості публіцистичних текстів (на матеріалі німецьких газет та журналів). *Мова та мовлення: лінгвокультурологічний, комунікативний та дидактичний аспекти*: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Кам'янець-Подільський, 19-20 листопада 2020 р.) / редкол. Т.В. Калинюк (відп. ред.) та ін.. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. С. 108-110.
8. Редьква А. М. Фоносемантичні особливості публіцистичних текстів (на матеріалі промов австрійських політиків). *Лінгвістичні горизонти XXI століття. IV студентська наукова конференція (Луцьк, 4 листопада 2020) //Scientiaestpotentia: молодіжний науковий вісник інституту іноземної філології*: наук. журн. / [редкол.: О.В. Станіслав (гол. ред.) та ін.]. Луцьк: Волинськ. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2020. №7. С. 76-78.
9. Редьква А. М. Фоносемантизм у публіцистичних текстах (на матеріалі промов політиків Німеччини). *Іноземна мова у полікультурному просторі: досвід та перспективи*: збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кам'янець-Подільський, 8 квітня 2021 р.) / редкол. Т.В. Калинюк (відп. ред.) та ін.. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2021. С. 75-79.
10. Редьква А. М. Методи дослідження фоносемантичних особливостей публіцистичних текстів. *Філологія: сучасний погляд на вивчення актуальних*

проблем. Матеріали науково-практичної конференції (м. Дніпро, 15-16 квітня 2022 р.). Херсон: Видавництво «Молодий вчений», 2022. С. 62-66.

11. Редьква А. М. Дослідження символічних значень початкових фонемних сполучень німецької мови. *Іноземна мова у полікультурному просторі: досвід та перспективи*: збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кам'янець-Подільський, 19 травня 2022 р.) / редкол. Т.В. Калинюк (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2022. С. 69-72.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	21
ВСТУП.....	22
РОЗДІЛ 1. ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ ТА ОСНОВ	
ФОНОСЕМАНТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ	
ТЕКСТІВ.....	
1.1. Ретроспектива дослідження фоносемантики.....	30
1.2. Основні поняття фоносемантики.....	36
1.3. Фонестема як комплекс початкових фонем.....	45
1.4. Звукосимволізм у тексті.....	50
1.5. Фоносемантичний простір публіцистичного дискурсу.....	56
1.6. Промова та її особливості.....	68
Висновки до розділу 1.....	77
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ, МЕТОДИКА ТА МЕТОДИ	
ДОСЛІДЖЕННЯ ФОНОСЕМАНТИЧНИХ ЯВИЩ	
2.1. Методологія та методика дослідження	80
2.2. Методи дослідження фоносемантичних особливостей.....	82
2.3. Методи квантитативної лінгвістики.....	87
2.4. Психолінгвістичні методи дослідження фоносемантизму.....	96
2.5. Матеріал та хід дослідження.....	102
Висновки до розділу 2.....	104
РОЗДІЛ 3. ОБ'ЄКТИВНЕ ТА СУБ'ЄКТИВНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ	
ФОНОСЕМАНТИЗМУ.....	
3.1. Види вмотивованості слова.....	107
3.2. Фонестемна лексика і морфологічний статус слова.....	111
3.3. Суть асоціативно-символічного значення.....	116
3.4. Семантичний потенціал фонестемної лексики.....	118

	20
3.5. Частота вживання фонестемної лексики.....	123
3.6. Стилiстична функцiя фоносемантизму.....	129
3.7. Психолiнгвiстичний експеримент: дослiдження символiчних значень початкових фонемних сполучень нiмецької мови.....	136
Висновки до роздiлу 3.....	148
РОЗДІЛ 4. ФОНОСЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОМОВ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ПОЛІТИКІВ.....	152
4.1. Промови нiмецькомовних полiтикiв як матерiал для дослiдження.....	152
4.2. Фоносемантичнi особливостi промов полiтикiв Нiмеччини.....	155
4.2.1. Аналiз фонестемної лексики промов Ангели Меркель.....	160
4.2.2. Аналiз фонестемної лексики промов Йоахіма Гаука.....	168
4.2.3. Порiвняння дослiджуваних промов А. Меркель та Й. Гаука.....	174
4.3. Фоносемантичнi особливостi промов полiтикiв Австрiї.....	180
4.3.1. Аналiз фонестемної лексики промов Гайнца Фiшера.....	182
4.3.2. Аналiз фонестемної лексики промов Александра ван дер Беллена.....	188
4.3.3. Порiвняння дослiджуваних промов Г. Фiшера та А. ван дер Беллена.....	195
4.4. Публiцистичнi тексти на загальносуспiльну тематику.....	200
4.5. Порiвняння дослiджених публiцистичних текстiв.....	202
Висновки до роздiлу 4.....	215
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	220
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	230
СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ.....	250
ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ.....	251
ДОДАТКИ.....	252

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АСЗ – асоціативно-символічне значення

з.к.с. – загальна кількість слововживань

о.ф.л. – одиниці фонестемної лексики

л.о. – лексичні одиниці

χ^2 – критерій хі-квадрат

К – коефіцієнт взаємної спряженості Чупрова

ВСТУП

Питання виникнення як мови, так і звуків, зокрема їхнього зв'язку із реальною дійсністю, цікавили людей ще з давніх часів. Треба зазначити, що сьогодні аналізом цих аспектів займаються мовознавці багатьох галузей мовознавчої науки: теоретичної лінгвістики, фонетики. Однак очільне місце в цьому ряду займає фоносемантика. Перші міркування про наявність зв'язку між звучанням та значенням слова знаходимо ще у Платона, а подальший історичний розвиток ідей та досліджень у цій сфері можемо спостерігати у таких вчених, як: Ф. Аквінський, Ж.-Ж. Руссо, Р. Декарт, Г. Лейбніц, В. фон Гумбольдт, М. В. Ломоносов, О. Єсперсен, Е. Сепір, О. П. Журавльов, В. В. Левицький.

Найголовнішим завданням фоносемантики є встановлення асоціативно-символічних значень звуків конкретної мови, що дозволяє з'ясувати низку актуальних питань. Одним із таких питань є вивчення відповідності між звуковою та змістовою сторонами мови й мовлення (О. Р. Валігура, Л. А. Комарницька, Н. Л. Львова, Л. І. Мацько, О. Б. Міхальов, О. В. Найдеш, М. В. Панов, О. І. Стеріополо, О. М. Холод, Р. Браун, Х. Марчанд, П. Садовські, Ф. Хаусхолдер). Теоретико-експериментальні пошуки вчених у цій галузі спрямовані також на встановлення спільних рис у функціонуванні фонологічних одиниць різносистемних мов (С. В. Воронін, О. П. Журавльов, А. А. Калита, Т. О. Козлова, В. І. Кушнерик, В. В. Левицький, Л. П. Прокоф'єва, С. С. Шляхова, Е. Сепір). Велика кількість наукових праць присвячена механізму виникнення фоносемантизму, тобто звукосимволізму, та його універсальному характерові (О. О. Леонтьєв, В. М. Солнцев, С. Ертель, Дж. Грінберг, Р. Якобсон та інші).

Треба зазначити, що в лінгвістичній науці маємо низку експериментальних напрацювань із фоносемантики, однак усе більша кількість досліджень проводиться з метою виявлення суто психологічних кореляцій між

звучанням і значенням (Б. Ю. Городецький, Е. І. Горошко, І. А. Зимняя, В. В. Левицький, В. Кьолер, Е. Сепір). Безліч тем усе ще залишаються не вивченими з точки зору фоносемантики, що дає лінгвістам широкі можливості для нових пошуків у цій царині.

Дослідженням функціонування фоносемантизму у різностильових текстах займалися: М. А. Балаш, О. О. Бірюкова, О. Р. Валігура, О. П. Воробйова, Ю. Л. Маленовський, Н. Ф. Пелевіна, В. Г. Скляренко та інші. Проведений аналіз досліджень звукосимволізму на рівні тексту свідчить, що найбільшу увагу науковці приділяли поетичним творам та художнім текстам. Недостатнім є вивчення фоносемантизму у текстах інших стилів. Саме тому вважається доцільним вивчення фоносемантичних особливостей публіцистичних текстів, оскільки ця сфера є мало дослідженою.

Актуальність нашого дослідження полягає в тому, що в ньому на основі розгляду нового матеріалу поглиблюються теоретичні засади аналізу фоносемантичних процесів у мові; систематизуються дослідження зв'язку „звук↔зміст“ на рівні фонемних сполучень початку слова та проводиться комплексний аналіз звукосимволічних значень початкових сполучень приголосних на основі словникової фонестемної лексики та дослідження її функціонування в текстах публіцистичного стилю.

Об'єктом дослідження стали початкові сполучення приголосних звуків bl-, br-, dr-, fl-, fr-, gl-, gr-, gn-, kl-, kr-, kn-, kv-, pfl-, pfr-, pl-, pr-, fl-, fm-, fn-, fr-, fv-, sk-, sp-, spl-, spr-, ft-, ftr-, tr-, tsv- фонестемної лексики німецької мови.

Предметом вивчення є звукосимволічні особливості початкових фонестем у німецькомовних публіцистичних текстах.

Матеріалом для роботи нам слугували промови німецьких (Ангели Меркель та Йоахіма Гаука) та австрійських (Александра ван дер Беллена та Гайнца Фішера) політиків. Було зроблено вибірку з 30 промов для кожного із названих політиків на різноманітну суспільно-політичну тематику.

Загалом нами проаналізовано 120 промов. Також було відібрано матеріал із нейтральною тематикою та проаналізовано 50 статей із журналів та газет. У всіх опрацьованих публіцистичних текстах визначено загальну кількість слововживань та проаналізовано фонестемну лексику.

Мета дослідження – вияв взаємозв'язку між звучанням і значенням початкових фонемних сполучень у німецькій мові та встановлення впливу фонестемної лексики на емоційно-конотативне сприйняття в політичних промовах публіцистичних творів.

Головні завдання:

- проаналізувати теоретичну наукову літературу та систематизувати попередні дослідження зі звуко символізму;
- здійснити об'єктивне та суб'єктивне дослідження фоносемантизму;
- зробити порівняльний аналіз фонестемної лексики німецької мови у публіцистичних текстах на матеріалі промов політиків Німеччини, а саме: Ангели Меркель та Йоахіма Гаука;
- зробити порівняльний аналіз фонестемної лексики німецької мови у публіцистичних текстах на матеріалі промов політиків Австрії: Александра ван дер Беллена та Гайнца Фішера;
- дослідити фонестемну лексику німецької мови у публіцистичних текстах на матеріалі із загальносуспільною тематикою;
- провести порівняльне зіставлення досліджених публіцистичних текстів (промов німецьких та австрійських політиків).

Методи дослідження зумовлені метою і завданнями наукової роботи.

За допомогою *методу фоносемантичного аналізу* здійснено пошук та вивчення фонестемної лексики. *Описовий метод* використано для встановлення фактів і явищ мови та їхнього подальшого використання у науковому дослідженні, тобто для виявлення фактологічної основи дослідження. *Зіставний метод* дав нам змогу зіставити та порівняти думки і погляди щодо

звукосимволізму науковців різних епох, а також дозволив виявити спільні та специфічні ознаки функціонування фонестем та використання фонестемної лексики у німецькій мові. *Метод компонентного аналізу* дав змогу розкласти факти і явища на мінімальні складові та подати їх у вигляді таблиць, що у нашому дослідженні фоносемантизму було зроблено із початковими фонемними сполученнями, одиницями фонестемної лексики, оцінками різних шкал градації. *Методи квантитативної лінгвістики*, зокрема *лінгвостатистичні методи* (критерій хі-квадрат χ^2 і коефіцієнт взаємної спряженості K), спрямовані на отримання кількісних характеристик певних мовних явищ, кількісний підрахунок яких дасть можливість глибше дослідити фоносемантичні особливості публіцистичних текстів та зробити висновки на підставі отриманих статистичних даних. *Психолінгвістичні методи (психолінгвістичний експеримент)* допоможуть виявити основні елементи організації мови та мовленнєвої діяльності особистості крізь призму її пам'яті, свідомості, індивідуальної мовної картини світу.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що в ньому комплексно досліджено фоносемантичні особливості німецькомовних публіцистичних текстів політиків Німеччини та Австрії як малодослідженої сфери комунікативної лінгвістики; з'ясовано символічні властивості досліджуваних фонестем з урахуванням національних відмінностей представників Австрії та Німеччини; нами здійснено комплексний порівняльний аналіз отриманих експериментальним шляхом результатів; досліджено та проаналізовано фонестемну лексику німецької мови у публіцистичних текстах політиків Німеччини та зроблено її порівняльний аналіз. Паралельно також досліджено та проаналізовано фонестемну лексику німецької мови у публіцистичних текстах політиків Австрії та здійснено її порівняльний аналіз; досліджено та проаналізовано фонестемну лексику німецької мови у публіцистичних текстах на загальносуспільну тематику та

здійснено її порівняльний аналіз із публіцистичними текстами політиків Австрії та Німеччини.

Теоретичне значення дисертаційної роботи в тому, що вона поглиблює теоретичні аспекти функціонування мовного знака; розширює розуміння фонем як такої, що має психічну природу; підсилює саму теорію фоносемантики щодо початкових фонемних сполучень, їхнього значення та функцій у німецькомовних публіцистичних текстах. Розширюється наукове уявлення про фоносемантичну складову політичних промов та роль фонестемної лексики у їхній функції впливу.

Практичне значення розвідки полягає у статистичному встановленні вагомості звукових комплексів та інтонаційних засобів, які несуть у собі політичні промови у свідомості носіїв німецької мови; застосована лінгвостатистична методика дозволить ґрунтовніше вивчати звукосимволізм німецької мови та глибше враховувати психічні реакції інформантів на графічну фіксацію конкретних звукових комплексів. Основні положення роботи можуть бути використані в курсах із загального мовознавства, прикладної лінгвістики та фоносемантики, а також – у подальших дослідженнях різножанрових німецькомовних текстів.

Особистий внесок автора роботи – це проведення комплексного дослідження початкових фонемних сполучень німецької мови на матеріалі промов політиків Німеччини (Ангели Меркель та Йоахіма Гаука), Австрії (Александра ван дер Беллена та Гайнца Фішера); їхнє порівняння як між собою, так із публіцистичними текстами на загальносуспільну тематику (статті із німецькомовних журналів та газет на теми: „література“, „кіно“, „театр“, „спорт“, „біографії людей“). У статті «Kuschneryk W., Redkva A. Phonosemantische Merkmale von publizistischen Texten (aufgrund der Reden der deutschsprachigen Politiker). *Германістика в Україні*: науковий журнал. Київ, 2019. Вип. 14. С. 10-16» [204], яка написана у співавторстві, особисто здобувачу

належать: постановка наукової проблеми та її значення; аналіз попередніх досліджень з фоносемантики; здійснення вибірки промов політичних діячів та їх групування за темами; пошук та аналіз фонестемної лексики, її кількісний підрахунок; опис результатів статистичних підрахунків, що становить 80% від наукового тексту.

Апробація результатів дослідження здійснювалася на міжнародних та всеукраїнських конференціях: «Актуальні проблеми романо-германської філології» (м. Чернівці, 10 травня, 2019 р.); «Мова та мовлення: лінгвокультурологічний, комунікативний та дидактичний аспекти» (м. Кам'янець-Подільський, 20-21 листопада 2019 р.); «Іноземна мова у полікультурному просторі: досвід та перспективи» (м. Кам'янець-Подільський, 9 квітня 2020 р.); «Лінгвістичні горизонти ХХІ століття» (Луцьк, 4 листопада 2020 р.); «Мова та мовлення: лінгвокультурологічний, комунікативний та дидактичний аспекти» (м. Кам'янець-Подільський, 19-20 листопада 2020 р.); «Іноземна мова у полікультурному просторі: досвід та перспективи» (м. Кам'янець-Подільський, 8 квітня 2021 р.); «Філологія: сучасний погляд на вивчення актуальних проблем» (м. Дніпро, 15-16 квітня 2022 р.); «Іноземна мова у полікультурному просторі: досвід та перспективи» (м. Кам'янець-Подільський, 19 квітня 2022 р.). Крім того, в рамках міжнародного наукового стажування (з 02.09 до 13.09.2019 року) для аспірантів (міжнародна академічна мобільність) програми Міжнародної асоціації академічних обмінів NAWA“PROM” в Інституті германської філології філологічного факультету Ягеллонського університету (м. Краків, Польща) виголошено наукову доповідь за темою дисертації, а також проведено її обговорення із германістами цього Інституту. Також про перебіг та результати дослідження неодноразово звітувалось на засіданнях кафедри германського, загального і порівняльного мовознавства.

Публікації. Основні положення дисертації викладено в 11 публікаціях, серед яких 3 статті у періодичних фахових виданнях України; 1 стаття додатково відображає наукові результати дисертації; 7 тез доповідей на конференціях.

Структура. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів з висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (219 найменувань, із них – 59 іноземними мовами), лексикографічних джерел (8 найменувань), 9 додатків. Загальний обсяг дисертації – 316 сторінок, зокрема 208 сторінок основного тексту.

У **вступі** обґрунтовується вибір теми, її актуальність, новизна, визначається мета та головні завдання роботи, встановлюється об'єкт, предмет та матеріали дослідження.

У **першому розділі «Вивчення проблем та основ фоносемантичних особливостей публіцистичних текстів»** розглянуто основні теоретичні засади фоносемантики: історія досліджень, основні принципи, завдання, проблематика, процеси звукозображальності. Розглянуто явище фоносемантизму в тексті та фоносемантичний простір публіцистичного дискурсу.

У **другому розділі «Методологія, методика та методи дослідження фоносемантичних явищ»** описані основні методи наукових досліджень, а саме: метод фоносемантичного аналізу, описовий та зіставний методи, метод компонентного аналізу, лінгвостатистичний метод, психолінгвістичні методи.

Третій розділ «Об'єктивне та суб'єктивне дослідження фоносемантизму» присвячений суб'єктивному та об'єктивному дослідженню фоносемантизму. Фонестемна лексика розглянута за морфологічними підкласами, семантичним потенціалом, частотою вживання та стилістичною функцією фонестемної лексики. Описано психолінгвістичний експеримент та схарактеризовано його результати.

У четвертому розділі «Фоносемантичні особливості промов німецькомовних політиків» з погляду фоносимволізму досліджуються промови політиків Німеччини (Ангели Меркель та Йоахіма Гаука) та Австрії (Александра ван дер Беллена та Гайнца Фішера); тексти нейтральної тематики; здійснюється порівняльний аналіз досліджених публіцистичних текстів.

У загальних висновках сформульовано узагальнені результати проведеного дослідження; подано підсумки аналізу фоносемантичних особливостей публіцистичних текстів; визначено перспективи подальших наукових досліджень.

РОЗДІЛ 1

ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ ТА ОСНОВ ФОНОСЕМАНТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТІВ

Мовленнєвий процес є невід'ємною частиною людського життя, а сама мовленнєва діяльність людини починається зі звуків, які оформлюють членороздільні змістові комплекси слів задля забезпечення комунікативного процесу. Майже всі галузі наук так чи інакше досліджують звуки. Але найактивніше такими дослідженнями в мовознавстві займається один із його розділів – фоносемантика.

Фоносемантика пройшла довгий шлях становлення – від окремої теорії звукообразності до самостійної науки. Проблема вивчення зв'язку між звучанням та значенням слова цікавила ще древніх філософів, психологів та лінгвістів і всіляко була представлена в їхніх працях.

1.1. Ретроспектива дослідження фоносемантики

Ідея про наявність зв'язку між звучанням та значенням слова бере початок ще з часів Давньої Греції, та варто зазначити, що зацікавленість науковців питаннями взаємозв'язку між звучанням та значенням не припинялась упродовж багатьох століть. Проблема звукообразності обговорювалась та й сьогодні активно обговорюється лінгвістами та філософами, психологами та літературознавцями.

Питання про те, як народжуються слова, як даються імена предметам і явищам виникло ще два тисячоліття тому. Одні мислителі давнини вважали, що імена даються „за згодою“, цілком довільно, за принципом „як хочемо, так і назвемо“. Інші вважали, що назва певним чином відображає сутність предмета і

є зумовленою для цього предмета заздалегідь (за принципом: „кожному – за його властивостями“).

Давньогрецький філософ Платон зауважив, що носії мови вільні у виборі назви предмета, але це не воля випадку. Свобода вибору обмежена властивостями предмета і властивостями звуків мови. На думку Платона, у мові є звуки „швидкі“, „тонкі“, „величезні“, „круглі“ і т.д. І є також предмети „швидкі“, „тонкі“, „величезні“, „округлі“. Таким чином, „швидкі“ предмети отримують назви, що включають „швидкі“ звуки; „тонкі“ предмети – „тонкі“ звуки; „величезні“ предмети – „величезні“ звуки; „круглі“ предмети – „круглі“ звуки [22, с. 6-7].

Відомо, що у давньогрецькій філософії існувало два погляди на походження слів, які отримали назву „теорія фюсей“ та „теорія тесей“. Прибічники першої теорії відстоювали природній характер мови, її закономірність, біологічну обумовленість її виникнення та структури. Прибічники другої теорії твердили, що виникнення слів не пов'язане із сутністю речей, а тому мові властивий штучний усвідомлений характер її виникнення [177].

З часом лінгво-філософський світогляд дослідників значно розширився, і проблема зв'язку звука та його значення продовжувала турбувати таких вчених, як: Святий Августин, Ф. Аквінський, Ж.-Ж. Руссо, Р. Декарт та інших.

В епоху Ренесансу ідею фоносемантики критикував Дж. Локк, який не бачив зв'язку між звуками та ідеями. У 18 ст. Г. Лейбніц не погодився з Дж. Локком у деяких питаннях і визнав, що зв'язок між звуками та значенням не є абсолютно довільним. У 1836 році В. фон Гумбольдт виокремив два види взаємозв'язку звуків і значення: ономапоєа (імітація природних звуків та інших звуків) і звуко символізм [16].

Припущення про наявність у звуків мови окремої власної семантики неодноразово робилися в історії людської думки, зокрема цю ідею розвивав вже

М. В. Ломоносов, котрий вказував у «Риторичі» (1748) на те, що слова, які на початку містять голосні звуки [e], [i], [йу], більше підходять і повинні використовуватися для опису ніжних предметів, а ті слова, в яких використовуються [o], [y], [u] – для опису речей, які можуть викликати страх [22, с. 12-13].

Численні німецькі та французькі романтики створили систему відповідностей звука та кольору. Так, представник німецького романтизму А. Шлегель, створив свою систему звукоколірних асоціацій голосних, в якій поєднує: «[a] з червоним кольором та з поняттям *молодість, радість, блиск*; голосний [o], що символізує пурпурний колір. асоціюється з поняттями *шляхетність, гідність*; звук [i] за колірною гамою "небесно-голубий", викликає почуття *любові та ніжності*; характерний для німецької мови звук [ï], що подається у фіолетовому кольорі, асоціюється з відчуттям *насолоди, подеколи ремеслування*; "темно-синій" звук [u] поєднується з поняттями *меланхолійний, грубий*; а відкрите [e] асоціюється з поняттям *серйозний, замислений*; закрите [e] символізує *байдужість*» [50, с. 96].

А. Бернгарді, пов'язуючи звук [u] з *повільним рухом*, приписує йому асоціацію з почуттям *страху, суму, меланхолії*. Г. Захс демонструє своє звукоколірне сприйняття так: «[a] – пурпурно-червоний; [e] – рожевий; [i] – білий; [o] – червоний; [u] – чорний; [ï] – білий; [d] – жовтий; [m] – білий; [s] – темно-синій» [56, с. 96]. Д. Мендоца дає таку колірну характеристику звуків: «[e] – сірий; [i] – світло-червоний; [o] – чорний; [u] – коричневий» [50, с. 96]. Д. Бінет порівнює звук [e] із *зеленим листком*, а Р. Гіл подає свою звукоколірну символіку через музичне сприйняття: «[a] – асоціюється зі звуками органу; [e] – нагадує звучання арфи, [i] – скрипку; [o] – співзвучне з духовими інструментами; а [y] – із флейтою» [50, с. 96].

Для досліджень питань з фоносемантики у 19 – 20 столітті властивий здебільшого описовий характер. Німецький вчений М. Мюллер здійснив

аргументацію звукосимволізму та ґрунтуючись на асоціаціях, які виникають через екзотичні слова, класифікував уявлення про звуки. Екзотичні слова були комплексами звуків із домінуючою відкритою або закритою голосною. Лінгвіст припускає, що виникнення фоносемантизму пов'язане із звуконаслідувальною теорією походження мови. На його думку: «звуконаслідування у так званій «дитячій мові» доводить відносність цієї теорії, адже на прикладі оволодіння мовою однією людиною робиться висновок щодо опанування мовою людством» [189, с. 95].

Інший німецький вчений Г. Пауль, який займався вивченням природи вигуків та ономатопоетичних утворень на прикладі дитячої мови, доводить, що «звукові комплекси пов'язуються із певними комплексами уявлень і таким чином набувають відповідного асоціативно-символічного значення» [193, с. 135].

Початок теоретичного вивчення звукосимволізму поклав у 20-х роках О. Есперсен своєю знаменитою роботою «Symbolic value of the vowel I» про символізм голосного [i], насамперед в англійській, а також у німецькій та французькій мовах. У цій праці дослідник, зокрема, писав: «У розвитку мов звукосимволізм відіграє значну роль – більш значну, ніж це визнає більшість лінгвістів» [178, с. 283].

Наприкінці 19 – початку 20 століття у мовознавстві вже давалися застереження від надмірної інтерпретації при проведенні фоносемантичних досліджень. Майже кожна галузь науки так чи інакше мала справу зі звуками. Але найчастіше цим дослідженням займалася фоносемантика, оскільки основним завданням фоносемантики є з'ясування асоціативно-символічних значень звуків певної мови. У 20 столітті фоносемантика була визнана окремою галуззю лінгвістики, а її ідеї дали поштовх для багатьох інших досліджень і експериментів у тих галузях мовознавства, які тільки-но почали розвиватися: психолінгвістика, нейролінгвістика, когнітивна лінгвістика та ін. Саме в 20 ст.

уперше були складені списки слів у різних мовах зі спільними аспектами змісту. Їм приписували звуково-символічні значення, але часто в більш індивідуальний і інтроспективний спосіб [14].

Проте вже на ранній стадії розвитку цієї сфери багатьом дослідникам стало зрозуміло, що вивчення фоносемантизму не може бути плідним, якщо аналіз проводити лише на основі якоїсь однієї мови чи групи споріднених мов, не враховуючи даних неспоріднених мов. Мовознавці усвідомили, що необхідно звернутись до даних психології, надто ж – до експериментальної психології. Найбільш глибокого і системного розгляду проблема звуко-символізму зазнала у відомих експериментах Е. Сепіра і багатьох інших вчених, які досліджували це явище переважно з точки зору психолінгвістики [197].

Початком розвитку фоносемантики можна вважати 70-80-ті роки 20 ст., зокрема праці О. П. Журавльова «Фонетическое значение» та «Звук и смысл» [23;22], в яких він довів, що слово – це єдність значення і звуку та розробив закономірності, які допомагають автоматично визначити фонетичне значення слова, враховуючи, що перший звук слова в чотири рази більш інформативний, ніж інші, і те, що наголошений голосний удвічі більш інформативний [23].

За допомогою психометричного методу вивчення символічного значення звуків мови, ґрунтуючись на експериментальних даних, О. П. Журавльов зумів встановити символіку звукових одиниць. Так, згідно з одержаними науковцем даними, «*[a]* асоціюється з широтою, свободою, червоним кольором; *[y]* – з сумом, тривогою, тісністю, темним кольором; *[v]*, *[a]*, *[p]*, *[o]* визначені сильними; *[x]*, *[n]*, *[йу]* – послабленими та маленькими; *[к]*, *[ш]*, *[ж]*, *[с]*, *[ф]* здаються людям жорсткими; *[а]*, *[о]*, *[л]*, *[у]* – гладенькими; *[д]*, *[н]*, *[л]*, *[м]* – добрі звуки; *[ж]*, *[с]*, *[ф]*, *[з]* – злі; *[а]*, *[я]* – хоробрі; *[с]*, *[х]* – боягузливі; *[а]*, *[р]*, *[я]* – радісні; *[с]*, *[к]*, *[т]* – сумні» [23, с. 17-18].

У вітчизняному мовознавстві початки вивчення звуко-символізму пов'язують із В. В. Левицьким, який здійснив статистичний аналіз семантично-

фонетичних зв'язків початкових фонемних сполучень у англійській та німецькій мовах [55, с. 84]. У кінці 1960-х років названий учений почав аналізувати співвідношення між суб'єктивним фоносемантизмом (як звуки впливають на психіку) та об'єктивним фоносемантизмом (зв'язок між звуками та значенням слів) і в кінцевому підсумку отримав результати стосовно міжнаціонального характеру суб'єктивного фоносемантизму, з'ясувавши співвідношення між диференціальними ознаками фонем та її значенням [58].

На цей момент мовознавцями проведені численні експериментальні дослідження із фоносемантики та здійснені психометричні вимірювання символічної значимості звуків багатьох мов. Однак мовознавча наука не завжди підходила до звукосимволізму на належному та серйозному рівні. Багато питань і проблем до цих пір залишалися без відповіді. У цьому сенсі треба зауважити, що не тільки мовні звуки, а також фонетичні особливості, тони, групи звуків, склади (або більш складні звукові структури) можуть неодноразово викликати певні комплекси асоціацій, пов'язаних з аспектами змісту [188]. Це є вагомим доказом того, що звуки певної мови містять у собі семантичну інформацію. Проблема „звук-зміст“ та асоціативно-символічне значення початкових фонемних сполучень – фонестем, привертала увагу багатьох вітчизняних (С. В. Воронін, А. А. Калита, В. І. Кушнерик, В. В. Левицький, О. Б. Михальов, О. В. Найдеш та ін.) та зарубіжних (Л. Блумфілд, С. Ертель, Х. Марчанд, В. Мюс, С. Ульман, Б. Уорф, Е. Фенц, Дж. Фьорс, З. Харріс, Ф. Хаусхолдер, Е. Юнгер, та ін.) дослідників [23, с. 67].

Характерною рисою вивчення символічної значимості звуків мови є те, що переважна більшість досліджень проводиться з метою виявлення суто психологічних кореляцій між звучанням і значенням. У сучасних фоносемантичних дослідженнях науковці віддають перевагу когнітивному аспекту, пов'язаному з людським пізнанням і мисленням. Все частіше вчені у своїх дослідженнях фоносемантизму орієнтуються на антропоцентричну

модель, завдяки якій поставлені завдання вирішуються у тісному взаємозв'язку з людиною та її свідомістю, мисленням, пізнанням, сприйняттям. З врахуванням антропоцентричної моделі відбувається також вивчення фонетичної будови тексту, що проявляється у дослідженні взаємозв'язку індивідуального авторського стилю з мовною картиною світу та мовними особливостями повсякденної комунікації. «Сучасні мовознавці підтримують думку про те, що звук, який вбудований у буття, є органічним, фундаментальним та істотним [28, с. 29]. Такий підхід дає дослідникам можливість отримати більш об'єктивні результати.

Результати фоносемантичних досліджень можуть бути застосовані у найрізноманітніших сферах людської життєдіяльності. Володіючи знанням про те, яке смислове значення несе певна фонема чи фонестема, та як воно сприймається на підсвідомому рівні, можна пропрацьовувати назви, імена, вислови, вірші та промови, закладаючи у них бажаний для нас зміст та емоційний вплив. Тому фоносемантика та її дослідження є важливим і перспективним напрямом.

1.2. Основні поняття фоносемантики

Фоносемантика зароджується і утверджує свою сутність на стику фонетики (за планом вираження), семантики (за планом змісту) та лексикології (за сукупністю обох цих планів).

Об'єктом вивчення фоносемантики (спочатку як розділу мовознавства, а тепер як лінгвістичної науки) є звукозображальна система мови, що відображає зв'язки між звуком і значенням, а її предметом виступає звукозображальна система мови в пантопохронії. Під терміном "*пантопохронія*" С. В. Воронін розуміє сукупність двох підходів – просторових та часових – щодо розгляду мовних явищ взагалі та явищ звукозображальності зокрема. Фоносемантика,

таким чином, підходить до розгляду звукозображальної лексики всебічно: 1) з позицій лінгвістичної типології та ареальної лінгвістики (просторовий аспект) та 2) з позицій синхронії та діахронії (часовий аспект) [14, с. 21]. Ціль фоносемантики дослідник вбачає як у вивченні звукозображальної системи мови в найзагальнішому вигляді, так і в деталізованому вивченні звукозображальної системи мови на емпіричному і теоретичному рівнях та побудову загальної теорії цієї системи. Зі свого боку, ця система повинна досить повно, послідовно і несуперечливо пояснювати складні явища та процеси звукозображальності в пантопохронії, володіти необхідними евристичними можливостями [14, с. 22]. Зрозуміло, що витокom будь-якої дисципліни, будь-якої теорії є закладені в них підвалини та постулати. Тож С. В. Воронін виділяє такі основні принципи фоносемантики:

1) принцип не-довільності мовного знаку.

Це перший і основний методологічний принцип фоносемантики. Принцип не-довільності мовного знаку є загальним у взаємозв'язку явищ з об'єктами реальної дійсності та в перше був введений Ф. де Соссюром. За законами цього принципу зіставляти можна будь-який об'єкт з будь-яким іншим і саме через це його не варто сприймати в спрощеному вигляді. Цей принцип також служить методологічною основою системного підходу, який, зі свого боку, дає дослідникам нові вагомні аргументи на користь принципу не-довільності знаку [14, с. 25].

2) принцип детермінізму.

Сучасний матеріалістичний детермінізм передбачає існування необхідних і закономірних зв'язків, характерних для матеріальної дійсності і людського мислення, і є однією з форм зв'язку явищ природи і суспільства. Цей принцип передбачає обумовленість звукової оболонки слова та його значення і в кінцевому результаті – обумовленість ознаками, своєрідними якостями

денотата, точніше тими ознаками, які по закінченню розвитку мотиваційної думки кладуться в основу номінації [14, с. 28].

3) принцип „відображення“.

У філософській науці цей принцип є важливою складовою частиною матеріалістичної теорії пізнання. Він досить ґрунтовно досліджений як у загальнофілософському розумінні, так і в плані багатьох конкретних наук: біології, психології, семіотики та ін. [14, с. 31]. Констатуємо, що принцип „відображення“, на жаль, значно менше досліджений у лінгвістиці.

4) принцип цілісності.

Згідно з цим принципом постулюється первинність системи як цілого над компонентами системи; акцент робиться саме на цілісності та інтегративності властивостей об'єктів. Властивості системи (як цілого) не зводяться до суми властивостей елементів, що складають систему, а визначаються інтегративними властивостями структури системи, породжуються специфічними зв'язками і відносинами між елементами системи. Кожен елемент у системі пов'язаний з іншими елементами цієї системи; опис кожного елемента не носить самодостатнього характеру, бо елемент описується не «як такий», а з урахуванням його «місця» в цілому, з урахуванням його зв'язків з іншими елементами системи як цілого [14, с. 33].

5) принцип багатоплановості.

Він передбачає як звернений «всередину» максимально повний тривимірний, «об'ємний» опис звукозображальності системи в трьох взаємопов'язаних, але самостійних планах – синтагматичному, парадигматичному, ієрархічному, так і звернений «назовні» опис цілісної системи в розумінні її зв'язку зі «середовищем» [14, с. 34].

Основними законами фоносемантики є закони *відповідності, множинності номінації, стадіальності розвитку мови, відносної*

денатуралізації, домінантності ізоморфізму, крос-рівневої контактності та звукозображальної інерції [145, с. 52–54]:

- Закон *відповідності* стверджує, що мовний знак знаходиться у певній відповідності до об'єкта, що позначається.
- Закон *множинності номінації* говорить про те, що один денотат може бути позначений більш ніж одним знаком.
- Закон *стадіальності розвитку мови* формулює принципи розвитку мови: перша стадія – натуральна (у генезі); друга стадія – квазінатуральна та натурально-конвенційна (у діахронії); третя стадія – конвенційно-натуральна (у сучасній синхронії).
- Закон *відносної денатуралізації* мовного знака зазначає, що у процесі мовної еволюції слово втрачає примарну вмотивованість і перестає сприйматися як звукозображальне.
- Закон *домінантності ізоморфізму* визначає, що у звукозображальних словах будь-яких двох мов ізоморфні риси домінують над аломорфними. Простіше кажучи, звукозображальні слова будь-яких мов світу матимуть більше подібних рис, ніж відмінних.
- Закон *крос-рівневої контактності* твердить, що одиниці різних рівнів звукозображальних слів можуть утворювати єдиний клас.
- Закон *звукозображальної інерції* наголошує, що звукозображальна функція фонему зберігається у діахронії довше, ніж фонетична якість фонему. Втративши свою якість в еволюційному розвитку мови, закріпившись у різних формах і частинах слова, варіантах одного й того ж слова, фонема при цьому зберігає свою звукозображальну функцію.

Фоносемантика є складним, багатоплановим явищем, тому її розглядають із різних позицій та в різноманітних аспектах. Зокрема, «фоносемантичні зв'язки досліджують як первинні, звуконаслідувальні, вторинні,

фоносемантичні, чи у поєднанні природної і психологічної вмотивованості, зумовленої синестезією». [120, с. 39].

Фоносемантика розглядає три типи фонетичних одиниць: фонем, фонетичні ознаки та сполучення фонем. Як зауважує В. В. Левицький, «класичними й традиційними є дослідження фонем у складі лексем або фонемних ознак. Дослідження базуються на основі аналізу фонемних сполучень – дослідження початкових сполучень приголосних у мові за єдиною методикою з урахуванням усіх основних параметрів фоносемантики» [65, с. 68].

Фоносемантика поділяється на загальну і спеціальну. Загальна фоносемантика займається здебільшого загальними законами і закономірностями звукозображальних систем мов світу. Спеціальна фоносемантика пов'язана з законами і закономірностями звукозображальної системи якоїсь однієї конкретної мови [15, с. 23].

При дослідженні звукозображальності мови вивчають звуконаслідування, звукосимволізм та синестезію як додаткову модальність до звукосимволізму.

Звуконаслідування – закономірний, невимушений, фонетично вмотивований зв'язок між фонемами слова і звуковою (акустичною) ознакою денотата. Звуконаслідування – це умовна імітація звучань навколишнього середовища засобами даної мови (наприклад, вигук *мяу* та ін.). С. В. Воронін вважає, що «кореневі звуконаслідувальні слова утворюються за чіткими моделями. Знаючи характер звучання денотата, можна розпізнати фонетичну структуру відповідного звуконаслідувального слова» [15, с. 6].

Основа фоносемантики – фоносемантизм (звукосимволізм), тобто закономірний (недовільний), фонетично вмотивований зв'язок між фонемами слова та незвуковою ознакою денотата, що лежить в основі номінації. Будь-яка теорія звукосимволізму стверджує, що звуки, які будують нові слова, самі по собі є носіями певної інформації. Один дуже простий експеримент, відомий як „*ефект буба/кікі*“ (“*the bouba/kiki effect*“), демонструє, що звуки можуть

діяти та діють як метафори для форм. Уперше цей ефект спостеріг німецько-американський психолог В. Кьолер у 1929 році. Проводячи експеримент на острові Тенеріфе, він показав респондентам дві форми. Їх завданням було визначити, яка форма називалася „буба“, а яка „кікі“. Незважаючи на мову, якою розмовляли учасники експерименту, близько 95-98% з них сказали, що „кікі“ – це та форма, що має гострі кінці, а „буба“ – та, що має заокруглені кінці. Малюнок із зображенням цих двох форм використовується на сьогоднішній день як тест, який демонструє, що люди не зіставляють звуки та форми довільно. Інакше кажучи, стверджується, що звуки справді володіють природним, невід’ємним символічним значенням. І це значення є метафоричним та неясним, радше ніж буквальним та лінійним. Як було зазначено вище, цей ефект вперше помітили ще 1929 року, але сучасні дослідження підтвердили його. Слід також зауважити, що експеримент проводився і з 2-3-річними дітьми. Цікаво, що діти, які у віці 2,5 років ще не можуть читати, також правильно визначають назви двох форм. Традиційні лінгвістичні теорії не можуть пояснити цей результат. Якщо зв’язок між звуком та значенням довільний, випадковий, тоді ймовірність вибору однакової назви для наведених форм двома незалежними людьми зовсім невелика. Проте результати експерименту засвідчують, що вибір різних назв для форм практично неможливий [184].

У лінгвістиці прийнято розрізняти суб’єктивний і об’єктивний фоносемантизм. У першому випадку йдеться про зв’язок між звуком і значенням в психіці людини, а в другому — про зв’язок між звуком і значенням в словах мови.

В. В. Левицький зауважує: «...мовець далекий від того, щоб шукати певні відповідності між звуком і значенням у кожному слові рідної мови. Фоносемантичне „чуття“ ніби „дрімає“ у свідомості людини і виявляється лише тоді, коли слово, розвиваючись у цілковитій згоді з фонетичними і морфологічними законами цієї мови, випадково набуває форми, що відповідає, з

погляду мовця, значенню цього слова» [64, с. 36]. Тому природно, що в ситуації експерименту, тобто в ситуації штучно створеній, носій певної мови здатен описати той чи інший звук за вказаними параметрами. Своєрідних експериментів-опитувань із метою виявлення співвідношень між звуком і смислом проведено дуже багато як у вітчизняному, так і в зарубіжному мовознавстві. Зрештою, виявляється, що один звук символізує „маленьке“ і „тепле“, інший – „велике“ і „холодне“, третій – „слабке“ і „повільне“, якийсь звук видається „червоним“, а якийсь – „білим“. Так само реципієнт може витворити певні кореляції між звучанням і значенням слів – як реально існуючих, так і вигаданих. Щодо оцінки інформантами так званих слів-манекенів (слів, позбавлених понятійної значущості) цікаві результати можна знайти в монографії О. П. Журавльова «Звук и смысл»: *урцух* – зловісний; *хіфель* – повільний; *фрши* – слабкий; *манаф* – поганий; *лимень* – безпечний [22, с. 34–36].

Деякі вчені вважають, що сприйняття інформації на асоціативно-психологічному рівні суттєво залежить від її звукового оформлення. Науковці твердять: «...обсяг звукових сигналів, що надходять у центральну нервову систему і зумовлюють певні емоції, завжди більший, ніж сукупність засобів раціонального словесного відображення цих сигналів» [119, с. 125]. Знаходячись у складі морфем, слів чи речень, голосні й приголосні звуки здатні викликати певні конотації, і таким чином брати участь у створенні позитивного або негативного враження від спілкування. Цю якість звуків рекомендують враховувати, моделюючи певний комунікативний акт і прагнучи так чи інакше вплинути на реципієнта. Мовознавець О. М. Холод переконаний у тому, що «особистісний образ людини увиразнюють „звукові малюнки“, тобто регулярні звуколітерні сполучення, характерні в цілому для мовлення суб'єкта» [139, с. 6–7]. Слушні узагальнення про конотативний потенціал звуків робить Л. Ф. Українець, яка стверджує, що коли мовці прагнуть, щоб спілкування було

успішним і приносило бажані результати, їм потрібно зважати на звукову структуру слова й постійно дбати про їхню нормативну реалізацію. Таким чином відбуватиметься моделювання психологічної установки на конотацію естетичної довершеності звукового складу слів, адже це та матеріально невиражена одиниця, без якої не зможе відбуватися позитивна комунікація в принципі. [136, с. 9–10].

Важливо пам'ятати, за словами В. В. Левицького, що фоносемантичні закони є статистичними універсаліями. Для більшості мов вони є справедливими, але і не є обов'язковими для будь-якої мови. Ймовірно існує низка певних понять, символізація яких має специфічний, національний характер, або яким властива повна фоносемантична індиферентність [61, с. 58].

В оцінці фоносемантизму варто дотримуватися золоті середини. З одного боку, чимало залежить від індивідуального сприйняття звука; від автора, який асоціює певне звучання з чимось конкретним, а також слухача (читача), який спроможний або не спроможний цю відповідність відчутти. З іншого боку, зв'язок між звучанням і значенням не є постійним; фоносемантичні асоціації мають у мові вторинний характер. Інакше б не йшлося, зокрема, про різні назви того самого явища; про однакові назви кількох реалій; про зміни значень і звукової оболонки слів у процесі історичного розвитку мови.

На тему звукосимволізму проведено безліч досліджень, але питання про його механізм до сьогодні залишається відкритим. Існує принаймні чотири теорії, що пояснюють механізм його породження: асоціативна, референтна, теорія “зворотного зв'язку” та синестезійна [54, с. 88].

Асоціативна теорія заснована на припущенні, що штучні слова, які надаються піддослідному, асоціюються в його свідомості зі звучаннями слів рідної мови, і тому в кінцевому рахунку випробуваний оцінює не звучання, а значення пред'явлених йому звукових комплексів [54, с. 88].

Референтна теорія висунута Р. Брауном, з погляду якого в основі фоносемантизму лежить досвід, набутий людиною у процесі практичної діяльності. Людина “навчається” з того, що великі предмети (наприклад, важка шафа) видають при пересуванні низькі і грубі звуки, а маленькі предмети – високі і приємні звуки. Тому піддослідні пов'язують високі звуки типу [i] з чимось маленьким, а низькі звуки типу [a] – з чимось великим[155].

Теорія "зворотного зв'язку", або теорія "мовної навички", запропонована І. та М. Тейлорами, є одним з варіантів асоціативної теорії, тільки тут асоціація проходить не по лінії “звучання штучного слова – звучання природного слова – поняття”, а лінією “елемент звучання штучного слова – елемент звучання природного слова чи групи слів – поняття”[164, с. 62].

Синестезійна теорія була сформульована ще Е. Сепіром, який вважав, що існування фоносемантизму не може бути пояснено простим асоціативним зв'язком між звуком і змістом [197]. Фоносемантизм породжують акустичні чи кінестезійні чинники чи комбінації тих та інших. Таким чином, в основі фоносемантизму лежать фізичні властивості звуків, або транспозиція одних видів відчуттів на інші, тобто синестезія [179, с. 204].

Дослідження синестезії є перспективним поглядом на проблему механізму звукосимволізму. В психології синестезія трактується як явище сприйняття, коли при подразненні одного органу чуття виникають відчуття, характерні для іншого органу чуття. Одним з прикладів синестезії є поява, наприклад, смакових асоціацій від будь-яких слів та образів або здатність „чути“ звуки при спостереженні за предметами, що рухаються. На думку Ч. Осгуда, саме феномен синестезії слугує основою формування та розвитку метафоричних оцінок і уможливорює метод семантичного диференціалу [93].

Ще одним із найпоширеніших припущень щодо механізму фоносемантизму є ідея міміки – „вербального жесту“. Деякі науковці, наприклад, припускають, що більша частина слів, що починаються на

приголосний [b] об'єднуються поняттями „бар'єр, опуклість, вибух“ (barriers, bulges, andbursting). Це пояснюється дією, яку виконують губи, створюючи звук [b], а саме: вони з'єднуються, щоб створити перешкоду (бар'єр) потоку повітря; результатом цього є їх випинання, тобто опуклість, і зрештою – вибух та утворення звуку [205, с. 53].

Отже, фоносемантика, як лінгвістична наука, займається вивченням звукозображальної системи мови, а її основою є фоносемантизм. Як складне, багатопланове явище фоносемантику розглядають із різних позицій та в різноманітних аспектах.

1.3. Фонестема як комплекс початкових фонем

У колі зацікавлень учених перебувають різні звукозображальні процеси, і дуже часто їхні дослідження базуються на основі аналізу фонемних сполучень – дослідження початкових сполучень приголосних (фонестем) у мові за єдиною методикою з урахуванням усіх основних параметрів фоносемантики.

У словниках лінгвістичних термінів можна знайти поняття „фонестема“ (англ. *phonestheme*), яке визначається як сполучення звуків, які повторюються, подібне морфемі у тому розумінні, що з даною мовною одиницею, більшою чи меншою мірою, асоціюється певний зміст або значення, але фонестема відрізняється від морфем повною відсутністю морфологізації решти частини словоформи [207, 207, 211]. Елементами фонестем є фонетичні одиниці із символічним значенням на рівні фонем, фонемної ознаки.

Ми ж визначаємо фонестему як дво- чи трифонемне початкове сполучення приголосних, яке володіючи певним експресивним зарядом, виконує експресивну функцію мови та здатне формувати у носія мови певні світоглядні настрої.

Хоча сам термін „фонестема“ з’явився в 1930 році, здогадки про деякий семантичний чи експресивний характер звукопоєднань, які складають кореневу морфему, засвідчені в Європі вже у 17 столітті. Перше припущення про знаковий характер початкових поєднань приголосних в англійській лексиці належить Дж. Воллісу, англійському математику та філософу. На основі статистичного аналізу англійської лексики Дж. Волліс вбачав у початкових поєднаннях приголосних [str-], [st-], [thr-], [br-], [gr-], [cr-], [cl-], [sl-], [sp-], [sk-], [skr-] певні значення, наприклад, [cl-] вказує на «певну прихильність чи опір». Однак його результати виглядають занадто узагальненими і далеко не завжди співвідносяться з багатьма словами, що мають ті самі початкові приголосні [201].

Більш різноманітний спектр значень приголосних звукосполучень пропонує Ш. де Бросс, що пов’язує їхній знаковий характер з типами артикуляції при виголошенні того чи іншого звука. Науковець не виключає можливості синонімічних відносин між певними комплексами, особливо з елементами [r] і [l]. Для ілюстрації своїх висновків вчений залучив окрім своєї рідної французької мови також латинську та англійську. Ш. де Бросс одним з перших помітив аналогічну знакову властивість і в кінцевих звукосполучень, наприклад, [fl-] у початковій позиції *flamme* і в кінцевій *souffle* [154].

Термін „фонестема“ вводить у 1930 році англійський лінгвіст Дж. Фьорс у своїй праці «Speech» (1930 р.). Дж. Фьорс не дав цьому терміну чіткого визначення і мав лише здогадки про деякий семантичний чи експресивний характер звукопоєднань, які складають кореневу морфему. Дж. Фьорс вважав, що лексика із фонемним сполученням [sl-] має більшою чи меншою мірою негативне забарвлення, хоча в самих звуках нічого негативного бути не може. Швидше за все, вони мають накопичену сугестивну значущість, набуту в результаті повторення у ситуаціях зі схожим афективним аспектом. Тому у Дж. Фьорса „фонестема“ не отримує ні семантичного, ні етимологічного

трактування, а семантичні асоціації пояснюються лише з позицій теорії “стимул-реакція” [166].

В 20 столітті Ф. Хаусхолдер запозичив термін „фонестема“ і сформулював його як «фонему чи комплекс фонем, спільний для групи слів і який має спільний елемент значення чи функцію» [176, с. 83-84].

Розвиток поняття „фонестема“ відбувався в основному на американській території: Ю. Найда, Д. Болінджер, Дж. Смізерс, Б. Ворф, Х. Марчанд, Л. Блумфілд та ін.

Переглядаючи традиційне розуміння морфеми, Д. Болінджер відводить початковим та кінцевим консонантним групам роль „афективних морфем”, або фонестем. Проте, на його думку, межа між загальноприйнятим поняттям „морфеми” та значущою частиною морфеми є розпливчастою [153].

Х. Марчанд визначає початкові фонемі або комплекси фонем як символи, які здатні породжувати нові найменування. При цьому вчений приділяє увагу як початковим, так і кінцевим сполученням звуків [187].

Відомі теоретики американської лінгвістики Л. Блумфілд та Б. Ворф також виражали думку про семантичний статус частин кореневої морфеми. Л. Блумфілд назвав початкові консонантні поєднання „коренетворними морфемами” [159], а Б. Л. Ворф називав їх „кореневим ядром” [204].

Американський лінгвіст Р. Вескотт вважає, що лабіовелярні фонемі є іконічними сигналами, тоді як консонантні сегменти виступають як символічні сигнали і мають статус морфем. На підтвердження цієї думки науковець наводить етимології кінцевих сполучень [-rd] у слові *lord* і [-ld] у слові *world*. Перший варіант самостійної повної форми *ward*, а другий – варіантом лексичних форм *old* і *eld* [203].

У вітчизняному мовознавстві вивченням початкових приголосних звукосполучень вперше зайнявся В. В. Левицький. Науковець провів статистичний аналіз їх семантико-фонетичних зв'язків у англійській та

німецькій мові. Результати проведеного дослідження дозволили йому стверджувати, що «майже всі дво- чи трифонемні поєднання на початку кореня в англійській мові пов'язані з певним значенням чи певним колом значень. Наприклад, фонестемі [br-] в англійській мові приписуються такі лексико-семантичні групи, як „ламати, крихкий”, „сварка, грубий”, „веселий, живий, хоробрий”. Такий висновок зроблено і для німецької мови» [57, с. 17].

А. Б. Михальов досліджував звукосполучення [br-] у французькій мові. Вчений встановив, що із 160 лексем із початковою фонестемою [br-] 154 одиниці утворюють семантичний простір, складений взаємопов'язаними семантичними полями. Як центр умовно виділяється значення „рука” з різними полями даного семантичного простору, як за обсягом лексики, так і за кількістю зв'язків (прямих та опосередкованих): „рука” – „дія рукою”, „діяльність”; „боротьба”, „руйнування”, „зв'язування”; „рука” – „інструмент” – „гострий” [77].

Принцип системної організації плану змісту початкового приголосного звукосполучення залишається безсумнівним. Це підтверджує А. Б. Михальов, який подає два можливі підходи щодо вивчення семантики консонантних звукосполучень: синхронічний та діахронічний. Якщо синхронічний підхід полягає у вивченні семантико-фонетичних зв'язків фонестем на певному етапі розвитку мови, то з погляду діахронічного підходу «слід відштовхуватися від факту генетичної конгруентності форми і значення» [79, с. 85], тобто, виходити із принципу первинності звукозображальності. Тому, перш за все, потрібно звертати увагу на слова, що позначають звукові прояви і відображають певні емоційні та чуттєві відповідності [79].

Досліджуючи звукозображальні властивості англійської фонестеми [gl-] у діахронічній перспективі, П. Садовські засновує семантичну класифікацію на припущенні недовільного зв'язку між формою лінгвістичного знака та його значенням, що корениться у самому виникненні та розвитку мови. Дослідник

розщеплює фонестему [gl-] на два складових звуки і наводить семантичні інтерпретації кожного з них. Вчений вважає, що комбінація різкого початкового звуку і „легкого“, „м'якого руху“ в звукосполученні [gl-] ідеально підійшла для фоносемантичного позначення нематеріального „світіння, що виходить зі свого джерела“. П. Садовські не тільки виділяє окремі семантичні поля, а й зображає зв'язок між ними у вигляді системи, ядром якої є поняття „світло“, яке виявилось найбільш продуктивне за кількістю лексем [196].

Щодо семантичної значущості фонестем, то слід розрізняти суб'єктивний та об'єктивний фоносемантизм. Об'єктивний фоносемантизм вивчається на основі аналізу словникових значень одиниць із загальними формальними показниками та пошуку певних семантичних інваріантів. Суб'єктивний фоносемантизм з'ясовується внаслідок психолінгвістичних експериментів, які прагнуть виявити загальні тенденції сприйняття звуків та звукосполучень.

Загалом, ідея про те, що майже всі початкові приголосні звукосполучення на початку кореня в словах певної мови пов'язані з певним значенням чи певним колом значень не викликає серйозної критики, а отримує розвиток в розширенні кола питань, які обговорюються. До них відносяться проблеми інтерпретації значення фонестем, семантичного статусу початкових і кінцевих звукопоєднань, їхнє походження та еволюція. Переважно ці проблеми отримують розробку з позицій об'єктивного звукосимволізму, тобто висновки робляться на основі лексико-семантичних досліджень. Однак останнім часом все більшу популярність набирає психолінгвістичний ракурс дослідження фонестем чи суб'єктивний аспект фоносемантизму [55].

Фонестемну лексику сучасної німецької мови складають 29 початкових сполучень приголосних (bl-, br-, dr-, fl-, fr-, gl-, gn-, gr-, kl-, kn-, kr-, kv-, pfl-, pfr-, pl-, pr-, fl-, fm-, fn-, fr-, fv-, sk-, sp-, spl-, spr-, st-, str-, tr-, tsv-) [57, с. 4], які є об'єктом нашого дослідження. Це дослідження ми проводитимемо на рівні тексту. Фонестеми здатні бути тим компонентом лексичної одиниці, який,

володіючи певним експресивним зарядом, формує відповідну стилістичну маркованість тексту.

1.4. Звукосимволізм у тексті

У сучасній науці текст є одним з ключових понять в низці лінгвістичних термінів від фонем до дискурсу, завдяки якому здійснюється комунікація та фіксуються людські знання. Як об'єкт дослідження, текст використовуються різні науки, що зумовлює його міждисциплінарний статус та важливість для соціально-культурного прогресу людства [32, с. 131].

У мовознавчих джерелах дослідження тексту відбувається по-різному, а для його трактування використовують три основні підходи: «1) текст як проміжна ланка процесу комунікації; 2) текст як сума, сукупність, множина фраз; 3) текст як структурно-змістова єдність» [103, с. 21]. Текст є багатоаспектним явищем, що зумовлює наявність його різних дефініцій у вчених. Відсутність єдиного визначення поняття „текст“ зумовлена низкою причин, серед яких О. О. Селіванова називає: «формально-структурну різноплановість текстів; функціонально-жанрове стилістичне розмаїття текстів; різні підходи до вивчення тексту; орієнтацію на різні категорії тексту; абсолютизацію структурної організації та граматичних засобів зв'язності» [124, с. 26-29].

Немає також і єдиного критерію для класифікації текстів, а найбільш сталою є класифікація, яка ґрунтується на побудові текстів на різних екстра- та інтратекстуальних ознаках [103, с. 4]. Завдяки поліаспектності один і той самий текст може бути зарахованим до різних типологічних груп, що на думку Л. І. Мацько: «дає підстави говорити про інтегральну природу текстів, їх багатокомпонентність, різнобічність і поліфункціональність» [76, с. 225]. Враховуюючи різні підходи до вивчення тексту, вчені також розглядають різні

категорії тексту, серед яких виділяють такі основні: інформативність, цілісність, зв'язність, членованість, континуум, завершеність [124, 82].

Текст приваблює до себе увагу дослідників, в тому числі лінгвістів, перш за все своєю змістовною стороною. Проте формальний бік тексту, а саме його фонетичний рівень, теж здавна був об'єктом лінгвістичних досліджень. Тут мовознавців цікавили такі явища, як алітерація, асонанс, ритмічні повтори, рима тощо. Лише поступово дослідників почали цікавити «значення» звуків, які у траплялися у тексті, його змістова ємність, іконічність, нелінійність та множинна інтерпретація.

Експерименти Є. І. Краснікової засвідчили, що фоносемантична характеристика звуків поширюється також і на рівень тексту: його наповнення звуками певних показників впливає на прийняття цілого повідомлення [100, с. 137].

У процесі денатуралізації мовного знаку відбувається переважна втрата примарної вмотивованості, але не вмотивованості взагалі; примарна вмотивованість значною мірою заміщується, витісняється, „компенсується“ секундарною вмотивованістю – семантичною та морфологічною. Відбувається перебудова і самої примарної вмотивованості: витісняється на периферію значення слова, і особливо морфеми, тим не менш, примарна вмотивованість стійко утримує центральні позиції на рівні тексту (особливо в поезії) [14, с. 147-148].

Одним із аспектів вивчення звукової структури тексту є спроба встановлення ізоморфізму між мовною та іншими семіотичними системами. Осмислення звукової структури тексту призводить до зіставлення семіотичних систем літературно-художніх та музичних текстів з метою пошуку універсальних семіотичних категорій, загальних принципів породження концептуально-естетичної інформації в різних семіотичних системах [154, с. 176].

Фоносемантика тексту досліджує прояв загальних фоносемантичних закономірностей побудови тексту та тісно змикається з лінгвістикою та стилістикою тексту. Значну інформацію з фоносемантичної організації тексту дають психолінгвістичні експерименти [145, с. 176].

Фоносемантика тексту розвивається на межі стилістики літературної мови, поезики, стилістики тексту і досліджує прояви звуко символізму в естетичній функції [68, с. 38].

Фоносемантичні принципи структурування тексту перш за все виявлялися на матеріалі художніх текстів, де взаємозв'язок між тим, що позначає, і тим, що позначається проявляється найбільш чітко. Саме досліди в поетичній сфері виявляють найбільшу кількість робіт, пов'язаних з питаннями фоносемантики тексту [200, с. 25].

Фоносемантика тексту є найбільш опрацьованим розділом: семафоніка поетичних творів (спроба встановити зв'язки між семантичною структурою тексту і його звуковими характеристиками) є основним предметом фоносемантичних досліджень текстів [200, с. 26].

С. Ертель провів серію експериментів, метою яких було вивчення фоносемантичних властивостей текстів. Науковець застосував підхід, у якому всі тексти поділяються і протиставляються за двома категоріями: «динамічні-нединамічні», «агресивні-ніжні», які належать істинним і хибним самогубцям, догматичним та недогматичним особам тощо. Такий методичний прийом широко використовується в таких науках, як біологія та психологія, де поряд з основною досліджуваною групою об'єктів обов'язково виділяється «контрольна» група. С. Ертель заздалегідь визначав склад звуків, частоти яких піддавалися вивченню в кожній з двох груп. Така методика вважається однією з основних при фоносемантичному аналізі тексту [164].

О. П. Журавльов пішов іншим шляхом у своєму фоносемантичному аналізі тексту. Науковець виходив з того, що «кількісне вираження результатів

виміру фонетичного значення дозволяє побудувати формальну процедуру аналізу цього значення в поетичних текстах, в основі якої знаходиться зіставлення середніх оцінок символіки звуків з відхиленнями частотності звуків у тексті від норми» [23, с. 99]. О. П. Журавльов побудував методика вивчення „звукової форми“ віршованого тексту за тими самими принципах, що і вивчення фонетичного значення слова, де під „формою“ художнього тексту розуміється вживання „звукобукв“. Ця методика також належить до основних підходів фоносемантичного аналізу тексту.

У фоносемантиці тексту широко розробляються такі поняття як: звукопис, інструментування, асонанс, алітерація, паронімічна атракція, паронімічне гніздо, іконічність та ін. [68, с. 40].

Дослідження звукової структури тексту зазвичай обмежуються описами різних видів звукового повтору у зв'язку з паронімічною атракцією і поетичною етимологією, що є важливим для стилістики і поезики, а також для накопичення „ілюстративного матеріалу“ для власного фоносемантичного дослідження [68, с. 40].

Уточнюючи соссюрівський принцип незалежності звука від значення, Г. Хардан вважає, що якщо ця аксіома правильна, то явно не випадкова послідовність слів в літературному тексті повинна дати випадковий відбір звуків, фонем, а також букв. Д. М. Сегал, полемізуючи з цим положенням, справедливо підмічає, що це не так вже просто, як малює Г. Хардан, і звертає увагу на те, що незалежність звучання від значення, яка доводиться Ф. де Соссюром для одного слова, а не для тексту, і демонструє, що, наприклад, поетичні тексти побудовані зовсім не випадково з точки зору оформлення фонем. Аналізуючи вірш Ю. Тувіма „Poclonuchwiosny“, Д. М. Сегал встановлює, що він побудований на підвищеному вживанні сонантів, які створюють атмосферу співучості, яка передає на звуковому рівні образ весни,

радості, відповідно в цьому вірші знижується вміст класу свистячих і шиплячих [14, с. 119].

Поезія – це та галузь літературознавства, де внутрішній зв'язок між звучанням і значенням із прихованого перетворюється в очевидний, той, що проявляється найбільш відчутно та інтенсивно. Якщо відома тема і основний настрій вірша, то, в деякій мірі, можна визначити частоту появи в поетичному тексті тих чи інших різновидів фонем. Так, якщо мова йде про темні кольори, про щось похмуре, про повільний і вимушений рух, про ненависть чи боротьбу, то частіше, ніж інші зустрічатимуться «темні» голосні звуки. В агресивних віршах переважають „жорсткі“, „тверді“ t, k, r, а в творах типу ідилії – „ніжні“, „м'які“ m, l [14, с. 119]. При аналізі художнього тексту спостереженню підлягають різноманітні види звукових повторів, які складають симетрію, ритм і гармонію тексту.

До основних ознак поетичного тексту належить іконічність, яка є однією з найскладніших для аналізу, оскільки одним із основних структурних протиріч поетичного тексту визнається «напруга між умовною природою знаків у мові та іконічною в поезії» [1, с. 15]. Під іконічністю розуміється природна подібність між формою знака та позначуваним об'єктом, тобто аналогія між знаком і втіленням об'єкта в свідомості людини. На основі проаналізованої літератури, Л. Р. Безугла робить висновок, що «іконічність постає як така, що створюється специфікою сприйняття та мисленнєвою репрезентацією об'єкта людиною, а іконічний знак або ікона – як знак, що має ізоморфічну схожість певного ступеня з ментальним утіленням об'єкта, репрезентованого ним у свідомості людини» [1, с. 15]. Завдяки іконічності виникають оригінальні, експресивні, вражаючі поетичні прийоми, які підвищують художню цінність тексту.

Для визначення типології іконічності використовуються рівні диференціації мовних засобів, які здатні її породжувати. За таким критерієм виокремлюють: «фонетичну (фоносемантичну), синтаксичну, лексичну,

лексико-графічну та композиційну іконічність» [1, с. 16]. З огляду на цю типологію відбувається вивчення іконічного потенціалу та іконічної функції таких мовних засобів як: «звуковий повтор, ономапея, графіка, лексика, синтаксичні фігури, граматичні категорії тощо» [1, с. 16].

На фонетичному рівні під іконічністю знака часто розуміють лише звуконаслідування, але поняття іконічності мовного знаку в області фонетики значно ширше, оскільки звучання слова може викликати у людей певні уявлення та асоціації. Тому з цього випливає, що саме звукосимволізм буде додатковим способом реалізації іконічності в звуковій тканині твору, який забезпечуватиме додаткову інформацію та підтримуватиме семантичне ядро значення мовних знаків [16, с. 70].

Також іконічність пов'язана з кількісно-якісними ознаками фонетичних інвентарів. Фонетична іконічність є універсальною, оскільки вона зустрічається в мовах, незалежно від їх генетичних зв'язків, типології чи географічного поширення. Тим не менш, Т. О. Козлова наголошує, що «іконічність вища в консонантних системах завдяки семантичним значенням артикуляційних і акустичних особливостей приголосних і їхній здатності кодувати менш абстрактні, нереляційні значення.» [38, с. 39].

О. П. Воробйова наголошує на тому, що «іконічне значення формується не лише в межах поетичного висловлювання, а й у рамках усього тексту» [13, с. 76]. Тому враховуючи обсяг тексту, в якому прослідковується іконічність, її розділяють на: глобальну – породжувану текстом як макрознаком; локальну – сформовану значущими конфігураціями текстових елементів одного чи різних рівнів; локалізовану – створену окремими іконічними виявами мовних засобів [13, с. 74]. Крім того, під час дослідження іконічності, вчені також часто використовують типологію Ч. Пірса за критерієм уподібнення: образна іконічність – імітація знаком спостережуваних фізичних властивостей об'єкта;

схемна іконічність – уподібнення знака й об'єкта за структурою; метафорична іконічність – репрезентація іншого, паралельного уподібнення [150, с. 133].

Як вже було сказано, завдяки іконічності підвищується художня цінність тексту шляхом виникнення оригінальних експресивних прийомів. Проте це ще не все. На думку М. Бурке «іконічність текстової тканини здатна обходити когнітивну систему читача, йти вперед і впливати на систему ефективної обробки інформації адресата» [156, с. 32]. Тож можемо припустити, що іконічність також відіграє помітну роль у функціях маніпуляції та впливу тексту на реципієнта, про які йтиметься далі.

Проведений аналіз досліджень фоносемантизму на рівні тексту свідчить, що найбільшу увагу науковці приділяли поетичним творам та художнім текстам. Недостатнім є вивчення фоносемантизму у текстах інших стилів. Саме тому вважається доцільним вивчення фоносемантичних особливостей публіцистичних текстів, оскільки ця сфера є мало дослідженою.

1.5. Фоносемантичний простір публіцистичного дискурсу

Функціональний різновид літературної мови, який щоденно застосовується в різних сферах суспільного життя, називається публіцистичний стиль. Саме цей стиль використовують в газетах і журналах, на телебаченні і радіо, у публічних політичних виступах, в діяльності партій та громадських об'єднань. Сюди ж слід додати політичну літературу для масового читача і документальне кіно.

У різноманітних джерелах публіцистичний стиль іменувався також газетно-публіцистичним, газетним, суспільно-політичним. Назва „публіцистичний стиль” видається більш точною, оскільки інші варіанти назви більш вузько визначають сферу його функціонування. Назва „газетний стиль” пояснюється історією становлення цього стилю: його мовні особливості

сформувалися саме в періодичних друкованих виданнях і перш за все в газетах. Проте сьогодні цей стиль зустрічається не тільки в друкованих, а й в електронних засобах масової інформації. Інша назва „суспільно-політичний стиль“ точніше вказує на тісний зв'язок цього стилю з громадським і політичним життям, але тут варто згадати, що цей стиль обслуговує і неполітичні сфери спілкування: культуру, спорт, діяльність громадських організацій (екологічних, правозахисних та інших).

Поняття публіцистики тісно пов'язане із публіцистичним стилем. Публіцистика вже є літературним поняттям, а не лінгвістичним, оскільки характеризує змістові особливості творів, що відносяться до неї.

Публіцистика висвітлює актуальні правові, філософські, літературні, політичні, економічні й інші проблеми сучасного життя з метою вплинути на громадську думку та існуючі політичні інститути, зміцнити або змінити їх відповідно до певних класових інтересів або соціально-моральних ідеалів. Ще півтора тисячоліття тому Аристотель і Платон наголошували на нерозривному зв'язку політики, етики і риторики. Предметом дослідження публіциста є «все сучасне життя в його величі і малості, приватне і суспільне, реальне або відбите в пресі, мистецтві, документах» [181, с. 23]. Це визначення досить чітко відображає місце і роль публіцистики серед творів літератури і журналістики, а також дозволяє краще зрозуміти стилістичні особливості публіцистичних текстів.

З огляду на багатогранність суспільної проблематики публіцистичних текстів досить умовно можна виділити їхні наступні види: «соціальні, політико-ідеологічні, морально-етичні та аналітичні тексти, лінгвістична специфіка котрих позначена такою характеристикою як синкретизм – невіддільною єдністю використання наукових, раціонально-понятійних, художніх та емоційно-аксіологічних образних засобів» [27, с. 87].

На даний момент серед мовознавчих напрямів чільне місце посідає поняття „дискурс”. Визначення цього терміну викликає певні труднощі, оскільки на нього існує величезний попит у багатьох наукових дисциплінах, таких як мовознавство, літературознавство, соціологія, філософія, психолінгвістика, соціолінгвістика та інші. Тому говорити про однозначність його розуміння в мовознавстві та інших гуманітарних науках не можна.

У сферу лінгвістики термін „дискурс” було введено у 1952 році американським вченим З. Харрісом. Науковець використав його для опису тексту із залученням до нього так званої соціокультурної ситуації його породження та сприйняття [172].

У праці Б. Хатіма та І. Мейсона «Discourse and the translator» (1990 р.) ми вже можемо бачити, що на початку 90-х років 20 століття під терміном „дискурс” розуміли «складну єдність мовної практики і позамовних факторів, а саме єдність ситуації та мети, поведінки його учасників, їхніх настанов та цілей, що визначають особливості породження і сприйняття їх взаємодії тощо» [173].

Л. Дж. Філіпс і М. В. Йоргенсен визначають дискурс як «особливий спосіб спілкування і розуміння навколишнього світу (або якогось аспекту світу)» [27, с. 18].

Лінгвістичний енциклопедичний словник дає таке визначення: «дискурс – це зв’язаний текст у сукупності із зовнішньолінгвістичними, прагматичними й іншими факторами; текст, взятий у подієвому аспекті; мовлення, розглянуте як цілеспрямована соціальна дія, як компонент, що бере участь у взаємодії людей і в механізмах їхньої свідомості (когнітивних процесах)» [208].

На даний момент науковцям пропонуються різні підходи до тлумачення цього поняття. Так, Д. Шифрін запропонувала три підходи для визначення терміну „дискурс”.

Перший підхід заснований на позиціях формально та структурно орієнтованої лінгвістики. Опираючись на цей підхід дискурс можна визначити: «як мову, яка є вища за рівнем від речення та словосполучення» [198, с. 30].

Другий підхід у розумінні дискурсу має функціональне підґрунтя, де дискурс розуміють: «як вживання мови, де функції дискурсу безпосередньо пов'язані із функціями мови» [198, с. 31].

Третій підхід Д. Шифрін заснований на взаємодії форми та функції, «де дискурс прирівнюється до висловлення і є сукупністю функціонально організованих, а не лише формальних одиниць вживання мови» [198, с. 32].

За В. Е. Чернявською до найважливіших характеристик дискурсу можна зарахувати те, що він «являє собою складне комунікативне явище, що містить і соціальний контекст, який надає уявлення як про учасників комунікації (і їхні характеристики), так і про процеси породження і сприйняття повідомлень» [25, с. 106]. А В. І. Карасик вважає, що «дискурс відображає суб'єктивні погляди людини, і отже, він не може бути відчужений від того, хто говорить» [44, с. 78].

Українська лінгвістка Е. О. Куц також запропонувала своє визначення цього поняття, за яким «дискурс є реалізацією мови як системи знаків, мовлення, що актуалізує цю систему знаків для взаємодії людей через механізми їх свідомості, і мовленнєвої діяльності як цілеспрямованої соціальної дії для суспільної орієнтації та комунікації» [51, с. 261].

А. Д. Белова вважає, що «значення дискурсу не обмежується писемним і усним мовленням, але включає, крім того, інші семіотичні коди. Акцент в інтерпретації дискурсу ставиться на його інтерактивній природі. Дискурс, насамперед, – це мова, занурена в життя, в соціальний контекст (із цієї причини поняття дискурсу рідко вживається стосовно прадавніх текстів)» [2, с. 12].

У процесі вивчення дискурсу виникає питання його типології. На сьогоднішній день не розроблено уніфікованої системи критеріїв класифікації типів дискурсу, проте виокремлюють такі його типи за сферами

функціонування: літературний, релігійний, дипломатичний, юридичний, військовий, медичний, спортивний, педагогічний, науковий, публіцистичний, тощо [44, с. 186].

Публіцистичний дискурс розглядається в якості окремого типу дискурсу як корелят публіцистичного стилю, що є одним із функціональних стилів літературної мови, який є притаманним мові ЗМІ та характерний для публічних виступів, промов суспільних, громадських, політичних діячів тощо. Публіцистичний текст є „дискурсивним” за своєю природою, оскільки він передбачає взаємодію з реальною дійсністю, автором, адресатом та інтертекстом. Це зумовлює «семантичний динамізм, упередженість, рухливість і суб’єктивованість семантичного навантаження лексики публіцистичного дискурсу. Тлумачення дискурсів за стилем спілкування виходить із процесуально-результативного розуміння самого стилю як комплексу когнітивних процедур обробки знань, що знаходить відповідну вербальну реалізацію. Будучи певною технікою організації актів спілкування у відповідності з конкретною прагматикою мовця, стиль виступає феноменом функціонального порядку» [181, с. 27].

На думку А. В. Сотникова, «політичний дискурс є різновидом публіцистичного стилю і характеризується водночас вмотивованістю мовленнєвої діяльності та прагматичною спрямованістю. Під політичним дискурсом розуміється зв’язаний текст, зумовлений ситуацією політичного спілкування у сукупності з прагматичними, соціологічними, психологічними та іншими факторами» [127, с. 218]. Ми теж розглядатимемо політичний дискурс як різновид та говоритимемо загалом про публіцистичний дискурс.

Основними учасниками публіцистичного дискурсу є «представники засобів масової інформації як соціального інституту та масова аудиторія. Саме публіцистичному дискурсу, у якому суб’єкту приписується найбільш еластична

соціальна роль (виражати, тією чи іншою мірою, інтереси соціуму), належить домінантна роль у сучасному світі» [181, с. 11].

Публіцистичний дискурс, відповідно, може розглядатися як ідеологічно структурована друкованими засобами масової інформації символічна система. Вона відповідає інтересам домінуючої соціальної групи, зумовлює процес сприйняття соціального контексту, і в рамках цієї системи відбувається репрезентація і коректування соціального контексту. «До функцій публіцистичного дискурсу можна віднести функцію впливу, інформативну, рекламну, розважальну функції та функцію конструювання соціальної дійсності за допомогою ідеологій певних соціальних груп. Успішне конструювання та відтворення соціальної ієрархії груп зумовлено латентним характером більшості функцій публіцистичного дискурсу» [181, с. 4-11].

В. Д. Бялику та М. П. Шкрібляк, базуючись на дослідженнях Л. О. Алексєєвої, К. В. Бойчук, І. Р. Гальперина, В. Г. Костомарова, А. З. Москаленка, вдалося визначити наступні мовні та стильові особливості публіцистичного дискурсу:

- «високий ступінь стандартизації мовних одиниць, великий відсоток сталих і клішованих виразів, журналістські штампи, стандартні терміни і назви тощо;
- експресивність мови як спосіб залучення уваги адресата, вираження ставлення до поданої інформації; наявність оцінних епітетів; прямих звертань до адресата;
- насиченість порівняннями, реаліями, алюзіями і цитатами;
- використання розмовної, зниженої, сленгової та ненормативної лексики з метою формування певного ставлення широкого загалу до запропонованого матеріалу, створення певного образу і стилістичного ефекту у так званій «бульварній пресі»;

- широке використання фразеологізмів та ідіом, гри слів, каламбурів, прислів'їв і приказок;
- широке використання інших стилістичних засобів і прийомів (гіпербол, літоти, образних порівнянь, метафор, евфемізмів тощо);
- особлива риса писемних текстів публіцистики – газетні та журнальні заголовки, побудовані на грі слів, каламбурах, цитатах, алюзіях» [11, с. 73].

Для підтвердження зазначеного, до прикладу, можна навести роботу Г. О. Хант та К. А. Разумної [138], які під час свого дослідження сучасного англomовного та німецькомовного публіцистичного дискурсу виявили такі його лексичні та стилістичні особливості як:

– уживання національно маркованої лексики – додає тексту культурно специфічного відтінку та привертає увагу до національних особливостей (у дослідженому німецькомовному публіцистичному тексті вислів *die Stürmer und Dränger*, який пов'язаний із періодом «Бурі і натиску» (Sturm und Drang) в німецькій літературі, ужитий для додавання конотації іронічності та евфемічності; у дослідженому англomовному публіцистичному тексті слово *elevenses* передає особливості побуту британців, а слово *backwoodsmen* «дає читачеві додаткову, національно специфічну інформацію про особливості людей, які проживали в той час разом із автором» [138, с. 175]);

– використання метафор – емоційно забарвлює та додає експресивності (у тексті із реченням *Die Slowakei könnte ein Kitt für die EU sein, um sie zu festigen* мається на увазі, що Словаччина могла б бути «клеєм» (нім. *ein Kitt*), який би укріпив ЄС; а вираз *consume news*, який дослівно перекладається як *споживати новини*, вжито у значенні «читати новини газетах») [138, с. 176];

– наявність ідіом – сприяє досягненню більшого впливу на адресата, а також підкресленню тих чи інших особливостей описуваних подій. Так, у прикладі *Die Kinder müssen die Phobien ihrer Eltern ausbaden* дієслово *ausbaden*

означає «відповідати за наслідки чогось, у чому винен сам, або хтось інший» (мова йде про те, що діти змушені «розраховуватися» за фобії своїх батьків). В іншому ж прикладі ідіома *scratch the surface* використовується для позначення поверхово вивченої проблеми, про яку йдеться в статті [138, с. 176];

– уведення в текст розмовної лексики робить тексти більш наближеними до читача і простішими для сприймання, а також додає їм конотації жаргону (слово *Fressen*, яке перекладається як «їжа для тварин», у дослідженому тексті має значення «знахідка»; прикметник *red-blooded* уживається на позначення людей, повних сили та енергії) [138, с. 176];

– уживання лексичних одиниць із певною конотацією значення – допомагає читачеві зрозуміти ставлення автора до написаного (у прикладі *Vielleicht ist nun endlich Schluss mit der Langmut Washingtons* йдеться про лагідність Вашингтона *Langmut Washingtons*, яка була однією з визначних рис його характеру; в англійському тексті слово *hangers-on* має негативну конотацію та «означає людину, яка ходить на важливі події, веде себе дружелюбною з відомими особистостями, щоб отримати якийсь зиск» [138, с. 177]);

– уведення в текст образних висловлювань – додає емоційної забарвленості і справляє необхідне враження на адресата (у дослідженому публіцистичному тексті політичний популізм називається «привидом, що блукає Європою» («*Ein Gespenst geht um in Europa*») і відкрито висловлюється негативне ставлення автора до нього; вислів *squeeze a pint out of half-pint pot* буквально означає «зробити неможливе», водночас маючи значення «не можна зробити неможливе») [138, с. 177].

Г. О. Хант та К. А. Разумна зазначають, що «публіцистичний дискурс є одним із найбільш уживаних типів дискурсу в сучасному суспільстві. Він трактується як дискантна форма комунікації між представниками засобів масової інформації та масовою аудиторією, яка характеризується певним

ідеологічним спрямуванням і може відповідати інтересам певних соціальних груп» [138, с. 177].

Характерна для публіцистичного стилю інформативна функція проявляється в його здатності інформувати широкий загал про проблеми, значущі для суспільства. Саме тому документальність, об'єктивність, логічність та аргументованість зараховують до рис, притаманних публіцистичному стилю [122, с. 226].

Найбільш швидко реагує на зміни, що відбуваються у мові, саме публіцистичний дискурс. Крім того, «у ньому висвітлюються інтереси та погляди суспільства. Наприкінці останнього сторіччя різко змінилася соціальна роль масової комунікації: вона стала потужним фактором соціального життя, почала активно впливати та здійснювати маніпуляції із політичним життям народів, культурним розвитком як окремих держав, так і всього світу» [133, с. 198-199].

За інтенсивністю впливу та маніпуляції розрізняють дискурс звичайної розмови і персуазивний дискурс. Дискурс вважається персуазивним, якщо спроба маніпуляції усвідомлено здійснюється одним із комунікантів. Отже, за своєю соціальною спрямованістю публіцистичний дискурс можна вважати одним із різновидів персуазивного дискурсу, а суть публіцистики становить єдність інформаційної функції та функції впливу. О. В. Новосілець вважає, що «публіцистика є призмою, що трансформує інформаційний зміст текстів інших функціональних стилів у форму, що доступна розумінню широкої аудиторії» [99, с. 93].

Отже, публіцистичний дискурс є середовищем систематичного поширення повідомлень серед численних розосереджених аудиторій з метою здійснення маніпуляції та впливу на формування та зміну оцінок, думок, переконань і поведінки людей у вигляді передачі прагматично призначеної інформації. Звідси випливає його основне призначення: «служувати розв'язанню

суспільних питань, активно маніпулювати адресатом, переконувати у справедливості певної ідеї, формувати в нього правильне ставлення до суспільних проблем, повідомляти інформацію, що має суспільне значення, спонукати його до творчої діяльності, пропагувати прогресивні ідеї, вчення, знання, здоровий спосіб життя» [11, с. 72]. На відміну від сфери науки, де інформація адресується вузькому колу фахівців, в публіцистичному стилі інформація адресується широкому загалу.

Вчений Т. ван Дейк зазначає, що публіцистичний дискурс є інституційним типом дискурсу, тобто «сталою системою статусно-рольових відносин, що склалася в комунікативному просторі життєдіяльності певного соціального інституту, в межах якої здійснюються владні функції символічного примусу в формі нормативного припису та легітимізації певних способів світобачення, світовідчуття, векторів ціннісних орієнтацій і моделей поведінки» [159, с. 36].

У зв'язку із згаданим, британський вчений Н. Ферклаф зробив висновок, що публіцистичні тексти «являють особливу сферу функціонування мови, в якій відбуваються процеси, що не тільки відбивають мовленнєву ситуацію взагалі, а й впливають на когнітивну систему адресата: його думки, переконання, настанови, внаслідок чого мовні засоби використовуються як засіб впливу» [165, с. 22].

Суть функції впливу в межах публіцистичного дискурсу полягає у тому, що «засоби масової інформації не просто інформують адресата, а „підказують“ йому як саме варто ставитися до предмету повідомлення, маніпулюють із свідомістю щодо висновків, які варто зробити та яких заходів ужити. Для цього, як правило, використовуються непрямі номінативні засоби та синтаксичні конструкції, які здатні опосередковано впливати на свідомість» [185, с. 175].

У структурі свідомості людини, яка є об'єктом маніпуляції, виокремлюють мішені впливу, психологічно вразливі місця, на які здійснюється вплив. Велику роль у процесі маніпуляції та впливу на свідомість відіграє

апеляція до емоцій адресата. Досить часто мовці замінюють логічні доводи емоційною оцінкою, асоціацією, апеляцією до усталеної суспільної думки, здорового глузду або ж загальноприйнятого символу. «Прийоми адресанта-маніпулятора ретельно культивують, подають ці відступи як аналітичні міркування та логічну аргументацію, насправді приховують таємну апеляцію до підсвідомих почуттів та мисленнєвих стереотипів з метою їхнього пожвавлення та інтенсифікації» [180, с. 75].

Досить поширеним у публіцистичному стилі стало використання паронімічної атракції – явища поетичної семантизації лексичних і морфологічних одиниць, які зіставляються на основі глибокої звукової подібності. «Комплекси приголосних і голосних, повторюючись, створюють слухове враження спільних частин і ніби розширюють, збільшують образ, наприклад, *журавлі журились, журавлина жура*» [19, с. 54]. За словами, Ю. С. Полтавець, «використання патронімічної атракції як дієвого засобу емоційно-оцінного впливу на читача стає невід’ємною ознакою не лише поетичного мовлення, а й публіцистики» [107, с. 49]. Н. Л. Дащенко стверджує, що «відношення паронімічної атракції побудовані переважно на нових та незвичних сполученнях слів, що вирізняються на тлі загального контексту. Використання різних типів звукової атракції спрямоване на виокремлення, виділення, семантичне «самовираження» пари зіставляваних слів» [18, с. 54]. У сучасному публіцистичному тексті, а особливо газетному тексті, часто застосовуються паронімічні можливості мови. Їхнє використання є своєрідним, глибоко продуманим і надзвичайно вагомим. «При зіставленні залучається не тільки формальне звукове зближення атрактантів, але й асоціативний потенціал їх загальмованого значення і того, контекстуального, на виникнення якого спрямоване „зіштовхування“» [18, с. 55]. Як наслідок, є змога спостерігати виникнення глибоких звукосмислових образів. Ця тенденція залучення паронімічних ресурсів мови для актуалізації змісту, відновлення відношень

похідності чи створення контекстуальної псевдоспорідненості міцно закріпилася у сучасному медійному тексті. Це суттєво відрізняється від попереднього періоду, коли стилістичні прийоми паронімічної атракції використовувались для характеристики мови поезії та переважно гумористичних прозових жанрів [18, с. 56].

Одним із видів тексту, що належить до публіцистичного дискурсу, та одним з найпоширеніших методів маніпуляції та впливу на слухача і формування у нього певної думки відносно тих чи інших подій, є промова. Під поняттям „промова” розуміють як усне спілкування, зазвичай продумане наперед, в якому оратор звертається із своїми думками до аудиторії, так і рукописи та друковані версії промов. Короткі промови для привітання або відкриття події також називають промовою [212].

На нашу думку сфера публіцистики є перспективним напрямом фоносемантичних досліджень. Однією з головних функцій цієї сфери є функція впливу на слухача, створення у нього певної реакції та ідеї. Практика наукового пошуку свідчить, що фонестеми здатні бути тим компонентом лексичної одиниці, який, володіючи певним експресивним зарядом, формує відповідну стилістичну маркованість тексту. Отже, нагромадження у публіцистичному тексті лексики з позитивною або негативною фонестемною лексикою сприяє продукуванню у слухача певної світоглядної ідеї. Саме фонестемна лексика є носієм певних мажорних або мінорних асоціацій, які власне і виконують експресивну функцію мови та здатні формувати у носія мови певні світоглядні настрої.

1.6. Промова та її особливості

Як вже зазначалося вище, одним із видів тексту, що належить до публіцистичного дискурсу, та одним з найпоширеніших методів маніпуляції та впливу на слухача є промова.

Згідно з твердженням німецького дослідника Й. Кьоніга, першим, хто зумів розмежувати промови на класи та виокремити основні типи промов, був Арістотель. Комунікативна мета та темпоральна віднесеність лягли в основу його розподілу. Відповідно до цих критеріїв промови було розділено на три класи:

- 1) судові промови – промовець намагається звинуватити чи виправдати; промова відносить до подій у минулому;
- 2) епідейктичні промови – промовець розхвалює, вихваляє подію чи людину; промова звучить тут і зараз;
- 3) дорадчі промови – промовець спонукає прийняти певне рішення чи відхилити його, пояснюючи шкоду чи вигоду від подальших дій; промова спрямована на майбутнє [185, с. 41].

Проте сучасні промови не можуть бути розділені за класифікацією Арістотеля, оскільки теперішні промовці у сучасному світі мають справу не тільки з підготовкою промов для однієї ситуації, але й з виступами у новинах, на дебатах, беруть участь в організації демонстрацій, мітингів, різноманітних святкувань тощо. Всі ці чинники сприяють подальшому розвитку промов та виникненню нових різноманітних форм.

У працях з риторики можна знайти наступну класифікацію промов за метою виступу:

- «розважальна промова (мета - розважити і повеселити слухачів, підтримати їхню увагу й інтерес);

- інформаційна промова (мета - дати нове уявлення про предмет; може бути описом, розповіддю або поясненням);
- надихаюча промова (мета - привнести натхнення в аудиторію, переконати її й викликати активну реакцію);
- переконуюча (мета - логічними засобами довести або спростувати якусь інформацію);
- спонукаюча (мета - спонукати слухача до нової дії або до припинення старої);
- ритуальна (мета - дотримання ритуалу)» [34, 75].

Також можна зустріти класифікацію промов за знаковим оформленням та закріпленням:

- «промови, які читають за конспектом, оскільки ситуація вимагає точного слововживання (офіційна політична промова, офіційний документ, наукова доповідь, виступ на каналах масової комунікації тощо);
- промови, які готують заздалегідь, але не вчать напам'ять (академічна лекція, політична промова тощо);
- промови, які готують заздалегідь і вчать напам'ять (вшанування ювіляра, виступ на дипломатичному прийомі);
- імпровізовані промови (експромт) (виступ на зборах, засіданнях, комісіях, на урочистих зібраннях)» [34, 75].

Досить поширеними в наш час є політичні промови, тобто публічні виступи ораторів, що представляють певну політичну силу чи освітлюють суспільно-політичну ситуацію. Політичні промови відіграють домінуючу роль у публічному комунікативному просторі, а їхнє виголошення з нагоди різноманітних ситуацій (зібрання, мітинги, урочисті святкування, річниці, сумні події тощо) є невід'ємним компонентом політичної комунікації. Політики постійно беруть участь у певних заходах та виголошують промови з потужним

змістовним складником. Зазвичай така промова присвячується одній великій темі, яка турбує слухачів і до якої прикута загальна увага.

Німецький вчений В. Гіндерер у своїй праці «Über deutsche Literatur und Rede» (1981 р.) вважає, що «політичні промови є найважливішим механізмом виробництва суспільної свідомості» [174, с. 35].

З точки зору комунікації політичну промову в демократичних країнах можна визначити як розмову, діалог, дебати, дискусію або переговори в контексті ситуації прийняття рішень. Спілкування між урядом та громадянами є водночас мовним зв'язком і мирною альтернативою репресивним чи агресивним засобам соціального контролю. Без такого мовного обміну, без дебатів і голосування більшістю неможливо уявити функціонування чи навіть існування демократії. З іншого боку, якраз диктатура характеризується відсутністю переговорів, вільного публічного використання мови, партійної опозиційної промови та опозиції в інституційній формі. В авторитарних системах за інсценованою політичною промовою приховують засіб масового контролю, придушення та переслідування тих, хто мислить інакше [183, с. 16].

За визначенням Л. І. Мацько, політичною промовою вважають завчасно підготовлений виступ на гострополітичну тему, котрий містить «позитивні чи негативні оцінки, обґрунтування, конкретні факти, з накресленими планами, перспективою політичних змін» [74, с. 9].

Науковці О. В. Подвойська та І. В. Самойлова стверджують, що «майже всі політичні промови є гостро публіцистичними, адже в них присутні висловлення та відстоювання думок, поглядів, переконань, ідеологічних настанов. Також відстежується усування поглядів інших, навіть якщо вони й не афішуються, та надання переваги власним» [121, с. 237].

Німецький вчений Д. Грісвелле запропонував визначення політичної промови у межах класичного розуміння риторики: «це явище відбувається, перш за все, як певна комунікація, за якої оратор повідомляє щось, та певна

кількість людей, які стоять по відношенню до оратора навпроти, сприймають його та його промову, проявляючи при цьому єдність» [169, с. 152]. Він вважає, що «на сприйняття публіки справляє великий вплив не тільки оратор, а й сама промова. Особистість оратора, ситуаційні обставини та настрої слухачів мають велике значення в процесі політичної промови та є невід’ємними елементами» [169, с. 152].

Д. Грісвелле створив схему здійснення промови, у якій чітко простежується залежність між елементами. Тобто, промовець, політик чи громадський діяч, здійснює промову із певним наміром та визначеною метою, при цьому викладаючи факти із власної точки зору. У полі викладу думок оратора представлені вербальні та невербальні способи передачі інформації під час відтворення політичної промови, котрі є характерними загалом для політичної комунікації. Слухач, зі свого боку, сприймає виклад думок оратора, формує висновки, ставлення до промовця та реакцію щодо викладених фактів [169, с. 153].

У своїй праці «Analysing Political Speeches: Rhetoric, Discourse and Metaphor» (2014 р.) Дж. Чартеріс-Блек визначає поняття політичної промови як «зв’язний потік мовлення, що є, зазвичай, підготовленим мовцем з метою постачання інформації аудиторії стосовно будь-якої події в політичному житті» [157, с. 13]. Виходячи з цього, науковець виокремлює два основних типи політичної промови за комунікативною метою:

- 1) тип «формування політичного курсу» – безпосередньо стосується прийняття рішень у ході політичного процесу;
- 2) тип «досягнення одностайності» – має справу з встановленням спільних цінностей [157, с. 13].

Звертаючи увагу на критерії Арістотеля, Дж. Чартеріс-Блек відмічає, що тип «формування політичного курсу» пов’язаний з дорадчими промовами, а тип «досягнення одностайності» – з епідейктичними [157, с. 13]. Проте сам автор

зауважує, що такий поділ промов на типи не є задовільним, оскільки межі поділу не є чітко встановленими, тому один тип може містити в собі риси другого типу, і навпаки [157, с. 14]. Тому для кращого розрізнення вищезгаданих двох типів, Дж. Чартеріс-Блек пропонує, щоб у промовах типу «формування політичного курсу» вирішувалося, що необхідно зробити у найближчому майбутньому, з посиланням на певні специфічні аспекти в політичній галузі. Другий же тип «досягнення одностайності» буде більш загальним, і метою цих промов буде об'єднання думки промовця і аудиторії про майбутні політичні події, із демонстрацією спільності думок, які в майбутньому лежатимуть в основі нового політичного курсу [157, с. 14].

О. В. Падалка зауважує, що «зміст політичної промови повинен бути сприйнятливим, зрозумілим для соціуму та своєю інформацією, і вербальним її втіленням має відповідати активній чи хоча б пасивній мовній компетенції загальної маси членів етнічного колективу» [102, с. 67]. Також, вона провела дослідження із встановлення закономірностей використання інтонаційних моделей німецької мови та визначення типів актуального членування політичної промови сучасних німецьких політиків. Згідно з дослідженням, «модифікації просодичних характеристик забезпечують досягнення основних цілей, які ставить перед собою політик: вплинути на реципієнта таким чином, щоб йому не лише запам'яталася промова, але відбулися зміни в його свідомості та прийнятті рішень» [101, с. 155]. Проте вчена наголошує, що одержані результати не вичерпують проблематики ефективної організації публічного виступу.

Загалом, політичні промови можна схарактеризувати за чотирма принципами:

- 1) принцип ситуативної інтеграції, тобто контекстуальності (політична промова відображає суспільні процеси, події та дії в ретроспективному та перспективному плані. Вона відбувається в повсякденному,

організованому чи інституційному контексті та має відповідним чином відображати умови місць виступу);

- 2) принцип текстуальності (політична промова є тематичною, специфічно структурованою за інформаційно-аргументативними рядами та характеризується особливими стилістичними засобами. Її також ідентифікують за характеристиками типів текстів, таких як виборча кампанія, народні збори, революційні чи парламентські промови);
- 3) принцип дії (політична промова, по суті, орієнтована на дію, в сенсі скерування чи контролю думки, запуску або уникнення дискусії. Основною характеристикою цього персуазивного впливу є намір отримати, забезпечити або замінити точку зору слухача);
- 4) принцип партійності та протиставлення (політична промова інтегрована в ситуативний і тривалий діалектичний дискурсивний процес. У механізмі «за» та «проти» партійні точки зору підкреслюються та втягуються в змагання за більшість, де за допомогою аргументації чи доказів намагаються зайняти ключову область) [183, с. 37].

З погляду історії політичного красномовства та теорії ораторського мистецтва можна вивести основні функції політичної промови, які є дійсними й сьогодні:

- апелятивна функція, яка спрямована на диспозицію політичних дій і показує дієвий характер політичної промови;
- інформативна функція, яка підкреслює потенціал вирішення проблеми, якій присвячена політична промова, її регулятивну та нормативну дію;
- функція оцінки, завдяки якій здійснюється вираження особистих, фактичних та ідеологічних поглядів;
- функція легітимізації, за допомогою якої виправдовуються певні, здебільшого особисті, політичні бажання, а також відкидаються та заперечуються бажання конкурентів;

– функція переконання, завдяки якій здійснюється маніпуляція та вплив на дії, погляди і переконання адресата [182, с. 135].

У будь-якій промові, зокрема політичній, основними складовими будуть промовець, виклад думок промовця, слухач. Під час творення промови можна простежити залежність між цими елементами. Головним завданням промови є донесення до аудиторії певної думки, її пояснення та спонукання зробити певні висновки, спонукання до певної діяльності. Щоб донести все це до великої кількості слухачів необхідно орудувати влучними фразами, епітетами й метафорами, порівняннями й зіставленнями, гіперболами, актуалізацією окремих слів та виразів, новоутвореннями та експресивним тонуванням. Для промови характерна емоційність, підсилений голос, логічні паузи у розмові. Також оратор повинен враховувати, перед якою аудиторією він виступає та на яку тему, і відповідно до них підбирати стиль мовлення та стилістичні засоби. Головною ж метою слухачів є сприйняття інформації, формування власних думок та висновків, реакція щодо почутого. Правильно організована політична промова є ідеальним методом маніпуляції та впливу на слухачів [75].

Промова є процесом комунікації із аудиторією і щоб ця комунікація була результативною, оратори можуть вдаватися до застосування мовленнєвих стратегій та комунікативних тактик. Мовленнєва стратегія політичної промови є «насамперед ментальним процесом, який застосовується політиком у контексті досягнення успіху в робочому процесі; план, зумовлений певною метою, який здійснюється поетапно у формі алгоритму» [80, с. 144]. Є. В. Ключев розглядає комунікативну тактику як «сукупність практичних ходів у реальному процесі мовленнєвої взаємодії, тобто комунікативна тактика, на відміну від комунікативної стратегії, насамперед співвіднесена не з комунікативною метою, а з набором комунікативних намірів», що є «практичним засобом руху до комунікативної мети» [44, с. 780].

Однією із тактик для впливу на формування думки аудиторії щодо політичних заходів є прийом «ефекту передування», який «полягає у наданні настанов під час пред'явлення інформації для забезпечення напрямів її інтерпретації» [80, с. 144].

Тактику творення «дієвих слоганів» застосовують для створення і поширення позитивного образу об'єкта політики. Зазвичай слоганом виступає коротка фраза, яку можна легко запам'ятати, в якій викладена основна ідея і справжня історія, здатна проінформувати слухачів про оратора, його погляди та цілі [80, с. 145].

Тактики стратегії маніпулювання, такі як «інформативна», «нагадувальна», «переконувальна», використовують для вирішення найсуттєвіших завдань. Під час промови оратор може: наводити статистичні дані як логічний аргумент; апелювати до авторитета (громадського чи політичного лідера, до якого аудиторія виявляє симпатію та повагу); опиратись на усталені закони і судження, такі як нормативні акти, документи, народна мудрість (прислів'я, приказки, крилаті вирази) тощо; обіцяти готові рішення конкретних проблем і питань; ставити риторичні запитання [80, с. 145].

Щоб сформувані позитивну суспільну думку щодо певних політичних осіб чи подій, використовують тактику «розширення позитивного образу». Найактивніше ця тактика використовується у засобах масової інформації, чий тексти володіють потужним впливом на формування громадської думки [80, с. 145].

Тактика «ідеології об'єктивності» полягає у частому вживанні метафор. Завдяки їх використанню промовець може краще описати, та в разі необхідності, завуалювати свою діяльність [80, с. 145].

Для маніпуляції та впливу на світосприйняття аудиторії, з метою зміни її оцінки, поведінки та дій, використовують тактику «політичного впливу». Цей вплив «може здійснюватися свідомо та цілеспрямовано з допомогою механізмів

переконання та навіювання» [80, с. 145]. Зміст цієї тактики полягає в тому, що спочатку відбувається корегування свідомості однієї людини, а далі завдяки штучним стимулам процес маніпуляції та зміни сприйняття поширюється на суспільні маси і спрямовується у вигідному напрямі [80, с. 145].

Отже, щоб політична промова була успішною, а промовець досягнув бажаного впливу на аудиторію, можуть використовуватись різноманітні мовленнєві стратегії та комунікативні тактики.

Основа текстів публічних виступів, якими є і політичні промови, ґрунтується на загальнолітературній лексиці. В кожному соціумі існують загально прийняті універсальні правила спілкування, які включають в себе модальний, прагматичний та комунікативний компоненти. При цьому, до мовних універсалій можна також віднести загальноповживану політичну лексику та політичні терміни. Зазвичай оратори апелюють у своїх промовах до загально людських цінностей, для чого використовують певні терміни та лексичні одиниці, за допомогою яких можна досягти зміни психологічного стану аудиторії та створити певний психологічний ефект. Тому аудиторія із знанням загальноповживаної політичної лексики та термінів має кращі шанси на правильне розуміння та інтерпретування публічного виступу, політичної промови чи статті. Тому А. В. Сотников вважає, що «загальноповживана політична лексику та часто вживані політичні терміни є своєрідними концептами» [127, с. 221].

На перетині двох наук, політології та лінгвістики, навіть виникла нова дисципліна – політична лінгвістика, основною метою якої є дослідження різноманітних взаємовідносин між мовою, мисленням, комунікацією, суб'єктами політичної діяльності і політичним станом суспільства, що створює умови для вироблення оптимальних стратегій і тактик політичної діяльності [34, с. 7]. Проте лінгвістична проблематика здебільшого спрямована на узагальнення та аналіз виявів політичного дискурсу – політичну лексику та граматику, деякі жанри політичних текстів, мовні складники політичного іміджу тощо. Це

означає, що лінгвісти зосереджені на результативній фазі політичної комунікації, а не на процесі, тобто відбувається вивчення готових текстів і сформованих дискурсів, що призводить до унеможливлення коригування процесу формування політичної взаємодії та впливу на її функціонування. На думку Н. В. Кондратенко, «лінгвісти не повинні залишатися сторонніми спостерігачами або іронічними критиками політичного дискурсу, натомість вони мають виступати як співавтори або консультанти політтехнологів під час розроблення усіх його форм» [41, с. 29]. Тому вчена вважає, що першочерговим завданням у цій сфері є впровадження прикладних аспектів наукового опрацювання політичної комунікації, а не виокремлення теоретичних засад функціонування політичного дискурсу.

Таким чином, можемо зробити висновок, що промова є одним із найпоширеніших методів маніпуляції та впливу на слухача, а особливо поширеною в наш час є політична промова, що являє собою завчасно підготовлений виступ на будь-яку політичну тему, який має бути зрозумілим для слухачів та формувати у них певну точку зору. Тому вивчення початкових фонемних сполучень німецької мови на матеріалі промов німецькомовних політиків вважається доцільним, оскільки вони відіграють важливу роль у функції впливу, яка є однією з основних у публіцистичному дискурсі.

Висновки до розділу 1

1. Фоносемантика є галуззю лінгвістики, предметом вивчення якої є звукозображальна система мови, що відображає зв'язки між звуком і значенням. Фоносемантика пройшла довгий шлях від Античності до визнання галуззю лінгвістики у 20 столітті. На даний момент проведено численні експериментальні дослідження з фоносемантики. Здійснені психометричні вимірювання символічної значимості звуків багатьох мов.

2. Основні принципи фоносемантизму: принцип не-довільності мовного знаку; принцип детермінізму; принцип „відображення“; принцип цілісності та принцип багатоплановості. Також розглянуто основні закони фоносемантики, її ціль, об’єкт та предмет вивчення.

3. Об’єктом вивчення фоносемантики є звукозображальна система мови, що відображає зв’язки між звуком і значенням. Предметом фоносемантики є звукозображальна система мови в пантопохронії.

4. Основними законами фоносемантики є закони відповідності, множинності номінації, стадіальності розвитку мови, відносної денатуралізації, домінантності ізоморфізму, крос-рівневої контактності та звукозображальної інерції.

5. Фоносемантика розглядає три типи фонетичних одиниць: фонем, фонетичні ознаки та сполучення фонем, та встановлює їхні можливі фоносемантичні властивості.

6. В основі фоносемантики лежить фоносемантизм, тобто закономірний, не довільний, фонетично вмотивований зв’язок між фонемами слова та незвуковою ознакою денотата, що лежить в основі номінації. Існує принаймні чотири теорії, що пояснюють механізм породження звукосимволізму: асоціативна, референтна, теорія „зворотного зв’язку” та синестезійна.

7. Вивчення фоносемантичних особливостей базується на дослідженні початкових сполучень приголосних у мові за єдиною методикою з урахуванням усіх основних параметрів фоносемантики. Перші припущення про знаковий характер початкових поєднань приголосних засвідчені в Європі у 17 столітті, а в 1930 році був введений термін „фонестема“. Фонестемну лексику сучасної німецької мови складають 29 початкових сполучень приголосних.

8. Публіцистичний стиль має тісний зв’язок з громадським і політичним життям, а також неполітичними сферами спілкування. Публіцистичний дискурс найбільш швидко реагує на зміни, що відбуваються у мові, у ньому

висвітлюються інтереси та погляди суспільства. Для публіцистичного дискурсу характерні високий ступінь стандартизації мовних одиниць; експресивність мови; насиченість порівняннями, реаліями, алюзіями і цитатами; використання розмовної, зниженої, сленгової та ненормативної лексики; широке використання фразеологізмів та ідіом, гри слів, каламбурів, прислів'їв і приказок; використання інших стилістичних засобів і прийомів типу гіпербол, літоти, образних порівнянь, метафор, евфемізмів тощо. Суть публіцистики становить єдність інформаційної функції та функції впливу.

9. Промова є одним з найпоширеніших методів маніпуляції та впливу на слухача та формування у нього певної думки відносно тих чи інших подій. Політичні промови відіграють домінуючу роль у публічному комунікативному просторі, а їх виголошення з нагоди різноманітних ситуацій є невід'ємним компонентом політичної комунікації. Для того, щоб ця комунікація була результативною, оратори можуть вдаватися до застосування різноманітних мовленнєвих стратегій та комунікативних тактик.

10. Під час фоносемантичних досліджень на рівні тексту найбільшу увагу науковці приділяли поетичним творам та художнім текстам. Тому вивчення звукосимволізму в текстах сфери публіцистики є перспективним напрямком фоносемантичних досліджень. Нагромадження у тексті лексики з позитивною або негативною фонестемною лексикою сприяє продукуванню у слухача певної світоглядної ідеї, що відіграє важливу роль у функції впливу, яку виконує промова.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЯ, МЕТОДИКА ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОНОСЕМАНТИЧНИХ ЯВИЩ

Наукове дослідження є складним творчим процесом, який здійснюється на основі певної методології. Саме методологія науки є тою системою координат, до якої вдаються через складність, багатогранність та міждисциплінарний статус будь-якої наукової проблеми.

Характерною ознакою сучасної науки є зростання ролі методології при вирішенні дослідницької проблеми. Можна вказати на низку істотних причин, які породили цю особливість науки: складність структури емпіричного і теоретичного знання, способи його обґрунтування та перевірки; тісне переплетення опису властивостей матеріальних об'єктів з абстракціями, що штучно вводяться, ідеальними моделями тощо. Саме розуміння методології та її функцій зазнало суттєвих змін: вузький формально-логічний підхід змінився змістовним збагаченням проблематики, що включає соціокультурний, гуманістичний вимір знання і пізнавальної діяльності.

2.1. Методологія та методика дослідження

Слово „методологія“ походить від грецького слова *methogēs* – пізнання і *logos* – вчення, то це вчення про правила мислення при науковому дослідженні, про методи дослідження. Науковці схильні розглядати методологію як «вчення про методи пізнання і як систему наукових принципів, на основі яких базується дослідження та проводиться вибір пізнавальних засобів, методів і прийомів дослідження. Найбільш доцільним є визначення методології як теорії методів дослідження, створення наукових концепцій, як системи знань про теорію науки або системиметодів дослідження» [51, с. 63]. За визначенням авторів підручника

«Організація та методика науково-дослідницької діяльності» В. М. Шейко та Н. М. Кушнарєнко, «методологія – це концептуальний виклад мети, змісту, методів дослідження, які забезпечують отримання максимально об'єктивної, точної, систематизованої інформації про процеси та явища» [153, с. 56].

Методологія виконує такі функції:

- «визначає способи здобуття наукових знань, які відображають динаміку процесів та явищ;
- передбачає особливий шлях, за допомогою якого може бути досягнута науково-дослідна мета;
- забезпечує всебічність отримання інформації щодо процесу чи явища, що вивчається;
- допомагає введенню нової інформації;
- забезпечує уточнення, збагачення, систематизацію термінів і понять у науці;
- створює систему наукової інформації, яка базується на об'єктивних явищах, і логіко-аналітичний інструмент наукового пізнання» [45, с. 73].

Методологія також розглядається як певна система основоположних ідей, тобто є філософським вченням про методи пізнання і перетворення дійсності, використання принципів світоглядів процесі пізнання й практики. Головна мета методології науки полягає у вивченні і аналізі методів, засобів та прийомів, за допомогою яких дослідники отримують нові знання в науці як на емпіричному, так і теоретичному рівнях пізнання. Для методології науки найбільш важливим елементами є визначення проблеми, побудова предмета дослідження і наукової теорії, перевірка істинності результатів [45, с. 66].

Безліч наукових дисциплін відрізняються одна від одної не тільки характером і змістом об'єкта вивчення, а й особливими, конкретними науковими методами, характерними лише певній науці. Від категорії, методів дослідження і узагальнення часто залежать кінцеві результати дослідження в цілому. Так, наприклад, лінгвістична методологія є сукупністю вихідних

принципів, якими керується лінгвіст на різних етапах дослідження, починаючи з визначення його цілей і закінчуючи формулюванням висновків і узагальнень, а Н. Ф. Алефіренко пропонує виділяти у ній три рівня: 1) загальну для всіх наук філософську доктрину; 2) загальнонаукову філософію, яка застосовується в групі наук; 3) приватну методологію, специфічну для однієї науки [67, с. 94].

Система правил використання методів, прийомів та способів для проведення будь-якого дослідження називається методикою дослідження. Іншими словами, це вчення про особливості застосування окремого методу чи системи методів [141, с. 80].

Свідоме застосування науково обґрунтованих методів є важливою умовою отримання нових знань. Знання методів дослідження та знання можливостей їх застосування під час вирішення наукової проблеми сприяє меншій затраті зусиль та успішнішому проведенню дослідження. Вибір конкретних методів дослідження диктується характером матеріалу, умовами і метою конкретного дослідження. Правильно підібрані методи допомагають спрямувати хід думок у правильному напрямі та забезпечують найкоротший шлях для вирішення поставленої наукової проблеми.

У середині 20 століття. фоносемантика утвердилась як самостійна наука та отримала свої предмети, об'єкти та методологію дослідження, вперше описані в працях С. В. Вороніна.

2.2. Методи дослідження фоносемантичних особливостей

Нижче наведено методи дослідження, які використано у нашому дослідженні фоносемантичних особливостей.

Методологія фоносемантичних досліджень включає декілька методів вивчення зв'язку звук-значення. При вивченні звукозображальної системи мови основним методом служить *метод фоносемантичного аналізу*, розроблений

С. В. Вороніним, що передбачає такі етапи: 1) встановлення у слова наявності / відсутності «звукового» значення; 2) облік і аналіз критеріїв ідентифікації звукозображальних слів; 3) етимологізація слова з урахуванням його фонетико-семантичних корелятивів в споріднених мовах; 4) кореляція акустико-артикуляторних характеристик звукового вигляду слова з сенсорно-емоційними характеристиками денотата для встановлення мотиву номінації; 5) виділення паралелей (звукова форма і семантика слова) в неспоріднених мовах (типологічні узагальнення); 6) визначення наявності / відсутності характеру звукозображальності [14].

«*Описовий метод* – планомірна інвентаризація одиниць мови і пояснення особливостей їх будови та функціонування на певному етапі розвитку мови, тобто в синхронії» [42, с. 361]. Базою для описового методу служать факти однієї будь-якої мови, в нашому випадку німецької. Протягом тисячоліть описовий метод є провідним при вивченні мовних фактів, втілених потім у науковій та навчальній літературі, в численних словниках і енциклопедичних виданнях. Метою цього методу є встановлення фактів і явищ мови та їх подальше використання у науковому дослідженні.

Головними етапами цього методу є спостереження, узагальнення, інтерпретація і класифікація. Сутність спостереження полягає у виділенні одиниць опису, їх властивостей, ознак, характеристик. Узагальнення зводиться до синтезу подібних і повторюваних явищ, одиниць спостереження в одну ширшу категорію, в межах якої вони об'єднуються за тими чи іншими загальними ознаками. Наприклад, за близьким ознаками лексика об'єднується в тематичні, синонімічні чи інші групи. Інтерпретація результатів спостереження є їх тлумаченням, встановленням місця факту серед інших фактів. Іноді встановлюється можливість різних інтерпретацій одного і того ж факту. Класифікація базується на розподілі сукупності фактів щодо один одного за

певними ознаками. Результати класифікації часто оформляються у вигляді таблиць [148, с. 465].

Описовий метод не міг не використовувати ще два методи наукового пізнання, такі як аналіз і синтез.

Аналіз полягає в тому, що при спостереженні за таким складним об'єктом, як мова, його членували на складові частини, наприклад, звуковий потік розділяли на слова, а слова в свою чергу на звуки і т.д.

Синтез передбачає об'єднання отриманих в результаті аналізу будь-яких властивостей, ознак мовних об'єктів для того, щоб дати по можливості повний і цілісний опис об'єкта.

Описовий метод знаходиться на стадії збагачення, вбираючи в себе інші методи та методики, тому в лінгвістичній літературі можна спостерігати дуже широке розуміння меж цього методу. Так, В. І. Кодухов, беручи до уваги широке розуміння описового методу, об'єднує всі методики і прийоми опису в дві групи: зовнішньої інтерпретації та внутрішньої інтерпретації [20, с. 224-240].

Прийоми зовнішньої інтерпретації поділяють на два види: за зв'язком з позамовними явищами (соціологічні, логіко-психологічні, артикуляційно-акустичні); за зв'язком з іншими мовними одиницями (прийоми міжрівневої інтерпретації) [42, с. 361]. «Соціологічні прийоми застосовують при нормативно-стилістичному й історичному вивченні мови, при дослідженні словникового складу тощо. Логіко-психологічні прийоми застосовують у дослідженні зв'язку змісту мовних одиниць і категорій з одиницями мислення (співвіднесеність слова і поняття, речення і судження; різні типи значень і мовних категорій; актуальне членування речення, глибинна семантична структура речення та ін.). Артикуляційно-акустичні прийоми мають місце при вивченні звуків у аспекті фізіологічному (артикуляція) і фізичному (участь голосу і шуму, тембр, тон тощо). Прийоми міжрівневої інтерпретації полягають

у тому, що одиниці одного рівня використовують як засіб лінгвістичного аналізу одиниць іншого рівня. У міжрівневому аналізі характеристики досліджуваного явища розглядають з погляду суміжного рівня. Це відкриває нові особливості елементів, які розглядають, і допомагає встановити міжрівневі зв'язки» [42, с. 361].

Прийоми внутрішньої інтерпретації є різними способами вивчення мовних явищ на основі їх системних парадигматичних і синтагматичних зв'язків, тобто, за Ф. де Соссюром, вивчення мови в самій собі і для себе самої. Парадигматична методика використовує опозиційний прийом, який на основі зіставлення і протиставлення мовних одиниць встановлює їх диференційні ознаки, а на основі спільності й відмінності одиниці об'єднує в різні парадигматичні групи. Парадигматична методика доповнюється синтагматичною, що є вивченням сполучуваності досліджуваних одиниць, їх контексту, що дозволяє розкрити приховані властивості мовної одиниці, які при парадигматичному підході можуть бути непоміченими [42, с. 361].

Описовий метод застосовується завжди диференційовано, залежно від приналежності вченого до тієї або іншої школи або напрямку. Він дозволяє накопичити велику кількість емпіричного матеріалу, класифікувати та інтерпретувати інформацію при першій роботі із досліджуваним матеріалом. Результати, здобуті у такий спосіб, як правило, піддаються подальшому дослідженню і перевірці іншими методами. Тому описовий метод зазвичай використовується на початковому етапі дослідження будь-якої проблеми для виявлення фактологічної основи дослідження [148, с. 568].

«Досягнення описового методу надзвичайно вагомі. На його основі створені описові граматики різних мов (шкільні та для вищих навчальних закладів) і багато типів словників (тлумачні, орфографічні, орфоепічні, синонімічні, антонімічні, фразеологічні, мови письменників та багато інших). Цей метод і донині найповніше і найміцніше пов'язує мовознавство з потребами

суспільства» [148, с. 570]. Описовий метод повсюдно використовувався у нашому дослідженні, особливо під час аналізу промов німецькомовних політиків.

Зіставний метод – спрямований на вияв спільних і специфічних рис мови на всіх їх рівнях і в мовленні, і в тексті. Подібно до описового методу він спрямований на певний стан мови. Головним його предметом є дослідження структури мови в її подібностях і відмінностях. Цей метод дає нам змогу зіставити та порівняти думки і погляди щодо фоносемантизму науковців різних епох. Також зіставний метод у нашому дослідженні дозволяє виявити спільні і специфічні ознаки функціонування фонестем та використання фонестемної лексики у німецькій мові [42, с. 368–369].

Метод компонентного аналізу полягає у дослідженні змістовної сторони значущих одиниць мови, шляхом розкладання значення на мінімальні семантичні складові з метою виявлення та подання семантичної структури цих одиниць. Основи компонентного аналізу заклали В. Потье та А. Греймас. Поштовхом для його виникнення послужила розроблена М. С. Трубецьким методика опозитивного аналізу у фонології, за якою шляхом протиставлення фонем виділялись їх ознаки [4, с. 163–164]. Сутність компонентного аналізу визначається низкою вихідних постулатів: 1) відповідно до досягнень лінгвістики постулюється, що значення двосторонніх одиниць мови – це складні феномени; 2) ці складні феномени можна розкласти на складові компоненти; 3) мовні підсистеми (в тому числі і словниковий склад мови) можуть бути описані за допомогою обмеженого і порівняно невеликого числа семантичних ознак [59, с. 258–259].

Метод компонентного аналізу вигідно відрізняється від інших способів опису під час дослідження звукосимволізму, оскільки він може бути представлений у вигляді таблиць, де по вертикалі розташовуються проаналізовані одиниці (у нашому випадку це будуть, наприклад, початкові

сполучення приголосних, одиниці фонестемної лексики), а по горизонталі – назви ознак (у нашому дослідженні це, наприклад, фоносемантичні значення, мінорні або мажорні асоціації, оцінки різних шкал градації). На перетині досліджуваних одиниць і ознак ставиться „+“, якщо ознака присутня, або „–“, якщо ознака відсутня. Тому вважаємо, що опис матеріалу у фоносемантичному дослідженні за допомогою компонентного аналізу є економним, компактним і зручним, що і було зроблено під час нашого дослідження.

Метод аналізу паронімічної атракції у текстах в загальному вигляді зводиться до наступних операцій: 1) аналіз смислової структури тексту і виявлення слова «теми» в окремих фрагментах тексту; 2) виявлення слів «мотивів» для всіх слів «тем» на підставі загальних квазіморфем; 3) інтерпретація кожного слова «теми» за рахунок значень, поданих словами «мотивами»; 4) виявлення композиції особливих значень, створюваних за рахунок паронімічної атракції на рівні всіх слів «тем» тексту; 5) інтерпретація співвідношення цієї композиції значень із загальним змістом тексту, його асоціативно-образного поля; 6) висновок про значущість паронімічної атракції для інтерпретації даного тексту; 7) інтерпретації тексту за даними паронімічної атракції [132]. Використання патронімічної атракції як дієвого засобу емоційно-оцінного впливу на читача стало ознакою не лише поетичного мовлення, а й публіцистичного тексту, фоносемантичні особливості якого досліджуються в цій роботі.

2.3. Методи квантитативної лінгвістики

Для будь-якого сучасного лінгвістичного дослідження актуальним залишається положення про органічну єдність якісної і кількісної визначеності предметів і явищ. Саме дія закону про перехід кількості в якість служить найважливішою умовою виявлення закономірності існування об'єктів і явищ, в

тому числі і мовних. Статистико-ймовірнісні закони управляють подіями, які можуть відбутися, а можуть і не відбутися, оскільки кожна випадкова подія визначається не внутрішньою структурою об'єктів, а специфікою впливу на них дуже багатьох випадкових причин, що діють одночасно. Дія статистичних законів пов'язана з життям природи і людини. Вони лежать в основі мовної комунікації, на яку впливає низка змінних величин, таких як психіка і менталітет мовця, його комунікативний намір, багаж знань про світ, характер співрозмовника, особливості ситуації спілкування і т.д. [111].

Якщо природничі науки з давніх-давен використовували математику, то гуманітарні науки звернулись до неї набагато пізніше, а саме у 20 ст. І першою з цих наук була лінгвістика. І. Бодуен де Куртене, підбиваючи підсумки розвитку лінгвістики 19 століття, наголошував: «потрібно частіше застосовувати в мовознавстві кількісне, математичне мислення і таким чином все більше наближувати його до точних наук» [26, с. 116]. Але проблема математизації лінгвістики як серйозне питання виникло лише у 40-50-ті роки 20 ст.

На даний момент встановлено, що для мови безсумнівним є квантитативний фактор. Так, польський дослідник В. Манчак вважає, що «основним прийомом реалізації в мовознавстві критерію істинності має бути статистичне обстеження текстів, так як частотність є основним двигуном у розвитку і функціонуванні мови, потужним інструментом для виявлення сутності лінгвістичних явищ» [8, с. 33].

На початку минулого століття загальні квантитативні методи вводилися в мовознавство здебільшого математиками, які намагались знайти у мовленні математичні закономірності. Математики Н. А. Морозов і А. А. Марков одними з перших спробували використати у лінгвістиці квантитативні методи. Вчені наголошували, що «досліджуючи певне явище, не можна обмежитись голослівними ствердженнями як-от „більше“, „менше“, „рідше“, „частіше“, а

потрібно оперувати числами, встановлювати рівень надійності отриманих результатів і вказувати на їх можливі коливання» [148, с. 82].

На думку французького лінгвіста П. Гіро: «мовознавство відноситься до типових статистичних наук, оскільки мова є статистичним явищем. Частота мовних знаків володіє функціональним значенням і тому статистична мовна функція є не менш важливою і не менш об'єктивною, ніж семантична функція, і стільки ж потрібною для повного і правильного розуміння мовних фактів» [170, с. 47].

Головним фактором, який стимулював використання математичних методів у лінгвістиці, виявились потреби самої лінгвістики. Розширення і поглиблення лінгвістичних досліджень в середині 20 ст. століття вимагало створення надійної і експериментальної методики, яка давала б можливість не тільки збирати і трактувати безпосередньо спостережувані лінгвістичні факти, але також досліджувати приховані від прямого спостереження лінгвістичні об'єкти і зв'язки. Ці потреби могли бути задоволені за допомогою методів математичного моделювання, що спирається на прийоми кількісної математики.

Так виникла квантитативна лінгвістика, яка займається вивченням мови за допомогою статистичних методів. Ця наука базується на факті, що певні кількісні характеристики, а також функціональні залежності між ними, характеризують мову загалом або окремі її функціональні стилі. Кількісна характеристика мовних фактів поряд з якісною характеристикою становить невід'ємну складову повного та різностороннього опису мови [10].

Головним методом квантитативної лінгвістики є *лінгвостатистичний метод*, спрямований на отримання кількісних характеристик певних мовних явищ. Це метод є сукупністю статистичних прийомів і процедур, що використовуються для отримання кількісних даних про мовні явища, з метою розкриття статистичних закономірностей функціонування одиниць мови й

мовлення, а також для встановлення статистичних закономірностей побудови текстів [93, с. 44].

Статистичні методи лінгвістики застосовуються у багатьох сферах. Їх використовують для виявлення особливостей функціональних стилів мови та особливостей стилю окремих авторів. Наприклад, для визначення функціонального навантаження певного слова у тексті певного твору, письменника, функціонального стилю тощо необхідні частотні характеристики цього слова. Статистичні методи використовують у лінгводидактиці для підбору слів під час вивчення іноземної мови, для вирішення завдань та проблем стенографії та глотохронології. Також статистичні методи є важливими для розвитку автоматичного опрацювання тексту [128].

Дані, які відносяться до частини об'єктів, які досліджуються, у статистиці називають вибіркою і можуть використовуватись для висновків, які будуть відноситись до всієї сукупності, із якої здійснюється вибірка. Тому статистичні методи лінгвістики також часто використовуються для лінгвістичного моніторингу функціонування мови у конкретному типі дискурсу та аналізі його змісту. Предметом статистичного дослідження можуть бути особливості використання певних граматичних форм чи конструкцій, розподіл лексики за тематикою, використання іншомовних запозичень, вживання нових слів, вживання слів у нових значеннях, частотність мовних помилок, тощо. Загалом, сфера використання статистичних методів у лінгвістиці є досить обширною [128].

Для того, щоб у нашому дослідженні зробити висновки на підставі отриманих статистичних чисел, використовуються обрахунки критерію хі-квадрат χ^2 . За допомогою цього критерію «оцінюють незалежність у розподілі об'єктів сукупності за градаціями досліджуваної ознаки, відповідність між фактичним і теоретично очікуваним розподілами, а також однорідність розподілів» [56, с. 87]. Цей критерій є розповсюдженою методикою перевірки

статистичних гіпотез, за допомогою якого визначається наявність відповідностей або розходжень між розподілами частот спостережуваних величин. Він розраховується за такою формулою:

(2.1)

$$\chi^2 = \sum \frac{(O-E)^2}{E}$$

де Σ – сума одержаних величин, O – емпіричні, а E – теоретично очікувані частоти. Для інтерпретації отриманих результатів необхідно визначити значимість суми χ^2 . Число ступенів свободи визначається за формулою:

(2.2)

$$df = (r - 1)(c - 1)$$

де r – число горизонтальних рядків в таблиці, а c – число вертикальних стовпців. Сума критерію хі-квадрат χ^2 перевіряється по спеціальній таблиці критичних значень, де вказані значення суми χ^2 при певних ступенях свободи df та рівні значущості P . Цей рівень дозволяє судити про ступінь достовірності величин, отриманих у результаті розрахунків. Певним рівням значущості відповідають певні значення ймовірності, наприклад при ймовірності 99% рівень значущості буде становити $P=0,01$. Коли отримані результати χ^2 величини перевищують критичні при певних ступенях свободи, в статистиці прийнято відкидати так звану нульову гіпотезу (коли між двома рядами частот не спостерігається суттєвих відмінностей) [56].

Стосовно тих випадків, коли специфіка досліджуваного матеріалу не дозволяє отримати достатньо велике число спостережень, то використовують так звані чотирипільні таблиці спряжених ознак.

Таблиця 2.1

Чотирипільна таблиця

a	b	a+b
c	d	c+d

a+c	b+d	a+b+c+d
-----	-----	---------

При визначенні χ^2 для чотирипільних таблиць використовують формулу:

(2.3)

$$\chi^2 = \frac{(ad - bc)^2 N}{(a + c)(b + d)(a + b)(c + d)}$$

де a, b, c, d – емпіричні величини в чотирипільній таблиці; N – загальне число спостережень. Серед отриманих результатів суми χ^2 беруть тільки ті, величина яких перевищує 3,84 ($\chi^2 > 3,84$), тобто, мінімальна значима величина χ^2 для чотирипільних таблиць є 3,84. При мінімальному значенні 3,84 і вище для χ^2 достовірність отриманого результату складає 95%. Проте, сума критерію хі-квадрат χ^2 дозволяє встановити лише наявність та відсутність зв'язку, але не її міру. Для визначення останньої використовують так званий коефіцієнт взаємної спряженості К (А. А. Чупрова). Він визначається за такою формулою:

(2.4)

$$K = \sqrt{\frac{\chi^2}{N \sqrt{df}}}$$

де К – коефіцієнт взаємної спряженості, N – сума частот у вихідній таблиці, χ^2 – величина хі-квадрата, df – кількість ступенів вільності.

Для чотирипільних таблиць коефіцієнт взаємної спряженості К обчислюється за наступною формулою:

(2.5)

$$K = \sqrt{\frac{\chi^2}{N}}$$

де К – коефіцієнт взаємної спряженості, N – загальне число спостережень, сума частот у вихідній таблиці, χ^2 – величина хі-квадрата. Величини коефіцієнта взаємної спряженості можуть мати значення від 0 до +1, а значимість коефіцієнта залежить від величини χ^2 [56, с. 91].

Ще одним статистичним методом, яким часто послуговуються мовознавці, є метод кореляційного аналізу. Цей метод використовують для визначення залежностей між різними одиницями та встановлення причинного зв'язку. В. І. Перебийніс наголошує, що «завдання кореляційного аналізу – виявити наявність таких спільних тенденцій, яким підкоряються зв'язки між явищами в одній і тій же вибірці. Таких тенденцій може бути дві: прямий і зворотний кореляційний зв'язок. Пряма кореляція – це такий вид зв'язку, при якому збільшення частоти одного явища тягне за собою збільшення частоти або якихось інших параметрів іншого. При оберненій кореляції збільшення частоти одного явища тягне за собою зменшення характеристик другого» [105, с. 107].

Для обчислення рангового коефіцієнта кореляції, В. І. Перебийніс подає формулу:

(2.6)

$$\rho = 1 - \frac{6 \sum d^2}{n^3 - n} = \frac{6 \sum d^2}{n(n^2 - n)}$$

де ρ – критичне значення, n – кількість зіставляваних рядів [105, с. 108].

На думку В. В. Левицького: «величина коефіцієнта кореляції вказує на ступінь зв'язку між явищами, а його знак демонструє характер зв'язку» [56, с. 99]. Для обчислення коефіцієнта кореляції вчений подає формулу, яка є найпоширенішою:

(2.7)

$$r = \frac{\sum(x_1 - \bar{x})(y - \bar{y})}{\sqrt{\sum(x_1 - \bar{x})^2 (y_1 - \bar{y})^2}}$$

де « r – коефіцієнт лінійної кореляції, $\sum$ – сума величин, отриманих у результаті певної операції, x_1 – значення першої ознаки, y_1 – значення другої ознаки, $\bar{x}$ – середня (теоретична) величина значень першої ознаки, $\bar{y}$ – середня (теоретична) величина для іншої ознаки» [56, с. 99].

Існують різні підходи щодо інтерпретації значення коефіцієнта кореляції. Проте всі критерії є певною мірою умовними, і їх не потрібно трактувати занадто прискіпливо. Інтерпретація коефіцієнта кореляції буде залежати від контексту та мети. Зазвичай цей коефіцієнт набуває значень від -1 до +1. «Значення +1 означає, що залежність між x та y є лінійною, і всі точки функції лежать на прямій, яка відображає зростання y при зростанні x . Значення -1 означає, що всі точки лежать на прямій, яка відображає зменшення y при зростанні x . Якщо коефіцієнт кореляції дорівнює нулю, то саме лінійної кореляції між змінними немає» [158, с. 154]. Так, при значеннях: «від -0,09 до 0,0 (зворотня) та від 0,0 до 0,09 (пряма) – кореляція відсутня; від -0,3 до -0,1 (зворотня) та від 0,1 до 0,3 (пряма) – низька; від -0,5 до -0,3 (зворотня) та від 0,3 до 0,5 (пряма) – середня; від -1 до -0,5 (зворотня) та від 0,5 до 1 (пряма) – висока» [158, с. 155].

У квантитативній лінгвістиці можна умовно виділити три рівні, які будуть залежати від того, на скільки дослідження є математизованим.

Нижчий рівень – обмежений умінням дослідника збирати елементарні дані про частоту поширення мовних явищ і представляти їх у вигляді відсоткового відношення. Проте такий вид роботи не є достатнім для отримання достовірних результатів [56, с. 85].

Для середнього рівня властиве використання та оперування певними статистичними показниками та поняттями: середнє арифметичне, середнє квадратне відхилення, коефіцієнт варіації, коефіцієнт асиметрії, критерій хі-квадрат, коефіцієнт кореляції тощо. Щоб навчитись використовувати ці прийоми не потрібно мати спеціальну математичну освіту, проте знадобляться поглибленні знання лінгвістичних методів [56, с. 85].

Вищий рівень полягає у вмілому використанні повного апарату математичної лінгвістики, тобто теорії множин, теорії алгоритмів, математичної логіки та ін. Щоб працювати на цьому рівні, необхідно мати спеціальну

математичну освіту, оскільки наукові дослідження цього рівня характеризуються використанням важких формул та моделей, які здебільшого займають значну частину обсягу наукової публікації і є недостатньо зрозумілими мовознавцю [56, с. 86].

Отже, за допомогою методів квантитативної лінгвістики можна глибше дослідити фоносемантичні особливості публіцистичних текстів та зробити висновки на підставі отриманих статистичних даних.

Також, варто згадати, що у сучасному світі технології проникли у всі сфери нашого життя, а особливо популярною в останній час стала технологія штучного інтелекту. Кількість систем штучного інтелекту, спеціальних програм та методів постійно зростає, що зумовлює їх використання у все більшій кількості наукових досліджень, зокрема і у дослідженнях фоносемантики.

Згідно з Б. П. Білоусом та іншими, до найбільш ефективних комп'ютерних програм для аналізу фоносемантичних явищ належать спеціально розроблені програми на основі штучного інтелекту, зокрема на основі технологій нейролінгвістичного програмування. Такі програми «дають можливість створити спектрограми фоносемантичних шкал, які відображають семантику звуків відповідно до визначених шкал, зокрема домінування певного показника у кореляційних парах певної шкали» [5, с. 62].

Так, за допомогою програми *SentiStrength* можна візуалізувати емоційну тональність звуків, настрої мовця під час вимови певних звуків, зокрема позитивні чи негативні смислові відтінки. Програма *Diaton* дозволяє проводити фоносемантичний аналіз за фонологічним, просодичним, лексико-стилістичним, лексико-граматичним і морфо-синтаксичним критеріями. Програмне забезпечення *SFS/WASP* дає можливість візуалізувати звуки, представивши їх у вигляді зображень. *Praat* є програмою з можливістю візуалізувати звуки у вигляді спектрограм, формантним аналізом, аналізом висоти й інтенсивності звуку, а *Speech Analyzer* – програмою, призначеною для проведення

спектрографічного аналізу, вимірювань частотності й тривалості звуків. Програмне забезпечення *VAAL* дозволяє виявити семантику звуків як конкретного слова окремо, так і тексту загалом. Також *ChatGPT* може використовуватись у фоносемантичних дослідженнях для пошуку та обробки інформації, побудови асоціативних полей певних звуків, звукових моделей тощо [5, с. 62-64].

2.4. Психолінгвістичні методи дослідження фоносемантизму

Лінгвістична наука, що утворилась на стику психології та лінгвістики, що вивчає процеси мовотворення, а також сприйняття та формування мовлення в співвіднесеності з системою мови, називається психолінгвістикою. За предметом дослідження психолінгвістика близька до лінгвістики, а за методами – до психології, тобто вивчає складний триєдиний комплекс діяльності людини: мисленнєво-мовну діяльність.

Психолінгвістика виникла через появу нових практичних задач, з якими не могла справитись звичайна лінгвістика та традиційна психологія. В історії світової психолінгвістики розрізняють три основних напрямки: асоціативний, трансформаційний та діяльнісний.

Засновником асоціативної психолінгвістики є Ч. Осгуд, який в якості вихідної позиції використовує необіхевіоризм – вчення, згідно з яким поведінка людини розглядається як система реакцій на стимули, що надходять із зовнішнього середовища. Заслугою Ч. Осгуда є розробка його багатоцільового методу семантичного диференціалу, що дозволяє оцінювати будь-який стимул: від окремого звуку до зв'язного тексту [148, с. 320].

Трансформаційний напрям є концепцією Дж. Міллера та Н. Чомського, яка ґрунтується на теорії трансформаційно-генеративної граматики [148, с. 320].

Діяльнісний напрям психолінгвістики пов'язаний із радянським вченим Л. С. Виготським. Враховуючи біологічну природу людини, цей напрям відходить від вульгарного соціологізму, проте, ґрунтуючись на соціальній сутності носія мови, він також відходить від будь-якої зверхності ідей біхевіоризму [67, с. 167].

Психолінгвістика значною мірою спирається на дані лінгвістичних аналізів, але розглядає їх тільки як проміжні дані, що вимагають психолінгвістичної перевірки.

Психолінгвістичний метод – це міждисциплінарна інтеграція методик, прийомів і процедур дослідження, що використовуються для вивчення мови як феномена психіки, для вивчення мови і мовлення та ролі мови в структуризації світу, з метою оптимізації діяльності людини в навколишньому соціальному світі [148, с. 321].

Суть психолінгвістичного методу полягає в тому, що «з його допомогою передбачається обробка й аналіз тих мовних фактів, які можна одержати від інформантів у результаті спеціально організованих експериментів. В основі використання психолінгвістичної методики в дослідженні мовних явищ лежить розуміння мови як системи, наявної в свідомості людини, що уможливорює звернення до мовця як експерта, здатного оцінювати мовні факти» [47, с. 46].

У сучасному мовознавстві практикують два різновиди психолінгвістичних досліджень:

а) «дослідження фізіологічних реакцій організму людини у процесі її мовленнєвої діяльності (породження й сприймання мовлення);

б) аналіз мовленнєвих реакцій та оцінок мовних явищ інформантами в умовах впливу на них мимовільних або цілеспрямованих мовленнєвих стимулів» [47, с. 63].

Головним методом психолінгвістики є *психолінгвістичний експеримент*. Провідна роль експерименту в психолінгвістиці яскраво постає навіть у деяких

визначеннях цієї наукової дисципліни: «наука, що заснована на експерименті, спостереженні та самоспостереженні» [108, с. 19]; «традиційно психолінгвістику визначають як науку, що вивчає мовленнєву діяльність людей у двох (психологічному та лінгвістичному) аспектах, включаючи експериментальне дослідження психологічної діяльності суб'єкта щодо засвоєння та використання мовної системи як організованої й автономної» [24, с. 12].

Такий експериментальний складник і антропоцентризм значною мірою сприяли формуванню психолінгвістики як окремої галузі мовознавства. І. А. Зимняя вважає, що «психолінгвістика від самого виникнення заявила про себе як про науковий підхід, де знання здобуваються здебільшого шляхом експерименту. У цьому ми бачимо плідність союзу двох наук – лінгвістики і психології» [108, с. 17].

Психолінгвістичний експеримент можна визначити як «експеримент, що експлікує мовне чуття випробуваного (носія мови) для цілей верифікації мовних моделей (моделей мовних стандартів) або функціонально-мовленнєвих моделей, що є окремими випадками мовних» [17, с. 79]. Важливою особливістю психолінгвістичного експерименту є звернення до семантики слова, причому психолінгвістика розрізняє об'єктивну і суб'єктивну семантику слова [108, с. 129]. Експерименту психолінгвістиці спрямований на виявлення конститутивних елементів організації мови та мовленнєвої діяльності особистості крізь призму її пам'яті, свідомості, індивідуальної мовної картини світу тощо. Невипадково характеристиці психолінгвістичного експерименту, визначенню його методологічних засад та методиці проведення присвячені праці численних науковців, зокрема, С. В. Мартінек, Л. О. Ставицької, Б. Ю. Городецького, Е. І. Горошко, О. О. Залевської, Н. Імедадзе, Н. В. Дмитрюк, Т. І. Доценкота багатьох інших [108, с. 129].

Психолінгвістичний експеримент дає змогу заглибитись у мовну свідомість людини шляхом дослідження індивідуальних особливостей кожного носія із подальшим узагальненням отриманої інформації, вибудувати національну мовну картину світу, що дає можливість отримати безцінну інформацію для аналізу практично усім гуманітарним дисциплінам. „Штучність“ створеної дослідником експериментальної ситуації не одноразово зазнавала критики опонентів. У зв'язку з цим зауважується, що тези про „штучність“ експерименту легко спростовуються врахуванням різних параметрів впливу на експеримент і його статистично значущою вибіркою. До таких параметрів належать вік, стать, умови формування мовленнєвих навичок, соціальний стан, рівень освіти тощо. Крім того, при дослідженні можна комбінувати різні експериментальні методи психолінгвістики, а також поєднувати їх з іншими лінгвістичними і нелінгвістичними методами, зокрема методом спостереження, аналітичним методом тощо [108, с. 129].

Практично усі психолінгвістичні експерименти складаються з таких основних стадій:

1. Підготовча, що полягає у формулюванні експериментальної гіпотези, мети та задач експерименту, інакше кажучи, у постановці проблеми як такої та власне виборі самої методики експерименту.
2. Планування експерименту – етап, на якому відбувається формулювання завдань (як, наприклад, складання списку слів-стимулів для проведення асоціативного експерименту чи відбір речень для методики доповнення та закінчування), здійснюється відбір учасників експерименту, формуються анкети з інструкціями для реципієнтів та питаннями щодо особистої інформації, важливої для конкретного експерименту.
3. Проведення експерименту, що полягає у роботі з реципієнтами, зборі даних для подальшого аналізу.

4. Аналіз результатів експерименту зумовлений насамперед методикою проведення та цілями самого експерименту.

Найпоширенішим з існуючих у психолінгвістиці є асоціативний експеримент. «У сучасному мовознавстві асоціативний експеримент використовується у психолінгвістиці, етнолінгвістиці, лінгвокультурології, лінгвістичній семантиці, контрактивній, гендерній лінгвістиці, когнітології, теорії навчання тощо» [24, с. 139]. Асоціативний експеримент покликаний виявити особливості асоціативного мислення респондента.

У сучасній лінгвістиці під асоціацією розуміють зв'язок між якимись об'єктами або явищами, що ґрунтується на особистому, суб'єктивному досвіді певної культури, але завжди є також і сутоособистісним, вкоріненим у минулий досвід окремої людини. У лінгвістиці вивчають словесні (мовні/вербальні) асоціації. За визначенням Л. В. Варпаховича: «асоціація в мові є зв'язком між мовними одиницями за формальними чи логіко-семантичним ознаками, що виникає у психіці людини» [17, с. 15]. Асоціацію також визначають як зв'язок, що виникає за певних умов між двома чи більше психічними утвореннями (відчуттями, актами руху, сприйняттями, ідеями тощо); дія цього зв'язку – актуалізація асоціацій – полягає в тому, що поява одного члена асоціації регулярно приводить до появи іншого (інших). Психологічною основою асоціацій вважається умовний рефлекс [17, с. 15].

Усі зазначені види асоціативного експерименту є методикою досліджень «мовних реакцій на слова чи сполуки (стимули), що виявляє рефлекторні тимчасові зв'язки відчуттів, почуттів, образів, понять і їхніх позначень у ментальному лексиконі носіїв мови з метою конструювання мережі асоціацій у свідомості індивіда й етнос відомості» [124, с. 43].» Асоціативний експеримент передбачає анкетування інформантів через списки стимулів і подальше встановлення найбільш частотних реакцій» [124, с. 43].

Важливим методом для проведення психолінгвістичного експерименту є *метод семантичного диференціалу*, спрямований на побудову суб'єктивних семантичних просторів, – це один із методів шкалювання. Першим цю методику запропонував Ч. Осгуд. У цьому експерименті респонденту пропонують слово і двополюсну шкалу з градацією від +3 до –3 з парою антонімічних прикметників, де +3 – добрий, +2 – швидше добрий, ніж поганий, +1 – швидше нейтральний, ніж хороший, 0 – нейтральний, –1 – швидше нейтральний, ніж поганий, –2 – швидшепоганий, ніж нейтральний, –3 – поганий. Запропоновані пари можуть бути спрямовані на виявлення різних характеристик: оцінки, сили, розміру, важливості тощо. Респондент має позначити цифру, що відповідає його уявленню про слово. Кожний реципієнт фіксує свої відповіді, різниця в яких і демонструє семантичну диференціацію слова. Загальну кількість балів складаються і ділять на кількість реципієнтів [17, с. 38].

Подібну методику застосував В. В. Левицький у дослідженні звукосимволізму. «Звуки багатьох мов (української, російської, румунської, німецької, англійської та ін.) оцінювали за такими ознаками: розмір, сила, тепло, світло, активність, твердість тощо. З'ясувалося, що характеристики звуків у різних реципієнтів певною мірою збігалися. Так, зокрема, серед голосних найбільшим виявився звук [а], найбільш неприємним [у], найшвидшим [и], найхолоднішим [о], найсильнішим [у], найтемнішим і найтвердішим [а], а найменшим, найприємнішим, найповільнішим, найтеплішим, найслабшим, найсвітлішим і найм'якішим – звук [і]» [48, с. 15].

Позитивним у застосуванні психолінгвістичних методів є те, що за їх допомогою мову вивчають у дії, у динаміці, у зв'язку з мисленням та іншими психічними процесами, з урахуванням імовірнісних відношень та зв'язків мовних фактів.

2.5. Матеріал та хід дослідження

Методи дослідження є науковим інструментарієм для забезпечення фактичного матеріалу і реалізації поставленої в роботі мети. Наукові міркування доцільно будувати на конкретному аналізі фактичного матеріалу. Саме накопичення фактичного матеріалу для дослідження дає змогу висувати гіпотези та висловлювати обґрунтовані наукові припущення.

Правильно відібраний фактичний матеріал є одним з першим кроків для успішного наукового дослідження. Ретельно законспектований матеріал повинен давати цілісне уявлення про предмет та об'єкт вивчення. Безсистемне нагромадження фактів без їхнього достатнього критичного осмислення і узагальнення лише заважатиме дослідженню. Тому за правильної організації наукової роботи та відбору фактичного матеріалу можна отримати вагомі теоретичні та практичні результати.

У нашій роботі досліджуються початкові фонемні сполучення слів (фонестеми bl-, br-, dr-, fl-, fr-, gl-, gn-, gr-, kl-, kn-, kr-, kv-, pfl-, pfr-, pl-, pr-, fl-, fm-, fn-, fr-, fv-, sk-, sp-, spl-, spr-, ft-, ftr-, tr-, tsv-) німецької мови, а матеріалом для дослідження обрано промови німецькомовних політиків Німеччини та Австрії. Промова є видом публічного виступу, у якому здійснюються короткі повідомлення на службових нарадах, у ході дискусії, на урочистих зустрічах, презентаціях. Промова відрізняється від інших жанрів концентрацією низки якостей: емоційністю, чіткістю постановки проблем, насиченістю, конкретністю, дієвістю, стислими часовими межами, а також високим ступенем маніпуляції та впливу на слухача.

Хід дослідження поділявся на певні етапи. На першому етапі здійснювався аналіз та систематизація теоретичної літератури зі звукосимволізму.

Наступний етап полягав у відборі фактичного матеріалу. Для дослідження обрано промови німецькомовних політиків Німеччини та Австрії, а саме: ексканцлера Німеччини – Ангели Меркель, колишнього президента Німеччини – Йоахіма Гаука, президента Австрії – Александра ван дер Беллена та колишнього президента Австрії – Гайнца Фішера. Було зроблено вибірку з 30 промов для кожного політика на різноманітну тематику, загалом 120 промов. У кожній з промов було визначено загальну кількість слововживань (далі з.к.с.) та підсумовано її. Для їхнього майбутнього порівняльного аналізу з.к.с. промов політиків повинна бути приблизно однаковою. Тому кількісна характеристика відібраних промов Ангели Меркель становить 51 075 слів, Йоахіма Гаука – 50 651 слово, Александра ван дер Беллена – 50 894 слова та Гайнца Фішера – 51 032 слова. Загалом було проаналізовано матеріалу загальною кількістю 203 652 слова.

На третьому етапі, усі відібрані промови було об'єднано за певною тематикою, наприклад „війна“, „культура“, „політика“, „економіка“, „медицина“ або „міжнародні відносини“. Із кожного тексту була виписана фонестемна лексика, яка далі була об'єднана у різні групи та проаналізована. За допомогою кількісних підрахунків та методу фоносемантичного аналізу, визначались домінантні фонестеми для кожної групи промов, відповідна фонестемна лексика та її емоційно-конотативні якості, які проявляються в цих промовах. Застосовувався лінгвостатистичний метод для отримання кількісних характеристик певних мовних явищ. Також у фонестемній лексиці досліджувалась частотність вживання мовних одиниць з їхньою приналежністю до морфологічних підкласів, семантичний потенціал, частота вживання та стилістична функція фонестемної лексики як частина об'єктивного дослідження звуко символізму. Паралельно, на цьому етапі, було проведено психолінгвістичний експеримент для суб'єктивного дослідження фоносемантизму. Методом компонентного аналізу, усі отримані дані

розкладались на мінімальні складові та підсумовувались для подальшого опрацювання.

Четвертий етап присвячено аналізу нейтрального матеріалу на загальносуспільну тематику, щоб змогти порівняти з ним промови німецькомовних політиків. Було опрацьовано 50 статей із журналів та газет, таких як «Spiegel», «Die Zeit», «der Freitag». Із цих статей було виписано фонестемну лексику та здійснено її аналіз.

Останній етап полягав у порівняльному зіставленні усіх досліджених публіцистичних текстів між собою, їхньому аналізі (із застосуванням лінгвостатистичного методу), отриманні та інтерпретації результатів.

Завдяки правильному застосуванню наукових методів дослідження, перерахованих у цьому розділі, було успішно зібрано та проаналізовано фактичний матеріал, результати дослідження якого подані у наступних розділах.

Висновки до розділу 2

1. Наукове дослідження є складним творчим процесом і саме методологія науки є тим провідником, який допомагає пройти через складність, багатогранність та міждисциплінарний статус будь-якої наукової проблеми.

2. Свідоме застосування науково обґрунтованих методів є важливою умовою отримання нових знань. Знання методів дослідження та знання можливостей їхнього застосування під час вирішення наукової проблеми сприяє меншій затраті зусиль та успішнішому проведенню дослідження.

3. При вивченні фоносемантичних особливостей основним методом служить метод фоносемантичного аналізу, розроблений С. В. Вороніним. Описовий метод використовується на початковому етапі дослідження проблеми для виявлення фактологічної основи дослідження. Досягнення описового

методу надзвичайно вагомий, оскільки результати, отримані завдяки цьому методу, створюють основу, яка піддається подальшому дослідженню і перевірці іншими методами.

4. Зіставний метод, спрямований на вияв спільних і специфічних рис мови на всіх їхніх рівнях і в мовленні, і в тексті. Цей метод дозволяє зіставити та порівняти думки і погляди щодо фоносемантизму науковців різних епох, виявити спільні і специфічні ознаки функціонування фонестем та використання фонестемної лексики у німецькій мові.

5. Під час дослідження фоносемантизму вигідно застосовувати метод компонентного аналізу, оскільки він може бути представлений у вигляді таблиць, що робить опис матеріалу дослідження економним, компактним і зручним. Також можна застосовувати метод аналізу паронімічної атракції, оскільки використання цього засобу емоційно-оцінного впливу на читача теж має місце у публіцистичних текстах.

6. Головним методом квантитативної лінгвістики є лінгвостатистичний метод, спрямований на отримання кількісних характеристик певних мовних явищ. За допомогою обрахунку критерію χ^2 та коефіцієнт взаємної спряженості K можна глибше дослідити фоносемантичні особливості публіцистичних текстів та зробити висновки на підставі отриманих статистичних даних.

7. Психолінгвістичний експеримент спрямований на виявлення конститутивних елементів організації мови та мовленнєвої діяльності особистості крізь призму її пам'яті, свідомості, індивідуальної мовної картини світу тощо. Найпоширенішим з існуючих у психолінгвістиці є асоціативний експеримент, покликаний виявити особливості асоціативного мислення респондента. Важливим методом для проведення психолінгвістичного експерименту є метод семантичного диференціалу, розроблений Ч. Осгудом та спрямований на побудову суб'єктивних семантичних просторів.

8. Згадані в цьому розділі методи утворюють методологічну базу, яка використовується для нашого дослідження фоносемантичних особливостей публіцистичних текстів, матеріал та хід якого описано в цьому розділі.

Основні положення розділу викладено в публікації автора «Методи дослідження фоносемантичних особливостей публіцистичних текстів» [112], присвяченій науково-практичній конференції «Філологія: сучасний погляд на вивчення актуальних проблем» (м. Дніпро, 15-16 квітня 2022 р.).

РОЗДІЛ 3

ОБ'ЄКТИВНЕ ТА СУБ'ЄКТИВНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОНОСЕМАНТИЗМУ

У дослідженнях фоносемантики особлива увага приділяється вивченню фоносемантизму, фонетичної вмотивованості, конотативного значення, а також принципу недовільності мовного знака. Розгляд лексем як комбінації голосних та приголосних звуків із фоносемантичної точки зору у дослідженнях художнього та поетичного тексту уже вважається класичним. Значна кількість експериментів підтверджують те, що звуки у певних умовах викликають уяву чогось конкретного, що є доказом їхньої психологічно-семантичної значимості. Впродовж століть можна спостерігати наведені вченими факти про взаємозв'язок між словом та об'єктом, яке це слово означає. Різноманітні дослідження та експерименти свідчать, що під впливом значення слова у носіїв мови виникає певний фонетичний асоціативний зв'язок.

3.1. Види вмотивованості слова

Цілісність мовної одиниці, яка є єдністю матеріального та ідеального, можлива лише за умови, що між формою та змістом існує певний взаємозв'язок, який мотивує вибір відповідної одиниці для позначення об'єкту. Таким чином, у мові існує вмотивованість співвідношення між формою та значенням мовної одиниці. Це явище допомагає мовній одиниці зберегти або набути нового змісту, що проявляється у різноманітних фонетичних та морфологічних змінах, відмиранні старих та появі нових експресивних слів із яскраво вираженим значенням [54, с. 97].

Проте взаємозв'язок між певною формою та змістом не може бути міцним та сталим, оскільки тоді було б неможливим позначати безкінечну кількість

об'єктів за допомогою обмеженої кількості мовних одиниць. Саме тому в мові також існує явище довільності мовного знаку. Ці явища взаємодіють між собою та забезпечують функціонування мови.

Вмотивованість співвідношення між формою та значенням мовної одиниці може проявлятися в тих випадках, коли нерозчленований, аморфний матеріальний об'єкт, який служить для позначення предметів і явищ зовнішнього світу, набуває певною мірою чітко виражену структуру. Структурування позначення відбувається за допомогою трьох основних способів, через що розрізняють три основних види вмотивованості: морфологічну, семантичну та фонетичну [54, с. 98]. В. Г. Гак називає фонетичну вмотивованість абсолютною (чи зовнішньою), інші види — відносною (чи внутрішньою) вмотивованістю [29, с. 34]. Т. Р. Кияк вважає, що потрібно розрізняти два плани вмотивованості: мовний та мовленнєвий. Вмотивованість мовленнєвого плану має контекстуальний і нерідко навіть суб'єктивний характер, тому її дослідження відноситься до кола питань референції. У мовному плані дослідник розрізняє три види вмотивованості: знакову, формальну та змістовну. Знакову вмотивованість вчений розуміє як мотивованість, яка властива всім лексичним одиницям, які реально функціонують у мові у вигляді мовних знаків. Формальну вмотивованість Т. Р. Кияк розділяє ще на два типи: вмотивованість за зовнішньою формою, тобто фонетична; та вмотивованість за внутрішньою формою. Змістовна вмотивованість характеризує здатність внутрішньої форми відбивати найбільш релевантні ознаки мовного змісту слова чи висловлювання, тобто розкриває її структурно-семантичні особливості у порівнянні з лексичним значенням [30].

Морфологічна вмотивованість є найбільш простим видом структурування матеріальної сторони слова і здійснюється шляхом включення в його склад двох або більше елементів із лексичним або граматичним значенням. Якщо ж межі

між морфемами не розпізнаються або щезають, то вмотивованість спричиняє вторинне структурування найменування [54, с. 98].

Семантична вмотивованість полягає в тому, що в найменування одного предмету на правах його структурної частини входить і найменування іншого предмету. Включення одного найменування в склад іншого можливе тоді, коли обидва предмети, позначені однаковими найменуванням, перебувають у співвідношенні подібності [54, с. 98].

Фонетична вмотивованість ґрунтується на тому, що звукова структура найменування певною мірою відповідає структурі позначуваного об'єкта. Досить часто ця відповідність має прихований характер, відчувається носіями мови інтуїтивно і виявляється лише за допомогою певних експериментальних дослідів. Цей вид вмотивованості підтверджують форми звуконаслідувальних слів в різних мовах: нім. *kikeriki*, англ. *cock-a-doo-dle-doo*, укр. *кукуріку* та інші. Серед фонетично вмотивованих слів розрізняють звуконаслідувальні (коли денотатом слова є звучання, утворене живим або неживим предметом) і фоносемантичні (коли денотатом слова є предмети, ознаки, дії, які не здатні виробляти звучання). Обидва явища взаємопов'язані і в деяких випадках їх важко розрізнити [54, с. 99].

Проведені науковцями дослідження фоносемантичної лексики у різноманітних мовах засвідчили, що звукосимволізм характерний для слів із певним предметно-логічним змістом. Звукосимволістичні слова найчастіше позначають звуки взаємодії предметів (тріск, скрип, тертя, дзвін, удар, хрускіт), звуки тварин (рев, гарчання, мурчання, шипіння, дзижчання, кудахкання, бекання) чи людей (шепіт, бурмотання, хрюпіння), фізіологічні процеси (чавкання, дихання). Фоносемантична лексика поділяється на 16 тематичних груп, які запропонувала Е. А. Гурджиева, наприклад: явища природи, радість і любов, біг і ходьба, горе і злість та ін [143]. Досить часто дослідники відносять до фоносемантичної лексики позначення округлого – гострого, гладкого –

шорсткого, близького – далекого, великого – маленького, а також позначення лизання, хлебтання, плачу, напруги, тремтіння та ін.

Найбільш повні дані про співвідношення звучання і значення слова були отримані для німецької мови у дослідженні В. В. Левицького та В. І. Кушнерика. Вчені дослідили 900 лексем, які склали 30 семантичних підкласів. Вчені встановили, що найбільшу фонетичну вмотивованість мають підкласи із значенням звук, рух, розмір, відстань, позитивні якості і властивості, явища природи. Найменша фонетична вмотивованість зафіксована у слів, що позначають світло, колір, стан людини і предметів [54, с. 101].

Дослідження символічних значень голосних і приголосних за шкалою Ч. Осгуда у різноманітних мовах свідчить, що існує певний взаємозв'язок між поняттями „маленький – слабкий – повільний – м'який – приємний – теплий – світлий“ та „великий – сильний – швидкий – твердий – темний – холодний – неприємний“ [64, с. 43].

При дослідженні фоносемантизму особлива увага приділяється значенням як окремих фонем, так і сполучень фонем – фонестем. Фонестеми є фонологічними одиницями, які є сукупністю ознак приголосних фонем і зазвичай є початковими. Із фонестемами у носіїв мови асоціюється певний зміст. «Проблема символічних і функціональних властивостей початкових фонестем посідає важливе місце у сучасній фоносемантиці, яка вивчається за допомогою психолінгвістичних і статистичних методів на матеріалі словникового складу й текстів. Лексику, що містить початкові кореневі сполучення приголосних (фонестеми), умовно називають фонестемною лексикою» [85, с. 155].

3.2. Фонестемна лексика і морфологічний статус слова

Морфологія тісно пов'язана із лексикою. З одного боку, морфологічні закономірності впливають на лексику та її сполуки, з іншого боку, лексичні особливості слів впливають на їхні морфологічні характеристики. Семантика слова істотно відображається, зокрема, на його словозміні, на його здатності структурувати чи не структурувати морфологічні протиставлення тощо.

Основними морфологічними одиницями є частини мови. Саме в частинах мови найпоказовіше відображаються особливості морфологічного складу мови, зокрема сукупність морфологічних категорій та підкласів, словозмінна морфеміка, співвідношення синтетизму й аналітизму в морфологічній структурі мови.

Що стосується морфологічних підкласів, то в межах слів діє ймовірна закономірність у частоті їхнього вживання, яка безпосередньо залежить від семантичних якостей слів. Так, на думку Б. О. Плотникова, іменники мають найбільшу частоту вживання в усіх стилях літературної мови. Це пов'язано з тим, що вони позначають предмети думки та володіють найбільш ємким мовним змістом. Зі свого боку, прикметники і дієслова, що називають ознаки цих предметів думки, за частотою вживання значно відстають від іменників. Б. О. Плотников вважає, що «вони використовуються в усіх сферах мови значно рідше саме тому, що значення ознак виражають тільки частину того, чим вони володіють, ознаки є компонентами змісту предметів. У різних стилях мови прикметники і дієслова можуть мінятися місцями за частотою їхнього вживання: у наукових і публіцистичних текстах більш уживані прикметники, а в художніх текстах – дієслова» [175, с. 155]. У цьому відношенні кількісні характеристики різних граматичних розрядів слів поєднують зовнішню форму слів (їхню частотність), граматичну форму (їхню належність до певної частини мови) і їхній внутрішній зміст (семантичний об'єм і семантична щільність слів).

Залежність між фонетичною вмотивованістю та приналежністю слова до певного морфологічного підкласу привертала увагу багатьох вчених та вивчалася протягом багатьох років.

Так, наприклад, французький дослідник Ж.-М. Петерфальві не виявив суттєвих відмінностей у ступені фонетичної вмотивованості іменників, прикметників та дієслів у французькій мові [194]. А. Вейс встановив, що фоносемантичні властивості в англійській мові переважно властиві дієсловам [202]. Н. Л. Львова на матеріалі початкових звукосполучень в англійській мові встановила, що іменники фонетично вмотивовані більшою мірою, ніж дієслова [70]. Л. А. Комарницька, навпаки, встановила, що в англійській мові дієслова і прикметники мають більшу фонетичну вмотивованість, ніж іменники [40]. В. І. Кушнерик, під час своїх досліджень німецької мови, встановив, що у німецькій мові дієслова та прикметники фонетично вмотивовані менше, ніж іменники [48]. Проте О. В. Найдеш з'ясувала, що фонестемна лексика німецької мови насамперед пов'язана з дієсловом, тоді із прикметником, і вже потім із іменником. Дієслова та прикметники в німецькій мові містять початкові поєднання фонем набагато частіше, ніж іменники, а великі імперичні частоти іменника зумовлені його високою частотою вживання у мові [85, с. 156–161].

Із цього можемо зробити висновок, що приналежність слова до певного морфологічного підкласу не є релевантною ознакою, що вивчає ступінь фонетичної вмотивованості слова. На думку В. В. Левицького, ознака приналежності слова до певного морфологічного підкласу має вторинний характер і пов'язана із семантичним статусом слова. Оскільки дієслова і прикметники частіше означають рух і чуттєвий досвід, то вони мають більшу фонетичну вмотивованість. Зі свого боку, рівень фонетичної вмотивованості іменників нижчий, ніж у прикметників і дієслів, тому що іменники частіше позначають конкретні й абстрактні поняття. Щодо високого ступеня фонетичної вмотивованості німецьких іменників, то В. В. Левицький пояснює це «широким

розповсюдженням субстантивації в німецькій мові, де практично будь-який зміст (і також вербальний, ад'єктивний) може бути оформлений у вигляді іменника» [55, с. 75–76].

Отже, численні дослідження демонструють, що найбільш частотними в різних мовах та стилях мови виступають іменники, але що стосується фонетичної вмотивованості, то дієслова і прикметники переважають іменник за кількісними показниками.

Для дослідження фонестемної лексики у публіцистичних текстах, а саме у промовах політиків Австрії та Німеччини, щодо її приналежності до певного морфологічного підкласу, було проаналізовано 120 промов із з.к.с. 203 652 слова. У них було виявлено загалом 11 888 одиниць фонестемної лексики (далі о.ф.л.). Виписана фонестемна лексика згрупована за темами промов політиків та подана у додатках Б, В, Г, Д. У цій фонестемній лексиці було підраховано частоту вживання іменника, прикметника та дієслова, оскільки ці три частини мови є найбільш фонетично вмотивованими. Фонестемну лексику, яка належить до інших частин мови, було підраховано та об'єднано в одну групу «Інші частини мови». Для уникнення помилок при визначенні морфологічного підкласу слова, було задіяно також словник німецької мови «Duden» [213]. У таблиці 3.1 подано отримані дані, з їхнім розподілом відповідно до промов політиків.

Таблиця 3.1

Частота вживання частин мови у дослідженій фонестемній лексиці промов політиків

Промови політика	Кількість підрахованих іменників	Кількість підрахованих дієслів	Кількість підрахованих прикметників	Кількість підрахованих інших частин мови	Всього у промовах
Ангела	1442	546	652	316	2956

Меркель					
Йоахім Гаук	1385	719	575	313	2992
Гайнц Фішер	1335	694	607	325	2961
Александр ван дер Беллен	1345	607	614	413	2979
Всього у промовах	5507	2566	2448	1367	11888

Проаналізувавши дані, отримані на основі кількісного підрахунку, можемо спостерігати, що найбільшу частоту вживання у промовах політиків має фонестемна лексика, яка належить до морфологічного підкласу іменника. У всіх проаналізованих промовах було виявлено 5 507 іменникових о.ф.л. Частота вживання іменника практично у два рази більша за частоту вживання дієслова та прикметника, що можемо спостерігати у промовах всіх чотирьох політиків. Всього у фонестемній лексиці було виявлено 2 566 дієслів та 2 448 прикметників. Різниця у частоті їхнього вживання не є суттєвою, і в залежності від політика, вони по чергово знаходяться на другій або третій позиції за кількісним підрахунком. Також було встановлено 1 367 одиниць інших частин мови, які належать до фонестемної лексики.

Як показують наші підрахунки, у промовах німецькомовних політиків найбільшу частоту вживання має фонестемна лексика із приналежністю до морфологічного підкласу іменника. Тому логічним видається припущення, що головним носієм емоційного забарвлення у текстах цього типу будуть саме іменники. Це узгоджується з твердженням, що іменники володіють найбільш емким мовним змістом. Також пам'ятаємо про широке розповсюдження

субстантивації в німецькій мові і можливість передати будь-який зміст у вигляді іменника.

Проте, взявши до уваги твердження науковців, які були перераховані вище у цьому пункті, ми не можемо акцентувати увагу лише на іменнику як головному носії емоційного забарвлення у промовах. Як було зазначено раніше, іменники мають найбільшу частоту вживання в усіх стилях літературної мови, а приналежність слова до певного морфологічного підкласу не є релевантною ознакою, що вивчає ступінь фонетичної вмотивованості слова. Тому звернемо увагу на частоту вживання фонестемної лексики із приналежністю до морфологічного підкласу дієслова та прикметника, які мають більшу фонетичну вмотивованість згідно з висновками мовознавців (В. В. Левицький, О. В. Найдеш).

Із загальної кількості виявлених у фонестемній лексиці дієслів та прикметників важко зробити висновки про перевагу однієї частини мови над іншою та її роль у текстах цього типу, оскільки частота їхнього вживання суттєво не відрізняється. Проте, якщо розглянути кількісні підрахунки частин мови із врахуванням і розподілом тематики промов, то ми побачимо, що в залежності від тематики, частота вживання дієслова буде більшою, ніж частота прикметника, і навпаки. В промовах однієї тематики ця різниця буде також не суттєвою, а промовах іншої – досить помітною. Наприклад, частота вживання дієслів та прикметників у промовах Йоахіма Гаука на тему „війна“ становить 31 та 27 одиниць відповідно, у промовах на тему „міжнародні відносини“ – 52 та 32, а у промовах теми „економіка“ – 243 та 160. Зважаючи на різний ступінь фонетичної вмотивованості дієслова та прикметника, це свідчатиме також про різні міру емоційно-конотативного забарвлення у промові та його впливу на слухача, а також про особливість використання політиками певних частин мови у цьому процесі.

Беручи до уваги результати наших кількісних підрахунків та спостережень, а також твердження О. В. Найдеш про те, що фонестемна лексика німецької мови насамперед пов'язана з дієсловом, тоді із прикметником, і вже потім із іменником [85, с. 156–161], у наших подальших дослідженнях промов німецькомовних політиків ми використовуватимемо підхід «основного та доповнюючого (підсилюючого) носія емоційного-конотативного забарвлення». Це означає, що носієм основного емоційного забарвлення ми розглядатимемо фонестемну лексику, представлену іменником, оскільки це зумовлено субстантивованим характером німецької мови, а також значною кількісною перевагою у частоті вживання. Проте значну увагу звертатиметься на вживання фонестемної лексики, представлені дієсловами та прикметниками, як на носіїв, що доповнюють та підсилюють емоційного-конотативне забарвлення через їхню більшу фонетичну вмотивованість. Разом, основні та доповнюючі носії даватимуть повнішу картину про характер експресивності промови в цілому. Припускаємо, що такий підхід, дозволить встановити певні особливості функціонування фонестемної лексики у досліджених промовах політиків.

3.3. Суть асоціативно-символічного значення

Проблема значення є однією з центральних загальнонаукових проблем. Попри досить пильну увагу до цієї проблеми у сферах лінгвістики, психолінгвістики та інших наук, вона досі не знайшла остаточного розв'язку.

Існують різні типи значення, класифікація яких здійснюється на основі різних ознак. Так, за ознакою „рівень мови“ і „одиниця мовного рівня“ виділяють лексичне, морфологічне та синтаксичне значення. Після низки наукових досліджень, присвячених вивченню звукосимволізму, у мовознавстві почали говорити також про фонетичне значення [59, с. 108].

Нагромаджений протягом багатьох століть і особливо останніх десятиліть фактичний матеріал про функціонування асоціативно-символічного значення (далі АСЗ) у різних мовах сприяв певній зміні у поглядах лінгвістів на користь визнання АСЗ як мовної абстракції [50, с. 223].

В. М. Солнцев зазначає, що «звучання і значення дійсно пов'язані у вищій мірі міцним зв'язком. Цей зв'язок складається історично і закріплюється суспільною практикою. Вільно замінювати звуження тих чи інших значень – це означає створювати перешкоди в спілкуванні» [126, с. 17].

Е. Бенвеніст дотримується подібної думки, наголошуючи, що «зв'язок між значимим і значущим недовільний і, більше того, навіть необхідний» [149, с. 32].

Багато хто з мовознавців також підтримують цю позицію у своїх судженнях (І. Р. Гальперін, Д. І. Шмельов, А. Шаффа, Р. Якобсон), проте найбільш повне і обґрунтоване вивчення фонетичного значення знаходимо у працях О. П. Журавльова, який ввів і визначив поняття „фонетичне значення”. Цей вид значення можна охарактеризувати певною низкою ознак [23].

Суть асоціативно-символічного значення можна визначити як деяку суму емоцій та уявлень, які називаються звуками (фонемами) при їхній реалізації у мові та мовленні. У своїх дослідженнях вчені відзначають синтетичний збіг звуків з незвуковими поняттями, асоціаціями, уявленнями. Тобто, звук може заступати собою предмет, його якості, дії, властивості, і в свою чергу ставати символом. Сприймаючий оцінює всі явища світу, і відповідно всі оцінки переносяться і на звуки, що супроводжують ті чи інші явища. Роль носія АСЗ відводиться звуко-буквенному психічному образу (сполученню голосних і приголосних) [50, с. 224].

Асоціативно-символічне значення є вторинним явищем, якому властивий прихований характер, оскільки носії мови не в змозі безпосередньо його усвідомити. АСЗ не виринає у свідомості людини доти, доки не встановиться

гармонія між звучанням та значенням слова, і лише тоді слово набуває звукозображального забарвлення [50, с. 224].

Звуко-буквенний образ є носієм емоційно-експресивного, тобто конотативного значення. Тому перелік ознак оцінки – це єдиний правильний і можливий спосіб визначення цього виду значення [23].

Асоціативно-символічне значення вимірюється за методикою семантичного диференціалу, коли реєструються певного роду мовні реакції багатьох носіїв мови. Подібність реакцій більшості інформантів слугує критерієм для достовірності результатів.

З одного боку, АСЗ є універсальним явищем, оскільки символіка звуків та акустико-артикуляційні властивості звуків мови знаходяться в безпосередньому зв'язку. З іншого боку, АСЗ властива деяка відносність, підтверджена тим фактом, що у певних звуків наявні два, три і більше символічних значень в залежності від позиції у звуковому комплексі [50, с. 225].

Дослідження АСЗ приваблює увагу дослідників переконливими даними про фонетичне значення в різних мовах світу, які можна використати у викладанні рідної та іноземної мов, у різноманітних лінгвістичних курсах. Ці ж дані можуть бути задіяні при художньому перекладі творів, адже АСЗ також може служити додатковим засобом емоційного впливу на читача.

3.4. Семантичний потенціал фонестемної лексики

Фонетична вмотивованість підтверджує існування значимого звука, наявність асоціативно-символічних значень звуків мови, наявність зв'язку „звук-зміст“. Досліджуючи фонетичну вмотивованість слова, вчених цікавить також частотний та семантично-стилістичний потенціал цих слів.

Особливе місце серед фонетичних одиниць, пов'язаних із певним комплексом значень, посідають початкові приголосні фонемні сполучення –

фонестеми. Багато праць присвячено вивченню фонемних сполучень в англійській, німецькій і російській мовах. Так, О. П. Журавльовим у його праці «Фонетическое значение» запропонована формула для визначення величини фонетичного значення слова, в якій враховано позиції ударних та ненаголошених, початкових та непочаткових звуків, а також продемонстровано результати експериментального дослідження символічного значення звуків російської мови за 25 шкалами семантичного диференціалу Ч. Осгуда [23]. В. В. Левицький у своїй праці «Семантика і фонетика» також вивчає питання семантичного компоненту та методики експериментального дослідження звукосимволізму [62]. Проблемі співвідношення семантики і фонетики присвячена робота С. В. Вороніна «Основы фоносемантики» [14]. Також це питання розглянуто у праці В. І. Кушнерик «Фоносемантизм у германських і слов'янських мовах» на прикладах англійської, німецької, російської та української мов [50]. У багатьох працях інших вчених (Л. В. Бистрова, А. Н. Жерновой, Н. Л. Львова, О. В. Найдеш), була запропонована методика визначення стилістичних та семантичних функцій, яка ґрунтується на компонентному аналізі словникових дефініцій та подальшій статистичній обробці отриманих даних [87, с. 207].

Компонентний аналіз словникових дефініцій передбачає здійснення вибірки, яка буде матеріалом дослідження. Тоді перше значення кожного слова аналізується за семантичними компонентами трьох шкал: за шкалами сили (слабкий – сильний), активності (повільний – швидкий), оцінки (неприємний – приємний). Далі відбувається статистична обробка даних із застосуванням критерію хі-квадрат χ^2 для встановлення наявності або відсутності зв'язку між ознаками, а для визначення міри зв'язку використовується коефіцієнт взаємної спряженості К. Наступним кроком є виявлення залежності фонетичної вмотивованості слова від семантичного потенціалу, тобто від семантики слова. Існує кілька підходів до систематизації лексичного складу та практичного

членування мікросистем, серед яких розрізняють семантичні поля, лексико-семантичні групи слів, синонімічні ряди тощо. Інша група методів визначає структурні семантичні поля за дистрибутивними властивостями слів та виділяє семантичні поля або лексично-семантичні групи за допомогою компонентного аналізу, доповненого статистичними процедурами.

У дослідженні В. І. Кушнерика на матеріалі сучасної німецької мови встановлено 39 лексико-семантичних груп. Отримані дані свідчать про наявність зв'язку фонестем із такими значеннями як: „якість предмета”, „позитивні або негативні риси характеру”, „колір”, „звучання”, „позитивний або негативний душевний стан”, „швидкий або повільний рух”, „територія та місцевість”, тощо [50, с. 245-247].

О. В. Найдеш здійснила дослідження для виявлення семантико-фонетичних зв'язків початкових приголосних фонестем німецької мови за допомогою компонентного аналізу [87]. Дослідницею встановлено, що із 29 початкових сполучень приголосних в німецькій мові, 26 фонестем проявляють статистично значущі зв'язки з відповідними поняттями. Також було виділено 12 семантичних груп-підкласів. Одержані О. В. Найдеш результати свідчать про те, що найбільш інтенсивно взаємозв'язок „звук-зміст” виявляється в підкласах «слів, що означають „рух”, „розмір, форму, якість”, „звук”, „якості людини, риси характеру”, „чуттєве сприйняття, емоції”, „мовленнєву діяльність”, „світло”, „колір”» [87, с. 220-221], що свідчить про тісний взаємозв'язок між початковими сполученнями приголосних та семантичним компонентом фонестемної лексики.

У досліджених нами публіцистичних текстах, а саме промовах політиків Австрії та Німеччини, було виявлено 11 888 о.ф.л. Щоб більш детально проаналізувати багатогранне явище звукосимволізму, виявлену фонестемну лексику було досліджено щодо її семантичного потенціалу. На цьому етапі ми скористалися методом формування лексико-семантичних груп та

компонентного аналізу словникових дефініцій. Для виписаної фонестемної лексики із початковими фонемними сполученнями приголосних німецької мови було визначено перші значення лексем у словнику [213]. Наступним кроком було здійснено систематизацію лексичних одиниць за групами, відповідно до їхнього семантичного набору.

Проаналізувавши у такий спосіб фонестемну лексику, виявлену у політичних промовах німецькомовних політиків, спостерігаємо, що найбільша кількість о.ф.л. представлена поняттям „розмір, форма, якість” (2 884 одиниці), наприклад: *breit, groß, klein, krank, schlecht, schlimm, schwer, stark, steinig* та ін.. Також великі кількісні показники встановлено у групах слів, які означають: „абстрактні поняття” (1 018 один.), наприклад: *Freiheit, Glaube, Gruß, Kraft, Streit, Traum, Zweifel, Zweck* та ін.; „чуттєве сприйняття, емоції” (834 один.) – *Freude, freuen, froh, Glück, glücklich, Schreck, Spannung, staunen, stolz, Tragödie, tragisch, traurig* та ін.; „процеси руху” (603 один.) – *graben, fliegen, fliehen, fließen, schlagen, schwingen, springen, stoßen, tragen* та ін.; „дієслова буття” (472 один.) – *bleiben, stehen* та ін.; „мовленнєва діяльність” (237 один.) – *gratulieren, plädieren, schweigen, Sprache, sprechen, streiten* та ін. Крім того, значна кількість о.ф.л. представлена групою із семантичним підкласом „власні назви” (214 один.) – *Blücher, Brahmi, Bremen, Brisbane, Draghi, Dresden, Frankfurt, Freiberg, Grönland, Kreisau* та ін.

Зважаючи на те, що матеріалом дослідження є політичні промови, було виділено лексико-семантичну групу „держава, політичні процеси”. У цю групу увійшло 1 012 лексичних одиниць, наприклад: *Flagge, Grenze, Prinzip, Privileg, Propaganda, Protest, Provokation, Prozess, Staat, staatlich, Stabilität, Stadt, Steuer, Strategie, Struktur* та ін.

На противагу до сказаного вище, наведемо групи із семантичними підкласами, у яких кількісні показники виявилися нижчими: „кількість ” (147 один.), „архітектура, споруди” (118 один.), „ фізіологічні процеси ” (102 один.),

„колір” (98 один.), „соціальний стан” (97 один.), „національність” (89 один.), „професії” (86 один.), „природа, клімат” (64 один.), „виробництво, матеріал” (46 один.), „одяг” (32 один.). Узагальнені дані подано у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Семантичний потенціал дослідженої фонестемної лексики у промовах
німецькомовних політиків

Семантичний підклас	Кількісний показник
Розмір, форма, якість	2884
Абстрактні поняття	1018
Держава. Політичні процеси	1012
Чуттєве сприйняття, емоції	834
Процеси руху	603
Дієслова буття	472
Мовленнєва діяльність	237
Власні назви	214
Кількість	147
Архітектура. Споруди	118
Фізіологічні процеси	102
Колір	98
Соціальний стан	97
Національність	89
Професії	86
Природа. Клімат	64
Виробництво. Матеріал	46
Одяг	32

Отже, на основі одержаних результатів, можемо зробити висновок, що у промовах німецькомовних політиків взаємозв'язок „звук-зміст” найбільш інтенсивно виявляється в семантичних підкласах „розмір, форма, якість”, „абстрактні поняття”, „чуттєве сприйняття, емоції”, „процеси руху”, а також у групі „держава, політичні процеси”, що зумовлено матеріалом дослідження і може вважатися його характерною особливістю.

3.5. Частота вживання фонестемної лексики

Функціонування лінгвістичних одиниць у тексті – явище багатоаспектне. Воно містить широке коло питань. Оскільки текст – результат вибору засобів мови, то на нього діють багато факторів: особистість автора, тема, форма викладення, закони мови, жанру, стилю. При дослідженні тексту взяти до уваги всі ці фактори майже неможливо. Можна розглянути їхню „рівносільність”, яка відображається в частоті одиниць тексту.

Н. Л. Львова провела дослідження, метою якого було дослідження частоти вживання початкових приголосних сполучень англійської мови у трьох видах текстів: поезії, прозі та газетному стилі [72].

Було підраховано частоту зустрічання кожної одиниці аналізу у всіх видах текстів, а отримані емпіричні дані були використані для подальшого статистичного аналізу. За допомогою критерію χ^2 було досліджено фоносемантичні зв'язки між одиницями аналізу дослідників та текстами, що досліджуються. Результати продемонстрували, що серед зв'язків між звуковою формою та змістом проаналізованих текстів для сполучень, в яких різниця між емпіричною та теоретично очікуваною величинами є позитивною, існує 15 значущих. Підрахунки свідчили про найчастіше вживання фонемних сполучень [sn-], [bl-], [br-], [fl-] у поетичних творах; [gr-], [dr-], [shr-], [sk-], [sw-], [spr-], [spl-] у прозових творах; [pr-], [sp-], [kr-], [kw-] у газетних статтях. Далі було

знайдено середні величини частоти зустрічання кожної фонестеми та відхилення від середньої в кожному стилі у відсотковому відношенні [88, с. 181-189].

Загалом Н. Л. Львова вважає, «що сама по собі висока частота вживаності в тексті того чи іншого звукокомплексу не обов'язково пов'язана з дією звукосимволізму» [72, с. 190]. Вживання певної групи слів чи окремого слова може зумовити підвищену частоту вживання початкових сполучень. Якщо зміст тексту буде відповідати символічним значенням фонестем і їхня частота у цьому тексті буде перевищувати теоретично очікувані величини, тоді можна говорити про символічну функцію початкових сполучень. [72, с. 190].

Результати досліджень, опублікованих в збірнику «О соотношении синхронного анализа и исторического изучения языков» за 1960 рік, продемонстрували, що чим частіше вживається слово, то більше тьмяним стає його стилістичний ефект [125, с. 75]. Прагнення мовця до експресивності сприяє частішому вживанню ним вмотивованої лексики. Як наслідок, підвищення частоти вживання експресивно-емоційних слів призводить до втрати ними вмотивованості, а разом з тим і експресивності, що зі свого боку призводить до зниження частоти вживання, зміщення на периферію цієї лексико-семантичної мікросистеми, або навіть їхнього відмирання та заміну на нову експресивну лексику. Таким чином, частота вживання слова пов'язана з його вмотивованістю та експресивністю [54, с. 106].

Згідно з В. В. Левицьким, дослідження частоти вживання і фонетичної вмотивованості слова в англійській мові засвідчили, що фонетично вмотивованим словам характерна більш висока частота вживання. Під час такого ж дослідження у німецькій мові було виявлено, що найбільш вмотивованими словами є і найчастіші і, найрідкісніші лексеми. Тому припускають, що функціонування будь-якого вмотивованого слова регулюється у мові загально-семіологічним законом співвідношення змісту та вживання

знака: чим ширша сфера вживання, тим вужчий його зміст. Досягнувши деякого піку в частоті свого вживання, слово втрачає експресивність і переходить до групи менш уживаних, його місце займає більш вмотивована лексема [54, с. 106].

У відібраному нами матеріалі для дослідження також було проаналізовано частоту вживання виявленої фонестемної лексики. Шляхом кількісного підрахунку було встановлено кількість зустрічання початкових фонемних сполучень німецької мови у промовах політиків Австрії та Німеччини. Отримані результати подано в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Частота вживання фонестем у дослідженій фонестемній лексиці промов політиків

Фонестема	Кількість зустрічання у промовах	Фонестема	Кількість зустрічання у промовах
ft-	2001	ʃpr-	185
fr-	1685	ʃtr-	184
gr-	1228	ʃl-	169
pr-	1059	ʃr-	167
kr-	648	pl-	140
gl-	603	ʃn-	88
tr-	582	pfl-	56
br-	560	kv-	54
tʃy-	524	kn-	27
bl-	407	ʃm-	26
ʃp-	365	sk-	10
kl-	350	gn-	6

fl-	275	pfr-	0
fv-	242	fpf-	0
dr-	228		

Отже, одержані показники дають змогу свідчити, що найбільшу частоту вживання у досліджених промовах має фонестема [ft-] – 2001 один. Якщо брати найбільшу частоту вживання для десяти фонестем, то після фонестеми [ft-] в порядку спадання розташовуються: [fr-] – 1685 один.; [gr-] – 1228 один.; [pr-] – 1059 один.; [kr-] – 648 один.; [gl-] – 603 один.; [tr-] – 582 один.; [br-] – 560 один.; [tʃv-] – 524 один.; [bl-] – 407 один.. Найнижчі показники виявлено у фонестем: [fn-] – 88 один.; [pfl-] – 56 один.; [kv-] – 54 один.; [kn-] – 27 один.; [fm-] – 26 один.; [sk-] – 10 один.; [gn-] – 6 один.. Фонестеми [pfr-] та [fpf-] не зустрічаються у досліджених текстах.

Щодо фонестемної лексики, то найбільш уживаним словом для фонестеми [ft-] є *Staat*; для [fr-] – *frei*; для [gr-] – *groß*; для [pr-] – *Problem*; для [kr-] – *Krieg*; для [gl-] – *gleich*; для [tr-] – *tragen*; для [br-] – *brauchen*; для [tʃv-] – *zwei*; для [bl-] – *bleiben*. Звернувши увагу на кількісні показники частоти вживання не фонестем, а саме слів фонестемної лексики, можемо встановити, що найбільшу частоту вживання у всіх досліджених промовах має слово *groß* – 595 один. Наступними розташовуються слова: *frei* – 424 один.; *Staat* – 300 один.; *Grund* – 188 один.; *brauchen* – 177 один.; *friedlich* – 167 один.; *freuen* – 147 один.; *zwei* – 143 один.; *bleiben* – 104 один.; *gleich* – 104 один.; *glauben* – 103 один.

Таким чином було встановлено частоту вживання фонестем та о.ф.л. у досліджених промовах німецькомовних політиків. Проте припускаємо, що при поділі промов на групи за тематикою, кількісні показники частоти вживання о.ф.л. будуть змінюватися. Певна тематика зумовлюватиме вживання певної групи слів чи окремого слова, що зі свого боку зумовить підвищену частоту вживання певних початкових сполучень та фонестемної лексики відповідно.

Наприклад, розглянемо груп промов Ангели Меркель та п'ять найчастотніших о.ф.л. Загалом у всіх промовах ексканцлера найвищі кількісні показники мають слова: *groß* – 128 один., *frei* – 123 один., *Staat* – 95 один., *zwei* – 78 один., *friedlich* – 51 один. Проте розкинувши о.ф.л. по групах за темами, спостерігаємо, що у промовах теми „економіка“ найбільш частотними є слова: *groß* – 67 один., *Staat* – 39 один., *glauben* – 37 один., *Stiftung* – 34 один., *Prozent* – 33 один.; а у промовах теми „медицина“: *Krankheit* – 67 один., *Präsident* – 39 один., *Blick* – 37 один., *glauben* – 34 один., *froh* – 33 один. Тема „медицина“ є чітким прикладом того, як вживання характерного для цієї тематики слова *krank* та його похідних (*Krankheit*, *Krankenhaus*) зумовили підвищену частоту вживання фонестеми [kr-].

У всіх промовах Йоахіма Гаука найбільшу кількість зустрічання встановлено для таких о.ф.л.: *groß* – 159 один., *frei* – 119 один., *bleiben* – 71 один., *Staat* – 70 один., *froh* – 66 один. Але проаналізувавши частоту вживання о.ф.л у групах за тематикою, виявляємо, що у промовах теми „війна“ найбільші показники мають слова: *Krieg* – 29 один., *groß* – 11 один., *frei* – 8 один., *stehen* – 8 один., *friedlich* – 7 один.; у темі „політика“: *Flüchtling* – 70 один., *frei* – 119 один., *groß* – 159 один., *Staat* – 70 один., *bleiben* – 71 один.; у темі „міжнародні відносини“: *Brücke* – 17 один., *groß* – 12 один., *Student* – 12 один., *friedlich* – 10 один., *zwei* – 8 один. Отже, спостерігаємо, що вживання тематичного слова *Krieg* спричинило підвищення частоти вживання фонестеми [kr-] у промовах теми „війна“; тема промов, політична ситуація та часте вживання слова *Flüchtling* зумовило збільшення частоти фонестеми [fl-]; а у промовах теми „міжнародні відносини“ фонестема [br-] збільшила свою частотність завдяки частому використанню слова *Brücke*.

Проаналізувавши промови Гайнца Фішера, встановлено, що найбільш частотними є слова: *groß* – 149 один., *frei* – 96 один., *Staat* – 84 один., *Grund* – 77 один., *friedlich* – 63 один. Однак, розглянута частота вживання о.ф.л. у

промовах, згрупованих за тематикою, дає можливість свідчити, що у темі „війна“ найбільші показники мають слова: *Krieg* – 18 один., *groß* – 11 один., *frei* – 10 один., *friedlich* – 8 один., *stehen* – 7 один.; а у темі „політика“: *frei* – 37 один., *Präsident* – 34 один., *Flüchtling* – 33 один., *Staat* – 33 один., *groß* – 32 один. Отже, знову спостерігаємо, що частотність фонестеми [kr-] у темі „війна“ є високою внаслідок вживання тематичного слова *Krieg*, так само, як і для фонестем [pr-] та [fl-] через часте вживання слів *Präsident* та *Flüchtling* у темі „політика“.

Шляхом кількісного підрахунку у промовах Александра ван дер Беллена встановлено, що найбільшу кількість зустрічання мають такі о.ф.л.: *groß* – 159 один., *frei* – 86 один., *brauchen* – 69 один., *glauben* – 56 один., *friedlich* – 53 один. Проте дослідження частоти вживання о.ф.л. у тематичних групах дозволяє стверджувати, що у промовах теми „політика“ найбільшу частотність демонструють слова: *groß* – 38 один., *Klima* – 31 один., *friedlich* – 30 один., *zwischen* – 26 один., *frei* – 25 один.; а у темі „захист навколишнього середовища“: *groß* – 39 один., *Krankheit* – 27 один., *Klima* – 24 один., *Blick* – 11 один., *stehen* – 11 один. Тому, через часте вживання характерного для тематики „захист навколишнього середовища“ слова *Klima* та його похідних (*Klimakrise*, *Klimafrage*, *Klimaschutz*, *klimaschädlich* та ін.), збільшується частотність фонестеми [kl-], а зв'язок цієї теми із здоров'ям людини спричиняє збільшення кількості вживання слова *krank* та фонестеми [kr-]. Згадка Александром ван дер Белленом проблем довкілля у промовах теми „політика“ також зумовлює високу частоту вживання фонестеми [kl-] у цій групі.

Таким чином досліджено частоту вживання о.ф.л. у промовах німецькомовних політиків. На основі кількісного підрахунку нами було виявлено фонестеми із найвищою та найнижчою частотністю, а також фонестеми, які зовсім не зустрічаються у досліджених текстах. Встановлено, що тематика промов впливає на вживання певної групи слів чи окремого слова, що

зі свого боку зумовлює підвищену частоту вживання певних початкових сполучень та фонестемної лексики відповідно.

3.6. Стилiстична функція фоносемантизму

У складі слова фонема може нести ще додаткову інформацію, яка не обов'язково буде змістовною. Це може бути інформація про деякі характерні риси мовця, його відношення до слухача та інше. М. С. Трубецький особливо виділяє „звукову стилістику”, а в її складі „фонологічну стилістику” на тій підставі, що звуки, поряд зі своєю головною, змістовною функцією, мають ще дві стилістичні функції – експресивну та апелятивну [130, с. 22].

Експресивна функція полягає в характеристиці мовця. Так вживання звуків на певний лад може свідчити про те, що мовець манірний, хизується, вихваляється або поводить зверхньо. Також специфічна вимова звуків може свідчити про регіональну приналежність (наприклад різна вимова одного і того ж звука у німецьких діалектах, які поширені на певних територіях), або національну приналежність (американський та британський варіант англійської мови).

Апелятивна стилістична функція полягає в тому, щоб пробудити, викликати у співбесідника певні почуття. Сюди М. С. Трубецький відносить такі засоби, які сприяють розрізненню емоційно-забарвленої лексики та емоційно нейтральної, спокійної [130, с. 32].

У складі слова звуки можуть викликати певні різноманітні асоціації, причому одні звуки будуть викликати певні асоціації, які будуть відрізнятися в асоціацій, викликаних іншими звуками. Тут може відігравати значення зв'язок між звуком і позначуваними предметами та явищами. Також можуть даватись ознаки фізичні і артикуляційні якості звуків, тобто їхній поділ на свистячі, шиплячі, губні, дрижачі, носові і т.д.

Дуже часто дослідження стилю нехтують графічними та фонетичними аспектами. Проте така наука як фоностилістика спеціально займається звуковими ефектами мови, аналізує вживання фонем у різних стилях, їхню сполучуваність і співвідношення [207]. Однак увага зосереджена на певних літературних жанрах і, як правило, на мовних систематичних аспектах. Фонетичний рівень традиційно відіграє особливу роль у поезії. Тут згадуються алітерації чи рими, які створюють певний зміст через співзвучність, що може мати ефект незалежно від змісту тексту. Крім того, звуки часто підсилюють цей самий зміст тексту. Проте не варто забувати, що фоносемантизм не усвідомлюється мовцями певної мови в повній мірі і тому має досить загальний характер.

Дослідивши вживання різноманітних звуків у поетичних творах декількох мов, вчені встановили, що сонорні [л] та [м] будуть частіше зустрічатися в поезії із ніжним характером, і рідше в поезії з агресивним. А от звуки [к], [т] та [р] будуть навпаки переважати у поезії агресивного характеру та поступатися в поезії ніжного [122, с. 226].

Так, дослідження прозових і поетичних творів німецької літератури, здійснене О. В. Найдеш, продемонструвало, що у текстах мінорної (негативної) тональності переважають початкові фонестеми з фонемою [r], типу [fr-], [pr-], [gr-] та інші, а у поетичних творах мажорної (позитивної) тональності кількісну перевагу мають фонестеми з фонемою [l], типу [bl-], [gl-], [fl-] та інші. Досліджувані фонестеми з провідною початковою фонемою [ʃ], типу [ʃr-], [ʃp-], [ʃv-] та ін., мають підвищену частоту у текстах негативної тональності порівняно з позитивною [86, 92].

Для того, щоб звуки ставали одним із художніх засобів в поетичному творі, вони повинні певним чином групуватися і повторюватися. Тому звукосімволізм виявляється тісно пов'язаним з іншими виражальними якостями

одиниць інших рівнів: лексико-семантичного, синтаксичного, а також поетичного, тобто ритмом, римою та іншими.

Також тут доречно згадати таку художню форму як фонетична поезія. У цьому літературному творі на перший план висуваються фонетичні аспекти людського мовлення замість більш звичайних семантичних і синтаксичних значень [146]. Це так звані „вірші без слів”. Проте вони не позбавлені змісту, оскільки здатні викликати певні асоціації. Одним з яскравих прикладів фонетичної поезії є твір «Karawane» німецького поета Г. Балля:

Jolifantobambla ô fallibambla

grossigam'pfahablahorem

égigagoramen

higobloikorussulahuju

hollakahollala

anlogobung (HugoBall)

У тексті немає таємно прихованого ключа до інтерпретації, проте є безліч можливостей, які можна знайти описово. Окремі звуки та звукові послідовності викликають різні асоціації в різних мовах, що робить можливим майже невичерпний потенціал для інтерпретації. А саме фоносемантизм відіграє важливу роль у формуванні певних асоціацій у слухачів.

Чудовим прикладом інтенсивного використання звукосимволізму у прозі як стилістичного засобу є роман-трилогія Дж.Толкіна «Володар пернів». Будучи філологом та професором Оксфордського університету, Толкін створив у своїх творах численні мови, із явним використанням фоносемантизму.

Дослідниця Й. Подгородецька дослідила іконічність створених Дж. Толкіном мов та здійснила аналіз уривків мови ельфів „синдарин” та порівняла їх із „чорною мовою” орків, злих слуг темного лорда. Дослідниця встановила чіткий розподіл передніх голосних і сонорних звуків для мови ельфів та задніх голосних і проривних звуків для мови орків. Таким чином

Толкіну вдалося зробити так, щоб його мови працювали емоційно та відповідали характеру його персонажів [195, с. 104]. Благородні, прекрасні ельфи розмовляють душевно й приємно:

*A Elbereth Gilthoniel,
silivren penna miriel
o menel aglar elenath!
Na-chaered palan-diriel
o galadhremmin ennorath
Fanuilos, le linnathon
nef aear, si nef aeron!* (195, с. 107)

Потворні, грубі, жорстокі орки, навпаки, звучать агресивно і небезпечно:

Ugluk u bagronk sha pushdug Saruman-glob bubhosh skai. (195, с. 108)

Іншим прикладом є напис у кільці темного лорда Саурона:

Ash nazg durbatulûk, ash nazg gimbatul, / ash nazg thrakatulûk, agh burzum-ishi krimpatul ... (195, с. 108)

Толкін безумовно хотів, щоб стилістичне звучання його мов передавало емоційні та естетичні цінності і, перш за все, посилення на персонажів. Автор досяг цього в ельфійській мові за допомогою значно більшої кількості голосних, особливо передніх, а також м'яких приголосних, які не блокуються перешкодою і тому не звучать різко і твердо. Існує багато дифтонгів з плавним, дзвінким ефектом. Агресивний настрій „чорної мови” заснований на принципово більшій частці приголосних, особливо фрикативних і вибухових, а особливо глухих. Очевидно, артикуляційна перешкода в ротовій порожнині, яка характерна для обструентів, також має більш агресивну і небезпечну дію. Тож певне комбінування, накопичення і чергування звуків дозволило Толкіну створити певну стилістичну ознаку мов його персонажів, що призводить до виникнення позитивних та негативних асоціацій у читачів [195, с. 109].

Ще одним відомим прикладом штучної мови із використанням фоносемантизму є клінгонська. Ця мова була розроблена професійним лінгвістом М. Окрандом на замовлення *Paramount Studios* для однієї з інопланетних рас у культовому фантастичному всесвіті «Зоряний шлях» (англ. *Star Trek*). Хоча клінгонська мова була створена спеціально для телебачення, вона має власну граматику, синтаксис і словник, а також Інститут клінгонської мови, що також публікує переклади клінгонською мовою та науковий журнал з доповненнями до мови [215].

Клінгонська мова була спеціально створена для небезпечних, несимпатично зображених клінгонів і звучить різко та гнівно. За даними онлайн-енциклопедії «Omniglot», що займається питаннями клінгонської мови в усьому світі, гучність звуків характеризується особливо великою кількістю приголосних і груп приголосних, особливо ретрофлексних, задньоязикових і язичкових дрижачих. У письмовій мові помітна висока зустріч [g], а в усній оклюзія голосової щілини ('). вимова Q - [кx], H - [x] [214]:

noH QapmeH wo' Qaw'lu'chugh yaq chavbe'lu', 'ejwo' choqmeH tay DoHlu'chughlujbe'lu' – “Знищення імперії, щоб виграти війну, не є перемогою, а завершення битви, щоб врятувати імперію, не є поразкою.” (214)

У цій мові знову ж таки можна спостерігати темні голосні та задні приголосні, які використані із метою зображення небезпечних супротивників та виклику негативних асоціацій.

У книгах і екранізаціях «Гри престолів» американського письменника Дж. Мартіна також присутні штучні мови, фоносемантична будова яких передає певні якості персонажів. Наприклад, висока валірійська мова, створена лінгвістом Д. Петерсоном:

Skorī dēmalyti tymptir tymis, ērinis iā morghūlis. – «Коли ви граєте в гру престолів, ви виграєте або помрете». (Гра престолів)

Такі штучні мови відображають уявлення творців про те, як характеристики фантастичних живих істот можуть бути виражені звуково-символічним способом. Продюсери використовують звукову структуру для створення певних асоціацій незалежно від лексичних значень або принаймні для їхнього посилення у зв'язку з вигаданим світом.

Також власні назви та імена в художніх текстах несуть додаткову інформацію на рівні звукової структури, незалежно від контексту тексту. Ці імена зазвичай не є нейтральні, а експресивні та викликають певні асоціації. Так комбінування та чергування різних звуків у імені буде тим чинником, який викликатиме позитивні або негативні асоціації із персонажем, наприклад, *Galdalyn* – сприймається як позитивний персонаж, а *Grog* – як негативний.

Отже, можна зробити висновок, що звукові засоби мови володіють значними стилістичними можливостями та здатні реалізувати їх в складі інших мовних одиниць і у взаємодії з ними.

Відібраний нами матеріал для дослідження та виявлена в ньому фонестемна лексика були також проаналізовані зі стилістичного погляду. Попри те, що публіцистичні тексти, а саме промови німецькомовних політиків, відрізняються від поетичних текстів відсутністю рими, алітерації, що унеможливорює групування і повторення звуків та реалізацію звукосимволізму як художнього засобу тією ж мірою як і в поезії, вважаємо, що фонестемна лексика промов виконуватиме значну стилістичну функцію та відіграватиме важливу роль у формуванні певних асоціацій у слухачів.

Виписані 11 888 о.ф.л. було проаналізовано щодо їхніх стилістичних компонентів маркування. Враховуючи, що досліджені тексти є офіційними промовами політиків, як на державному, так і на міжнародному рівні, очікувано встановлюємо, що наявна фонестемна лексика здебільшого представлена стандартними лексичними одиницями загального вжитку. Проте у ній також можна відстежити лексеми із певним стилістичним компонентом. Наприклад,

серед о.ф.л. досліджених промов знаходимо такі слова як: *fragil* (крихкий), *fressen* (пожирати), *fruchtbar* (плідний), *glasklar* (зрозуміло, прозоро), *spöttisch* (глузливо), *stürzen* (скидати). Ці слова володіють більшою стилістичною конотацією, а для деяких з них у словнику «Duden» [140] знаходимо помітку із стилістичною оцінкою «піднесений» (тобто слова, що вживаються в урочистих випадках та іноді в літературі). Також у промовах політиків виявлено наступні лексичні одиниці із стилістичними компонентами маркування: *Krämer* (продавець) – «характерний для певної місцевості, застарілий»; *Primus* (найкращий учень) – «застарілий»; *Quatsch* (маячня) – «недбало зневажливий»; *schnoddrig* (хвалькуватий) – «розмовно зневажливий»; *Knechtschaft* (рабство) – «піднесений зневажливий»; *klaffen* (голосно і багато базікати) – «norddeutsch umgangssprachlich»; *gnädig* (милосердний) – «часто іронічний, або релігія». Незважаючи на те, що зазвичай у своїх промовах політики Австрії та Німеччини використовують загальноновживані мовні одиниці, іноді ми можемо спостерігати використання слів із стилістичним маркером «освітня мова» (тобто слова, здебільшого іншомовні, які вимагають високого загальноосвітнього рівня) [140]. У досліджених промовах це такі лексеми: *Prosperität* (процвітання), *Pluralität* (множинність), *trist* (сумний). Окремо в цій групі слів варто виділити лексему *Klischee* (кліше), якій «Duden» дає стилістичну оцінку «освітньо принизливий», а також і «друкарський жаргон». Жаргон та професійна мова теж присутні у досліджених промовах: *plädieren* (послатися) – «юридична мова»; *Sparte* (відділ галузі, сфера) – «жаргон»; *Frustration* (розчарування) – «психологія»; *prognostizieren* (передбачити) – «жаргон, термінологія».

Отже, на основі проведеного аналізу, можемо стверджувати, що у промовах політиків виявлена фонестемна лексика із різними стилістичними компонентами маркування задіюється у стилістичній функції тексту.

Однак, варто пам'ятати, що незважаючи на додаткові стилістичні компоненти певних лексем, фонестеми і фонестемна лексика власне і є носіями

певного, позитивного чи негативного, емоційно-конотативного забарвлення. Тому кількість фонестемної лексики, а також її мажорна чи мінорна тональність, відіграватимуть помітну роль у сприйнятті промови слухачем.

Кожна фонестема характеризується певним набором символічних значень, нашарування яких у тексті буде тим інструментом, який здатний впливати на продукування певної світоглядної ідеї у слухача. Для того, щоб встановити, яке символічне значення характерне для певної фонестеми німецької мови, було проведено психолінгвістичний експеримент.

3.7. Психолінгвістичний експеримент: дослідження символічних значень початкових фонемних сполучень німецької мови

Як відомо, вчення про взаємозв'язок між звуком та його значенням, символіку звуків мови та методи їхнього дослідження є надзвичайно складним, іноді суперечливим, проте ствердним, тому що знаходить психолінгвістичне, статистичне обґрунтування [86, с. 12].

У нашому дослідженні суб'єктивного фоносемантизму початкових фонемних сполучень використано методіку оцінювання одного звучання за кількома змістами. За мету нашого експерименту поставлено доведення існування символічного зв'язку фонестем з певними значеннями. Оцінювання проводилось за трьома шкалами: «сили» («слабкий – сильний»), «активності» («повільний – швидкий») та «оцінки» («приємний – неприємний») за п'ятибальним виміром «семантичного диференціалу» [55, с. 34]. 29 фонестем німецької мови було обрано матеріалом для нашого експериментального дослідження.

Оскільки у нашому дослідженні звукосимволізму аналізуються промови як австрійських, так і німецьких політиків, то доцільним здається провести експериментальне дослідження із представниками як Австрії, так і Німеччини,

проаналізувати отримані результати і порівняти їх між собою. Інформантами від Австрії виступили 25 студентів-германістів з Грацького університету імені Карла і Франца (Австрія 2020 р.). Інформантами від Німеччини також виступили 25 студентів-германістів з Аугсбургського університету (Німеччина 2021 р.)

Досліджувані забезпечувались анкетами та інструкціями (див. додаток Ж). Інформантам надавалась година часу, протягом якої вони повинні були самостійно оцінити кожну фонестему за трьома шкалами з їхніми п'ятьма градаціями: «щось дуже слабе, слабе, нейтральне, сильне, дуже сильне; щось дуже повільне, повільне, нейтральне, швидке, дуже швидке; щось дуже неприємне, неприємне, нейтральне, приємне, дуже приємне». Досліджувані повинні були керуватись першим, швидким, спонтанним асоціативним враженням-сприйняттям і нотувати його за 5-ти бальною шкалою. Одержані дані експерименту підсумовувались і для кожного семантичного розряду встановлювалась середньоарифметична величина. Було проаналізовано 4.350 відповідей-реакцій інформантів.

Результати проведеного експерименту підтверджують асоціативно-символічні значення фонемних сполучень, тобто вони свідчать про зв'язок «форми та змісту», «звука та значення». Дані експерименту, проведеного з представниками Австрії, подані в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Середньоарифметичні оцінки досліджуваних фонемних сполучень (Австрія)

Фонестеми	Шкала сили «слабкий – сильний»	Шкала активності «повільний – швидкий»	Шкала оцінки «неприємний – приємний»
bl-	2,3	2,5	3,5
br-	2,3	2,4	2,6
dr-	3,7	3,7	2,4
fl-	2,3	2,5	3,7

fr-	3,6	3,8	2,4
gl-	2,4	2,2	3,6
gr-	3,6	3,5	1,8
gn-	2,2	2,1	2,3
kl-	3,2	3,5	3,1
kr-	4,4	3,9	2,0
kn-	3,5	3,8	2,4
kv-	2,8	3,2	2,3
pfl-	2,4	2,1	2,7
pfr-	3,4	2,9	2,0
pl-	2,4	2,4	3,7
pr-	3,6	3,5	2,8
fl-	2,2	1,9	3,8
fm-	3,6	2,3	3,8
fn-	2,4	2,5	2,4
fr-	3,8	3,4	2,4
fv-	2,3	2,4	3,5
sk-	3,6	3,9	2,4
fp-	3,6	3,5	2,5
fpl-	2,4	3,4	2,1
fpr-	3,6	3,8	2,2
ft-	3,6	3,6	2,5
ftr-	3,4	3,6	2,4
tr-	3,5	3,8	2,8
tsv-	3,2	3,4	2,8

Фонемні сполучення, які оцінюються за шкалою від 1 до 2,50 асоціюються зі значенням чогось «слабкого», «повільного», «неприємного». Якщо середньоарифметичні дані більші за 3,50, то дані фонестеми характеризуються поняттям чогось «сильного», «швидкого», «приємного». Щодо інтервалу оцінювання від 2,50 до 3,50, то фонестеми з цими підрахунками мають «нейтральне» значення [52, с. 54–61].

За експериментальними обрахунками ми отримали наступні результати від австрійських інформантів: за шкалою «сили» символічну значимість чогось «слабкого» мають фонестеми [fl-], [gn-], [bl-], [fl-], [fv-], [br-], [pl-], [pfl-], [gl-],

[ʃn-], [ʃpl-], а найвищий ступінь «слабкості» носить звукосполучення ʃl- (2,23). «Нейтральне» значення мають такі фонемні сполучення: [kv-], [tsv-], [kl-], [pfr-], [ʃtr-], [kn-], [tr-]. Асоціативне сприйняття чогось «сильного» зафіксовано для фонестем [gr-], [sk-], [fr-], [ʃm-], [pr-], [ʃp-], [ʃt-], [ʃpr-], [dr-], [ʃr-], [kr-]. Фонестема [kr-] (4,47) має найвищий ступінь семантичного компонента «сильний».

За шкалою «активності» асоціативне значення чогось «повільного» мають такі звукосполучення: [ʃl-], [pfl-], [gn-], [ʃm-], [gl-], [pl-], [br-], [ʃv-]. Найбільш яскраво виражають це поняття фонестеми [br-] (2,45) та [ʃv-] (2,45). «Нейтральне» значення мають фонестеми [fl-], [ʃn-], [bl-], [pfr-], [kv-], [ʃpl-], [tsv-], [ʃr-]. З поняттям чогось «швидкого» асоціюються фонемні сполучення [gr-], [pr-], [kl-], [ʃp-], [ʃtr-], [ʃt-], [dr-], [fr-], [kn-], [ʃpr-], [tr-], [sk-], [kr-]. Найвищий ступінь семантичного компонента «швидкий» має фонестема [kr-] (3,95).

Стосовно визначення поняття «неприємний – приємний», то воно теж має відповідну символічну значимість серед фонемних сполучень. Для австрійських інформантів значення «неприємний» мають фонестеми [gr-], [kr-], [pfr-], [ʃpl-], [ʃpr-], [kv-], [gn-], [ʃtr-], [dr-], [fr-], [kn-], [ʃn-], [ʃr-], [sk-]. Найвищу символіку «неприємного» виражає фонестема [gr-] (1,85). «Нейтральним» поняттям характеризується ряд таких звукосполучень: [ʃp-], [ʃt-], [br-], [pfl-], [pr-], [tsv-], [tr-], [kl-]. Семантичний компонент «приємний» виражений у фонестемах [ʃv-], [bl-], [gl-], [pl-], [fl-], [ʃm-], [ʃl-], а найбільше у фонестемі [ʃl-] (3,88). Дані експерименту зображені в наступній таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Символічні значення фонестем (Австрія)

Шкали	Градації	Сполучення фонем (розташовані в порядку зростання значення середнього арифметичного)

1	2	3
Шкала сили	«слабкий»	ʃl-, gn-, bl-, fl-, ʃv-, br-, pl-, pfl-, gl-, ʃn-, ʃpl-
	«нейтральний»	kv-, tsv-, kl-, pfr-, ʃtr-, kn-, tr-
	«сильний»	gr-, sk-, fr-, ʃm-, pr-, ʃp-, ʃt-, ʃpr-, dr-, ʃr-, kr-
Шкала активності	«повільний»	ʃl-, pfl-, gn-, ʃm-, gl-, pl-, br-, ʃv-
	«нейтральний»	fl-, ʃn-, bl-, pfr-, kv-, ʃpl-, tsv-, ʃr-
	«швидкий»	gr-, pr-, kl-, ʃp-, ʃtr-, ʃt-, dr-, fr-, kn-, ʃpr-, tr-, sk-, kr-
Шкала оцінки	«неприємний»	gr-, kr-, pfr-, ʃpl-, ʃpr-, kv-, gn-, ʃtr-, dr-, fr-, kn-, ʃn-, ʃr-, sk-
	«нейтральний»	ʃp-, ʃt-, br-, pfl-, pr-, tsv-, tr-, kl-
	«приємний»	ʃv-, bl-, gl-, pl-, fl-, ʃm-, ʃl-

Тепер розглянемо дані експерименту, проведеного із представниками Німеччини. Отримані результати подано у таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

Середньоарифметичні оцінки досліджуваних фонемних сполучень
(Німеччина)

Фонестеми	Шкала сили «слабкий – сильний»	Шкала активності «повільний – швидкий»	Шкала оцінки «неприємний – приємний»
bl-	1,8	2,8	4
br-	4,4	4,2	3
dr-	4,6	3,2	1,6
fl-	1,8	3,2	4,2
fr-	3,6	4	2,8
gl-	2,8	2	3,2

gr-	4,4	3	2
gn-	2,4	2,4	3,4
kl-	1,6	3,2	4,6
kr-	4,2	3,8	1,8
kn-	1,2	3,8	3,4
kv-	2,6	3	3
pfl-	2,2	2	1,8
pfr-	4,2	1,4	1,4
pl-	1,4	4,2	3,8
pr-	2,8	4,4	3,6
ʃl-	2,2	2,8	2,8
ʃm-	2	2,6	3,2
ʃn-	1,8	3,6	2,6
ʃr-	2,8	3,8	3,2
ʃv-	1,8	3	2,8
sk-	3	4,6	2,8
ʃp-	2,2	4	3
ʃpl-	2,6	1,6	1,8
ʃpr-	3,4	1,8	2,6
ʃt-	3,6	4,6	3,8
ʃtr-	4	2,4	2,8
tr-	3,2	3,6	2,8
tsv-	3	4	3,6

В цьому випадку фонемні сполучення оцінюються за тими ж шкалами: від 1 до 2,50 – «слабкий», «повільний», «неприємний»; від 2,50 до 3,50 – «нейтральний»; від 3,50 – «сильний», «швидкий», «приємний».

За експериментальними обрахунками отримано наступні результати від німецьких інформантів: за шкалою «сили» символічну значимість чогось «слабкого» мають фонестеми [kn-], [pl-], [kl-], [fl-], [bl-], [fn-], [fv-], [fm-], [fl-], [pr-], [pfl-], [gn-], а найвищий ступінь «слабкості» носить звукосполучення [kn-] (1,2). «Нейтральне» значення мають такі фонемні сполучення: [kv-], [spl-], [gl-], [pr-], [fr-], [sk-], [tsv-], [tr-], [spr-]. Асоціативне сприйняття чогось «сильного» зафіксовано для фонестем [ft-], [fr-], [ftr-], [pfr-], [kr-], [br-], [gr-], [dr-]. Фонестема [dr-] (4,6) має найвищий ступінь семантичного компонента «сильний».

За шкалою «активності» асоціативне значення чогось «повільного» мають такі звукосполучення: [pfr-], [spl-], [spr-], [gl-], [pfl-], [gn-], [ftr-]. Найбільш яскраво виражає це поняття фонестема [pfr-] (2,45). «Нейтральне» значення мають фонестеми [fm-], [bl-], [fl-], [gr-], [kv-], [fv-], [dr-], [fl-], [kl-]. З поняттям чогось «швидкого» асоціюються наступні фонемні сполучення: [fn-], [tr-], [kn-], [kr-], [fr-], [pr-], [tsv-], [fr-], [pl-], [br-], [pr-], [sk-], [ft-]. Найвищий ступінь семантичного компонента «швидкий» має фонестема [ft-] (4,6).

Стосовно визначення поняття «неприємний-приємний», то для німецьких інформантів значення «неприємний» мають фонестеми [pfr-], [dr-], [kr-], [pfl-], [spl-], [gr-]. Найвищу символіку «неприємного» виражає фонестема [pfr-] (1,4). «Нейтральним» поняттям характеризується ряд таких звукосполучень: [fn-], [spr-], [fr-], [fl-], [fv-], [sk-], [ftr-], [tr-], [br-], [kv-], [sp-], [gl-], [fm-], [fr-], [gn-], [kn-]. Семантичний компонент «приємний» виражений у фонестемах [pr-], [tsv-], [pl-], [ft-], [bl-], [fl-], [kl-], а найбільше у фонестемі [kl-] (4,6). Узагальнені дані експерименту подані в наступній таблиці 3.7.

Таблиця 3.7

Символічні значення фонестем (Німеччина)

Шкали	Градації	Сполучення фонем (розташовані в порядку)
-------	----------	--

		зростання значення середнього арифметичного)
1	2	3
Шкала сили	«слабкий»	kn-, pl-, kl-, fl-, bl-, ʃn-, ʃv-, ʃm-, ʃl-, ʃp-, pfl-, gn-
	«нейтральний»	kv-, ʃpl-, gl-, pr-, ʃr-, sk-, tsv-, tr-, ʃpr-
	«сильний»	ʃt-, fr-, ʃtr-, pfr-, kr-, br-, gr-, dr-
Шкала активності	«повільний»	pfr-, ʃpl-, ʃpr-, gl-, pfl-, gn-, ʃtr-
	«нейтральний»	ʃm-, bl-, ʃl-, gr-, kv-, ʃv-, dr-, fl-, kl-
	«швидкий»	ʃn-, tr-, kn-, kr-, ʃr-, ʃp-, tsv-, fr-, pl-, br-, pr-, sk-, ʃt-
Шкала оцінки	«неприємний»	pfr-, dr-, kr-, pfl-, ʃpl-, gr-
	«нейтральний»	ʃn-, ʃpr-, fr-, ʃl-, ʃv-, sk-, ʃtr-, tr-, br-, kv-, ʃp-, gl-, ʃm-, ʃr-, gn-, kn-
	«приємний»	pr-, tsv-, pl-, ʃt-, bl-, fl-, kl-

Отже, результати обох експериментів підтверджують існування закономірностей у зв'язку «звукосполучення-зміст», що викликають у досліджуваних певні асоціативно-символічні сприйняття за шкалами «сили», «активності», «оцінки».

Порівнявши дані, отримані в результаті психолінгвістичного експерименту із представниками Австрії, та дані, отримані в результаті експерименту із представниками Німеччини, можна спостерігати певні подібні та відмінні моменти у розташуванні фонестем за трьома шкалами з їх п'ятьма градаціями. Тому було використано метод кореляційного аналізу для виявлення спільних тенденцій, тобто прямого та зворотного кореляційного зв'язків у досліджуваних нами символічних значеннях фонестем для інформантів із Австрії та Німеччини за трьома шкалами. Отримані результати щодо коефіцієнта кореляції наведено в таблиці 3.8.

Таблиця 3.8

Коефіцієнти кореляції символічних значень фонестем у трьох шкалах
(Німеччина та Австрія)

Шкала сили	Шкала активності	Шкала оцінки
0,49	0,35	0,57

Проаналізувавши отримані дані, спостерігаємо, що для шкали «сили» значення коефіцієнта кореляції становить 0,49. Тобто, у цій шкалі між символічними значеннями фонестем, одержаними в результаті експерименту із інформантами від Німеччини та Австрії, існує пряма середня кореляція (від 0,3 до 0,5). У шкалі «активності» одержане значення дорівнює 0,35, що також свідчить про пряму середню кореляцію між символічними значеннями фонестем. У шкалі «оцінки» коефіцієнт кореляції дорівнює 0,57, що є найвищим показником серед трьох шкал, та підтверджує наявність прямої високої кореляції (від 0,5 до 1).

Отже, завдяки значенням коефіцієнта кореляційного аналізу можемо стверджувати про наявність прямих зв'язків між символічними значеннями фонестем у представників Австрії та Німеччини.

За результатами обох психолінгвістичних експериментів встановлено, які саме фонестеми за шкалою «сили» мають символічну значимість чогось «слабкого» у представників обох країн. Сюди належить фонестеми [ʃl-], [gn-], [bl-], [fl-], [ʃv-], [pl-], [pfl-] та [ʃn-]. «Нейтральне» значення у шкалі «сили» завжди проявляють фонестеми [kv-], [tsv-] та [tr-]. Асоціативне сприйняття чогось «сильного» представники Німеччини та Австрії відмічають у фонестемах [gr-], [fr-], [ʃt-], [dr-] та [kr-].

Щодо шкали активності, то встановлено, що фонестеми [pfl-], [gn-], [gl-], [bl-] та [kv-] мають асоціативне значення чогось «повільного» для інформантів обох країн. Що стосується «нейтрального» значення у цій шкалі, то

представники Німеччини та Австрії зійшлись тут лиш на фонестемі [fl-]. Символічну значимість чогось «швидкого» встановлено у наступних фонестемах: [pr-], [ʃp-], [ʃt-], [fr-], [kn-], [tr-], [sk-] та [kr-].

У шкалі «оцінки» було виявлено, що значення чогось «неприємного» для інформантів з обох країн мають фонестеми [gr-], [kr-], [pfr-], [ʃpl-] та [dr-]. «Нейтральне» значення відмічено фонестемами [ʃp-], [br-] та [tr-]. Асоціативне значення чогось «приємного» для представників Німеччини та Австрії мають фонестеми [fl-], [bl-] та [pl-]. Для зручності вищенаведені дані подано у таблиці 3.9.

Таблиця 3.9

Спільні символічні значення фонестем (Німеччина та Австрія)

Шкали	Градації	Сполучення фонем
1	2	3
Шкала сили	«слабкий»	ʃl-, gn-, bl-, fl-, ʃv-, pl-, pfl-, ʃn-
	«нейтральний»	kv-, tsv-, tr-
	«сильний»	gr-, fr-, ʃt-, dr-, kr-
Шкала активності	«повільний»	pfl-, gn-, gl-, bl-, kv-
	«нейтральний»	fl-
	«швидкий»	pr-, ʃp-, ʃt-, fr-, kn-, tr-, sk-, kr-
Шкала оцінки	«неприємний»	gr-, kr-, pfr-, ʃpl-, dr-
	«нейтральний»	ʃp-, br-, tr-
	«приємний»	fl-, bl-, pl-

Щодо відмінностей, то часто спостерігається, що коли у інформантів однієї країни фонестема має певне символічне значення чогось «слабкого» або «сильного», «повільного» або «швидкого», «неприємного» або «приємного», то у інформантів іншої країни ця фонестема буде у «нейтральному» значенні градації. Наприклад, у австрійських інформантів фонестеми [gl-] та [ʃpl-] мають

символічне значення чогось «слабкого», тоді як у німецьких інформантів ці ж фонестеми знаходяться у «нейтральному» значенні. І навпаки, фонестеми [kl-] та [kn-] у німецьких інформантів мають значення чогось «слабкого», а у австрійських інформантів – «нейтральне» значення. Фонестеми [pfr-] і [str-] для німців мають асоціативне значення чогось «сильного», а для австрійців знаходяться у «нейтральному» значенні шкали «сили». Фонестеми [fr-] та [pr-] у австрійців розташовані у градації чогось «сильного», у німців – «нейтрального». Фонестеми [spl-], [spr-] і [sk-] у німецьких інформантів знаходяться у «нейтральному» значенні, тоді як у австрійських [spl-] – «слабкий», [spr-] і [sk-] – «сильний». Звісно, що показники [spl-], [spr-] і [sk-] є характерною рисою асоціативно-символічного сприйняття інформантів Австрії, проте показники цих трьох фонестем є досить низькими у своїх градаціях, тому можна говорити тут про їхню тенденцію до «нейтрального» значення, що в результаті дає спільну рису із інформантами Німеччини. Також варто відзначити фонестеми [br-], [m-] та [p-], які інформанти у шкалі «сили» віднесли до зовсім різних градацій. Так, фонестема [br-] – «сильний» Німеччина, «слабкий» Австрія; [m-] – «слабкий» Німеччина, «сильний» Австрія; [p-] – «слабкий» Німеччина, «сильний» Австрія.

У шкалі «активності» для німецьких інформантів фонестеми [l-], [m-] і [v-] мають «нейтральне» значення, для австрійських – «повільний». Фонестеми [gr-], [kl-], [dr-] – «нейтральний» Німеччина, «швидкий» Австрія; [n-], [tsv-], [r-] – «швидкий» Німеччина, «нейтральний» Австрія; [spl-], [pfr-] – «повільний» Німеччина, «нейтральний» Австрія. Фонестеми [pl-], [br-], [spr-] і [str-] опинились у різних градаціях шкали «активності». Так, фонестема [pl-] – «швидкий» Німеччина, «повільний» Австрія; [br-] – «швидкий» Німеччина, «повільний» Австрія; [spr-] – «повільний» Німеччина, «швидкий» Австрія; [str-] – «повільний» Німеччина, «швидкий» Австрія.

При порівнянні результатів обох експериментів у шкалі «оцінки» найбільш помітною була різниця кількості фонестем у градаціях інформантів. У німецьких інформантів більшість фонестем знаходиться у градації «нейтральний», тоді як у австрійських інформантів – у градації «неприємний». Здебільшого, це одні і ті ж фонестеми. Також помітним є те, що багато фонестем із початковим [ʃ] знаходяться у німців у градації «нейтральний». Так, фонестеми [ʃpr-], [kv-], [gn-], [ʃtr-], [fr-], [kn-], [ʃn-], [ʃr-], [sk-] у австрійських інформантів мають символічне значення чогось «неприємного», тоді як у німецьких інформантів ці ж фонестеми знаходяться у «нейтральному» значенні. Фонестеми [ʃt-], [pr-], [tsv-], [kl-] для німців мають асоціативне значення чогось «приємного», а для австрійців знаходяться у «нейтральному» значенні. Фонестеми [ʃv-], [ʃm-], [ʃl-] і [gl-] – «нейтральний» Німеччина, «приємний» Австрія. Фонестема [pfl-] знаходиться у німців у градації «неприємний», тоді як у австрійців у градації «нейтральний».

На нашу думку, виявлені спільні символічні значення фонестем свідчать про близькість світогляду представників Австрії та Німеччини. Певні фонестеми, і відповідно фонестемну лексику, вони сприйматимуть як щось «слабке» або «сильне», «повільне» або «швидке», «неприємне» або «приємне» рівною мірою. Наприклад, фонестеми [pfl-], [gn-], [gl-], [bl-], [kv-] як значення чогось «повільного», а [gr-], [kr-], [pfr-], [ʃpl-], [dr-] – «неприємного». Проте результати щодо відмінностей у символічних значеннях дозволяють зробити висновок про національні відмінності у світосприйнятті інформантів від Австрії та Німеччини. Так, наприклад, фонестемну лексику із фонестемами [ʃl-], [ʃm-], [ʃv-] німці сприйматимуть як щось «нейтральне», а австрійці – як «повільне». Фонестеми [ʃm-], [ʃp-] асоціюватимуться у німців із чимось «слабким», а у австрійців – із «сильним». Тому припускаємо, що емоційно-конотативне забарвлення одних і тих самих текстів, ввикликати як спільні, так і відмінні

асоціації у представників Австрії та Німеччини. Але також не варто забувати про індивідуальні психологічні особливості сприйняття.

Таким чином здійснено наше дослідження суб'єктивного фоносемантизму фонестем. Експеримент було проведено із інформантами з Німеччини та Австрії, отримані результати було проаналізовано та порівняно між собою. Результати обох експериментів підтверджують існування закономірностей у зв'язку «звукосполучення-зміст», що викликають у досліджуваних певні асоціативно-символічні сприйняття за шкалами «сили», «активності», «оцінки». Отримані дані ще раз підкреслюють багатогранне явище звукосимволізму.

Висновки до розділу 3

1. У дослідженнях фоносемантики особлива увага приділяється вивченню фоносемантизму, фонетичної вмотивованості, конотативного значення, а також принципу недовільності мовного знака. Розгляд лексем як комбінації голосних та приголосних звуків із фоносемантичної точки зору у дослідженнях художнього та поетичного тексту уже вважається класичним.

2. Цілісність мовної одиниці, яка є єдністю матеріального та ідеального, можлива лише за умови, що між формою та змістом існує певний взаємозв'язок, який мотивує вибір відповідної одиниці для позначення об'єкту. Таким чином, у мові існує вмотивованість співвідношення між формою та значенням мовної одиниці.

3. Розрізняють три основних види вмотивованості: морфологічну, семантичну та фонетичну. Серед фонетично вмотивованих слів розрізняють звуконаслідувальні і фоносемантичні.

4. Фоносемантизм характерний для слів із певним предметно-логічним змістом. Дослідження символічних значень голосних і приголосних за шкалою Ч. Осгуда у різноманітних мовах свідчить, що існує певний взаємозв'язок між

поняттями „маленький – слабкий – повільний – м'який – приємний – теплий – світлий“ та „великий – сильний – швидкий – твердий – темний – холодний – неприємний“. При дослідженні звукосимволізму особлива увага приділяється значенням як окремих фонем, так і сполучень фонем – фонестем.

5. Щодо морфологічного статусу слова, то численні дослідження засвідчили, що найбільш частотними в різних мовах та стилях мови виступають іменники, але що стосується фонетичної вмотивованості, то дієслова і прикметники переважають іменник за кількісними показниками. Проведене дослідження щодо частоти вживання фонестемної лексики з приналежністю до морфологічного підкласу свідчить, що у промовах німецькомовних політиків іменник має найбільшу частоту вживання. Проте варто звертати увагу також на дієслова та прикметники через їхню більшу фонетичну вмотивованість, частота вживання яких у промовах певної тематики може відрізнитись. Тому при дослідженні фоносемантичних особливостей промов пропонується підхід «основного (іменник) та доповнюючого (дієслово та прикметник) носія емоційного-конотативного забарвлення».

6. Категорія асоціативно-символічного значення визначається як сума емоцій та уявлень, які називаються звуками (фонемами) при їхній реалізації в мові та мовленні. Асоціативно-символічне значення є вторинним явищем, якому властивий прихований характер, оскільки носії мови не в змозі безпосередньо його усвідомити. Асоціативно-символічне значення є універсальним явищем, проте йому властива деяка відносність, оскільки у певних звуків наявні два, три і більше символічних значень в залежності від позиції у звуковому комплексі.

7. Результати попередніх досліджень семантико-фонетичних зв'язків початкових приголосних фонестем німецької мови продемонстрували, що найбільш інтенсивно взаємозв'язок “звук-зміст” виявляється в підкласах слів, що означають “розмір, форму, якість предмета”, “позитивні або негативні риси характеру”, “колір”, “звучання”, “світло”, “позитивний або негативний

душевний стан”, “швидкий або повільний рух”, “територія та місцевість”, “мовленнєву діяльність” тощо. Проведене дослідження щодо семантичного потенціалу фонестемної лексики дає змогу зробити висновок, що у промовах німецькомовних політиків взаємозв’язок „звук-зміст” найбільш інтенсивно виявляється в семантичних підкласах „розмір, форма, якість”, „абстрактні поняття”, „держава, політичні процеси”, „чуттєве сприйняття, емоції”, „процеси руху”.

8. Шляхом кількісного підрахунку було встановлено частоту вживання початкових фонемних сполучень німецької мови у промовах політиків Австрії та Німеччини. Висока частота вживання в тексті того чи іншого звукокомплексу не обов’язково пов’язана з дією фоносемантизму, а тематика промов впливає на вживання певної групи слів чи окремого слова, що зі свого боку зумовлює підвищену частоту вживання певних початкових сполучень та фонестемної лексики відповідно.

9. Звукові засоби мови володіють значними стилістичними можливостями та здатні реалізувати їх в складі інших мовних одиниць і у взаємодії з ними. На основі аналізу фонестемної лексики з погляду стилістики встановлено, що фонестемна лексика із різними стилістичними компонентами маркування присутня у промовах політиків та задіюється у стилістичній функції тексту. Проте фонестеми та фонестемна лексика власне і є носіями позитивного чи негативного емоційно-конотативного забарвлення, і відіграють значну роль у сприйнятті промови слухачем.

10. Психолінгвістичний експеримент уможливорює заглиблення у мовну свідомість людини шляхом дослідження індивідуальних особливостей кожного носія із подальшим узагальненням отриманої інформації, дає змогу вибудувати національну мовну картину світу, що дає можливість отримати безцінну інформацію для аналізу.

11. Результати проведеного психолінгвістичного експерименту, в якому взяли участь 25 студентів-германістів з Грацького університету імені Карла і Франца, 25 студентів-германістів з Аугсбургського університету, та в якому було досліджено 29 фонемних сполучень німецької мови, підтвердили існування асоціативно-символічних значень фонемних сполучень, тобто зв'язку «форми та змісту», «звука та значення». За експериментальними обрахунками встановлено асоціативно-символічні значення фонем німецької мови, проаналізовано отримані дані від інформантів з Австрії та Німеччини та порівняно їх між собою із застосуванням методу кореляційного аналізу. Отримані результати свідчать як про близькість світогляду представників Австрії та Німеччини, так і про їхні національні відмінності. Основні питання розділу викладено в таких працях автора: [109; 110].

РОЗДІЛ 4

ФОНОСЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОМОВ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ПОЛІТИКІВ

Проблемою значимості звука займається фоносемантика, яка вивчає взаємозв'язок „зміст-звук“, досліджуючи звукозображальність мови. Образно зауважив з цього приводу Ф. де Соссюр, який порівняв мову із аркушем паперу. Вчений пропонував уявити, що зміст – це лицьовий бік паперу, «а звук – зворотний. Не можна розрізати лицьовий бік, не розрізавши зворотного. Так само у мові – не можна відокремити ні змісту від звука, ні звука від змісту» [16, с. 27].

Вивчення фоносемантизму продемонструвало, що звуки мови дійсно володіють власним значенням. За дослідженнями низки науковців (Л. Блумфілд, Е. Фенц, С. Ертель, С. В. Воронін, В. В. Левицький, А. Б. Михальов, Л. П. Прокофьева та ін.), це значення найефективніше функціонує в поетичних та проявляється в прозових творах. Мета звукової організації таких творів – це власне використання змістовності звучання [151, с. 10]. Натомість сфера публіцистики є мало вивченою з точки зору фоносемантики, що зумовлює доцільність нашого дослідження.

4.1. Промови німецькомовних політиків як матеріал для дослідження

Як вже відомо, змістовність звуків мовлення не усвідомлюється носіями мови і може бути виявлена лише в спеціальних психолінгвістичних дослідженнях [79, с. 27]. Звуки мови асоціативно зв'язані з незвуковими уявленнями. Свідомість мовців відображає об'єктивно існуючі закономірності в звуковій системі мови. Для дослідження важливе не лише це відображення, а й факти свідомості мовців.

Об'єктом фоносемантики в мовному ракурсі є прямі неморфологізовані зв'язки між звуком і значенням в процесі вербальної комунікації. Дослідження взаємозумовленості звука і значення в мовному аспекті дозволяє глибше зрозуміти природу звукосемантичних кореляцій, оскільки саме на рівні мовлення зберігаються і найвиразніше проявляються фоносемантичні зв'язки між тим, що означає, і означуваним, мотивуючи мовну номінацію. Більше того, звукосемантичні механізми, будучи характерними як для різних мов, так і для різних стилів мови, супроводжують людину від самих ранніх стадій його мовного розвитку, коли проявляються в дитячій мові спонтанно і несвідомо, до більш складних форм мовлення, включаючи найвищі зразки в ораторському і письменницькому мистецтві [98, с. 601].

У цій роботі досліджуються початкові фонемні сполучення слів: фонестеми [bl-], [br-], [dr-], [fl-], [fr-], [gl-], [gn-], [gr-], [kl-], [kn-], [kr-], [kv-], [pfl-], [pfr-], [pl-], [pr-], [ʃl-], [ʃm-], [ʃn-], [ʃr-], [ʃv-], [sk-], [ʃp-], [ʃpl-], [ʃpr-], [ʃt-], [ʃtr-], [tr-], [tʃv-], (загалом 29 фонемних одиниць) німецької мови. Матеріалом для дослідження обрано промови німецькомовних політиків Німеччини та Австрії. Промова є видом публічного виступу, у якому здійснюються короткі повідомлення на службових нарадах, у ході дискусії, на урочистих зустрічах, презентаціях. Промова відрізняється від інших жанрів концентрацією певних якостей: емоційністю, чіткістю постановки проблем, насиченістю, конкретністю, дієвістю, стислими часовими межами, а також високим ступенем маніпуляції та впливу на слухача.

Для дослідження обрано промови німецькомовних політиків Німеччини та Австрії, а саме: ексканцлера Німеччини – Ангели Меркель, колишнього президента Німеччини – Йоахіма Гаука, президента Австрії – Александра ван дер Беллена та колишнього президента Австрії – Гайнца Фішера.

Було зроблено вибірку у 30 промов для кожного політика на різноманітну тематику, загалом 120 промов. У кожній з промов було визначено з.к.с.

Наприклад, кількість слововживань однієї з промов ексканцлера Німеччини дорівнює 2108 одиниць, промови президента Німеччини – 3170 одиниць. З.к.с. однієї з промов Гайнца Фішера становить 986 одиниць, а промови теперішнього президента Австрії – 1627 одиниць. Середнє значення загального слововживання промов 1500-1800 одиниць. На основі кількісного підрахунку тридцяти промов Ангели Меркель нами було встановлено з.к.с. числом 51 075 слів. У тридцяти промовах Йоахіма Гаука встановлено з.к.с. 50 651 слово. Підрахувавши з.к.с. тридцяти промов Александра ван дер Беллена, отримано результат 50 894 слова. У відібраних тридцяти промовах Гайнца Фішера шляхом кількісного підрахунку одержано з.к.с. числом 51 032 слова.

Промови кожного політика було об'єднано за певною тематикою, наприклад „війна“, „культура“, „політика“, „економіка“, „медицина“ або „міжнародні відносини“. Промови торкаються основних тем, які хвилюють сучасного громадянина.

Наприклад, у промовах тема „війна“ згадується Друга світова війна, агресія Росії щодо України та різноманітні збройні конфлікти у світі. У промовах А. Меркель на тему „медицина“ увагу присвячено інституту Роберта Коха, який є провідним у сфері інфекційних хвороб, значну увагу приділено сучасним вірусам і небезпеці, яку вони несуть. У темі „економіка“ зустрічаються промови з нагоди зустрічі асоціації бізнесменів Нової Зеландії та Німеччини, піднімаються питання світової економіки та ролі, яку Німеччина або Австрії в ній виконують. Тема „політика“ може бути представлена промовою-звітом про зустріч G-20. До теми „культура“ відносяться промови з нагоди відкриття нової виставки музею, ювілею визначної особистості, відвідин певної культурної події. Загалом, кожна з промов політиків має певну тематику, опираючись на яку, промови було згруповано.

4.2. Фоносемантичні особливості промов політиків Німеччини

У сучасному світі Німеччина – визнаний європейський лідер, який багато в чому визначає політику Європи та світу. Німеччина є провідною політичною та економічною силою на Європейському континенті, технологічним лідером в багатьох галузях, а ексканцлер країни – Ангела Меркель, дев'ять раз поспіль ставала найвпливовішою жінкою світу за версією журналу «Forbes». Німеччина є членом ООН, Європейського Союзу та НАТО. Країна досягла дуже високих стандартів життя і має потужну систему соціального забезпечення. Німецька мова «є однією з найвідоміших та найпопулярніших європейських мов у наш час, якою написана друга за величиною після англійської кількість наукових праць, художніх творів та публіцистичних текстів. У другій половині 19 ст. – на початку 20 ст. німецька мова була чи не найпопулярнішою мовою вчених» [42]. Німеччина – батьківщина багатьох знаменитих науковців та винахідників і відома своєю культурною та політичною історією. Саме тому промови її провідних політиків привертають увагу багатьох дослідників, в тому числі і нас.

Безумовно, Ангела Меркель є одним з найпотужніших політиків у Європі та світі, а її ім'я вже увійшло у історію. Це епохальна політична постать і цього не можуть заперечити навіть ті, хто ставився до неї негативно. Чотири терміни підряд Ангела Меркель успішно керувала однією з провідних економік світу, і заодно контролювала коаліційний уряд та свою партію. Її стиль управління державою симпатизував німецькому населенню, представникам бізнесу та іноземцям, проте певна нечіткість у внутрішній політиці та надмірне захоплення іноземними справами прослідковувалась. На думку аналітиків, «секрет успіху Ангели Меркель полягає в її непомітній зовнішності і в удаваному відсутності харизми – все це стало для неї відмінною маскою від небезпечних конкурентів на шляху до посту канцлера» [134, с. 55]. Ангела Меркель стала першою жінкою-керівником, першим канцлером за весь час існування Федеративної

Республіки Німеччина. Для багатьох сьогодні поняття Ангела Меркель та Німеччина є абсолютно нероздільними поняттями [134, с. 56].

Завдяки цьому постать колишнього канцлера та її політична діяльність викликають постійне зацікавлення у політологів, журналістів, істориків, економістів тощо. Їй присвячено значну кількість праць у різноманітних галузях науки, зокрема у лінгвістиці. Наприклад, О. В. Дмитренко та О. М. Шинкаренко дослідили особливості політичного дискурсу Ангели Меркель [19]. Вчені встановили, які тактики, висловлювання та стилістичні фігури використовує у своїх промовах канцлер.

Застосовуючи тактику ототожнення політика з народом, пані Меркель наголошує, що вона теж є частиною суспільства, в якому живе, а тому не може нашкодити оточуючим: *«Wenn wir heute in Deutschland gemeinsam mit Ihnen den Startschuss für das Internationale Jahr der Chemie geben... – Коли сьогодні в Німеччині ми разом з Вами даємо старт Міжнародному року хімії...»* [19, с. 25]. За допомогою тактики емоційного тиску канцлер апелює до «емоцій, батьківських почуттів, до турботи за життя дітей та їхнє майбутнє, посилення на традиційні цінності сім'ї, права жінок, на мирне життя, рівність перед законом» [19, с. 25]: *«Es geht um die Umsetzung eines Urteils des Bundesverfassungsgerichts, sprich um neue Regelsätze für Erwachsene und vor allen Dingen um mehr Bildungschancen für Kinder»* [19, с. 25]. – Мова йде про імплементацію рішення Федерального конституційного суду, тобто нові правила для дорослих і, перш за все, більше освітніх можливостей для дітей. Тактика створення очевидності і загальновідомості фактів дозволяє навести аудиторії відомий факт, та висловити свою думку щодо нього, позитивну чи негативну: *«Ich glaube, man könnte das aber, wenn man sich auf das, was geregelt werden muss, konzentrierte. Aber ich nach dem Verlauf des Sonntags leider sehr skeptisch geworden»* [19, с. 25]. – Я думаю, це можливо було б зробити, якщо зосередитись на тому, що потрібно врегулювати. Але після неділі я налаштована скептично. Завдяки

такій формі аргументації як доказ, Ангела Меркель знищує сумніви у правильності висунутої нею тези: «...*wir haben erhebliche Fortschritte in der Regulierung erreicht. Das alles zeigt: Politik war weltweit handlungsfähig. Wir können also sagen: Das Schlimmste, den völligen Zusammenbruch der weltweiten Wirtschaft, haben wir verhindert*» [19, с. 25]. – ...ми досягли значного прогресу в регулюванні. Усе це демонструє: політика була дієвою у всьому світі. Тому ми можемо сказати: ми запобігли найгіршому – повному краху світової економіки. Шляхом навіювання та переконання канцлер маніпулює та впливає на підсвідомість і «створює у адресата відчуття добровільного сприймання чужої думки, її актуальності та привабливості»: «*Die Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit, das wissen Sie besser als ich – umfasst die ehemalige GTZ, den Deutschen Entwicklungsdienst und InWEnt für die internationale Weiterbildung und Entwicklung. Ich bin froh, dass diese unterschiedlichen Bereiche jetzt zusammenkommen, weil dadurch einige Bereiche miteinander verschmelzen können*» [19, с. 26]. – Німецьке товариство міжнародного співробітництва, Ви знаєте це краще за мене, включає колишню GTZ, Німецьку службу розвитку та InWEnt для подальшого міжнародного навчання та розвитку. Я рада, що ці різні сфери зараз об'єднуються, тому що це дозволяє деяким сферам зливатися одна з одною.

До важливих елементів промов пані Меркель належить ще часте використання метафоричних висловлювань та фразеологізмів: «*Sie, Herr Gerken, haben auch auf einige ordnungsgründliche Sünden auf nationaler Bühne hingewiesen –* Ви, пане Геркен, також натякнули на помилки на національній політичній сцені» [19, с. 26].

Також у своїх промовах канцлер часто використовує різноманітні стилістичні фігури, такі як:

- простий ускладнений повтор: «*Weil wir ganz gut aus dieser Krise herausgekommen sind, weil wir auch durch vielerlei staatliche Interventionen die*

Auswirkungen dieser Krise erheblich gemildert haben, scheint sie uns im Rückblick schon gar nicht mehr so dramatisch gewesen zu sein» [19, с. 26]. – Оскільки ми вийшли з цієї кризи досить добре і оскільки ми значно пом'якшили наслідки цієї кризи за допомогою різноманітних державних втручань, оглядаючись назад, нам здається, що вона вже не була такою драматичною;

- епанафора: *«Die Vereinbarkeit von Beruf und Familie ist auch eine Zukunftsfrage, und zwar auch deshalb, weil wir ein riesiges demografisches Problem haben. Dieses demografische Problem hat viel damit zu tun...» [19, с. 26]. – Сумісність роботи та сім'ї це теж питання майбутнього, ще й тому, що у нас величезна демографічна проблема. Ця демографічна проблема має багато спільного з тим...;*

- епіфора: *«Es ist wahr: Noch haben wir nicht alle Herausforderungen der Wiedervereinigung bewältigt. Aber wahr ist auch: Es war die Kraft der Freiheit, die die Berliner Mauer zu Fall gebracht hat. Und es ist diese Kraft der Freiheit, die uns heute Mut für das neue Jahr und die nächste Jahrzehnte machen kann» [19, с. 26]. – Це правда: ми й досі не впоралися з усіма викликами об'єднання. Але правда також і те, що це була сила свободи, що призвела до падіння Берлінського муру. І сьогодні саме ця сила свободи додасть нам мужності у новому році й у наступному десятилітті;*

- анафора: *«Denken Sie über Ihre Zukunft, denken Sie über die Zukunft Ihrer Kinder, denken Sie an die Zukunft Ihres Landes!» [19, с. 26]. – Подумайте про ваше майбутнє, подумайте про майбутнє ваших дітей, подумайте про майбутнє вашої країни!*

Тож, згідно з дослідженням О. В. Дмитренко та О. М. Шинкаренко, Ангела Меркель є досвідченим політиком та промовцем, який уміло використовує різноманітні мовленнєві стратегії та комунікативні тактики, і за допомогою аргументації, логіки та фактів вдало маніпулює та впливає на формування думок і переконання виборців.

У 2012 році Йоахім Гаук став одинадцятим федеральним президентом Німеччини. Колишній протестантський пастор з Німецької Демократичної Республіки, один із лідерів правозахисного руху в цій державі, перший уповноважений федерального уряду з роботи з розсекреченими архівами колишнього Міністерства державної безпеки НДР, безпартійний та публіцист. Йому виповнилося 50 років, перш ніж він зміг познайомитися з демократією, і саме демократію пан Гаук вважає найбільшим даром людства. Цей постулат став світським посланням теолога Гаука, а німецька газета «Spiegel» у своїй статті називає його «*der Wanderprediger der deutschen Demokratie*», тобто «мандрівний проповідник німецької демократії» [218]. У своїй інтернет-статті Ф. Гатманн зауважує, що «коли Гаук говорить про демократію, він завжди звучить трохи благородніше, а це означає, що він справляється краще, ніж Меркель, Габріель і компанія» [218].

Роль Федерального президента у Німеччині знаходиться поза межами повсякденної політики. Урядову роботу в Німеччині здійснюють федеральний канцлер і федеральний кабінет, а президент виконує здебільшого представницькі функції – представляє Німеччину на міжнародній арені й акредитує дипломатичних представників. Проте за виняткових обставин, особливо під час надзвичайних ситуацій, на нього покладаються державні політичні завдання великої важливості. Однак, представницькі повноваження президента не означають, що на нього не звертає увагу публіка і що він не має впливу на суспільні маси, зовсім навпаки.

Розуміння Йоахімом Гауком ролі та значення своєї посади у нього не сумісне із таким поняттям як «конфлікт народу та політики». Президент ніколи не характеризує міністрів та депутатів як людей одержимих владою, та загалом не відзивається про політиків у негативному світлі. Подібну точку зору Гаук вважає несправедливою і дешевою, а розчарування народу у політиці занадто великим, щоб його заохочувати. Німеччина, про яку мріє Йоахім Гаук, це країна,

у розвитку якої люди беруть активну участь, розвивають нове почуття спільноти і більше не сприймають політику та політичні партії як дратуючу неприємність, а як невід'ємну частину функціонуючої демократії. Якось він сказав, що одним із його завдань на посаді глави держави було «надати людям впевненості, але для цього потрібно говорити один з одним, а не один про одного» [216].

Під час своїх виступів, Йоахім Гаук любить долати протокольну дистанцію між першою людиною держави та її народом легкими жартами та невимушено розповідає про обмеження у спілкуванні та публічних виступах, які на нього накладає посада федерального президента. Гаук є досвідченим промовцем та розуміє, що може викликати в схвильованому медіа-світі швидко сказане речення. Він вміє також уважно слухати. І хоча Йоахім Гаук, як президент із досвідом професії пастора, є досить переконливим у своїх промовах, він все менше вірить «у трансформаційну силу чудових промов у цю епоху швидкоплинного цифрового спілкування» [216].

Отже, можна стверджувати, що Ангела Меркель та Йоахім Гаук є вагомими постатями у німецькому політичному житті, а їхні публічні виступи здійснюють відчутний вплив на суспільство. Тому дослідження їхніх промов з точки зору фоносемантики вважаємо цікавим та доцільним.

4.2.1. Аналіз фонестемної лексики промов Ангели Меркель

Наступним кроком нашого дослідження є спроба проаналізувати фонестемну лексику публіцистичних текстів, а саме: промов німецькомовних політиків. Для початку була зроблена вибірка з тридцяти промов ексканцлера Німеччини Ангели Меркель.

Нас цікавить фонестемна лексика з початковими фонестемами [bl-], [br-], [dr-], [fl-], [fr-], [gl-], [gn-], [gr-], [kl-], [kn-], [kr-], [kv-], [pfl-], [pfr-], [pl-], [pr-], [ʃl-

], [ʃm-], [ʃn-], [ʃr-], [ʃv-], [sk-], [ʃp-], [ʃpl-], [ʃpr-], [ʃt-], [ʃtr-], [tr-], [tʃsv-], всього 29 одиниць. З усіх промов канцлера виписано слова, що починаються з цих кореневих сполучень. Так, наприклад, фонестема [ʃt-] представлена в промовах такими лексемами частого вжитку, як: *Stiftung, stimmen, Stelle, stehen, stets, stellen, Standard, Staat, stärken, stechen, Stück* тощо, які є іменниками, дієсловами, прислівниками, прикметниками. Фонестема [fr-] представлена лексемами типу *Frau, Freude, friedlich, freuen, Freiheit, Frieden, Freund, Frage, frei* і т.д.; фонестема [ʃl-] представлена лексемами частого вжитку: *Schluss, Schlagbaum, schließen, schlimm, schließlich*; а фонестема [pr-] словами: *Problem, Prozess, prägnant, Preis, prägen, pragmatisch, Protest, Professor, Programm, Produkt, prüfen, pragmatisch, Prinzip. Präsident, Priorität, prognostizieren* тощо. Далі виписана фонестемна лексика з промов була об'єднана відповідно до теми. Наприклад, у темі „війна“ фонестема [gr-] представлена такими словами: *Grund, groß, grauen, Grenze, gründen, groß, gravierend, Gruppierung, grundlegend*. У темі „медицина“ фонестема [kr-] представлена такими словами частого вживання: *Krankheit, Krebs, Krise, kritisch*; слово *Krankheit* зустрічається в цій темі 25 раз. У темі „культура“ фонестема [br-] виражена словами: *britisch, brechen, bringen, Brief, breit, Brücke, brutal, brauchen, Bruder*.

Отож, фонестемна лексика спочатку була опрацьована в окремо взятих промовах, а потім ця ж фонестемна лексика опрацьовувалась відповідно до теми, до якої відноситься певна промова. В промовах Ангели Меркель було виявлено 2 956 о.ф.л. Виписана фонестемна лексика за тематикою подана в додатку Б. Узагальнені дані подано в таблиці 4.1.

Таблиця 4.1

Кількісна характеристика фонестемної лексики у промовах
Ангели Меркель

Тема:	З.К.С.:	О.Ф.Л.:
-------	---------	---------

Війна	3205	196
Культура	8463	469
Медицина	3490	226
Політика	20087	933
Економіка	15830	1132
Всього:	51075	2956

Далі промови за своєю тематикою, ідеєю, впливом на слухача, були згруповані щодо їхнього емоційно-конотативного сприйняття. Вони були розділені на позитивні, негативні та промови невизначеного забарвлення. До позитивних зараховувались промови, у яких переважає фонестемна лексика із позитивною конотацією. Ці промови викликають позитивні асоціації. Відповідно до негативних зараховувались промови, у яких переважає фонестемна лексика із негативною конотацією, що у свою чергу призводить до негативного забарвлення. До промов невизначеного забарвлення віднесено промови, де неможливо чітко встановити перевагу позитивної чи негативної лексики. Зазвичай ми спостерігаємо паритет мінорної і мажорної фонестемної лексики у цих промовах. І ми не можемо вважати їх нейтральними, оскільки забарвлена фонестемна лексика (як позитивна, так і негативна) присутня, певний вплив на слухача здійснюється. Який це буде вплив, позитивний чи негативний, залежатиме також від індивідуальних психологічних особливостей реципієнта. А також від того, який зміст і вплив туди закладе промовець.

За допомогою виписаної фонестемної лексики визначено домінуючі фонестеми для кожної групи, відповідну фонестемну лексику та асоціації, які вони викликають. Було встановлено, які фонестеми є основними носіями позитивного чи негативного символічного значення.

Для початку розглянемо тему „війна“. Найбільш вживаними фонестемами у промовах Ангели Меркель на цю тему виявилися: fr- (47 лексичних одиниць

(далі л.о.)), [ʃt-] (32 л.о.), [gr-] (26 л.о.), [pr-] (17 л.о.), [kr-] (13 л.о.), [tʃv-] (11 л.о.), [br-] (8 л.о.), [bl-] (7 л.о.), [ʃtr-] (7 л.о.), [tr-] (6 л.о.). Більшість домінантних фонестем у цій темі, а саме [kr-], [gr-], [pr-], [ʃt-], [ʃtr-], несуть негативне забарвлення, наприклад, [kr-] у таких словах як *Krieg, Kraft, Krise*; [gr-] у словах *grauen, Grenze, gravierend, Gruppierung, Grund* та його похідних *Grundlage, Grundprinzip, Grundstein, grundlegend, gründen*; фонестема [pr-] у слові *Problem, Prozess, Prinzip, Protektionismus*; [ʃt-] у словах *sterben, starr, Stichpunkte*; [ʃtr-] у словах *Streit, Strom, strafrechtlich, strafbar, strategisch, Streitfällen, Struktur* тощо. Фонестемами [tʃv-] та [br-] представлені словами *zwei, zwar, zwischen, zwölf* та *Brücke, breit, bringen* відповідно. Фонестема [bl-], яка єдина із фонестем із позитивним забарвленням потрапила до числа домінантних, представлена слова *bleiben, Blick, blasen, Blut*. Тому сказане вище дозволяє зробити висновок, що промови теми „війна“ викликають негативні асоціації у слухачів.

Розглянемо тему „медицина“, яка разом із темою „війна“ є найменшими за загальною кількістю слововжитку серед усіх досліджених промов канцлера Німеччини. Тема „медицина“ характеризується частим вживанням таких фонестем: [kr-] (37 л.о.), [ʃt-] (31 л.о.), [pr-] (25 л.о.), [gl-] (23 л.о.), [fr-] (18 л.о.), [bl-] (16 л.о.), [tr-] (11 л.о.), [br-] (10 л.о.), [gr-] (10 л.о.), [dr-] (8 л.о.). На відміну від теми „війна“, в якій переважають фонестемами, що викликають негативні асоціації, у промовах теми „медицина“ серед домінантних фонестем виявились також ті, які несуть позитивне забарвлення. Сюди відноситься фонестема [gl-] у словах *glauben, global, glücklich*, [bl-] у словах *Blick, bleiben*, та фонестема [fr-], яка має місце у словах *freuen, früh, fragil, Frau, Freude*. Носіями негативного забарвлення у цій темі є фонестемами [kr-], [pr-], [ʃt-] та [dr-]. Вони представлені у таких словах: [kr-] у *Krankheit, Krebs, Krise, kritisch*; [pr-] у словах *Problem, präzis, Prävention, Prozent, Produktion*; [ʃt-] у словах *sterben, stecken, steuern*; [dr-] у словах *dramatisch, Dramatik, dringend, drei*. Фонестемами [tr-] та [br-] представлені словами *tragen, traurig, treffen, Tradition* та *bringen, brauchen*

відповідно. Отож, можна стверджувати, що завдяки наявності носіїв мажорних та мінорних асоціацій, які власне і виконують експресивну функцію мови, промови теми „медицина“ здатні формувати у носія мови як позитивні, так і негативні світоглядні настрої.

У промовах канцлера на тему „культура“ найбільш вживаними є фонестеми [ʃt- (88 л.о.), fr- (87 л.о.), gr- (50 л.о.), gl- (28 л.о.), pr- (26 л.о.), kr- (23 л.о.), br- (22 л.о.), tsv- (22 л.о.), tr- (19 л.о.), bl- (15 л.о.)]. Розглянувши фонестемну лексику, можна сказати, що носіями негативного забарвлення тут виступають фонестеми [kr-], [pr-], [br-] та [tr-], які представлені такими лексичними одиницями: [kr-] у словах *Kraft, Krieg, krank, Krankheit, Krankenhaus, kreuzen, Kreis, Krise, Kritik, Krönung*; [pr-] у словах *prägen, Propaganda, Provokateur, Preis, Prinzip, Protest*; [br-] у словах *brechen, brutal, bringen, breit, brauchen*; [tr-] у словах *Trauer, Tragödie, Traum, Transparent, tragen, treffen, treten, treiben*. Носіями позитивного забарвлення в цій темі є фонестеми [bl-], [gl-], [kl-], [fr-]. Фонестема [bl-] представлена такими словами частого вжитку: *Blick, bleiben, Blume, Block, Blatt, Blut*; фонестема [gl-] представлена словами *Glaube, glauben, glücklich, Glück, global, gleich*; фонестема [kl-] трапляється у словах *klein, klappen, klingen, Klarheit*; а фонестема [fr-] представлена словами *frei, Frieden, Freiheit, friedlich, freuen, Freude, Freund, früh, Frau, Frage*. Фонестема [ʃt-] може викликати як позитивні, так і негативні асоціації. Наприклад, ця фонестема буде нести негативне забарвлення у словах *sterben, stürzen, steuern*, тоді як в словах *Staat, stark, Stabilität, stolz* вона буде чітко виражати позитивне забарвлення. Отже, встановлено, які фонестеми є домінантними у промовах Ангели Меркель на тему „культура“ та визначено, які фонестеми є носіями негативного та позитивного забарвлення.

Тепер розглянемо тему „політика“. У промовах цієї теми трапляються такі фонестеми частого вжитку як: [ʃt- (155 л.о.), fr- (98 л.о.), pr- (87 л.о.), gr- (86 л.о.), tsv- (61 л.о.), tr- (51 л.о.), kr- (48 л.о.), gl- (43 л.о.), br- (36 л.о.), bl-

(35 л.о.). Носіями негативного забарвлення тут виступають фонестеми [gr-], [kr-], [pr-], [br-] та [tr-], які представлені такими лексемами частого вжитку: [gr-] у словах *Grenze, grausam, grau, grob, greifen, greifbar, gravierend, gründen, Grund, Gruppe*; [kr-] у словах *Kreis, Krise, krank, Kraft, Krieg, Krankheit, Kragenlinie, Kritik*; фонестема [pr-] у словах *Problem, Prozess, prägnant, Preis, prägen, pragmatisch, Protest, prüfen, pragmatisch, Prinzip, prognostizieren*; [br-] у словах *brechen, brutal, breit, bringen, brauchen, Brücke*; фонестема [tr-] у словах *traurig, tragisch, Trennung, Tragödie, Träger, Trick, trotz, treffen, tragen, treiben, Triebkraft, Tragweite*. Носіями позитивного забарвлення у темі „політика“ виступають: фонестема [bl-], яка трапляється у словах *Blick, Blume, bleiben, Block*; фонестема [gl-] із словами *Glück, glücklich, glänzend, glauben, global*; та фонестема [kl-], яка хоч і не належить до домінантних фонестем у промовах канцлера цієї тематики, проте несе чітко виражене позитивне забарвлення у словах *klar, klingen, klein, Klarheit, klug*. Фонестеми [fr-] та [ʃt-] можуть виступати носіями як позитивного, так і негативного забарвлення. Фонестема [fr-] буде носієм негативного забарвлення у словах *fragil, fressen*, а у словах *frei, früh, Frieden, froh* буде виступати носієм позитивного забарвлення. Так само фонестема [ʃt-] буде носієм мінорних мотивів у словах *steinig, Steuer, stoppen, starr, sterben*, тоді як в словах *Staat, stolz, stark, stimmen, stabil* ця фонестема буде виступати носієм мажорних мотивів. Отже, можна стверджувати, що у промовах канцлера Німеччини на тему „політика“ домінантними носіями негативного забарвлення виступають фонестеми [gr-], [kr-], [pr-], [br-] та [tr-], а позитивного забарвлення – [bl-], [gl-] та [kl-], тоді як фонестеми [fr-] та [ʃt-] можуть викликати у слухачів позитивні та негативні асоціації.

Розглянемо тему „економіка“, для якої найбільш характерними є фонестеми ʃt- (229 л.о.), pr- (148 л.о.), fr- (123 л.о.), gr- (104 л.о.), br- (70 л.о.), gl- (63 л.о.), tsv- (48 л.о.), ʃp- (47 л.о.), tr- (46 л.о.), kr- (35 л.о.). Носіями негативного забарвлення в промовах цієї теми виступають фонестеми [gr-], [kr-], [pr-], [tr-],

[tʃv-]. Ці фонестеми представлені у таких словах частого вжитку: [gr-] у словах *Grenze, Grund, Griff, grau, gründen, Gruppe, gratulieren*; [kr-] у словах *Krise, Krankheit, Kriterium, Kritik, kritisch, kritisieren, Kraft, Kreis*; фонестема [pr-] у словах *Problem, protestieren, prägen, Preis, Prozess, Prinzip, Presse, Prospekt, Prognose, Priorität, profitieren, präzisieren*; [tr-] у словах *Tragödie, Träger, Trend, trügerisch, tragen, treffen, treiben, treten, trotz*; фонестема [tʃv-] у словах *zwingen, Zweifel, zweck, zwischen, zwar*. Позитивне забарвлення представлене фонестемами [gl-] та [kl-], які трапляються у словах *Glaube, glücklich, global, gleich* та *klar, klassisch, klein, klug, Klima*. Фонестеми [fr-] та [ʃt-] можуть виступати носіями як позитивного, так і негативного забарвлення. Фонестема [fr-] буде носієм негативного забарвлення у словах *fressen, fronen*, а у словах *frei, Freude, früh, Frieden, froh* буде виступати носієм позитивного забарвлення. Фонестема [ʃt-] виражатиме негативне забарвлення у словах *Sturm, Steuer, stechen*, а у словах *Staat, Stabilität, Stimme, stark* виступатиме збудником позитивних асоціацій. Отже, досліджено, що в промовах ексканцлера Німеччини на тему „економіка“ основними носіями негативного забарвлення виступають фонестеми [gr-], [kr-], [pr-], [tr-], [tʃv-], позитивного – [gl-] та [kl-], а фонестеми [fr-] та [ʃt-] можуть виступати тут носіями позитивного та негативного забарвлення.

Шляхом кількісного підрахунку фонестем у всіх промовах, встановлено, що найбільш уживаними є фонестеми: [ʃt-], [fr-], [pr-], [gr-], [gl-], [kr-], [br-], [tʃv-], [tr-], [ʃp-]. Дані подані на рисунку 4.1.

Рис. 4.1 Найбільш уживані фонестеми у промовах Ангели Меркель

Проаналізувавши промови Ангели Меркель щодо частоти вживання фонестемної лексики з приналежністю до частин мови (див. Додаток 3, таблиця 3.1) і з підходом «основного та доповнюючого (підсилюючого) носія емоційного-конотативного забарвлення», виявлено, що іменникові о.ф.л. є основними носіями емоційного забарвлення. За частотою вживання іменник переважає дієслово і прикметник у два, три, а іноді і більше разів. Щодо носіїв доповнюючого емоційного-конотативного забарвлення, то у промовах теми „війна“ спостерігається кількісна перевага прикметників над дієсловами (40 і 22). Такий самий висновок можна зробити і для промов теми „політика“ (227 і 151). Загалом, прикметникові о.ф.л. переважають над дієсловом у всіх промовах, крім промов теми „медицина“, у яких для емоційного-конотативного впливу більше використовувались дієслова. Тому можемо зробити висновок, що у промовах Ангели Меркель основний експресивний заряд несуть іменникові о.ф.л., для його доповнення та підсилення більша перевага надається прикметниковим о.ф.л., а вже потім ідуть дієслівні о.ф.л.

Проаналізована фонестемна лексика у промовах канцлера Німеччини Ангели Меркель є носієм певних мажорних або мінорних асоціацій, які власне і виконують експресивну функцію мови та здатні формувати у носія мови певні світоглядні настрої. Цікавим є той факт, що фонестеми з фонемою [r-] у

фонестемній лексиці частого вжитку є переважно носіями негативного смислового значення, проте фонестема [fr-] у досліджених промовах тяжіє до позитивного забарвлення. Фонестеми з фонемою [l-] у другій позиції мають позитивне смислове навантаження. Помітною є також велика кількість негативної фонестемної лексики з ведучою фонемою [ʃ-] (а саме [ʃt-], [ʃtr-]) у досліджених промовах.

4.2.2. Аналіз фонестемної лексики промов Йоахіма Гаука

Наступним нашим кроком є аналіз фонестемної лексики публіцистичних текстів на основі промов колишнього президента Федеративної республіки Німеччини Йоахіма Гаука. Як і в попередньому дослідженні, була зроблена вибірка у тридцять промов. З.к.с. цих промов повинна бути приблизно однаковою до вибірки промов Ангели Меркель, для їхнього майбутнього порівняльного аналізу. Кожна з промов має певну тематику, відповідно до якої було об'єднано усі промови у 5 груп: „війна“ (2 промови), „культура“ (8 промов), „економіка“ (10 промов), „політика“ (8 промов), „міжнародні відносини“ (2 промови). Ці промови відображають проблематику і питання, якими займається президент Німеччини. З.к.с. всіх промов становить 50 651 слово. Цю величину було підраховано і для кожної групи окремо.

Визначено фонестемну лексику в цих публіцистичних текстах. Спочатку фонестемна лексика опрацьовувалась для кожної промови окремо, а потім відповідно до теми. Загалом у всіх промовах було виявлено 2 992 о.ф.л. Виписана фонестемна лексика за тематикою подана в додатку В. Узагальнені дані подано в таблиці 4.2.

Таблиця 4.2

Кількісна характеристика фонестемної лексики у промовах
Йоахіма Гаука

Тема:	З.К.С.:	О.Ф.Л.:
Війна	3400	167
Культура	8173	507
Міжнародні зв'язки	3201	213
Політика	19993	1236
Економіка	15884	869
Всього:	50651	2992

Далі промови за своєю тематикою, ідеєю, впливом на слухача, були згруповані щодо їхнього емоційно-конотативного сприйняття. Вони були розділені на позитивні, негативні та промови невизначеного забарвлення.

Подібно, як і в промовах ексканцлера, в досліджених промовах президента Німеччини визначено домінантні фонестеми для кожної групи, відповідну фонестемну лексику та асоціації, які вони викликають. Було встановлено, які ж фонестеми є основними носіями позитивного чи негативного символічного значення.

У темі „культура“ найбільш вживаними є фонестеми [t-] (84 л.о.), [r-] (71 л.о.), [gr-] (50 л.о.), [br-] (38 л.о.), [ʃp-] (36 л.о.), [tr-] (28 л.о.), [pr-] (26 л.о.), [tʃv-] (20 л.о.), [kl-] (19 л.о.), [kr-] (19 л.о.). Стосовно лексики, у якій зустрічаються ці фонестеми, то фонестема [ʃt-] зустрічається найчастіше в таких словах як *Stadt*, *stehen*, *Staat*, *stolz*. Фонестема [fr-] зустрічається в словах *freuen*, *früh*, *frei*. Слово *frei* буде найбільш уживаним словом цієї фонестеми. *Staat* та *frei* несуть позитивне забарвлення. Фонестема [gr-] найчастіше зустрічається у словах *groß*, *grüßen*, *gruben*, *Grund*, *Grenze*. Домінантність слова *groß* у своїй групі одразу впадає в очі при дослідженні. Це слово зустрічається в темі „культура“ 31 раз, в той час

як решта лексики цієї фонестеми навіть не сягнула позначки 10. Фонестема [br-] зустрічається переважно в словах *brauchen, brennen, bringen, breit, Brücke, Branche, brüderlich*. З проаналізованої лексики, ми можемо стверджувати, що домінантним словом для фонестеми [br-] у цій темі є слово *brauchen*. П'ятою фонестемою за найбільшою кількістю вживань є фонестема [ʃp-], яка найчастіше зустрічається в словах *Sport, Spitze, Spektrum, Speise, spät, spontan, spüren, spielen, spenden, speziell*. Фонестема [tr-] найчастіше зустрічається у словах *tragen, trinken, treffen, traktieren, treten, Tradition, Traum, Trost, traurig*. Фонестема [pr-] найчастіше зустрічається у слові *Problem, Prozess, Preis, prägen, praktisch, provozieren*, які несуть негативне забарвлення. Фонестема [tʃv-] зустрічається переважно у словах *zwei, zwar, zwischen, zwölf*. Характерними словами для фонестеми [kr-] є *Kraft, Krieg, Krise*, які чітко виражають негативне забарвлення. Фонестема [kl-] характеризується словами *klein, klar, klingen, klug, Klang, Klima, Klasse*, які несуть позитивне забарвлення. Отже, у цій темі можна спостерігати перевагу позитивної лексики над негативною.

Розглянемо тему „війна“. Для цієї теми найбільш характерними є фонестеми ʃt- (35 л.о.), kr- (32 л.о.), fr- (23 л.о.), gr- (21 л.о.), gl- (7 л.о.), br- (7 л.о.), pr- (7 л.о.), ʃp- (7 л.о.), tʃv- (7 л.о.), ʃr- (6 л.о.). Фонестема [ʃt-] найчастіше зустрічається в словах *stehen, sterben, stürzen, stark, Staat, Stöhnen*. Фонестема [kr-] найчастіше вживається у словах *Krieg, Kreuz, krank, kritisch*. Слово *Krieg* є найбільш уживаним серед всієї фонестемної лексики теми „війна“ і несе собою потужне негативне забарвлення. Фонестема [fr-] знову зустрічається в таких словах як *frei* та *Frieden*, які містять позитивне забарвлення. Фонестема [gr-] також найчастіше трапляється в словах *groß, graben, grau, Grenze, Grund, Gras*. Слово *groß* в цій темі знову проявляє домінантну ознаку як і в попередній. Фонестема [gl-] проявляється в слові *gleich, glauben, Glied*. Фонестема [br-] зустрічається в словах *brauchen, bringen, Brutalität, brüsk*. Слова цієї фонестеми несуть негативне забарвлення. Фонестема [pr-] трапляється у словах *Projekt,*

Protokoll, Propaganda, Praxis, prägen. Фонестема [ʃp-] найчастіше представлена словами *spät* та *Spur*. Фонестема [tʃv-] зустрічається в словах *zwei, Zweck, zwar, zwischen*. Фонестема [ʃr-] найчастіше трапляється у словах *Schreck* та *Schrei*, які мають потужне негативне забарвлення. На нашу думку, наявність потужної негативної лексики, а саме *Krieg, krank, kritisch, Schreck, Schrei, brüsk, Brutalität*, впливає на те, що промови цієї групи викликають у слухачів негативні асоціації.

Тема „міжнародні відносини“ характеризується частим вживанням таких фонестем: ʃt- (33 л.о.), fr- (30 л.о.), br- (23 л.о.), gr- (22 л.о.), tʃv- (15 л.о.), kr- (12 л.о.), pr- (12 л.о.), tr- (11 л.о.), gl- (9 л.о.), ʃv- (6 л.о.). Щодо фонестемної лексики, то для фонестеми [ʃt-] це слова *stehen, stellen, Stimme, Stunde* та *Staat*; для [fr-] це слова *Frieden, friedlich, Freund, Freude, freuen*, та *frei*; для [gr-] слова *groß, grau, Grund, Gruppe, Grenze, Grab*, для [tʃv-] слова *zwischen* та *zwei*. Фонестема [br-] найчастіше зустрічається в словах *Brücke, brauchen, bringen*. Слово *Brücke* є домінантним для всієї фонестемної лексики цієї теми. Фонестема [kr-] найчастіше зустрічається у словах *Kraft, Kreis* та *Krieg*, які є носіями негативного забарвлення. Фонестема [pr-] трапляється у словах *Prüfung, Preis, praktisch, profitieren* і *prägen*. Для фонестеми [tr-] характерними є слова *tragen, treffen, träumen, trennen, Traum*. Фонестема [gl-] найчастіше зустрічається у словах *Glück, global, gleich* та *glauben*, які несуть позитивне забарвлення. Фонестема [ʃv-] проявляється у словах *schwer* та *schwierig*, що несуть негативне забарвлення. Отже, встановлено, які фонестеми є домінантними у промовах Йоахіма Гаука на тему „міжнародні відносини“ та визначено, які фонестеми є носіями негативного та позитивного забарвлення.

У темі „економіка“ найбільш вживаними є фонестеми ʃt- (136 л.о.), fr- (103 л.о.), gr- (102 л.о.), pr- (85 л.о.), br- (49 л.о.), tr- (41 л.о.), bl- (39 л.о.), fl- (38 л.о.), ʃp- (36 л.о.), kr- (35 л.о.). Фонестема [ʃt-] найчастіше зустрічається в словах *Staat* та *stehen*; фонестема [fr-] у словах *frei, fragen, freuen*. *Frei* та *freuen* є носіями позитивного забарвлення. Фонестема трапляється [gr-] у словах *groß, grau,*

gratulieren, Grenze, Gruppe та *Grund*; [pr-] у словах *profitieren, prognostizieren, Prüfer, Prinzip, Prozess, Prozent, Presse* та *Problem*. Слова фонестем [pr-] та [gr-] є носіями негативного забарвлення. Фонестема [tr-] найчастіше зустрічається у словах *Tradition, tragen, treffen, trainieren, Traum, Trost, Trümmer, tragisch, trotz, Transformation*. Фонестема [bl-] трапляється у словах *bleiben* та *Blick*. Фонестема [fl-] проявляється у словах *Flüchtling* та *Flucht*, які містять негативне забарвлення. Для фонестеми [ʃp-] характерними словами є *spät, Spitze, spürbar, speziell, spenden, spüren, Spannung, Sport*. Фонестема [kr-] найбільше проявляється у словах *Krise, Kraft, Krieg, Kredite*, які є носіями негативного забарвлення. У цій групі чітко проявляються носії мажорних та мінорних асоціацій, тому промови теми „економіка“ здатні формувати у слухачів як позитивні, так і негативні світоглядні настрої.

У промовах президента на тему „політика“ трапляються такі фонестеми частого вжитку як: fr- (199 л.о.), ft- (172 л.о.), gr- (125 л.о.), pr- (85 л.о.), fl- (81 л.о.), tsv- (73 л.о.), tr- (71 л.о.), kr- (66 л.о.), br- (58 л.о.), bl- (44 л.о.). Тема «політика» є єдиною серед усіх тем президента Німеччини, де фонестема [fr-] переважила кількісно фонестему [ft-]. Незмінним для цієї фонестеми залишається слово *frei*, яке є носієм позитивного забарвлення. Для фонестеми [ft-] це також слова *Staat, stolz, stark, stabil, Start, stimmen*; для [gr-] слова *groß, grau, grün, gründlich, gratulieren, greifen, Gruppe, Grenze, Grab, Gras* та *Grund*. Для фонестеми [pr-] домінантні слова це *Preis, Prinzip, Protest, Provinz, Projekt, Privileg, Propaganda, Prüfung, Provokation, provozieren, produzieren, praktisch* та *Problem*, які несуть негативне забарвлення. Для фонестеми [fl-] найбільш вживаним є слово *Flüchtling*, яке є домінантним для всієї фонестемної лексики цієї теми. Це явище можна пояснити політичною ситуацією, яка склалась у Німеччині та інших країнах Європи. Проблема біженців є однією з найголовніших, тож не дивно, що це слово *Flüchtling* – «біженець» з ведучою фонестемою [fl-] мають таку високу вживаність у темі «політика». Фонестема

[tʃv-] найчастіше вживається у словах *zwischen*, *zwei*, *zwar*, *zwölf*, *zwanzig*, *Zwang*. Фонестема [tr-] проявляється у словах *tragen*, *trauen*, *treten*, *tretten*, *träumen*, *trennen*, *treiben*, *traurig*, *treu*, *trotz*, *Trauma*, *Tradition*. Характерними словами для фонестеми [kr-] є *Kraft*, *Krieg*, *Krise*, *Kritik*, *Kreis*, *krank*, *kritisieren*, *kriminell*, які несуть чітко виражене негативне забарвлення. Фонестема [br-] трапляється у словах *brauchen*, *brechen*, *bringen*, *brutal*, *brüchtig*, *Brücke*, *Brief*, *Brust*, *Bruch*, *Brand* та *breit*. Фонестема [bl-] найчастіше зустрічається у словах *bleiben*, *blockieren*, *bloss*, *blind* та *Blick*. Отже, досліджено, що в промовах Йоахіма Гаука на тему „політика“ чітко проявляється як позитивна, так і негативна фонестемна лексика, та визначено, які фонестеми є домінантними у промовах цієї групи.

Шляхом кількісного підрахунку фонестем у всіх промовах Йоахіма Гаука, встановлено, що найбільш уживаними є фонестеми: [ʃt-], [fr-], [gr-], [pr-], [br-], [kr-], [tr-], [tʃv-], [fl-], [ʃp-]. Дані подані на рисунку 4.2.

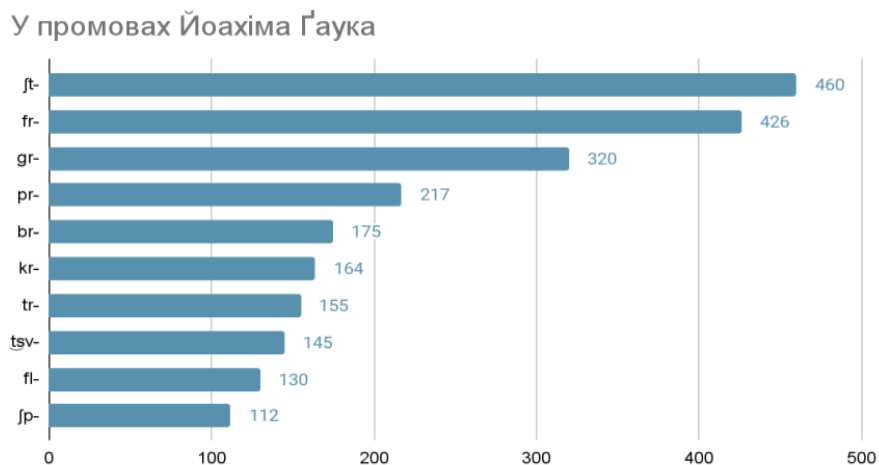

Рис. 4.2 Найбільш уживані фонестеми у промовах Йоахіма Гаука

Щодо частоти вживання фонестемної лексики певних частин мови у промовах Йоахіма Гаука (див. Додаток 3, таблицю 3.2), спостерігаємо, що о.ф.л., представлені іменником, є основними носіями емоційного забарвлення, оскільки значно переважають дієслово та прикметник за кількісними

показниками. Проте прикметник та дієслово є доповнюючими носіями, які підсилюють основну експресію. Виявлено, що перевага у цьому процесі в промовах Йоахіма Гаука надається дієслівним о.ф.л., які кількісно домінують над прикметниками. Взявши це до уваги, робимо висновок, що у промовах колишнього президента Німеччини основним інструментом експресивності виступає іменник, функція якого підсилюється насамперед забарвленням дієслівних о.ф.л., а вже потім прикметникових, що є характерною особливістю промов Йоахіма Гаука.

Отож, проаналізовано промови колишнього президента Німеччини. Визначено домінантні фонестеми для кожної групи промов, відповідну фонестемну лексику та якості, які вони проявляють у цих темах. Можемо спостерігати, що найбільш чітко вираженим носієм негативного забарвлення у досліджуваних промовах є фонестема [kr-]. Ця фонестема займає високу позицію за шкалою оцінки «неприємний», а характерні їй слова *Kraft*, *Krieg*, *Krise* несуть негативну конотацію. Фонестема [fr-] схильна до негативного забарвлення, та в досліджених публіцистичних текстах вона тяжіє до позитивних за змістовно-конотативним забарвленням слів *frei* (вільний) та *Freiheit* (свобода).

4.2.3. Порівняння досліджуваних промов А. Меркель та Й. Гаука

У цій роботі проаналізовано публіцистичні тексти, а саме промови ексканцлера Німеччини Ангели Меркель та колишнього федерального президента Німеччини – Йоахіма Гаука. Для дослідження було взято 30 промов канцлера із з.к.с. 51 075 слово, та 30 промов президента із з.к.с. 50 651 слово. У промовах канцлера було виявлено 2 956 о.ф.л., і відповідно в промовах президента – 2 992 о.ф.л.. Промови було об'єднано за тематикою: „війна“,

„культура“, „політика“ та „економіка“, „медицина“ (у канцлера), „міжнародні відносини“ (у президента). До кожної теми була виписана фонестемна лексика.

Якщо порівняти дані з промов канцлера і президента, то можна спостерігати цікаве явище: співвідношення між загальною кількістю слововживань та фонестемною лексикою. Наприклад, до теми „культура“ у обох політиків віднесено вісім промов. У канцлера з.к.с. теми „культура“ становить 8 463, тоді як у президента – 8 173. Після підрахунку фонестемної лексики виявлено 469 о.ф.л. у канцлера і 507 о.ф.л. у президента. У темі „економіка“ навпаки, при з.к.с. 15 830 у канцлера виявлено 1 132 о.ф.л., тоді як в президента з.к.с. – 15 884 і відповідно 869 о.ф.л.

Співвідношення між з.к.с. та о.ф.л. можна спостерігати у темах „війна“ та „політика“. У темі „війна“ з.к.с. становить 3 400, а кількість о.ф.л. – 167. У канцлера в цій темі такі показники – 3 205 з.к.с. та 196 о.ф.л.. Для теми „політика“ показники становлять 19 993 з.к.с. та 1236 о.ф.л. у президента; 20 087 з.к.с. та 933 о.ф.л. у канцлера. Для зручності дані подано у таблиці 4.3.

Таблиця 4.3

Співвідношення між з.к.с.
та о.ф.л. у промовах А. Меркель та Й. Гаука

Тема:	А. Меркель з.к.с.	Й. Гаук з.к.с.	А. Меркель о.ф.л.	Й. Гаук о.ф.л.
Війна	3 205	3 400	196	167
Культура	8 463	8 173	469	507
Політика	20 087	19 993	933	1 236
Економіка	15 830	15 884	1 132	869

Отже, можна спостерігати співвідношення між з.к.с. та о.ф.л. Щоб підтвердити існування співвідношення, що при більшій кількості загального слововжитку спостерігається менша кількість фонестемної лексики, а при

меншій кількості загального слововжитку спостерігається більша кількість фонестемної лексики, скористаємось методами квантитативної лінгвістики, а саме критерієм χ^2 та коефіцієнтом взаємної спряженості К. Результати експерименту подані в таблиці 4.4.

Таблиця 4.4

Статистично вагомі критерії χ^2 співвідношення з.к.с. та о.ф.л. у промовах А. Меркель та Й. Гаука

Тема:	Величини критерію χ^2 та коефіцієнта взаємної спряженості К
Війна	$\chi^2 = 4,12$; К = 0,024
Культура	$\chi^2 = 3,93$; К = 0,015
Політика	$\chi^2 = 41,51$; К = 0,031
Економіка	$\chi^2 = 33,36$; К = 0,032

χ^2 мін $\geq 3,84$ (валідність 95%)

К мін $0 < 1$

Отже, за допомогою статистичних методів дослідження встановлено, що при більшій кількості загального слововжитку спостерігається менша кількість фонестемної лексики і навпаки, при меншій кількості слововжитку спостерігається більша кількість фонестемної лексики. Це явище не є випадковістю, що і впливає зі статистичного критерію χ^2 , який саме це і підтверджує.

Це явище пояснюється таким чином. Досліджувані промови є публіцистичними текстами, а однією з найголовніших функцій публіцистичних текстів є функція впливу та маніпуляції. Для емотивного та смислового впливу використовується фонестемна лексика, яка є звукозabarвлена. Фонестемна лексика несе додаткове емоційне навантаження, додаткову конотацію та експресію. Звукозabarвлена лексика це і є звукосимволізм. Фонестемна лексика

це більше фоносемантичне явище, ніж просто лінгвістичне слово. Чим більше фонестемної лексики використовується, тим більший емотивно-експресивний вплив на слухача здійснює промовець. У промовах з більшою кількістю загального слововжитку емотивний вплив фонестемної лексики втрачається серед нефонестемної лексики. А у промовах з меншою кількістю загального слововжитку промовець намагається здійснити емоційно-експресивний вплив сильніше і конкретніше, тому нефонестемна лексика поступається фонестемній, концентрація якої підвищується, і звукозабарвлення промови збільшується. Тобто між загальною кількістю слововжитку та кількістю фонестемної лексики ми зауважили певне співвідношення.

При аналізі промов ексканцлера та колишнього президента Німеччини, виявлено, що у обох політиків фонестема [ft-] є превалюючою практично у всіх тематичних групах і поступається лише фонестемі [fr-] у темі „війна“ (ексканцлер) та „політика“ (президент), що є також досить цікавим явищем. Найбільший потенціал цієї фонестеми підтверджується найвищим значенням критерію χ^2 та коефіцієнта взаємної спряженості K ($\chi^2 = 4,99$; K = 0,006). Визначальним словом для фонестеми [ft-] є *Staat* у темах „війна“, „культура“, „політика“, „економіка“ – у ексканцлера та у темах „політика“, „економіка“, „культура“ – у президента.

Отже, можна зробити висновок, що вживання слова *Staat*, з його досить позитивним забарвленням („могутність“, „велич“, „надійність“, „стабільність“), є поширеним явищем у політиків, особливо в темах „економіка“ та „політика“. До того ж позитивне значення фонестеми [ft-] співпадає із результатами нашого суб'єктивного дослідження звукосимволізму, у якому цю фонестему представниками Німеччини було оцінено як щось «приємне», «швидке», «сильне», а представниками Австрії – як «нейтральне», «швидке», «сильне».

Фонестема [fr-] також має високу частоту вживання і займає друге місце у досліджених промовах. Те, що для досліджених публіцистичних текстів

характерне підвищене вживання фонестеми [fr-] також підтверджує значення критерію χ^2 та коефіцієнта взаємної спряженості К ($\chi^2 = 3,94$; К = 0,006). Визначальним для цієї фонестеми є слово *frei* і його похідні. Зазвичай фонестема [fr-] схильна до негативного забарвлення, особливо у поетичних текстах. У нашому експериментальному дослідженні інформанти від Австрії оцінили її як щось «неприємне», «швидке», «сильне», а інформанти від Німеччини – як щось «нейтральне», «швидке», «сильне». Проте в публіцистичних текстах ми можемо спостерігати, що вона тяжіє до позитивних за змістовно-конотативним забарвленням слів *frei* (вільний) та *Freiheit* (свобода). Ці слова є одними з найбільш уживаних слів обома політиками у всіх досліджуваних тематичних групах текстів. Тому припускаємо, що схильність фонестеми [fr-] до позитивного забарвлення є характерною ознакою у промовах політиків.

Як показують наші кількісні підрахунки, фонестему [gr-] в аналізованих промовах також можна віднести до найбільш уживаних. Для неї визначальним є слово *groß* у темах „культура“, „політика“, „економіка“ – у ексканцлера та у темах „війна“, „культура“, „міжнародні відносини“, „політика“, „економіка“ – у президента. Для цієї фонестеми отримано показники ($\chi^2 = 3,60$; К = 0,005), і ми можемо спостерігати, що значення критерію χ^2 не дає нам підстав свідчити про характерне підвищене вживання фонестеми [gr-] у досліджених промовах, оскільки отримане значення ($\chi^2 = 3,60$) є меншим за мінімально значиму величину 3,84.

При дослідженні публіцистичних промов з'ясовано, що політична ситуація в Німеччині має вплив на вживання певних фонестем у промовах політичних діячів, наприклад, фонестеми [fl-]. Порівнюючи промови канцлера Ангели Меркель, вибірка яких робилась до початку міграції біженців у Німеччину, та промови президента Йоахіма Гаука, вибірка яких робилась під час кризової ситуації з біженцями, можна спостерігати підвищене вживання

слова *Flüchtling* – „біженець“. Якщо у канцлера *Flüchtling* зустрічається 21 раз, то у президента, чії промови актуальніші, це число сягає 86 раз. А у промовах президента теми «політика» фонестема [fl-] увійшла до п'яти найуживаніших саме завдяки частому вжитку слова *Flüchtling*. Тож можна стверджувати, що політична ситуація може впливати на домінування того чи іншого фонемного сполучення у фонестемному складі промов, а також на асоціації, які воно викликати. Так, фонестема [fl-], яка зазвичай характеризується із значенням чогось «позитивного», через змістовно-конотативне забарвлення слова *Flüchtling* почне асоціюватися із негативним значенням. Тому при дослідженні фоносемантичних особливостей промов також варто брати до уваги політичну ситуацію.

Порівнявши промови політиків щодо частоти вживання о.ф.л. з приналежністю до частин мови, спостерігаємо, що в обох політиків головним носієм емоційно-конотативного забарвлення є іменник. Проте для його підсилення у своїх промовах Ангела Меркель частіше використовує прикметникові о.ф.л., а Йоахім Гаук – дієслівні.

Отже, порівнявши досліджені промови ексканцлера Німеччини Ангели Меркель та колишнього президента Німеччини Йоахіма Гаука, встановлено, що при більшій з.к.с. спостерігається менша кількість о.ф.л. і навпаки, при меншій з.к.с. спостерігається більша кількість о.ф.л. В обох політиків превалюючою є фонестема [ft-], яка переважає практично у всіх тематичних групах. Найбільший потенціал цієї фонестеми підтверджується найвищим значенням критерію хі-квадрат χ^2 та коефіцієнта взаємної спряженості К ($\chi^2 = 4,99$; К = 0,006). Визначальним словом для фонестеми [ft-] є *Staat*. Також можна спостерігати високу частоту вживання фонестеми [fr-], а те, що для публіцистичних текстів, а саме промов політиків, характерне підвищене вживання цієї фонестеми теж вказує значення критерію χ^2 та коефіцієнта взаємної спряженості К ($\chi^2 = 3,94$; К = 0,006). Визначальним для цієї фонестеми

є слово *frei* і його похідні. Ми зауважили, що політична ситуація в Німеччині має вплив на вживання певних фонестем у промовах політичних діячів, наприклад, фонестеми [fl-] та визначального для неї слова *Flüchtling*, вживання якого зросло в період складної політичної ситуації із біженцями.

4.3. Фоносемантичні особливості промов політиків Австрії

Австрія відігравала центральну роль в європейській історії з кінця 18 до початку 20 століття. У сучасному світі Австрія постійно посідає одну з найвищих сходинок серед країн світу за рівнем економіки. Країна досягла високого рівня життя, а її столиця Відень регулярно займає перші місця на міжнародному рівні за показниками якості життя. Австрійський варіант німецької мови – національний варіант німецької мови в Австрії, відображає мовні особливості мовлення австрійців.

Особливості мови у Австрії на її різних мовних рівнях (стандартна та писемна мова, діалекти, регіональні варіанти) досліджували такі германісти, як Я. Ебнер, І. Райфенштайн, Х. Мозер та М. Хорнунг. Їхні дослідження характеризує одна спільна теза про те, що попри значну кількість особливостей мови Австрії, неможливо відокремити її від німецької мови. Тому термін „австрійська німецька“ (*Österreichisches Deutsch*) потрібно вважати єдиним прийнятним позначенням.

Хоча австрійська мова є лише варіантом німецької мови, можна спостерігати між ними значну кількість розбіжностей на граматичному, лексичному, фонетичному та орфографічному рівнях. Значна різниця австрійського варіанту німецької мови від німецької спостерігається у лексиці в усіх тематичних групах. Найбільша кількість розбіжностей наявна у словах, пов'язаних з їжею та національною кухнею, сферою управління, освітніми закладами та домогосподарством. Щодо граматичних відмінностей, то сюди

зазвичай відносять вживання перфекту замість претерита, випущення умлаута при відмінюванні сильних дієслів, вживання означеного артикля з власними назвами [147].

Австрійський варіант німецької мови є цікавим для дослідників через свої численні невідповідності. Це повною мірою стосується промов австрійського політика Гайнца Фішера, чиє коріння сягає пізнього повоєнного періоду. За шість десятиліть ця постать сформувала австрійську політику в різних функціях більше, ніж може здатися на перший погляд. Фішер народився в сім'ї соціал-демократів, закінчив юридичний факультет Віденського університету, став професором Інсбрукського університету, був членом парламенту, міністром науки, президентом Австрійської Національної ради та віцепрезидентом Австрії. Перемігши на виборах у 2004 році, Гайнц Фішер став президентом Австрії та залишався ним до 2016 року. Він є одним з найпопулярніших політиків Австрії. У своїх промовах та інтерв'ю обстоює демократію. Колишній президент вважає, що до демократії потрібно прагнути, практикувати та захищати її щодня. Тільки тоді вона зможе стабільно розвиватися. Коли слабкі сторони стають видимими, необхідно цілеспрямовано працювати над їх подоланням. Потім потрібно провести багато розмов і усвідомити, що демократія не функціонує незалежно від залучених людей, адже «немає демократії у вакуумі. Демократія – це найкращий спосіб спільного життя людей у суспільстві. Тому люди також повинні бути зацікавлені в демократії та бути відданими їй. Але віра в те, що демократія розвивається сама собою, що вона незнищенна, є помилкою» [217].

Александр ван дер Беллен є діючим президентом Австрії з 2017 року. Після перемоги на виборах 2022 року розпочався його другий термін. Ван дер Беллен отримав докторський ступінь у галузі економіки в Інсбруцькому університеті, став професором економіки Віденського університету, деканом факультету соціальних наук і економіки, був членом Австрійської Національної

ради та муніципальної ради Відня. Він є популярною постаттю у політичному житті Австрії, про що свідчить його перемога з великим відривом у першому турі на виборах 2022 року. Ван дер Беллена позиціують як досвідченого та мудрого лідера, здатного вирішувати кризи та гарантувати стабільність і безпеку. Йому вдалося зупинити міжнародну тенденцію дедалі активнішого налаштування виборців проти так званої політичної еліти. Будучи професором та експертом у своїй галузі, із гарною риторикою та почуттям гумору, із чудовим розумінням оточуючих, Александер ван дер Беллен зумів домогтися симпатії суспільства [219].

Отже, Гайнц Фішер та Александер ван дер Беллен є одними з найпопулярніших особистостей у австрійському політичному житті. Масове суспільство прислухається до їхніх думок та поглядів, і під їхнім впливом формує власні. Тому вважаємо доцільним дослідити промови цих політиків з погляду фоносемантики. А також спробувати проаналізувати промови австрійський політиків і порівняти їх із промовами політиків Німеччини.

4.3.1. Аналіз фонестемної лексики промов Гайнца Фішера

Вдамося до аналізу фонестемної лексики публіцистичних текстів на матеріалі промов політиків Австрії.

Для початку розглянемо промови колишнього президента Австрії – Гайнца Фішера. З цією метою нами було зроблено вибірку з тридцятьох промов президента. З.к.с. цих промов повинна бути приблизно однаковою до вибірки промов політиків Німеччини (Ангели Меркель та Йоахіма Гаука), для їхнього майбутнього порівняльного аналізу. Як і в попередньому дослідженні, всі проаналізовані промови Гайнца Фішера було об'єднано у декілька груп із відповідною тематикою: „війна“, „культура“, „економіка“, „політика“,

„міжнародні відносини“. З.к.с. всіх промов становить 51 032 слова. Цю величину було підраховано і для кожної групи окремо.

Було визначено фонестемну лексику в цих публіцистичних текстах. Спочатку фонестемна лексика опрацьовувалась для кожної промови окремо, а потім відповідно до теми. Загалом у всіх промовах було виявлено 2 961 одиниця фонестемної лексики. Виписана фонестемна лексика за тематикою подана в додатку Г. Узагальнені дані подано в таблиці 4.5.

Таблиця 4.5

Кількісна характеристика фонестемної лексики у промовах

Гайнца Фішера

Тема:	З.К.С.:	О.Ф.Л.:
Культура	8116	487
Політика	20322	918
Економіка	15801	1079
Війна	3162	183
Міжнародні відносини	3631	294
Всього:	51 032	2 961

Далі промови за своєю тематикою, ідеєю, впливом на слухача, були згруповані щодо їхнього емоційно-конотативного сприйняття. Вони були розділені на позитивні, негативні та промови невизначеного забарвлення.

Так само, як і в промовах політиків Німеччини, в досліджених промовах колишнього президента Австрії було визначено домінантні фонестеми для кожної групи, відповідну фонестемну лексику та асоціації, які вони викликають. Було встановлено, які ж фонестеми є основними носіями позитивного чи негативного символічного значення.

У темі „культура“ найбільш вживаними є фонестеми fr- (82 л.о.), ft- (72 л.о.), gr- (58 л.о.), pr- (48 л.о.), kr- (32 л.о.), tr- (31 л.о.), dr- (26 л.о.), gl- (24 л.о.),

ʃp- (23 л.о.), ʃv- (20 л.о.). Розглянувши фонестемну лексику, можна сказати, що носіями негативного забарвлення тут виступають фонестеми [kr-], [pr-], [dr-] та [tr-], які представлені такими лексичними одиницями: [kr-] у словах *Kraft, Krieg, Kritik, kritisch*; [pr-] у словах *Problem, Projekt, Praxis, praktizieren, promovieren*; [dr-] у словах *dramatisch, drehen, drei*; [tr-] у словах *Trauer, Tragödie, tragisch, treiben, tragen, treffen, trotz*. Фонестема [ʃv-] представлена словами *schwer* та *schwierig*, які також несуть негативне забарвлення. Фонестема [gr-] найчастіше зустрічається у словах *groß, grau, Grenze, Gruß, gratulieren* та *Grund*. Фонестема [gl-] характеризується словами *glauben, Glück, global, gleich*, які мають позитивне забарвлення. До виразника мажорних мотивів також відносимо фонестему [ʃp-] із словами *Spannung, spannend, spät*. Фонестеми [ʃt-] та [fr-] в цих промовах викликають позитивні асоціації та найчастіше зустрічаються в словах *stolz, Staat, stimmen, stark* та *Frieden, Freude, frei, friedlich*. Отже, в цій групі промов можна спостерігати, що більшість домінантних фонестем несуть негативне забарвлення, проте кількість одиниць фонестемної лексики із фонестемами, що викликають позитивні асоціації, також значна.

Розглянемо тему „війна“, для якої найбільш характерними у промовах Гайнца Фішера є фонестеми ʃt- (32 л.о.), kr- (27 л.о.), fr- (24 л.о.), gr- (21 л.о.), gl- (10 л.о.), pr- (8 л.о.), br- (7 л.о.), ʃtr- (7 л.о.), tʃv- (6 л.о.), ʃr- (4 л.о.). Фонестема [kr-] найчастіше вживається у словах *Krieg, Kreis, Kraft, kritisch, krank*. Слово *Krieg* є характерною ознакою цієї тематики та символізує яскраво виражене негативне забарвлення. Фонестема [fr-] знову зустрічається в таких словах як *frei, Freiheit, Freund, freuen, früh, friedlich* та *Frieden*, які є показником позитивного настрою. Фонестема [gl-] зустрічається у словах *glauben, gleich, Glocke*. Фонестеми [fr-] та [gl-] є кононаторами, які викликають позитивні асоціації. Фонестема [br-] трапляється у словах *brauchen, bringen, Bruder Brutalität*. Останнє слово є чітким маркером, який викликає у слухачів негативні асоціації. Фонестема [pr-] трапляється у словах *Problem, Propaganda, Preis, Prinzip*, фонестема [ʃr-] – у

словах *Schreck* та *Schrift*, а фонестема [ʃtr-] – у словах *Streit*, *Straße*, *Strafe* та *strikt*. Три останні названі фонестеми, разом зі своєю лексикою частого вжитку, виступають носіями негативного забарвлення. Фонестема [ʃt-] буде носієм мінорних мотивів у словах *stören*, *stoppen*, *sterben*, тоді як в словах *Staat*, *stolz*, *stabil* ця фонестема буде виступати носієм мажорних мотивів. Отож, можна підсумувати, що саме через наявність потужної негативної лексики промови групи „війна“ викликають у слухачів негативні асоціації.

Тема „міжнародні відносини“ характеризується частим вживанням таких фонестем: ʃt- (48 л.о.), fr- (39 л.о.), br- (30 л.о.), gr- (26 л.о.), kr- (19 л.о.), tsv- (16 л.о.), tr- (14 л.о.), pr- (11 л.о.), kl- (10 л.о.), ʃv- (10 л.о.). Щодо фонестемної лексики, то для фонестеми [ʃt-] це слова *stehen*, *Staat*, *Studie*, *Stimme*; для [fr-] це слова *Frieden*, *Freude*, *Freund*, *freuen*, *fragen*, *früh*, *friedlich* та *frei*. Обидві фонестеми виступають носіями позитивного забарвлення. Фонестема [br-] представлена словами *bringen*, *brauchen*, *bremsen*, *Brücke*, *Brief*, *breit*, а фонестема [tsv-] – словами *Zweck*, *zwei* та *zwischen*. Фонестеми [gr-], [kr-], [pr-] та [tr-] виступають носіями негативного забарвлення. Фонестема [gr-] трапляється у словах *groß*, *grau*, *grün*, *Grab*, *Grenze*, *Gruppe*, *Grund*, фонестема [kr-] найчастіше має місце у словах *Krieg*, *Kraft*, *Kritik*, *Kreis*, *kritisch*, фонестема [pr-] трапляється у словах *Problem*, *Prüfung*, *Presse Projekt*, *praktisch* і *prägen*, а для фонестеми [tr-] характерними є слова *tragisch*, *trennen*, *tragen*, *treffen*, *trinken*, *Traum*. Фонестема [kl-] має місце у словах *klar*, *klein*, *klassisch* та *klingen*, які несуть позитивне забарвлення. Фонестема [ʃv-] є у словах *schwer*, *schwach*, *schwarz* та *schwierig*, що символізують негативні асоціації. Отже, встановлено, які фонестеми є домінантними у промовах колишнього президента Австрії на тему „міжнародні відносини“, та проаналізовано фонестемну лексику, якою вони представлені.

У темі „економіка“ найбільш вживаними є фонестеми ʃt- (192 л.о.), fr- (153 л.о.), gr- (134 л.о.), pr- (112 л.о.), kr- (83 л.о.), tr- (67 л.о.), bl- (58 л.о.), ʃp- (47

л.о.), gl- (32 л.о.), fv- (26 л.о.). Фонестема [ft-] виражатиме негативне забарвлення у словах *Steuer, stecken, Stern*, а у словах *Staat, Stabilität, stark* виступатиме збудником позитивних асоціацій. Фонестема [fr-] трапляється у словах *frei, fragen, freuen, froh, Freude*. *Frei* та *freuen* є носієм позитивного забарвлення. Для фонестеми [sp-] характерними словами є *spät, Spitze, spürbar, spüren, spenden, speziell, Spannung, Speise, Sport, Spiegel*. Фонестеми [gr-], [kr-], [pr-], [tr-] та [fv-] знову виступають носіями негативного забарвлення, та представлені у таких словах частого вжитку: [gr-] – у словах *groß, Grenze, Grund, Gruppe, Gruß, grau, grün, gratulieren*; [kr-] – у словах *Krise, Krieg, Kraft, Kritik, kritisch, Kriminalität, Kriterium, Kredite*; [pr-] – у словах *Problem, Preis, Prozess, Protest, Präsidium, Prüfung, Prozent, Presse, Probe, Praktikum, praktisch, pragmatisch, privat, prägen*; [tr-] – у словах *trennen, treffen, tragen, treten, Träger, Tragik, Traum, Transparenz, tragisch, traurig, trocken, trotz*; [fv-] – у словах *schwer, schwierig, schwarz, schwach* та *schweigen*. Позитивне забарвлення представлено фонестемами [gl-] та [bl-], які трапляються у словах *Glaube, glücklich, global, gleich, Glas* та *bleiben, Blick, blühen, blau, Blitz*. Отже, досліджено, що в промовах колишнього президента Австрії на тему „економіка“ основними носіями негативного забарвлення виступають фонестеми [gr-], [kr-], [pr-], [tr-], [fv-] позитивного – [fr-], [gl-] та [bl-], а фонестема [ft-] може виступати носієм позитивного та негативного забарвлення.

У публіцистичних промовах на тему „політика“ домінантними виступають такі фонестеми частого вжитку як: ft- (172 л.о.), fr- (149 л.о.), pr- (108 л.о.), gr- (91 л.о.), gl- (82 л.о.), tsv- (73 л.о.), tr- (64 л.о.), fl- (49 л.о.), kl- (38 л.о.), kr- (31 л.о.). Носіями негативного забарвлення тут виступають фонестеми [gr-], [kr-], [pr-], [tr-] та [tsv-], які представлені такими лексемами частого вжитку: [gr-] у словах *Grenze, groß, greifen, grün, grausam, Grund, Gruppe*; [kr-] у словах *Krise, Krieg, Kraft, Kriminalität, krieglerisch, kritisieren*; фонестема [pr-] у словах *Protest, Problem, Praxis, Presse, Prinzip, prüfen, profitieren, präsidial*; фонестема [tr-] у

словах *treten, treffen, tragen, transnational, Trend, Tradition*; фонестема [tʃv-] у словах *zwar, zwischen, zwei, zwanzig, Zweck, Zweifel*. Фонестема [fl-] має місце у словах *Flüchtling* та *fliehen*, які також викликають у слухачів негативні асоціації. Підвищене вживання цієї фонестеми у проаналізованій темі зумовлене політичною ситуацією, а саме проблемою із біженцями, про що чітко свідчить лексика частого вжитку цієї фонестеми – *Flüchtling* (біженець) та *fliehen* (втікати). Носіями позитивного забарвлення у темі „політика“ виступають: фонестема [gl-] із словами *Glück, Glocke, Glanz, glauben, global, gleich*; фонестема [kl-] із словами *klar, klassisch, Klub, Klima, klingen*; фонестема [fr-] із словами *früh, friedlich, freuen, frei*. Фонестема [ʃt-] буде носієм мінорних мотивів у словах *sterben, stürmisch, stigmatisieren*, тоді як в словах *Staat, stolz, stellen, stabil* ця фонестема буде виступати носієм мажорних мотивів. Отже, можна стверджувати, що у промовах президента Австрії на тему „політика“ домінантними носіями негативного забарвлення виступають фонестеми [gr-], [kr-], [pr-], [tr-], [fl-] та [tʃv-], а позитивного забарвлення – [fr-], [gl-] та [kl-], тоді як фонестема [ʃt-] може викликати у слухачів позитивні та негативні асоціації.

Шляхом кількісного підрахунку фонестем у всіх промовах Гайнца Фішера, встановлено, що найбільш уживаними є фонестеми: [ʃt-], [fr-], [gr-], [pr-], [kr-], [tr-], [gl-], [tʃv-], [ʃp-], [ʃp-]. Дані подані на рисунку 4.3.

Рис. 4.3 Найбільш уживані фонестеми у промовах Гайнца Фішера

Промови Гайнца Фішера було також проаналізовано щодо частоти вживання о.ф.л. за морфологічними підкласами (див. Додаток 3, таблиця 3.3). Зважаючи на субстантивованій характер німецької мови, очікувано спостерігаємо, що іменник є основним носієм експресивності. Для його підсилення, у промовах пана Фішера використовуються як дієслово, так і прикметник, в залежності від тематики промов. Так, у тематичних групах „економіка“, „політика“, „міжнародні відносини“ перевага надається дієслову, а у групі „культура“ – прикметнику. У промовах теми „війна“ можемо спостерігати практично однакові кількісні показники (38-39), що свідчить про рівноцінний характер використання прикметників і дієслів для підсилення емоційного забарвлення. Тому сказане вище дозволяє зробити висновок, що іменникові о.ф.л. є головними носіями емоційного заряду, проте в залежності від тематики промови, для доповнення експресивності дієслівні та прикметникові о.ф.л. використовуватимуться в однаковій мірі.

Отже, проаналізовано промови колишнього президента Австрії Гайнца Фішера: визначено домінантні фонестеми для кожної групи промов, відповідну фонестемну лексику та якості, які вони проявляють у цих темах. Як можна спостерігати, найбільш чітко вираженими носіями негативного забарвлення у досліджуваних промовах виступають фонестеми [gr-], [kr-], [pr-], [tr-] та [ʃv-], а позитивного – [fr-], [gl-], [bl-] та [kl-]. Фонестема [ʃt-] може викликати у слухачів як позитивні, так і негативні асоціації.

4.3.2. Аналіз фонестемної лексики промов Александра ван дер Беллена

Тепер вдямося до аналізу фонестемної лексики публіцистичних текстів на основі промов теперішнього президента Австрії – Александра ван дер Беллена.

Як і для попередніх трьох політиків, була зроблена вибірка з тридцяти промов президента. З.к.с. цих промов повинна бути приблизно однаковою до вибірки промов політиків Німеччини (Ангели Меркель та Йоахіма Гаука) та колишнього президента Австрії (Гайнца Фішера), для їхнього майбутнього порівняльного аналізу. Усі проаналізовані промови Александра ван дер Беллена було об'єднано у декілька груп із відповідною тематикою: „війна“, „культура“, „економіка“, „політика“, „захист навколишнього середовища“. З.к.с. всіх промов становить 50 894 слова. Цю величину було підраховано і для кожної групи окремо.

Було визначено фонестемну лексику в цих публіцистичних текстах. Спочатку фонестемна лексика опрацьовувалась для кожної промови окремо, а потім відповідно до теми. Загалом у всіх промовах було виявлено 2 979 о.ф.л. Виписана фонестемна лексика за тематикою подана в додатку Д. Узагальнені дані подано в таблиці 4.6.

Таблиця 4.6

Кількісна характеристика фонестемної лексики у промовах
Александра ван дер Беллена

Тема:	З.К.С.:	О.Ф.Л.:
Культура	8402	426
Політика	20101	1076
Економіка	15868	853
Війна	3361	154
Захист навколишнього середовища	3162	470
Всього:	50894	2979

Далі промови за своєю тематикою, ідеєю, впливом на слухача, були згруповані щодо їхнього емоційно-конотативного сприйняття. Вони були розділені на позитивні, негативні та промови невизначеного забарвлення.

Далі в промовах президента Австрії було визначено домінантні фонестеми для кожної групи, відповідну фонестемну лексику та асоціації, які вони викликають. Було встановлено, які ж фонестеми є основними носіями позитивного чи негативного символічного значення.

Для початку розберемо тему „війна“, яка є однією з найменших за кількістю промов та загальною кількістю слововжитку серед усіх груп промов політика. Найбільш вживаними фонестемами у промовах А. ван дер Беллена на цю тему виявилися: [ft-] (31 л.о.), [fr-] (27 л.о.), [kr-] (22 л.о.), [gr-] (17 л.о.), [pr-] (9 л.о.), [br-] (8 л.о.), [bl-] (7 л.о.), [tʃv-] (7 л.о.), [tr-] (6 л.о.), [ʃv-] (5 л.о.). Більшість домінантних фонестем у цій темі, а саме [kr-], [gr-], [pr-], [br-], [tr-], [ʃv-], несуть негативне забарвлення, наприклад, [kr-] у таких словах як *Krieg, Kraft, Krise, krank, Kreuz, kritisch*; [gr-] у словах *groß, grau, Gruppe, Grenze, Grund* та похідні *gründen, grundlegend, Grundprinzipien, Grundlage*; фонестема [pr-] у словах *Problem, Propaganda, Prinzip, Prozess, profitieren*; [br-] у словах *brechen, Brutalität, bringen*; [tr-] у словах *tragisch, trennen, trotzdem*; [ʃv-] у словах *schwer, schwierig* тощо. Фонестема [tʃv-] зустрічається в словах *zwei, Zweck, zwar, zwischen*. Носіями позитивного забарвлення тут виступають фонестеми [fr-] та [bl-], які мають місце у словах *froh, frei, Frieden, friedlich, freuen* та *Blick, Blume, bleiben*. Фонестема [ft-] може викликати як позитивні, так і негативні асоціації. Наприклад, ця фонестема буде нести негативне забарвлення у словах *sterben, stürzen*, тоді як в словах *Staat, stark, stolz* вона буде чітко виражати позитивне забарвлення. Знову ж таки можемо зробити висновок, що домінація фонестем та фонестемної лексики із негативним забарвленням впливають на те, що промови цієї групи викликають у слухачів негативні асоціації.

На відміну від свого австрійського колеги (Гайнца Фішера) та колег з Німеччини (Ангели Меркель та Йоахіма Гаука), Александр ван дер Беллен у своїх промовах часто звертається до теми захисту навколишнього середовища. Це дало змогу виокремити декілька його промов у окрему групу „захист навколишнього середовища“, яка разом із темою „війна“ є найменшими за загальною кількістю слововжитку серед усіх досліджених промов президента Австрії. Проте у промовах цієї групи встановлено велику кількість фонестемної лексики (470 о.ф.л.), що вказує на їхнє сильне емоційне забарвлення. Ця тема характеризується частим вживанням таких фонестем: [ʃt-] (76 л.о.), [fr-] (63 л.о.), [gr-] (55 л.о.), [kl-] (42 л.о.), [pr-] (31 л.о.), [gl-] (27 л.о.), [bl-] (25 л.о.), [tr-] (19 л.о.), [tʃv-] (15 л.о.), [dr-] (13 л.о.). Фонестемами [gr-], [pr-], [tr-], [tʃv-] та [dr-] є носіями негативного забарвлення в промовах та трапляються у таких словах частого вжитку: фонестема [gr-] у словах *groß, Grenze, greifen, Grund*; фонестема [pr-] у словах *Problem, Prozess, Progress, Preis, Prozent, Provokation Prävention, präzise*; фонестема [tr-] у словах *tragisch, trennen, treffen, tragen, Träger, Trend, Tradition*; фонестема [tʃv-] у словах *zwar, Zweifel, Zwang, zwischen, zwei*; фонестема [dr-] у словах *dramatisch, dringend, Druck, Dramatik*. Носіями позитивного забарвлення тут виступають фонестемами [fr-], [kl-], [gl-] та [bl-]. Фонестема [fr-] має місце у словах *frei, Freude, freuen, freundlich, früh*; фонестема [gl-] у словах *global, glauben, gleich, Glück*; а фонестема [bl-] у словах *bleiben, blühen, blind, Blick, Blatt*. На нашу думку, підвищене вживання фонестемами [kl-] зумовлено темою промов цієї групи, оскільки в них йдеться про захист навколишнього середовища та зміну клімату, а фонестема [kl-] найчастіше зустрічається в цих промовах в слові *Klima* (клімат) та його похідних: *Klimakrise, Klimafrage, Klimainitiative, Klimaschutz, Klimakatastrophe, klimaschädlich* та інших. Також фонестема [kl-] трапляється в таких словах як *klar, klein, klug*. Хоча фонестема [ʃt-] може виступати конотатором як позитивних, так і негативних асоціацій, в промовах цієї групи вона здебільшого є носієм позитивного забарвлення та

трапляється у словах *Staat, Start, stark, stolz, stabil, steigen*. У промовах групи „захист навколишнього середовища“ відзначаємо паритет мінорної та мажорної лексики.

Розглянемо тему „економіка“, для якої найбільш характерними є фонестеми [ʃt- (154 л.о.), fr- (137 л.о.), pr- (117 л.о.), gr- (98 л.о.), br- (69 л.о.), gl- (63 л.о.), bl- (48 л.о.), tr- (42 л.о.), kr- (31 л.о.), tʃv- (25 л.о.)]. Носіями негативного забарвлення в промовах цієї теми виступають фонестеми [pr-], [gr-], [br-], [tr-], [kr-] та [tʃv-]. Ці фонестеми представлені у таких словах частого вжитку: фонестема [pr-] у словах *Problem, Preis, Prozess, Presse, Prinzip, Projekt, Prozent, Prognose, Prospekt, produzieren, protestieren, prägen, professionell praktisch, preislich*; [gr-] у словах *Grenze, Gruppe, gratulieren, greifen, grau, Grund* та похідних *gründen, Gründung, Grundlage, grundlegend*; [br-] у словах *brauchen, bringen, breit, britisch, Branche, Brücke, Brexit*; фонестема [tr-] у словах *Träger, Tradition, Trend, treiben, treten, tragen, trügerisch, trotz, transnational*; [kr-] у словах *Krise, Kriterium, Kraft, Krieg, Krankheit, Kritik, kritisch, kritisieren.*; фонестема [tʃv-] у словах *zwingen, zwischen, zwar, zweierlei, zweifellos, Zweifel, Zweck*. Позитивне забарвлення представлене фонестемами [gl-] та [bl-], які трапляються у словах *global, Glaube, glücklich, gleich* та *blau, bleiben, Blick, Blockade, Blatt*. Фонестема [fr-] у словах *frei, früh, froh, Freude, Frieden* буде також виступати носієм позитивного забарвлення. Фонестема [ʃt-] виражатиме негативне забарвлення у словах *Steuer, stecken*, а у словах *Staat, Stabilität, Status, stark* виступатиме збудником позитивних асоціацій. Отже, досліджено, що в промовах президента Австрії Александра ван дер Беллена на тему „економіка“ основними носіями негативного забарвлення виступають фонестеми [pr-], [gr-], [br-], [tr-], [kr-] та [tʃv-], позитивного – [gl-], [kl-] та [fr-], а фонестема [ʃt-] може виступати носієм позитивного та негативного забарвлення.

У промовах на тему „культура“ найбільш вживаними є фонестеми fr- (80 л.о.), ʃt- (62 л.о.), gr- (42 л.о.), br- (27 л.о.), kl- (22 л.о.), tr- (17 л.о.), gl- (16 л.о.),

[ʃp- (15 л.о.), bl- (13 л.о.), pr- (13 л.о.). Розглянувши фонестемну лексику, можна сказати, що носіями негативного забарвлення тут виступають фонестемами [gr-], [br-], [tr-] та [pr-], які представлені такими лексичними одиницями: [gr-] у словах *groß, grau, gratulieren, Grenze. Grund, Grad, Gräuel*; [br-] у словах *brauchen, bringen, breit, Bruch, Brücke, bravourös*; [tr-] у словах *trennen, treten, treffen, traurig, trotz, traumatisieren, Trauer, Tragödie, Trend*; [pr-] у словах *Problem, Prozess, Presse, Prozent, Präsident, Privileg, Projekt, probieren*. Носіями позитивного забарвлення в цій темі є фонестемами [fr-], [kl-], [gl-], [bl-] та [ʃp-]. Фонестема [fr-] представлена словами *frei, froh, Freude, Freund, friedlich, freuen*; фонестема [kl-] трапляється у словах *klar, klein, Klima, Kluft*; фонестема [gl-] представлена словами *global, glauben, gleich, Glück*; фонестема [bl-] трапляється у словах *bleiben, Blick, Blume*; фонестема [ʃp-] має місце у словах *spielen, spät, spüren, spazieren, Spitze, Sport, spezifisch*. Фонестема [ʃt-] може викликати як позитивні, так і негативні асоціації. Наприклад, ця фонестема буде нести негативне забарвлення у словах *sterben, steuern, stoßen*, тоді як в словах *Staat, stark, Studium, Status, stellen* вона буде чітко виражати позитивне забарвлення. Як бачимо, визначальними у промовах Александра ван дер Беллена на тему „культура“ виступають фонестемами [fr-], [ʃt-], [gr-], [br-], [kl-], [tr-], [gl-], [ʃp-], [bl-] та [pr-], які є носіями негативного та позитивного забарвлення.

Наступною проаналізуємо тему „політика“. У промовах цієї теми трапляються такі фонестемами частого вжитку як: ʃt- (167 л.о.), fr- (132 л.о.), gr- (90 л.о.), pr- (82 л.о.), gl- (73 л.о.), kl- (64 л.о.), tʃv- (58 л.о.), br- (51 л.о.), kr- (37 л.о.), tr- (31 л.о.). Носіями негативного забарвлення тут виступають фонестемами [gr-], [pr-], [tʃv-], [br-], [kr-] та [tr-], які представлені такими лексемами частого вжитку: [gr-] у словах *groß, greifen, gravierend, Grund, Grenze, Grad, Gruppierung, Gräuel*; [pr-] у словах *Problem, Provokation, Preis, Progress, Praxis, Prinzip, Projekt, Prozess, prompt*; [tʃv-] у словах *zwar, zwei, zwölf, zwischen, zwangläufig, Zweck, Zweifel, Zwietracht*; [br-] у словах *brauchen, bringen, breit,*

Brexit; [kr-] у словах *Krise, Krieg, Kritik, Kreuz, Kraft, Kranz, kriegerisch, kritisch*; [tr-] у словах *tragisch, trennen, tragen, treten, treiben, trotz, Träger, Trug, Trendwende*. Носіями позитивного забарвлення у темі „політика“ є фонестеми [fr-], [gl-] та [kl-]. Фонестема [fr-] представлена словами *frei, freuen, früh, friedlich, Frau, Frieden, Freude, Freund* та похідними *friedvoll, freiwillig, Freiheit, Freiheitsrecht, Frühjahr, Frühling*; фонестема [kl-] словами *klein, klug, klar, klassisch, Klumpen, Kluft, Klima* та його похідними *Klimaübereinkommens, Klimainitiative, Klimaschutz, Klimawandel, Klimakrise, Klimafrage, Klimaschutzziele, Klimakatastrophe, Klimaabkommen, klimaschädlich*; фонестема [gl-] словами *global, gleich, glauben, Glück*. Фонестема [ʃt-] буде виступати носієм мінорних мотивів у словах *sterben, steinig, stecken, Stich*, тоді як в словах *Staat, Stabilität, stark, stolz, ständig, stellen* ця фонестема буде виступати носієм мажорних мотивів. Отже, можна стверджувати, що у промовах президента Австрії Александра ван дер Беллена на тему „політика“ домінантними носіями негативного забарвлення виступають фонестеми [gr-], [pr-], [tʃv-], [br-], [kr-] та [tr-], а позитивного забарвлення – [fr-], [gl-] та [kl-], тоді як фонестема [ʃt-] може викликати у слухачів як позитивні, так і негативні асоціації.

Шляхом кількісного підрахунку фонестем у всіх промовах Александра ван дер Беллена, встановлено, що найбільш уживаними є фонестеми: [ʃt-], [fr-], [gr-], [pr-], [gl-], [br-], [kl-], [kr-], [bl-], [tr-]. Дані подані на рисунку 4.4.

Рис. 4.4 Найбільш уживані фонестеми у промовах А. ван дер Беллена

Проаналізувавши промови президента Австрії щодо о.ф.л. за морфологічними підкласами (див. Додаток 3, таблиця 3.4), виявляємо, що за основне емоційне забарвлення відповідає іменник. Додаткову експресивність у промовах теми „війна“, „культура“ і „захист навколишнього середовища“ здійснюють прикметникові о.ф.л., а у промовах теми „політика“, „економіка“ – дієслівні. Тому робимо висновок, що перевагу у підсиленні емоційно-конотативного забарвлення дієслову та прикметнику надається в залежності від тематики промов.

Отож, визначено домінантні фонестеми для кожної групи промов президента Австрії А. ван дер Беллена, відповідну фонестемну лексику та якості, які вони проявляють у цих темах. Найбільш чітко вираженими носіями негативного забарвлення у досліджуваних промовах виступають фонестеми [gr-], [kr-], [pr-], [tr-], [br-] та [tʂv-], а позитивного – [fr-], [gl-], [bl-] та [kl-]. Фонестема [ʃt-] може викликати у слухачів як позитивні, так і негативні асоціації.

4.3.3. Порівняння досліджуваних промов Г. Фішера та А. ван дер Беллена

Проведений у двох попередніх пунктах аналіз політичних промов колишнього президента Австрії Гайнца Фішера (заявлені тридцять промов пана Фішера; з.к.с. 51 032 слова) та теперішнього президента Австрії Александра ван дер Беллена (тридцять промов; з.к.с. 50 894 слова) дає нам можливість для їхнього порівняння.

У промовах пана Фішера було виявлено 2 961 о.ф.л., і відповідно – в промовах пана ван дер Беллена було виокремлено 2 979 о.ф.л. Промови було об'єднано за тематикою: „війна“, „культура“, „політика“ та „економіка“, „захист навколишнього середовища“ (у Александра ван дер Беллена), „міжнародні

відносини“ (у Гайнца Фішера). До кожної теми була виписана фонестемна лексика.

Як і у випадку із промовами політиків Німеччини, а саме: ексканцлера Ангели Меркель та колишнього президента Йоахіма Гаука, порівняння промов австрійських політиків дає можливість встановити співвідношення між з.к.с. та кількістю о.ф.л.. У Гайнца Фішера з.к.с. теми „культура“ становить 8 116, тоді як у Александра ван дер Беллена – 8 402. Після підрахунку фонестемної лексики виявлено 487 о.ф.л. у пана Фішера і 426 о.ф.л. у пана ван дер Беллена. У темі „політика“ навпаки, при з.к.с. 20 322 у Гайнца Фішера виявлено 918 о.ф.л., тоді як в Александра ван дер Беллена з.к.с. – 20 101 і відповідно 1 076 о.ф.л.

Співвідношення між загальною кількістю слововживань та фонестемною лексикою можна також спостерігати у темах „війна“ та „економіка“. У промовах теми „війна“ пана Фішера з.к.с. становить 3 162, а кількість о.ф.л. – 183. У пана ван дер Беллена в промовах цієї теми наступні показники – 3 361 з.к.с. та 154 о.ф.л.. Для теми „економіка“ показники становлять 15 801 з.к.с. та 1 079 о.ф.л. у Гайнца Фішера; 15 868 з.к.с. та 853 о.ф.л. у Александра ван дер Беллена. Для зручності дані подано у таблиці 4.7.

Таблиця 4.7

Співвідношення між з.к.с. та о.ф.л.
у промовах Г. Фішера та А. ван дер Беллена

Тема:	Г. Фішер з.к.с.	А. ван дер Беллен з.к.с.	Г. Фішер о.ф.л.	А. ван дер Беллен о.ф.л.
Війна	3 162	3 361	183	154
Культура	8 116	8 402	487	426
Політика	20 322	20 101	918	1 076
Економіка	15 801	15 868	1 079	853

Отож, можна спостерігати співвідношення між з.к.с. та кількістю о.ф.л.

Критерій хі-квадрат χ^2 та коефіцієнт взаємної спряженості К для промов австрійських політиків (як і для промов політиків Німеччини) дає нам можливість підтвердити взаємовідповідність того, що при більшій з.к.с. спостерігається менша кількість о.ф.л., а при меншій з.к.с. спостерігається більша кількість о.ф.л. Результати статистичних підрахунків подані в таблиці 4.8.

Таблиця 4.8

Статистично вагомі критерії χ^2 співвідношення з.к.с. та о.ф.л. у промовах Г. Фішера та А. ван дер Беллена

Тема:	Величини критерію χ^2 та коефіцієнта взаємної спряженості К
Війна	$\chi^2 = 4,35$; К = 0,025
Культура	$\chi^2 = 6,12$; К = 0,018
Політика	$\chi^2 = 13,63$; К = 0,018
Економіка	$\chi^2 = 25,82$; К = 0,027

χ^2 мін $\geq 3,84$ (валідність 95%)

К мін $0 < 1$

Отже, статистичні методи дозволили нам встановити, що у промовах австрійських політиків при більшій з.к.с. наявна менша кількість о.ф.л. і навпаки, при меншій з.к.с. маємо більшу кількість о.ф.л. Це явище не є випадковістю, що і впливає зі статистичного критерію χ^2 , який саме це і підтверджує.

Як бачимо у промовах австрійських політиків із більшою з.к.с. (зрештою як і у промовах німецьких політиків), емотивний вплив фонестемної лексики втрачається на фоні нефонестемної лексики. А у промовах з меншою з.к.с. промовець намагається здійснити емоційно-експресивний вплив сильніше і конкретніше, тому нефонестемна лексика поступається фонестемній,

концентрація якої підвищується, і звукозабарвлення промови збільшується. Саме тому можна спостерігати співвідношення між з.к.с. та кількістю о.ф.л., яке ми виявили під час нашого дослідження.

При аналізі публіцистичних текстів, а саме промов президентів Австрії Гайнца Фішера та Александра ван дер Беллена, виявлено, що у обох політиків домінатною є фонестема [ft-], яка переважає практично у всіх тематичних групах і поступається лише фонестемі [fr-] у промовах теми „культура“ обох політиків Австрії. Домінантним словом для фонестеми [ft-] у досліджених промовах є *Staat* з його досить позитивним забарвленням („могутність“, „велич“, „надійність“, „стабільність“). Проте стверджувати, що для промов австрійських політиків характерне підвищене вживання фонестеми [ft-] не можна, оскільки значення критерію χ^2 та коефіцієнта взаємної спряженості К цього не підтверджують ($\chi^2 = 1,3$; $K = 0,003$).

Також спостерігається висока частота вживання фонестеми [fr-], яка є другою за кількістю вживання у досліджених промовах. Фонестема [fr-] в досліджених публіцистичних текстах тяжіє до позитивних за змістовно-конотативним забарвленням слів *frei* (вільний) та *Freiheit* (свобода), які є домінантними для цієї фонестеми, а також одними з найбільш уживаних слів обома політиками у всіх досліджуваних тематичних групах текстів. Проте вважати, що підвищене вживання фонестеми [fr-] є характерною рисою у промовах політиків Австрії також не можна, тому що отримані значення критерію χ^2 та коефіцієнта взаємної спряженості К ($\chi^2 = 2,002$; $K = 0,004$) цього зрозуміло не підтверджують, оскільки отримане значення χ^2 є меншим за мінімально значиму величину 3,84.

Порівнявши промови політиків Австрії, нами було зауважено, що на відміну від свого колеги Гайнца Фішера, а також колег з Німеччини (Ангели Меркель та Йоахіма Гаука), у Александра ван дер Беллена лексика є більш різноманітною і вживання певних слів додає його промовам більшу

емоційну насиченість. На фоні інших політиків помітним є часте використання слів *knapp*, *quasi* та інколи слів англійської мови, наприклад *know-how*, *bridge*. Якщо в промовах Гайнца Фішера, Ангели Меркель та Йоахіма Гаука можна спостерігати більш стандартизований лексикон, то в промовах Александра ван дер Беллена трапляються досить нестандартні для політиків слова, наприклад *fragmentieren*, *glasklar*, *klumpen*, *bravourös*, *Floskel*, *gnädig*, *schrumpfen*, *trivialerweise*, *Gräuel*, *Kluft*, *Schranke*, *drastisch*, *Kleinstaaterei*. Ці слова привертають до себе увагу та додають промовам більшу емоційну забарвленість, що, зі свого боку, проявляється у більшій маніпуляції та впливі на слухачів.

Проаналізувавши частоту використання о.ф.л. за частинами мови у промовах політиків Австрії, встановлено, що у обох політиків головним носієм експресивності є іменник, а підсилення емоційного забарвлення здійснюється прикметниковими або дієслівними о.ф.л., в залежності від тематики промов.

Отже, порівнявши досліджені промови колишнього президента Австрії Гайнца Фішера та теперішнього президента Александра ван дер Беллена, встановлено, що при більшій з.к.с. спостерігається менша кількість о.ф.л. і навпаки, при меншій з.к.с. спостерігається більша кількість о.ф.л.

Спостерігається висока частота вживання фонестем [ʃt-] та [fr-] із домінантними словами *Staat* і *frei*. Проте значення критерію χ^2 та коефіцієнта взаємної спряженості K свідчать, що підвищене вживання цих фонестем не є характерним у промовах австрійських політиків. Також встановлено, що лексика у промовах Александра ван дер Беллена є більш різноманітною, ніж у промовах Гайнца Фішера чи досліджених промовах політиків Німеччини. На нашу думку, вживання досить нестандартних для політиків слів додає промовам пана ван дер Беллена більшу емоційну насиченість, і в результаті здійснюється більший вплив на слухача.

4.4. Публіцистичні тексти на загальносуспільну тематику

Розгляд фоносемантичних особливостей публіцистичних текстів на матеріалі промов німецькомовних політиків підтверджує, що промова відрізняється від інших жанрів концентрацією низки якостей, як-от: емоційністю, чіткістю постановки проблем, насиченістю, конкретністю, дієвістю, стислими часовими межами, а також високим ступенем маніпуляції та впливу на слухача. Саме ці якості впливають на вживання фонестемної лексики у промовах. Фонестеми володіють певним експресивним зарядом, що формує відповідну стилістичну маркованість тексту, тому нагромадження у тексті лексики з мажорною (позитивною) або мінорною (негативною) фонестемною лексикою сприяє продукуванню у слухача певної світоглядної ідеї.

Однією з найбільших сфер використання публіцистичного стилю є саме політична промова. Проте не варто забувати, що цей стиль обслуговує і неполітичні сфери спілкування: культуру, спорт, діяльність громадських організацій тощо. Публіцистичний стиль широко використовується в газетах і журналах, на телебаченні і радіо. Статті із газет та журналів на загальносуспільну тематику висвітлюють певну неполітичну інформацію та володіють своєю емоційною насиченістю, тому припускаємо також вживання фонестемної лексики у текстах цього типу.

Політична промова зазвичай виголошується на злободенну тему й стосується суспільно значущої проблеми, яка хвилює широкий загал, а основною метою є здійснення маніпуляції та впливу на слухача. Тому зроблено припущення, що вживання фонестемної лексики у політичних промовах буде відрізнитись від вживання фонестемної лексики у текстах на загальносуспільну тематику. Порівняння цих двох груп дасть змогу встановити, які фонестеми більш характерні для політичних промов.

Для того, щоб змогти порівняти промови німецькомовних політиків та статті на загальносупільну тематику, було опрацьовано 50 статей із журналів та газет, таких як «Spiegel», «Die Zeit», «der Freitag». Усі статті стосуються загальносупільних тем, наприклад „література“, „кіно“, „театр“, „спорт“, та „біографії людей“. З.к.с. цих текстів становить 30 246 л.о., а кількість виявленої фонестемної лексики становить 1 532 одиниці, що підтверджує нашу гіпотезу про наявність фонестемної лексики у публіцистичних статтях на загальносупільну тематику. Виокремлена фонестемна лексика подана в додатку Е. Було визначено домінантні фонестеми, відповідну фонестемну лексику та асоціації, які вони викликають.

Найбільш вживаними фонестемами у статтях на загальносупільну тематику виявилися [ʃt-] (254 л.о.), [fr-] (123 л.о.), [ʃp-] (122 л.о.), [pr-] (112 л.о.), [gr-] (90 л.о.), [tsv-] (88 л.о.), [br-] (87 л.о.), [tr-] (85 л.о.), [kl -] (78 л.о.), [bl -] (62 л.о.). Стосовно лексики, у якій зустрічаються ці фонестеми, то фонестема [ʃt-] зустрічається найчастіше в таких словах як *Stadt, Staat, stark, sterben, stolz, stur, stumm, ständig, statt, stellen, stammen, stecken, stimmen, steigen, stützen, Stunde, Stück, Star*. Фонестема [fr-] зустрічається в словах *Frau, Freund, Frage, früh, frei, freundlich, friedlich, freuen*. *Stadt* та *frei* викликають позитивні асоціації. Фонестема [ʃp-] найчастіше вживається в словах *spielen, sparen, spazieren, spüren, spät, spontan, speziell, Spannung, Sport, Spiegel*, які несуть позитивне забарвлення. Фонестема [pr-] трапляється у словах *Prince, Probe, Produzent, Prozent, Prozess, Prinzip, Protokol, Provokation, Problem, Preis, Protest*. Ця фонестема викликає негативні асоціації. Фонестема [gr-] також найчастіше трапляється в слові *groß*, яке проявляє домінантну ознаку, та *Grund, Grenze, Grad, Grab, Gruppe, grob, grün, grau, greifen, gründen*. Фонестема [tsv-] зустрічається переважно у словах *zwei, zwanzig, zwischen, zwar, Zweifel, Zweige, Zwang*. Фонестема [br-] – у словах *bringen, brechen, brennen, braun, brutal, Branche, Brief, Brot, Bruch, Bruder*. Ця фонестема викликає негативні відчуття у слухачів, через що її слова

асоціюються з мінорними мотивами. Фонестема [tr-] найчастіше зустрічається у словах *treffen, tragen, treiben, trennen, trinken, trocknen, treten, trotzdem, tragisch, traurig, traditionell, Traum, Tränen, Tragik, Tragödie, Trauma, Trauer, Trend*. Фонестема [kl-] характеризується словами *klein, klingen, klappen, klettern, klar, klug, klassisch, Klima, Klasse, Kleid, Klammern*, які мають позитивне забарвлення. Фонестема [bl-] трапляється у словах *bleiben, blinken, blenden, blühen, Blick, Blüte, Blatt, blau, blond, blind* та *bloß*.

Отже, виявлена в п'ятдесятьох публіцистичних статтях загальносуспільної тематики фонестемна лексика виступає конотатором певних асоціацій та носієм певного мажорного або мінорного забарвлення, що власне і виконує експресивну функцію в мові.

4.5. Порівняння досліджених публіцистичних текстів

У цьому підрозділі підведемо підсумки проаналізованих політичних промов публіцистичних текстів німецьких та австрійських політиків, а також текстів на загальносуспільну тематику. Розгляд промов Ангели Меркель, Йоахіма Гаука, Гайнца Фішера, Александра ван дер Беллена, об'єднаних тематикою „війна“, „культура“, „політика“ та „економіка“, дозволяє зробити певні узагальнення. Так, у промовах Ангели Меркель було знайдено 2 956 о.ф.л. (на основі аналізу тридцятьох промов із з.к.с. 51 075 слів). Далі, у промовах Йоахіма Гаука знайдено 2 992 о.ф.л. (на основі аналізу тридцятьох промов із з.к.с. 50 651 слово). У промовах Александра ван дер Беллена знайдено 2 979 о.ф.л. (на основі аналізу тридцятьох промов із з.к.с. 50 894 слова). У промовах Гайнца Фішера знайдено 2 961 о.ф.л. (на основі аналізу тридцятьох промов із з.к.с. 51 032 слова). В опрацьованих п'ятдесятьох публіцистичних текстах загальносуспільної тематики (з.к.с. 30 246 слів) було виявлено 1 532 о.ф.л.

Узагальнені дані подано в таблиці 4.9.

Таблиця 4.9

З.к.с. та о.ф.л. у досліджених публіцистичних текстах

Ім'я політика	З.К.С.:	О.Ф.Л.:
Ангела Меркель	51 075	2 956
Йоахім Гаук	50 651	2 992
Александр ван дер Беллен	50 894	2 979
Гайнц Фішер	51 032	2 961
Нейтральний матеріал	30 246	1 532

Промови за своєю тематикою, ідеєю, впливом на слухача, були згруповані щодо їхнього емоційно-конотативного сприйняття. Вони були розділені на позитивні, негативні та невизначеного забарвлення. Із 120 досліджуваних промов політиків до позитивних було зараховано 66, до нейтральних – 30, до негативних – 24. Найбільше промов із негативною конотацією виявилось у темах „війна“ та „політика“, де головним носієм негативного забарвлення є фонестема [kr-] у таких словах як *krank, Kraft, Krieg, Krise, Kritik* та його похідних *kritisieren* і *kritisch*. Промови із позитивною конотацією зосереджені у темах „культура“ та „економіка“ із домінуючими фонестемами позитивного забарвлення [bl-], [gl-] та [kl-] у словах *bleiben, Blick, Blume, Glaube, glücklich* та *Glück, klar, klein, klassisch, klappen, klingen*.

Матеріал на загальносуспільну тематику (тобто нейтральний матеріал) було порівняно із кожною групою промов певної теми: „війна“, „культура“, „політика“ та „економіка“. Спочатку нейтральний матеріал порівнювався з промовами усіх чотирьох політиків на певну тему, що дало змогу встановити, використання яких саме фонестем характерне для німецькомовних політиків у темах „війна“, „культура“, „політика“ та „економіка“. Це дало змогу створити чотири порівняльні групи: 1. Нейтральний матеріал – Промови на тему

„політика“; 2. Нейтральний матеріал – Промови на тему „культура“; 3. Нейтральний матеріал – Промови на тему „економіка“; 4. Нейтральний матеріал – Промови на тему „війна“.

Також нейтральний матеріал порівнювався із промовами на певну тему, але вже окремо політиків Німеччини (А. Меркель та Й. Гаука) та Австрії (А. ван дер Беллена та Г. Фішера). Це порівняння дало змогу визначити, які фонестемні одиниці більш характерні для політиків Німеччини, а які для політиків Австрії. Було створено вісім наступних порівняльних груп: 1. Нейтральний матеріал – Промови на тему „політика“ (Німеччина); 2. Нейтральний матеріал – Промови на тему „політика“ (Австрія); 3. Нейтральний матеріал – Промови на тему „культура“ (Німеччина); 4. Нейтральний матеріал – Промови на тему „культура“ (Австрія); 5. Нейтральний матеріал – Промови на тему „економіка“ (Німеччина); 6. Нейтральний матеріал – Промови на тему „економіка“ (Австрія); 7. Нейтральний матеріал – Промови на тему „війна“ (Німеччина); 8. Нейтральний матеріал – Промови на тему „війна“ (Австрія);

Наостанок промови політиків Німеччини та Австрії були порівняні між собою в межах тем „політика“, „культура“, „економіка“ та „війна“, щоб детальніше розглянути характер використання фонестем політиками двох країн. Порівняльні групи: 1. Промови на тему „політика“ (Німеччина) – Промови на тему „політика“ (Австрія); 2. Промови на тему „культура“ (Німеччина) – Промови на тему „культура“ (Австрія); 3. Промови на тему „економіка“ (Німеччина) – Промови на тему „економіка“ (Австрія); 4. Промови на тему „війна“ (Німеччина) – Промови на тему „війна“ (Австрія).

Розглянемо результати, отримані у перших чотирьох порівняльних групах із промовами усіх німецькомовних політиків (див. Додаток К, рис. К.1).

Порівнявши статті на загальносуспільну тематику та промови на тему „політика“, було встановлено, що для цієї групи промов характерне використання фонестем [bl-], [br-], [dr-], [fl-], [fr-], [gl-], [gr-], [kl-], [kr-], [pfl-],

[pl-], [pr-], [fl-], [fn-], [fr-], [fv-], [spr-], [ft-], [ftr-], [tr-], [tsv-]. Вживання фонестем [gn-], [sk-] та [sp-] не є характерним для промов на тему „політика“. Фонестеми [kn-], [kv-] та [fm-] демонструють однакові або майже однакові показники (21-21, 16-17 та 9-8) як в промовах, так і в текстах нейтрального матеріалу, тому не можна остаточно стверджувати, що їх вживання є помітною ознакою у промовах теми „політика“. Фонестеми [pfr-] та [spl-] не відіграють жодної ролі в обох групах, оскільки не було виявлено слів із цими початковими сполученнями приголосних. Коли у наступних результатах дослідження буде згадано, що певні фонестеми не відіграють жодної ролі у впливі на слухача, це означатиме, що названі фонестеми не траплялись у досліджених текстах і їхній кількісний показник дорівнює нулю.

У порівняльній групі „нейтральний матеріал – промови на тему „культура““ було встановлено, що використання фонестем [fr-], [gl-], [gr-], [kr-], [pfl-], [fl-], [spr-] та [ft-] характерне для промов на тему „культура“. Фонестеми [bl-], [br-], [dr-], [fl-], [gn-], [kl-], [kn-], [pl-], [pr-], [fn-], [fr-], [fv-], [sk-], [sp-], [ftr-], [tr-], [tsv-] переважають у текстах на загальносуспільну тематику, тому їх вживання не є характерним для промов цієї теми. Тенденцію до використання в обох групах виявляють фонестеми [kv-] та [fm-] із однаковими показниками (16-16 та 9-9), тому їх також не можна віднести до особливостей вживання фонестем у промовах теми „культура“. Фонестеми [pfr-] та [spl-] не відіграють жодної ролі у впливі на слухача.

Після порівняння матеріалу на загальносуспільну тематику та промов німецькомовних політиків на тему „економіка“, встановлено, які фонестеми є специфічними для політиків у промовах цієї теми. Фонестеми [bl-], [br-], [dr-], [fl-], [fr-], [gl-], [gr-], [kr-], [pl-], [pr-], [fl-], [fn-], [fr-], [fv-], [sp-], [spr-], [ft-], [ftr-], [tr-] та [tsv-] як правило, використовуються у виступах німецькомовних політиків з цього приводу. Фонестеми [gn-], [kn-], [fm-], та [sk-] не виявляють специфічних ознак використання в промовах цієї теми. Тенденцію до

використання в обох групах, що не дозволяє віднести їх до особливостей промов теми „економіка“, демонструють фонестеми [kl-], [kv-] та [pfl-] із майже однаковими показниками (78-79, 16-19, та 2-5). Фонестеми [pfr-] та [sprl-] не відіграють жодної ролі в обох групах.

У порівняльній групі „нейтральний матеріал – промови на тему „війна““ встановлено, що використання фонестем [bl-], [br-], [fr-], [gr-], [kr-], [pr-], [ft-] та [tsv-] характерне для промов політиків на тему „війна“. Фонестеми, [dr-], [fl-], [gn-], [kl-], [kn-], [kv-], [pl-], [pl-], [fm-], [fn-], [fr-], [fv-], [sk-], [sp-], [spr-], [str-], [tr-] переважають у текстах на загальносуспільну тематику, тому не можна вважати їх використання специфічною ознакою промов даної групи. Фонестеми [gl-] та [pfl-] демонструють однакові або майже однакові показники (25-27 та 2-3) як в промовах, так і в текстах нейтрального матеріалу, тому не можна остаточно стверджувати, що їх вживання є помітною ознакою у промовах теми „війна“. Фонестеми [pfr-] та [sprl-] не відіграють жодної ролі в обох групах.

Результати дослідження підтверджуються розрахунками, отриманими за допомогою хі-квадрат χ^2 і коефіцієнта взаємної спряженості К. Дані наведені в таблиці 4.10.

Таблиця 4.10

Статистично вагомі критерії χ^2 порівняльних груп нейтрального матеріалу та промов німецькомовних політиків

Порівняльні групи	Критерій χ^2 та коефіцієнт взаємної спряженості К
Нейтральний матеріал – Промови на тему „політика“	$\chi^2 = 228,84$; К = 0,093
Нейтральний матеріал – Промови на тему „культура“	$\chi^2 = 204,81$; К = 0,113

Нейтральний матеріал – Промови на тему „економіка“	$\chi^2 = 387,02$; $K = 0,994$
Нейтральний матеріал – Промови на тему „війна“	$\chi^2 = 243,21$; $K = 0,984$

χ^2 мін $\geq 3,84$ (валідність 95%)

K мін $0 < 1$

Отже, можна спостерігати, використання яких фонестем характерне для німецькомовних політиків у промовах на тему „війна“, „культура“, „політика“ та „економіка“. Промови на тему „політика“ виявилися найбільш емоційно-забарвленими, оскільки 21 із 29 наявних фонестем у німецькій мові продемонстрували характерне використання в промовах цієї теми.

У восьми порівняльних групах, де промови політиків було розділено на Німеччину та Австрію, отримано наступні результати (див. Додаток К, рис. К.2 і К.3).

Порівнявши статті на загальносупільну тематику із промовами політиків Німеччини на тему „політика“, було встановлено, що для політиків Німеччини у промовах на цю тему характерним є вживання фонестем [ʃt-], [fr-], [gr-], [pr-], [tʃv-], [tr-], [kr-], [fl-], [br-], [gl-]. Кількісні показники фонестем [ʃp-], [kl-], [dr-], [kn-], [kv-], [sk-], [gn-] переважають у нейтральному матеріалі, тому вживання цих фонестем не є специфічною ознакою промов теми „політика“. Фонестеми [ʃr-] та [ʃm-] демонструють практично однакові показники в обох групах (34-35 та 9-7). Фонестеми [pfr-] та [ʃpl-] не відіграють жодної ролі в обох групах.

В порівняльній групі „нейтральний матеріал – Промови на тему „політика“ (Австрія)“ було встановлено, що для австрійських політиків характерною ознакою є вживання фонестем [ʃt-], [fr-], [pr-], [gr-], [gl-], [ʃtr-], [ʃpr-], [pfl-]. Фонестеми [ʃp-], [tʃv-], [br-], [tr-], [bl-], [kr-], [dr-], [fl-], [ʃr-], [kn-] переважають у текстах на загальносупільну тематику. Фонестеми [kl-], [ʃl-], [ʃv-] демонструють тенденцію до вживання в обох групах, а фонестеми [pfr-] та

[ʃpl-] не відіграють жодної ролі в текстах цієї порівняльної групи. В загальному, порівнюючи матеріал на загальносуспільну тематику та промови політиків Австрії на тему „політика“, спостерігається мала кількість одиниць фонестемної лексики, що свідчить про низький рівень емоційної забарвленості промов.

Порівнявши статті на загальносуспільну тематику із промовами німецьких політиків на тему „культура“, встановлено, вживання яких фонестем у промовах цієї теми є специфічною ознакою для політиків Німеччини. Ними виявились фонестеми [fr-], [gr-], [gl-], [ʃl-], [ʃpr-], [pfl-], в той час, як фонестеми [ʃt-], [ʃp-], [pr-], [tʃv-], [br-], [tr-], [kl-], [bl-], [kr-], [dr-] переважають у нейтральному матеріалі, а фонестеми [pfr-] та [ʃpl-] не відіграють жодної ролі в цій порівняльній групі.

В порівняльній групі „нейтральний матеріал – Промови на тему „культура“ (Австрія)“ виявлено, що для австрійських політиків помітною ознакою є вживання фонестем [gl-] та [pfl-] у промовах на тему „культура“. Фонестеми [fr-] та [ʃm-] виявляють тенденцію до вживання в обох групах, тому не можна остаточно вважати вживання цих фонестем певною характерною ознакою. Фонестеми [pfr-] та [ʃpl-] не відіграють жодної ролі в цій порівняльній групі. Решта фонестем переважають у нейтральному матеріалі.

Після порівняння матеріалу на загальносуспільну тематику та промов політиків Німеччини на тему „економіка“, встановлено, які фонестеми є специфічними для політиків у промовах теми „економіка“. Фонестеми [br-], [fr-], [gl-], [gr-], [kr-], [pr-], [ʃn-], [ʃv-], [ʃpr-], [ʃt-] та [ʃtr-], як правило, використовуються у виступах німецьких політиків з цього приводу. Фонестеми [dr-], [fl-], [gn-], [kl-], [kn-], [kv-], [pl-], [ʃm-], [ʃr-], [sk-], [ʃp-] та [tʃv-] не виявляють специфічних ознак використання в промовах цієї теми. Тенденцію до використання в обох групах, що не дозволяє віднести їх до особливостей промов теми „економіка“, демонструють фонестеми [bl-], [pfl-], [ʃl-] та [tr-] із

майже однаковими показниками (62-64, 2-3, 27-25 та 85-87). Фонестеми [pfr-] та [spl-] не відіграють жодної ролі в обох групах.

Після порівняння матеріалу на загальносуспільну тематику та промов політиків Австрії на тему „економіка“, встановлено, які фонестеми є специфічними для політиків у промовах теми „економіка“. Фонестеми [bl-], [br-], [fr-], [gl-], [gr-], [kr-], [pr-], [ft-] та [tr-] як правило, використовуються у виступах австрійських політиків з цього приводу. Фонестеми [dr-], [fl-], [gn-], [kl-], [kn-], [kv-], [pl-], [sl-], [sm-], [sn-], [sr-], [sv-], [sk-], [sp-], [str-] та [tsv-] не виявляють специфічних ознак використання в промовах цієї теми. Тенденцію до використання в обох групах, що не дозволяє віднести їх до особливостей промов теми „економіка“ політиків Австрії, демонструють фонестеми [pfl-] та [spr-] із майже однаковими показниками (2-2 та 16-19). Фонестеми [pfr-] та [spl-] не відіграють жодної ролі в обох групах.

У порівняльній групі „нейтральний матеріал – промови на тему „війна“ (Німеччина)“ встановлено, що використання фонестем [fr-], [gl-], [gr-], [kr-], [pr-], [ft-] та [tsv-] характерне для промов німецьких політиків на тему „війна“. Фонестеми [bl-], [br-], [dr-], [fl-], [gn-], [kl-], [kn-], [kv-], [pl-], [sl-], [sm-], [sn-], [sr-], [sv-], [sk-], [sp-], [spr-], [str-], [tr-] переважають у текстах на загальносуспільну тематику, тому не можна вважати їх використання специфічною ознакою промов цієї групи. Фонестема [pfl-] демонструє тенденцію до вживання в обох групах, а фонестеми [pfr-] та [spl-] не відіграють жодної ролі в текстах цієї порівняльної групи.

У порівняльній групі „нейтральний матеріал – промови на тему „війна“ (Австрія)“ встановлено, що використання фонестем [fr-], [gr-], [kr-], [pr-] та [ft-] характерне для промов австрійських політиків на тему „війна“. Фонестеми [bl-], [br-], [dr-], [fl-], [gl-], [gn-], [kl-], [kn-], [kv-], [pl-], [sl-], [sm-], [sn-], [sr-], [sv-], [sk-], [sp-], [spr-], [str-], [tr-] та [tsv-] переважають у текстах на загальносуспільну тематику, тому не можна вважати їх використання специфічною ознакою

промов цієї групи. Фонестема [pfl-] демонструє тенденцію до вживання в обох групах, а фонестеми [pfr-] та [spl-] не відіграють жодної ролі в текстах цієї порівняльної групи.

Результати дослідження підтверджуються розрахунками, отриманими за допомогою хі-квадрат χ^2 і коефіцієнта взаємної спряженості К. Дані наведені в таблиці 4.11.

Таблиця 4.11

Статистично вагомі критерії χ^2 порівняльних груп нейтрального матеріалу та промов політиків Австрії та Німеччини

Порівняльні групи	Критерій χ^2 та коефіцієнт взаємної спряженості К
Нейтральний матеріал – Промови на тему „політика“ (Німеччина)	$\chi^2 = 194,64$; К = 0,101
Нейтральний матеріал – Промови на тему „політика“ (Австрія)	$\chi^2 = 184,36$; К = 0,109
Нейтральний матеріал – Промови на тему „культура“ (Німеччина)	$\chi^2 = 163,25$; К = 0,112
Нейтральний матеріал – Промови на тему „культура“ (Австрія)	$\chi^2 = 163,47$; К = 0,121
Нейтральний матеріал – Промови на тему „економіка“ (Німеччина)	$\chi^2 = 210,32$; К = 0,108
Нейтральний матеріал – Промови на тему „економіка“ (Австрія)	$\chi^2 = 363,28$; К = 0,021
Нейтральний матеріал – Промови на тему „війна“ (Німеччина)	$\chi^2 = 157,39$; К = 0,127
Нейтральний матеріал – Промови на тему „війна“ (Австрія)	$\chi^2 = 150,33$; К = 0,812

χ^2 мін $\geq 3,84$ (валідність 95%)

К мін 0<1

Отже, встановлено, використання яких фонестем характерне для політиків Німеччини та Австрії у промовах на тему „політика“, „культура“, „економіка“ та „війна“.

Проаналізувавши чотири останні порівняльні групи, встановлено, що політики Німеччини використовують набагато більше фонестем та фонестемної лексики в промовах на тему „політика“, „культура“ та „економіка“, ніж їхні колеги з Австрії в промовах на ті самі теми (див. Додаток К, рис. К.4 і К.5).

У промовах на тему „політика“ 21 з 29 наявних фонестем демонструє більші показники вживання у політиків Німеччини, тоді як помітною ознакою політиків Австрії є вживання фонестем [dr-], [kl-] та [gl-] у промовах на цю тему. Вживання фонестем [sk-] та [ʃtr-] є однаковим у політиків обох країн. З цього можна зробити висновок, що промови політиків Німеччини на тему „політика“ є сильніше емоційно-забарвленими, та здійснюють більший вплив на слухача.

У промовах на тему „культура“ політики Німеччини частіше використовують фонестемами [bl-], [br-], [fl-], [fr-], [gl-], [gr-], [kn-], [kr-], [pr-], [ʃl-], [ʃn-], [ʃp-], [ʃpr-], [ʃt-], [ʃtr-], [tr-], [tʃv-], тоді як політики Австрії переважають своїх колег у використанні фонестем [dr-], [kv-], [ʃm-] та [ʃv-] у промовах цієї теми. Фонестемами [gn-], [kl-], [pfl-], [pl-], [ʃr-] та [sk-] використовуються політиками обох країн в однаковій мірі.

У промовах на тему „економіка“ політики Німеччини частіше використовують такі фонестемами, як [br-], [dr-], [fl-], [kl-], [pl-], [pr-], [ʃl-], [ʃn-], [ʃr-], [ʃv-], [ʃp-], [ʃpr-], [ʃt-], [ʃtr-] та [tʃv-]. Помітною ознакою політиків Австрії у промовах на цю тему є використання фонестем [bl-], [fr-], [gr-], [kr-] та [tr-]. Фонестемами [gl-], [kv-], [pfl-] та [sk-] використовуються політиками обох країн в однаковій мірі.

Порівнявши промови політиків Австрії та Німеччини на тему „війна“, можна спостерігати, що всі фонестеми використовуються політиками практично в однаковій мірі. Варто зазначити, що політики Німеччини у незначній мірі кількісно переважають політиків Австрії у вживанні фонестем [fr-] та [gr-] (70-51 та 47-38). Характерними для вживання політиками обох країн є фонестеми [bl-], [br-], [fr-], [gl-], [gr-], [kr-], [pr-], [ft-] та [tsv-]. Якщо подивитися на кількісні показники, то ці фонестеми чітко виділяються на фоні інших та є домінантними у промовах цієї теми. Це пов'язано із вживанням загальних для теми „війна“ слів *Blut, Blick, Brutalität, brechen, Freiheit, Frieden, glauben, Grund, Grenze, Krieg, Krise, Kraft, Problem, Staat, sterben, Zweck*. Фонестеми [kn-], [kv-], [pfr-], [sk-] та [spl-] не використовуються політиками Німеччини та Австрії у промовах цієї теми. Решта 15 фонестем вживаються політиками обох країн в однаковій мірі. З цього можна зробити висновок, що промови політиків Австрії та Німеччини на тему „війна“ є однаковими за емоційним забарвленням, здійснюють однаковий вплив на слухача та формують у нього однакові світоглядні ідеї стосовно теми „війна“.

Результати дослідження підтверджуються розрахунками, отриманими за допомогою хі-квадрат χ^2 і коефіцієнта взаємної спряженості К. Дані наведені в таблиці 4.12.

Таблиця 4.12

Статистично вагомі критерії χ^2 порівняльних груп промов
німецьких та австрійських політиків

Порівняльні групи	Критерій χ^2 та коефіцієнт взаємної спряженості К
Промови на тему „політика“ (Німеччина) – Промови на тему „політика“ (Австрія)	$\chi^2 = 108,37$; К = 0,077

Промови на тему „культура“ (Німеччина) – Промови на тему „культура“ (Австрія)	$\chi^2 = 69,04$; $K = 0,091$
Промови на тему „економіка“ (Німеччина) – Промови на тему „економіка“ (Австрія)	$\chi^2 = 49,42$; $K = 0,039$
Промови на тему „війна“ (Німеччина) – Промови на тему „війна“ (Австрія)	$\chi^2 = 63,44$; $K = 0,067$

χ^2 мін $\geq 3,84$ (валідність 95%)

K мін $0 < 1$

Отже, на завершальних етапах нашого дослідження промови німецькомовних політиків було порівняно із публіцистичними текстами на загальносуспільну тематику та встановлено, використання яких фонестем характерне для політиків Німеччини та Австрії у промовах на тему „війна“, „культура“, „політика“ та „економіка“.

Промови на тему „політика“ виявилися найбільш емоційно-забарвленими, оскільки більшість (21 із 29) наявних фонестем у німецькій мові, а саме [bl-], [br-], [dr-], [fl-], [fr-], [gl-], [gr-], [kl-], [kr-], [pfl-], [pl-], [pr-], [ʃl-], [ʃn-], [ʃr-], [ʃv-], [ʃpr-], [ʃt-], [ʃtr-], [tr-], [tʃv-], продемонстрували характерне використання в промовах цієї теми. Промови теми економіка також демонструють сильне емоційне забарвлення, а фонестеми [bl-], [br-], [dr-], [fl-], [fr-], [gl-], [gr-], [kr-], [pl-], [pr-], [ʃl-], [ʃn-], [ʃr-], [ʃv-], [ʃp-], [ʃpr-], [ʃt-], [ʃtr-], [tr-] та [tʃv-] як правило, використовуються у виступах німецькомовних політиків з цього приводу. Політики Німеччини переважають своїх австрійських колег у використанні фонестем у промовах на економічну тематику. Встановлено, що використання фонестем [fr-], [gl-], [gr-], [kr-], [pfl-], [ʃl-], [ʃpr-] та [ʃt-] характерне для промов німецькомовних політиків на тему „культура“, а фонестем [bl-], [br-], [fr-], [gr-], [kr-], [pr-], [ʃt-] та [tʃv-] для промов на тему „війна“.

Після порівняння нейтрального матеріалу із промовами на певну тему, але із розподілом політиків по країнах, було встановлено, які фонестеми характерні для промов політиків Німеччини, а які для політиків Австрії. Так, для політиків Німеччини у промовах на тему „політика“ характерним є вживання фонестем [ʃt-], [fr-], [gr-], [pr-], [tʃv-], [tr-], [kr-], [fl-], [br-], [gl-]; у промовах на тему „культура“ – [fr-], [gr-], [gl-], [ʃl-], [ʃpr-], [pfl-]; у промовах на тему „економіка“ – [br-], [fr-], [gl-], [gr-], [kr-], [pr-], [ʃn-], [ʃv-], [ʃpr-], [ʃt-] та [ʃtr-]; у промовах на тему „війна“ – [fr-], [gl-], [gr-], [kr-], [pr-], [ʃt-] та [tʃv-]. В той же час, для політиків Австрії у промовах на тему „політика“ характерним є вживання фонестем [ʃt-], [fr-], [pr-], [gr-], [gl-], [ʃtr-], [ʃpr-], [pfl-]; у промовах на тему „культура“ – [gl-] та [pfl-]; у промовах на тему „економіка“ – [bl-], [br-], [fr-], [gl-], [gr-], [kr-], [pr-], [ʃt-] та [tr-]; у промовах на тему „війна“ – [fr-], [gr-], [kr-], [pr-] та [ʃt-].

Порівнявши промови політиків Німеччини та Австрії між собою в межах тем „політика“, „культура“, „економіка“ та „війна“, було встановлено, що політики Німеччини кількісно переважають політиків Австрії у використанні фонестем. Так, у промовах на тему „політика“ фонестеми [bl-], [br-], [dr-], [fl-], [fr-], [gl-], [gr-], [kl-], [kr-], [pfl-], [pl-], [pr-], [ʃl-], [ʃn-], [ʃr-], [ʃv-], [ʃpr-], [ʃt-], [ʃtr-], [tr-], [tʃv-] демонструють більші показники вживання у політиків Німеччини, а фонестеми [dr-], [kl-] та [gl-] – у політиків Австрії. У промовах на тему „культура“ політики Німеччини частіше використовують фонестеми [bl-], [br-], [fl-], [fr-], [gl-], [gr-], [kn-], [kr-], [pr-], [ʃl-], [ʃn-], [ʃp-], [ʃpr-], [ʃt-], [ʃtr-], [tr-], [tʃv-], тоді як у політиків Австрії переважає використання фонестем [dr-], [kv-], [ʃm-] та [ʃv-]. У промовах на тему „економіка“ політики Німеччини частіше використовують такі фонестеми, як [br-], [dr-], [fl-], [kl-], [pl-], [pr-], [ʃl-], [ʃn-], [ʃr-], [ʃv-], [ʃp-], [ʃpr-], [ʃt-], [ʃtr-] та [tʃv-], тоді як політики Австрії частіше використовують фонестеми [bl-], [fr-], [gr-], [kr-] та [tr-].

Таким чином порівняння промов у трьох темах („політика“, „культура“ та „економіка“) дають можливість зробити висновок, що використання фонестем політиками Німеччини є кількісно більшим, ніж у політиків Австрії, що свідчить про сильніше емоційне забарвлення їхніх промов. Проте необхідно зауважити, що у промовах теми „війна“ всі фонестеми використовуються політиками обох країн практично в однаковій мірі, а характерними для вживання політиками обох країн є фонестеми: [bl-], [br-], [fr-], [gl-], [gr-], [kr-], [pr-], [ʃt-] та [tʃv-], що підтверджує однаковий рівень емоційного забарвлення цих промов.

Висновки до розділу 4

1. Здійснено дослідження фоносемантичних особливостей публіцистичних текстів. Дослідження проводилось на основі промов німецькомовних політиків Німеччини (Ангели Меркель та Йоахіма Гаука) і Австрії (Александра ван дер Беллена та Гайнца Фішера). Зроблено вибірку у 30 промов для кожного політика на різноманітну тематику, загалом 120 промов. Промови кожного політика було об'єднано за певною тематикою, наприклад „війна“, „культура“, „політика“, „економіка“, „медицина“ або „міжнародні відносини“. У кожній з промов було визначено з.к.с. та кількість о.ф.л. У промовах на певну тему, окремо для кожного політика, було визначено найбільш вживані фонестеми та відповідні слова із позитивним або негативним забарвленням.

2. У промовах Ангели Меркель було встановлено фонестемну лексику, яка є носієм певних мажорних або мінорних асоціацій, які власне і виконують експресивну функцію мови та здатні формувати у носія мови певні світоглядні настрої. Вдалось з'ясувати, що хоч фонестеми з фонемою [r-] у фонестемній лексиці частого вжитку є переважно носіями негативного смислового значення,

проте фонестема [fr-] у досліджених промовах тяжіє до позитивного забарвлення. Фонестеми з фонемою [l-] у другій позиції мають позитивне смислове навантаження. Помітною є також велика кількість негативної фонестемної лексики з ведучою фонемою [ʃ-] (а саме [ʃt-], [ʃtr-]) у досліджених промовах.

3. У промовах Йоахіма Гаука також було визначено домінантні фонестеми для кожної групи промов, відповідну фонестемну лексику та якості, які вони проявляють у цих темах. Встановлено, що найбільш чітко вираженим носієм негативного забарвлення у досліджуваних промовах є фонестема [kr-]. Ця фонестема займає високу позицію за шкалою оцінки «неприємний», а характерні їй слова *Kraft*, *Krieg*, *Krise* несуть негативну конотацію. Схильна до негативного забарвлення фонестема [fr-] тяжіє до позитивних за змістовно-конотативним забарвленням слів *frei* (вільний) та „*Freiheit* (свобода) в досліджених публіцистичних текстах.

4. Порівнявши досліджені промови Ангели Меркель та Йоахіма Гаука, встановлено, що при більшій кількості з.к.с. спостерігається менша кількість о.ф.л. і навпаки, при меншій з.к.с. спостерігається більша кількість о.ф.л. В обох політиків домінатною є фонестема [ʃt-], яка переважає практично у всіх тематичних групах. Найбільший потенціал цієї фонестеми підтверджується найвищим значенням критерію χ^2 та коефіцієнта взаємної спряженості К ($\chi^2 = 4,99$; К = 0,006). Домінантним словом для фонестеми [ʃt-] є *Staat*. Також можна спостерігати високу частоту вживання фонестеми [fr-], а значення критерію χ^2 та коефіцієнта взаємної спряженості К ($\chi^2 = 3,94$; К = 0,006) підтверджують, що вживання цієї фонестеми є характерним для промов політиків Німеччини. Домінантним для цієї фонестеми є слово *frei* і його похідні. Також з'ясовано, що політична ситуація в Німеччині має вплив на вживання певних фонестем у промовах політичних діячів, наприклад, фонестеми [fl-] та домінантного для неї слова *Flüchtling*.

5. Домінантні фонестеми, відповідна фонестемна лексика та її якості були визначені у промовах Гайнца Фішера. Найбільш чітко вираженими носіями негативного забарвлення у досліджуваних промовах пана Фішера виступають фонестеми [gr-], [kr-], [pr-], [tr-] та [ʃv-], а позитивного – [fr-], [gl-], [bl-] та [kl-]. Фонестема [ʃt-] може викликати у слухачів як позитивні, так і негативні асоціації.

6. За таким самим методом проаналізовано промови Александра ван дер Беллена та встановлено домінантні фонестеми та відповідні слова, які несуть позитивне або негативне забарвлення. Найбільш чітко вираженими носіями негативного забарвлення у досліджуваних промовах Александра ван дер Беллена виступають фонестеми [gr-], [kr-], [pr-], [tr-], [br-] та [tʃv-], а позитивного – [fr-], [gl-], [bl-] та [kl-]. Фонестема [ʃt-] може викликати у слухачів як позитивні, так і негативні асоціації.

7. Порівняння досліджених промов Гайнца Фішера і Александра ван дер Беллена також продемонструвало співвідношення між з.к.с. та кількістю о.ф.л. Спостерігається висока частота вживання фонестем [ʃt-] та [fr-] із домінантними словами *Staat* і *frei*. Проте значення критерію χ^2 та коефіцієнта взаємної спряженості К ($\chi^2 = 1,3$; К = 0,003) для [ʃt-] та ($\chi^2 = 2,002$; К = 0,004) для [fr-]) свідчать, що підвищене вживання цих фонестем не є характерним для промов австрійських політиків. Також встановлено, що лексика у промовах Александра ван дер Беллена є більш різноманітною, ніж у промовах Гайнца Фішера чи досліджених промовах політиків Німеччини. На нашу думку, вживання досить нестандартних для політиків слів додає промовам пана ван дер Беллена більшу емоційну насиченість, і в результаті здійснюється більша маніпуляція та вплив на слухача.

8. Для порівняння фонестемної лексики промов та текстів на загальносупільну тематику, з подальшим визначенням фонестем, які більш характерні для промов політиків, проаналізовано 50 статей із журналів та газет,

таких як „Spiegel“, „Die Zeit“, „der Freitag“. У текстах із з.к.с. 30 246 слів було встановлено доміантні фонестеми, 1 532 о.ф.л., які є конотатором певних асоціацій та носієм певного мажорного або мінорного забарвлення.

9. Досліджені промови чотирьох німецькомовних політиків за своєю тематикою, ідеєю, впливом на слухача, були згруповані щодо їх емоційно-конотативного сприйняття. Вони були розділені на позитивні, негативні та промови невизначеного забарвлення. Із 120 досліджуваних промов політиків до позитивних було зараховано 66, до нейтральних – 30, до негативних – 24. Найбільше промов із негативною конотацією виявилось у темах „війна“ та „політика“, де головним носієм негативного забарвлення є фонестема [kr-] у таких словах як *krank, Kraft, Krieg, Krise, Kritik* та його похідних *kritisieren* і *kritisch*. Промови із позитивною конотацією зосереджені у темах „культура“ та „економіка“ із домінуючими фонестемами позитивного забарвлення [bl-], [gl-] та [kl-] у словах *bleiben, Blick, Blume, Glaube, glücklich* та *Glück, klar, klein, klassisch, klappen, klingen*.

10. Матеріал на загальносуспільну тематику було порівняно із кожною групою промов певної теми усіх чотирьох політиків. Було створено чотири порівняльні групи. Це дало змогу встановити, використання яких саме фонестем характерне для німецькомовних політиків у темах „війна“, „культура“, „політика“ та „економіка“. Промови на тему „політика“ виявилися найбільш емоційно-забарвленими, оскільки 21 із 29 наявних фонестем у німецькій мові продемонстрували характерне використання в промовах цієї теми.

11. Також нейтральний матеріал порівнювався із промовами на певну тему, але вже окремо політиків Німеччини та Австрії. Було створено вісім наступних порівняльних груп. Це порівняння дало змогу визначити, які фонестемні одиниці більш характерні для політиків Німеччини, а які для політиків Австрії.

12. Чотири групи було створено для порівняння промов політиків Німеччини та Австрії між собою в межах тем „політика“, „культура“, „економіка“ та „війна“. Встановлено, що політики Німеччини використовують набагато більше фонестем та фонестемної лексики в промовах на тему „політика“, „культура“ та „економіка“, ніж їхні колеги з Австрії в промовах на ті самі теми. Німецькі політики кількісно переважають австрійських у використанні майже всіх наявних фонестем. У промовах на тему „війна“ всі фонестеми використовуються політиками обох країн практично в однаковій мірі.

Основні наукові результати цього розділу висвітлені в таких публікаціях автора: [111; 113; 114; 115; 116; 117; 118; 186].

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У проведеному дослідженні зв'язку між звучанням і значенням початкових фонемних сполучень у німецькій мові та встановленні впливу фонестемної лексики на емоційно-конотативне сприйняття публіцистичних творів ми виходили з того, що фоносемантика – це складне та багатоаспектне явище, яке вимагає проведення експериментальних досліджень із здійсненням психометричних вимірювань символічної значимості звуків багатьох мов. Фоносемантика, пройшовши довгий шлях від Античності і аж до визнання її окремою галуззю лінгвістики у 20 столітті, яскраво підтверджує, що вона була й залишається звукозображальною системою мови, тобто об'єктивно відображає зв'язки між звуком і значенням.

У нашій дисертаційній розвідці було розглянуто основні поняття фоносемантики, її принципи та закони. Тут нами було зацентровано на тому, що фоносемантика розглядає три типи фонетичних одиниць: фонем, фонетичні ознаки, сполучення фонем та встановлює їхні можливі фоносемантичні властивості. В основі фоносемантики лежить фоносемантизм, тобто закономірний, не довільний, фонетично вмотивований зв'язок між фонемами слова та незвуковою ознакою денотата, що лежить в основі номінації.

Вивчення фоносемантичних особливостей базувалося на дослідженні початкових сполучень приголосних (фонестем). Фонестемну лексику сучасної німецької мови склали 29 початкових сполучень приголосних (bl-, br-, dr-, fl, fr-, gl-, gr-, gn-, kl-, kr-, kn-, kv-, pfl-, pfr-, pl-, pr-, fl-, fm-, fn-, fr-, fv-, sk-, sp-, spl-, spr-, ft-, ftr-, tr-, tsv-), які були об'єктом нашого дослідження, здійсненого на рівні фонетичного текстового аналізу, що має давню традицію в подібних лінгвістичних дослідженнях. Експериментально нами було встановлено, що фоносемантична характеристика звуків поширюється також і на рівень тексту, оскільки його наповнення звуками певних показників впливає на прийняття цілого повідомлення.

Порівняння публіцистичного стилю промов політиків Німеччини та Австрії засвідчило його тісний зв'язок з громадським і політичним життям, а також – з неполітичними сферами спілкування, і саме через це він найбільш швидко реагує на зміни, що відбуваються у мові. На даний момент публіцистичний дискурс є одним із найбільш уживаних, і йому належить домінуюча роль у сучасних засобах масової комунікації, в яких він виявляє єдність інформаційної функції та функції впливу. Інформативна функція проявляється в його здатності інформувати широкий загал про вагомні суспільні проблеми, а функція впливу допомагає реципієнтові зробити певну оцінку, сформулювати власні суб'єктивні висновки щодо отриманої інформації та в подальшому адекватно на неї реагувати.

Можемо стверджувати, що промова – це той вид тексту, який належить до публіцистичного дискурсу та є одним із найпоширеніших методів маніпуляції та впливу на слухача й формування у нього певної думки відносно тих чи інших подій. Політичні промови політиків Німеччини (Ангели Меркель та Йоахіма Гаука), Австрії (Александра ван дер Беллена та Гайнца Фішера) відіграють велику роль у сучасному публічному європейському комунікативному просторі і становлять завчасно підготовлений виступ на будь-яку політичну тему, який є зрозумілим для слухачів та формує у них певну точку зору. Під час виголошення їхніх промов відбувається процес тісної комунікації з аудиторією. Для забезпечення результативності цього процесу і досягнення бажаного впливу використовуються різноманітні мовленнєві стратегії та комунікативні тактики.

Було випрацьовано методіку дослідження фоносемантичних особливостей політичних промов німецькомовних політиків на основі застосування наступних методів: описовий метод, метод фоносемантичного аналізу, зіставний метод, метод компонентного аналізу, методи квантитативної лінгвістики та лінгвостатистичні методи. Методи фоносемантичного аналізу, описовий та

зіставний методи, метод компонентного аналізу виявились найбільш ефективними при вивченні звукозображальної системи мови політиків Австрії та Німеччини. У майбутньому доречно було би використати також метод аналізу паронімічної атракції, оскільки використання цього засобу емоційно-оцінного впливу на читача теж має місце у публіцистичних текстах. У нашому дослідженні беззаперечно також було використано лінгвостатистичний метод, тобто провідний метод квантитативної лінгвістики, спрямований на отримання кількісних характеристик певних мовних явищ. За допомогою обрахунку критерію хі-квадрат χ^2 та коефіцієнта взаємної спряженості К було зроблено висновки про фоносемантичні особливості публіцистичних текстів на підставі отриманих статистичних даних.

Фоносемантичний аналіз проведено крізь призму вивчення звуко символізму, фонетичної вмотивованості, конотативного значення, а також, виходячи з принципу недовільності мовного знака. Наші висновки підтверджують, що цілісність мовної одиниці, яка є єдністю матеріального та ідеального, можлива лише за умови, що між формою та змістом існує певний взаємозв'язок, який мотивує вибір відповідної одиниці для позначення об'єкта. Таким чином, у мові існує вмотивованість співвідношення між формою та значенням мовної одиниці. Розрізняють три основних види вмотивованості: морфологічну, семантичну та фонетичну. Серед фонетично вмотивованих слів розрізняють звуконаслідувальні і фоносемантичні, які повною мірою виявились і в аналізованих нами публіцистичних промовах задекларованих політиків.

Дослідження фоносемантичної лексики продемонстрували, що фоносемантизм характерний для слів із певним предметно-логічним змістом, а дослідження символічних значень приголосних bl-, br-, dr-, fl-, fr-, gl-, gr-, gn-, kl-, kr-, kn-, kv-, pfl-, pfr-, pl-, pr-, sl-, sm-, sn-, sr-, sv-, sk-, sp-, spl-, spr-, st-, str-, tr, tsv- засвідчує, що існує певний взаємозв'язок між поняттями: „маленький ↔ слабкий ↔ повільний ↔ м'який ↔ приємний ↔ теплий ↔ світлий“ та

„великий ↔ сильний ↔ швидкий ↔ твердий ↔ темний ↔ холодний ↔ неприємний“.

При дослідженні фоносемантизму особливу увагу було приділено значенням як окремих фонем, так і сполучень фонем – фонестем.

Проведене дослідження щодо частоти вживання фонестемної лексики з приналежністю до морфологічного підкласу продемонструвало, що у промовах німецькомовних політиків іменник має найбільшу частоту вживання. Проте варто звертати увагу також на дієслова та прикметники через їхню більшу фонетичну вмотивованість, частота вживання яких у промовах певної тематики може відрізнитись. Тому при дослідженні фоносемантичних особливостей промов іменник розглядався як основний носій емоційного-конотативного забарвлення, а дієслово та прикметник – як доповнюючі носії до основного.

Дослідження семантико-фонетичних зв'язків задекларованих 29 рядів початкових приголосних фонестем німецької мови у промовах німецькомовних політиків засвідчило, що найбільш інтенсивно взаємозв'язок “звук ↔ зміст” виявляється в підкласах слів на позначення: “розміру, форми, якості предмета”, “абстрактних понять”, “держави, політичних процесів”, “чуттєвого сприйняття, емоцій”, “процесів руху” тощо.

Сама по собі висока частотність вживаності в аналізованих текстах того чи іншого звукокомплексу не обов'язково пов'язана з дією звукосимволізму. Проведений аналіз фонестемної лексики показав, що тематика промов впливає на вживання певної групи слів чи окремого слова, що зі свого боку зумовлює підвищену частоту вживання певних початкових сполучень та фонестемної лексики відповідно.

Також звукові засоби мови володіють значними стилістичними можливостями та здатні реалізувати їх у складі інших мовних одиниць і у взаємодії з ними. Звуки, поряд зі своєю головною (змістовною) функцією, мають ще дві стилістичні функції – експресивну та апелятивну. Дослідження

демонструють, що у поетичних творах негативної тональності переважають початкові фонестеми з фонемою [r] (типу: [fr-], [pr-], [gr-]), а в поетичних творах позитивної тональності кількісну перевагу мають фонестеми з фонемою [l] (типу: [bl-], [gl-], [fl-] та інші). Як стилістичний засіб фоносемантизм також використовується у прозових творах з метою створення позитивного або негативного уявлення про персонажів. На основі аналізу фонестемної лексики з погляду стилістики встановлено, що фонестемна лексика із різними стилістичними компонентами маркування присутня у промовах політиків та задіюється у стилістичній функції тексту. Проте фонестеми та фонестемна лексика власне і є носіями позитивного чи негативного емоційно-конотативного забарвлення, які відіграють значну роль у сприйнятті промови слухачем.

Об'єктивною мовною реальністю є категорія асоціативно-символічного значення, суть якого можна визначити як деяку сумарну кількість емоцій та уявлень, які називаються фонемами при їх реалізації в мові та мовленні. Асоціативно-символічне значення є вторинним явищем, якому властивий прихований характер, оскільки носії мови не в змозі безпосередньо його усвідомити. Асоціативно-символічне значення вимірюється за методикою семантичного диференціалу, коли реєструються певного роду мовні реакції багатьох носіїв мови. З одного боку, асоціативно-символічне значення є універсальним явищем, з іншого боку, йому властива деяка відносність, підтверджена тим фактом, що у певних звуків наявні два, три і більше символічних значень в залежності від позиції у звуковому комплексі.

Провівши психолінгвістичний експеримент, в якому взяли участь 25 студентів-германістів з Грацького університету імені Карла і Франца та 25 студентів-германістів з Аугсбургського університету, було досліджено 29 фонемних сполучень німецької мови і результати експерименту підтвердили існування асоціативно-символічних значень фонемних сполучень, тобто зв'язку «форми та змісту», «звука та значення». За експериментальними

обрахунками ми встановили асоціативно-символічні значення фонестем німецької мови, проаналізували отримані дані від інформантів з Австрії та Німеччини та порівняли їх між собою. Отримані дані ще раз підкреслили багатогранне явище фоносемантизму.

Психолінгвістичний експеримент також дав нам можливість заглибитись у мовну свідомість людини шляхом дослідження індивідуальних особливостей кожного носія із подальшим узагальненням отриманої інформації, а також – можливість зрозуміти, як можна вибудувати національну мовну картину світу.

Фоносемантичні особливості публіцистичних текстів на матеріалі німецькомовних політиків Німеччини (Ангели Меркель та Йоахіма Гаука) і Австрії (Александра ван дер Беллена та Гайнца Фішера) досліджено на основі зробленої вибірки 30 промов для кожного політика, які було об'єднано за певною тематикою, наприклад: „війна“, „культура“, „політика“, „економіка“, „медицина“ або „міжнародні відносини“. У кожній із промов було визначено з.к.с. та кількість о.ф.л.; найбільш вживані фонестеми та відповідні слова із позитивним або негативним забарвленням.

Так, у промовах Ангели Меркель було встановлено фонестемну лексику, яка є носієм певних мажорних або мінорних асоціацій, які власне і виконують експресивну функцію мови та здатні формувати у носія мови певні світоглядні настрої. Також вдалось зауважити, що хоча фонестеми з фонемою [r-] у фонестемній лексиці частого вжитку є переважно носіями негативного смислового значення, проте фонестема [fr-] у досліджених промовах тяжіє до позитивного забарвлення. Фонестеми з фонемою [l-] у другій позиції мають позитивне смислове навантаження. У досліджених промовах помітною є також велика кількість негативної фонестемної лексики з визначальною фонемою [ʃ-], а саме: [ʃt-], [ʃtr-].

У промовах Йоахіма Гаука також було виокремлено домінантні фонестеми для кожної групи промов, відповідну фонестемну лексику та якості, які вони

проявляють в аналізованій тематиці. Нами було встановлено, що найбільш чітко вираженим носієм негативного забарвлення у досліджуваних промовах є фонестема [kr-]. Ця фонестема займає високу позицію за шкалою оцінки «неприємний», а характерні для неї слова *Kraft*, *Krieg*, *Krise* несуть негативну конотацію. Схильна до негативного забарвлення фонестема [fr-] в досліджених публіцистичних текстах тяжіє до позитивних за змістовно-конотативним забарвленням слів *frei* (вільний) та *Freiheit* (свобода).

Порівнявши досліджені промови Ангели Меркель та Йоахіма Гаука, з'ясовано, що при більшій з.к.с. спостерігається менша кількість о.ф.л. і навпаки, при меншій з.к.с. спостерігається наявність більшої кількості о.ф.л.

В обох політиків домінатною є фонестема [ʃt-], яка превалює практично в усіх тематичних групах. Найбільший потенціал цієї фонестеми підтверджується найвищим значенням критерію χ^2 та коефіцієнта взаємної спряженості К ($\chi^2 = 4,99$; К = 0,006). Домінантним словом для фонестеми [ʃt-] є *Staat*.

Також можна спостерігати високу частотність вживання фонестеми [fr-], а значення критерію χ^2 та коефіцієнта взаємної спряженості К ($\chi^2 = 3,94$; К = 0,006) підтверджують, що вживання цієї фонестеми є характерним для промов політиків Німеччини. Домінантним для цієї фонестеми є слово *frei* і його похідні. Також з'ясовано, що політична ситуація в Німеччині має вплив на вживання певних фонестем у промовах політичних діячів, наприклад, фонестеми [fl-] та домінантного для неї слова *Flüchtling*.

Домінантні фонестеми, характерна фонестемна лексика та її якісні властивості були визначені і в промовах Гайнца Фішера. Найбільш чітко вираженими носіями негативного забарвлення у досліджуваних промовах пана Фішера виступають фонестеми [gr-], [kr-], [pr-], [tr-] та [ʃv-], а позитивного – [fr-], [gl-], [bl-] та [kl-]. Фонестема [ʃt-] може викликати у слухачів як позитивні, так і негативні асоціації.

Промови політика Александра ван дер Беллена були проаналізовані за усталеною дисертаційною методикою. Так, встановлено домінанті фонестеми та відповідні слова, які несуть позитивне або негативне забарвлення. Найбільш чітко вираженими носіями негативного забарвлення у досліджуваних промовах Александра ван дер Беллена виступають фонестеми [gr-], [kr-], [pr-], [tr-], [br-] та [tsv-], а позитивного – [fr-], [gl-], [bl-] та [kl-]. Фонестема [ʃt-] може викликати у слухачів як позитивні, так і негативні асоціації.

При порівнянні досліджених промов Гайнца Фішера і Александра ван дер Беллена встановлено співвідношення між з.к.с. та кількістю о.ф.л. Спостерігається висока частота вживання фонестем [ʃt-] та [fr-] із домінантними словами *Staat* і *frei*. Проте значення критерію χ^2 та коефіцієнта взаємної спряженості К ($\chi^2 = 1,3$; К = 0,003) для [ʃt-] та ($\chi^2 = 2,002$; К = 0,004) для [fr-]) засвідчили, що підвищене вживання цих фонестем не є характерним для промов австрійських політиків. Також встановлено, що лексика у промовах Александра ван дер Беллена є більш різноманітною, ніж у промовах Гайнца Фішера чи досліджених промовах політиків Німеччини. На нашу думку, вживання досить нестандартних для політиків слів додає промовам пана ван дер Беллена більшу емоційну насиченість, і як результат – здійснюється більший вплив на слухача.

Для порівняння фонестемної лексики промов та текстів на загальносупільну тематику, з подальшим визначенням фонестем, які більш характерні для промов політиків, було проаналізовано 50 статей із журналів та газет, таких як: «Spiegel», «Die Zeit», «der Freitag». У текстах із з.к.с. 30 246 слів було встановлено домінантні фонестеми, 1 532 о.ф.л., які є конотатором певних асоціацій та носієм певного мажорного або мінорного забарвлення.

Таким чином, досліджені промови чотирьох німецькомовних політиків за своєю тематикою, ідеєю, впливом на слухача, були згруповані щодо їхнього емоційно-конотативного сприйняття: позитивні, негативні та невизначеного

забарвлення. Із 120 досліджуваних промов політиків до позитивних було зараховано 66, до нейтральних – 30, до негативних – 24. Найбільше промов із негативною конотацією виявилось у темах „війна“ та „політика“, де головним носієм негативного забарвлення є фонестема [kr-] у таких словах, як: *Krieg*, *Krise*. Промови із позитивною конотацією зосереджені у темах „культура“ та „економіка“ із домінуючими фонестемами позитивного забарвлення [bl-], [gl-] та [kl-] у словах *bleiben*, *Glaube*, *glücklich*, *klar*.

Матеріал на загальносуспільну тематику в усіх чотирьох політиків було порівняно із кожною групою промов певної тематики, тож відповідно було створено чотири порівняльні групи. Це дало змогу встановити, використання яких саме фонестем характерне для німецькомовних політиків у темах „війна“, „культура“, „політика“ та „економіка“. Промови на тему „політика“ виявилися найбільш емоційно-забарвленими, оскільки 21 із 29 наявних фонестем у німецькій мові продемонстрували характерне використання в промовах цієї теми.

Також нейтральний матеріал порівнювався із промовами на певну тему, але вже окремо політиків Німеччини та Австрії. Таким чином було створено вісім порівняльних груп. Зазначене порівняння дало змогу визначити, які фонестемні одиниці найбільш характерні для політиків Німеччини, а які – для політиків Австрії.

Чотири групи було створено для порівняння промов політиків Німеччини та Австрії між собою в межах тем „політика“, „культура“, „економіка“ та „війна“. Встановлено, що політики Німеччини використовують набагато більше фонестем та фонестемної лексики в промовах на тему „політика“, „культура“ та „економіка“, ніж їхні колеги з Австрії в промовах на ці ж самі теми. Німецькі політики кількісно переважають австрійських у використанні майже всіх наявних фонестем. У промовах на тему „війна“ всі фонестеми використовуються політиками обох країн практично в однаковій мірі.

Дослідивши фоносемантичні особливості початкових сполучень приголосних bl-, br-, dr-, fl-, fr-, gl-, gr-, gn-, kl-, kr-, kn-, kv-, pfl-, pfr-, pl-, pr-, fl-, fm-, fn-, fr-, fv-, sk-, sp-, spl-, spr-, st-, str-, tr-, tsv- у публіцистичних творах, можна зробити висновок, що фонестемна лексика істотно впливає на емоційно-конотативне сприйняття промов німецьких (Ангели Меркель та Йоахіма Гаука) і австрійських (Александра ван дер Беллена та Гайнца Фішера) політиків.

Вивчення звукосимволізму в такого типу текстах є все ще недостатнім. Публіцистична сфера є перспективним напрямком фоносемантичних досліджень, оскільки нагромадження у тексті позитивної або негативної фонестемної лексики сприяє продукуванню у слухача певної світоглядної ідеї, що відіграє важливу роль у функції впливу, яку виконує промова.

Перспективою цього дисертаційного дослідження є порівняльний фоносемантичний аналіз публіцистичних текстів із іншими (не тільки політичними) видами промов: агітаційними, діловими, мітинговими. Вартами аналізу нам видаються також звукосимволічні властивості фонестем у публіцистиці з урахуванням феміністичного фактору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безугла Л.Р. Концептуальні типи іконічності поетичного тексту. *Лінгвістичні студії*. 2020. Вип. 40(2). С. 15–24.
2. Белова А.Д. Поняття «стиль», «жанр», «дискурс», «текст» у сучасній лінгвістиці. *Іноземна філологія*. 2002. Вип. 32–33. С. 11–14.
3. Бистрова Л.В., Левицький В.В. Ще раз про символічні значення деяких голосних і приголосних. *Іноземна філологія*. Львів: Львівський національний університет ім. І.Франка, 1976. №42. С. 3–10.
4. Білецький А.О. Основні методи дослідження в сучасному мовознавстві. *Методологічні питання мовознавства*. Київ: Дніпро, 1966. 282 с.
5. Білоус Б.П., Бойчук А.П., Прокопів Л.М. Використання методів штучного інтелекту для аналізу фоносемантичних явищ в англійській та українській мовах. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 7(13). С.58–68.
6. Бірюкова Д.В. Лінгвофілософські засади структурування інтратекстових описів інтер'єру. *Актуальні проблеми викладання іноземних мов для професійного спілкування: зб. наук. пр. VI Всеукр. наук. практ. конф., (19-20 червня 2015 р.) / уклад. К.О. Біла*. Дніпропетровськ. 2015. С. 70–72.
7. Бобошко Т.М. Комунікативні стратегії і тактики та оцінні висловлення. *Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи*. 2013. С.51–58.
8. Борисов В.В. Лингвостатистика и критерии истинности в языкознании. *Научно-техническая информация. Сер. 2. Информационные процессы и системы*. 1999. № 7. С. 30–35.
9. Братчикова Е.А. Некоторые аспекты теории и методологии современных фоносемантических исследований. *Молодой ученый*. 2011. № 12 (35). Т. 1. С. 226–229. URL: <https://moluch.ru/archive/35/4019/> (дата звернення: 25.05.2023).

10. Бук С.Н. Основи статистичної лінгвістики: навч. посіб. Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. 124 с.
11. Бялик В.Д., Шкрібляк М.П. Загальна характеристика публіцистичного дискурсу. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Германістика та міжкультурна комунікація*, 2020, №1. С.70–74.
12. Валігура О.Р., Насікан З.С. Просодичні засоби реалізації фоносемантичних комплексів у сучасному кінодискурсі. *Наукові записки [Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]*. Серія : Філологічні науки. 2019. Вип. 175. С. 235–241.
13. Воробйова О.П. Ідея резонансу в лінгвістичних дослідженнях. *Мова. Людина. Світ. До 70-річчя професора М.П. Кочергана*. Київ: Видавничий центр КНЛУ, 2006. С. 72–86.
14. Воронин С.В. Основы фоносемантики: монографія. 3-е изд. Москва: ЛЕНАНД, 2009. 248 с.
15. Воронин С.В. Основы фоносемантики: автореф. дис. д-ра филол. наук: 10.02.04. Ленинград: Ленингр. гос. пед. ин-т., 1980. 47с.
16. Воронин С.В. Фоносемантические идеи в зарубежном языкознании. Ленинград: Изд-во Ленинг. ун-та, 1990. 200 с.
17. Горошко Е.И. Интегративная модель свободного ассоциативного эксперимента. Киев: Каравелла, 2001. 320 с.
18. Дащенко Н.Л. Паронімічні асоціації у газетному тексті. *Медіапростір*. 2017. Вип. 9. С. 52–58.
19. Дмитренко, О.В., Шинкаренко, О.М. Особливості політичного дискурсу Ангели Меркель. *Імідж сучасного педагога*. Полтава, 2021. №2 (197), С. 23–27.
20. Дорошенко С.І. Загальне мовознавство: навч. посіб. Київ: Центр навч. л-ри, 2006. 283 с.

21. Драгінда О.В. Фоностилістичні засоби у віршовому перекладі. *Мовні і концептуальні картини світу*: збірник наук. праць. Київ: ВПЦ “Київський університет”, 2004. Вип. 12. С. 135–138.
22. Журавлєв А.П. Звук и смысл. Москва: Наука, 1981. 160 с.
23. Журавлєв А.П. Фонетическое значение. Ленинград: Изд-во Ленинград. ун-та, 1974. 160 с.
24. Загнітко А.П., Домрачева І.Р. Основи мовленнєвої діяльності: навч. посіб. Донецьк: Український Культурологічний Центр, 2001. 196 с.
25. Загнітко А.П., Монастирецька Г.В. Лінгвістика тексту. Донецьк: ДонНУ, 2009. 164 с.
26. Зеленько А.С. З історії лінгвістичних вчень. Луганськ: Альма-матер, 2002. 226 с.
27. Йоргенсен М.В., Филлипс Л.Дж. Дискурс-анализ. Теория и метод. 2-е изд., испр. Харьков: Гуманитарный Центр, 2008. 352 с.
28. Калита А.А. Энергетика речи: монографія. Київ : Кафедра, 2016. 292 с.
29. Кириченко Г.С., Кириченко С.В., Супрун А.П. Нариси загального мовознавства: навч. посіб. Київ: Видавничий Дім “ІнЮре”, 2008. 392 с.
30. Кияк Т.Р. О видах мотивированности лексических единиц. *Вопросы языкознания*. 1989. № 1. С. 98–107.
31. Кійко Ю.Є. Зв’язок між фонетичним та лексичним значеннями ЛСГ дієслів пересування сучасної німецької мови. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Чернівці: ЧДУ, 1998. Вип. 27: Германська філологія. С. 18–26.
32. Кійко Ю.Є. Генеза лінгвістичної науки про текст. *Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики: науковий журнал*. Чернівці: Родовід, 2019. Вип. 1(17). С. 131–139.
33. Кійко Ю.Є. Лінгвістика тексту і її предмет у сучасному німецькомовному дискурсі. *Нова філологія*. Запоріжжя: ЗНУ, 2007. Вип. 26. С. 244–248.

34. Кійко Ю.Є. Німецький і український медіаландшафт. *Українська наука в європейському контексті. Німецько-українські наукові зв'язки: зб. наукових праць*. Мюнхен, 2016. Том IX. С. 384–389.
35. Кійко Ю.Є. *Текст versus* дискурс. *Мова та література у полікультурному просторі*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 12-13 лютого 2016 р.). Львів: ГО «Наукова філологічна організація «ЛОГОС»», 2016. С. 33–35.
36. Кіщенко Ю.В. Аналіз семантичних умов функціонування явища паронімічної атракції. *Науковий вісник Херсонського держ. ун-ту. Серія Германістика та міжкультурна комунікація*. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2019. С. 186–191.
37. Ковальчук В.В. *Основи наукових досліджень*. Київ: Слово, 2009. 239 с.
38. Козлова Т.О. Іконічність мов консонантного типу. *Нова філологія*. 2019. №75. С. 35-40.
39. Комарницкая Л.А. Субъективный и объективный звуковой символизм в английском языке: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Одесса: Одесский госуд. ун-т., 1985. 17 с.
40. Комарницька Л.А. Фонетична мотивованість слова. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Чернівці: ЧДУ, 1996. Вип. 2: Германська філологія. С. 18–32.
41. Кондратенко Н.В. Українська політична лінгвістика в Україні: фундаментальні і прикладні проблеми. *Мовознавство*, 2016, № 6. С. 29–36.
42. Кочерган М.П. *Загальне мовознавство*. Київ: Академія, 2006. 464 с.
43. Кравець О.П. Про походження та розвиток мови як найунікальнішого засобу людського спілкування. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА, 2018. Вип. 2 (70). С. 106–109.

- 44.Кравченко Н.К. Таксономія категорій дискурсу в сучасному дискурс-аналізі. *Вісник КНЛУ. Серія Філологія. Том 17. № 1. 2014. С. 77–83.*
- 45.Крушельницька О.В. *Методологія та організація наукових досліджень: навч. посібник.* Київ: Кондор, 2003. 192 с.
- 46.Ктитарова Н.К. *Загальне мовознавство: навч. посіб.* Дніпродзержинськ: Дніпродзержинський державний технічний університет, 2009. 144 с.
- 47.Куранова С.І. *Основи психолінгвістики: навч. посіб..* Київ: ВЦ «Академія», 2012. 208 с.
- 48.Кушнерик В.І. До проблеми взаємозв'язку фонетичного значення з лексичним значенням слова. *Науковий вісник Чернівецького університету.* Чернівці: ЧДУ, 1996. Вип. 2: Германська філологія. С. 14–17.
- 49.Кушнерик В.І., Найдеш О.В. Лексико-семантичні групи та фоносемантичні явища. *Семантика мови і тексту: матеріали міжн. наук. конф. (Івано-Франківськ, 1993).* С. 163–164.
- 50.Кушнерик В.І. *Фоносемантизм у германських і слов'янських мовах.* Чернівці: Рута, 2004. 370 с.
- 51.Куш Е.О. Критична перспектива дослідження дискурсу в сучасній лінгвістиці. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного ун-ту ім. В. Винниченка. Серія: Філологічні науки.* 2017. Випуск 153. С. 261–265.
- 52.Левицкий В.В. Звуковой символизм в лингвистике и психолингвистике. *Филологические науки.* 1975. №4. С. 54–61.
- 53.Левицкий В.В. Звуковой символизм: закономерности функционирования и источники порождения. *Проблеми фоносемантики.* 1989. С. 69–71.
- 54.Левицкий В.В. *Звуковой символизм. Мифы и реальность: монография.* Черновцы: ЧНУ, 2009. 264 с.

- 55.Левицкий В.В. Звуковой символизм. Основные итоги. Черновцы: Рута, 1998. 130 с.
- 56.Левицкий В.В. Квантитативные методы в лингвистике: учебное издание. Винница: Нова Книга, 2007. 264 с.
- 57.Левицкий В.В. Начальные сочетания фонем в английском языке. *Сочетаемость языковихедениц в германских и романских языках*. Киев: Вища школа, 1983. С. 8–18.
- 58.Левицкий В.В. Семантические и фонетические связи в лексике индоевропейского праязыка. Опыт квантитативного анализа этимологического словаря: монография. Черновцы: Рута, 2008. 232 с.
- 59.Левицкий В.В. Семасиология: монография для молодых исследователей. Изд. 2, исправл. и дополн. Винница: Нова Книга, 2012. 680 с.
- 60.Левицький В.В. Звуковий символізм у природніх мовах. *Мовознавство*. Київ: Ін-т мовозн. ім. О.О. Потебні, Укр. мовно-інформ. фонд Нац. акад. наук України, 1979. №1. С. 46–55.
- 61.Левицький В.В. Звукосимволізм: основні поняття, ідеї, результати. *Мовознавство*. Київ: Ін-т мовозн. ім. О.О. Потебні, Укр. мовно-інформ. фонд Нац. акад. наук України, 1993. №1. С. 56–69.
- 62.Левицький В.В. Семантика и фонетика. Пособие, подготовленное на материале экспериментальных исследований. Черновцы: ЧГУ, 1973. 102 с.
- 63.Левицький В.В. Семантичні і стилістичні функції початкових сполучень фонем у німецькій мові. *Іноземна філологія*. Львів: ЛНУ ім. І.Франка, 1986. №81. С. 75–80.
- 64.Левицький В.В. Символічні значення українських голосних і приголосних. *Мовознавство*. Київ: Ін-т мовозн. ім. О. О. Потебні, Укр. мовно-інформ. фонд Нац. акад. наук України, 1973. №2. С. 36–54.

65. Левицький В.В. Фонетичні зв'язки слів-синонімів і слів антонімів у німецькій мові. *Іноземна філологія*. Львів: ЛНУ ім. І.Франка, 1979. №54. С. 67–71.
66. Левицький В.В. Чи існує універсальний звукосимволізм? *Мовознавство*. Київ: Ін-т мовозн. ім. О. О. Потебні, Укр. мовно-інформ. фонд Нац. акад. наук України, 1971. №1. С. 25–37.
67. Левицький В.В., Огуй О.Д., Кійко С.В., Кійко Ю.Є. Апроксимативні методи дослідження словникового складу. Чернівці: Рута, 2000. 136 с.
68. Львова Н.Л. Вимірювання фонетичного значення тексту. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Чернівці: Рута, 2005. Вип. 234: Германська філологія. С. 38–46.
69. Львова Н.Л. Виявлення фонетико-семантичних зв'язків початкових приголосних сполучень англійської мови за допомогою компонентного аналізу. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Чернівці: Рута, 2005. Вип. 231: Германська філологія. С. 137–155.
70. Львова Н.Л. Дослідження звукосимволічних зв'язків між англійськими початковими приголосними сполученнями та морфологічними категоріями. *Гуманітарний вісник*. Серія: Іноземна філологія. Черкаси: ЧДТУ, 2005. №9. С. 255–258.
71. Львова Н.Л. Дослідження зв'язків між частотою вживання англійських початкових приголосних звуко-комплексів та змістом трьох видів текстів. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Чернівці: Рута, 2006. Вип. 290: Германська філологія. С. 11–20.
72. Львова Н.Л. Фонетико-семантичне дослідження трьох видів текстів. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Чернівці: Рута, 2005. Вип. 232: Германська філологія. С. 180–190.
73. Маленовський Ю. Л. Принципи зіставлення еталонів фонетичних одиниць у рецептивному мовленнєвому потоці. *Науковий часопис нац. пед. ун-ту*

- ім. М. П. Драгоманова. Серія № 9: Сучасні тенденції розвитку мов. Київ: Вид-во нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова, 2007. Вип. 1. С. 145–149.*
- 74.Мацько Л.І. Лінгвістична риторика. *Наука і сучасність. Ч.4.* Київ: Логос, 1999. С. 3–16.
- 75.Мацько Л.І., Мацько О.М. Риторика: навч. посіб. Київ: Вища школа, 2006. 311 с.
- 76.Мацько Л.І., Мацько О.М., Сидоренко О.М. Стилїстика української мови: підручник / за ред. Л.І. Мацько. Київ: Вища школа, 2003. 462 с.
- 77.Михалёв А.Б. Проблема звукоизобразительности во французской лингвистике. *Вестник ПГЛУ.* 1997. № 1-2. С. 25–31.
- 78.Михалев А.Б. Психолінгвістическа проблематика фонестемы. *Языковое бытие человека и этноса.* 2008. №14. С.141–149.
- 79.Михалев А.Б. Теория фоносемантического поля. Двадцать лет спустя: монография. Пятигорск: Изд-во ПГЛУ, 2018. 518 с.
- 80.Мозер М.Є. Комунікативні тактики та стратегії в політичному дискурсі. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури.* 2020. Т. 12, Вип. 1(25). С. 141–146.
- 81.Мосейчук О.М. Публіцистичний дискурс як контекст реалізації комунікативного впливу на масового адресата. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка.* 2012. № 65. С. 174–177.
- 82.Найдеш О.В. До проблем зв'язку між формою та змістом (на матеріалі початкових фонестем нім. мови). *Нова філологія.* Вип. 2. Запоріжжя: ЗДУ, 2005. С. 81–91.
- 83.Найдеш О.В. Звукообразительность мови: звуконаслідування, звуко символізм, синестезія. *Науковий потенціал світу: матеріали II міжнародної науково-практичної конференції (19-30 вересня 2005 р.). Філологія.* Дніпропетровськ, 2005. Наука і освіта. С. 30–31.

84. Найдеш О.В. Об'єктивний звукосимволізм фонестемної лексики німецької мови. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Чернівці: ЧНУ, 2009. Вип. 431: Германська філологія. С. 11–28.
85. Найдеш О.В. Розподіл фонестемної лексики за морфологічними підкласами. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Чернівці. Рута, 2008. Вип. 407: Германська філологія. С. 154–161.
86. Найдеш О.В. Символічні властивості початкових сполучень приголосних у сучасній німецькій мові: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04. Чернівці: Чернів. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича, 2009. 22 с.
87. Найдеш О.В. Фонетична вмотивованість і семантичний потенціал фонестемної лексики німецької мови. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Чернівці: Рута, 2007. Вип. 339-340: Германська філологія. С. 207–222.
88. Найдеш О.В. Фонетична вмотивованість та частотність фонестемної лексики. *Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація*: матеріали VI міжнародної наукової конференції (Харків: Константа, 2007). С. 236–238.
89. Найдеш О.В. Фонетико-семантичні особливості німецької мови (на матеріалі початкових фонемних сполучень). *Науковий вісник Чернівецького університету*. Чернівці: Рута, 2006. Вип. 290: Германська філологія. С. 21–34.
90. Найдеш О.В. Фоносемантичний аналіз прозових текстів (на матеріалі німецькомовної літератури). *Одеський лінгвістичний вісник*. 2017. Вип. 9. Т.1. С. 171–175.
91. Найдеш О.В. Фоносемантичні властивості початкових сполучень в німецькій мові. *Мова і культура*: матеріали XIV Міжнар. наук. кон. Київ: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2005. С. 96–99.
92. Найдеш О.В. Фоностилестичні особливості фонестемної лексики німецької мови. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного*

- університету. Серія: Філологія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. № 2 (47). С. 42–45.
- 93.Найдеш О.В. Явище фоносемантизму в поетичних творах. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*: матеріали Всеукр. наук. конф. Хмельницький: ХНУ, 2005. С. 42–45.
- 94.Найдеш О.В. Явище фоносемантизму в прозових творах. *Сучасні проблеми лінгвістики та навчання іноземних мов в контексті Болонського процесу*: матеріали Міжн. наук.-практ. конф., збір. наук. праць. Хмельницький: ХНУ, 2005. С. 133–134.
- 95.Найдеш О.В. Явище фоносемантизму в сучасній німецькій мові (на матеріалі консонантних сполучень). *Функционализм как основа лингвистических исследований*. Международная конференция по функциональной лингвистике: збір. наук. допов. Ялта, 2005. Вып. XII. С. 232–234.
- 96.Найдеш О.В., Костюк Ю.Д. Фонетико-семантичні зв'язки початкових приголосних сполучень [fl-fr] в німецькій мові. *Актуальні проблеми сучасної лінгвістики та методики навчання іноземних мов в дослідженнях студентів*. Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2008. Вип. 4. С. 96–99.
- 97.Наконечна Л.Б. Сучасна українська мова: Фонетика. Орфоепія. Морфонологія. Графіка. Орфографія: навч. посіб. 2-ге вид., доп. Івано-Франківськ: НАІР, 2014. 108 с.
- 98.Насікан З.С. Міждисциплінарний підхід до дослідження фоносемантичних явищ. *Наукові записки*. Серія: Філологічні науки. Вип. 138. С. 599–602.
- 99.Новосілець О.В. Особливості англомовної публіцистики. *Філологічні науки*. 2018. Випуск XV. С. 93–100.

100. Павлик Н.В. Звукова організація тексту як спосіб емоційного впливу в художньому дискурсі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Філологія. 2022 № 53. Том 1. С. 136–139.
101. Падалка О.В. Інтонаційні моделі у промовах сучасних німецьких політиків. *Нова філологія*. 2017. №69. С. 148–155.
102. Падалка О.В. Політична промова та її просодичні характеристики. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство*. 2012. № 6. С. 66–69.
103. Пасік Н.М. Лінгвістичний аналіз художнього тексту. Ніжин: Видавництво НДПУ ім. М. Гоголя, 2003. 206 с.
104. Перебийніс В.С. Кількісні та якісні характеристики системи фонем сучасної літературної мови. Київ: Наукова думка, 1970. 272 с.
105. Перебийніс В.С. Статистичні методи для лінгвістів: навчальний посібник. 2-ге вид., доп. Вінниця: „Нова Книга“, 2013. 176 с.
106. Піхтовнікова Л.С. Лінгвосинергетика. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2018. 288 с.
107. Полтавець Ю.С. Типи паронімічної атракції в сучасній українській газетній періодиці. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 10: Проблеми граматики і лексикології української мови. 2014. Вип. 11. С. 49–58.
108. Психологія мовлення і психолінгвістика: навч. посіб. / Калмикова Л.О., Калмиков Г.В., Лапшина І.М., Харченко Н.В.; за ред. Л.О. Калмикової. Київ: Переяслав-Хмельницький педагогічний інститут, “Фенікс”, 2008. 245 с.
109. Редьква А. М. Дослідження символічних значень початкових фонемних сполучень в німецькій мові. *Науковий вісник міжнародного*

- гуманітарного університету. Серія: Філологія. Видавничий дім «Гельветика», 2022. №56. С.123–126.
110. Редьква А. М. Дослідження символічних значень початкових фонемних сполучень німецької мови. *Іноземна мова у полікультурному просторі: досвід та перспективи*: зб. матеріалів IV Всеукр. наук.-прак. конф. (м. Кам'янець-Подільський, 19 травня 2022 р.) / редкол. Т.В. Калинюк (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2022. С. 69–72.
111. Редьква А.М. Дослідження фоносемантизму публіцистичних текстів німецької мови. *Закарпатські філологічні студії*. Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 29. Т. 2. С. 128–133.
112. Редьква А. М. Методи дослідження фоносемантичних особливостей публіцистичних текстів. *Філологія: сучасний погляд на вивчення актуальних проблем*. Матеріали наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 15-16 квітня 2022 р.). Херсон: Видавництво «Молодий вчений», 2022. С. 62–66.
113. Редьква А. М. Фоносемантизм у публіцистичних текстах (на матеріалі промов політиків Німеччини). *Іноземна мова у полікультурному просторі: досвід та перспективи*: зб. матеріалів III Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Кам'янець-Подільський, 8 квітня 2021 р.) / редкол. Т.В. Калинюк (відп. ред.) та ін.. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2021. С. 75–79.
114. Редьква А. М. Фоносемантичні особливості публіцистичних текстів (на матеріалі німецьких газет та журналів). *Мова та мовлення: лінгвокультурологічний, комунікативний та дидактичний аспекти*: зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Кам'янець-Подільський, 19-20 листопада 2020 р.) / редкол. Т.В. Калинюк (відп. ред.) та ін..

- Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. С. 108–110.
115. Редьква А. М. Фоносемантичні особливості публіцистичних текстів (на матеріалі промов австрійських політиків). *Лінгвістичні горизонти XXI століття. IV студентська наукова конференція (Луцьк, 4 листопада 2020) //Scientiaestpotentia: молодіжний науковий вісник інституту іноземної філології: наук. журн.* / [редкол.: О.В. Станіслав (гол. ред.) та ін.]. Луцьк: Волинськ. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2020. №7. С. 76–78.
116. Редьква А. М. Фоносемантичний аналіз публіцистичних текстів (на матеріалі промов Ангели Меркель і Йоахіма Гаука)). *Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики* : науковий журнал / редкол. В. І. Кушнерик та ін. Чернівці: Видавничий дім «РОДОВІД», 2019. Вип. 1 (17). С. 210–215.
117. Редьква А. М. Фоносемантичні особливості публіцистичних текстів (на матеріалі промов Александра ван дер Беллена). *Мова та мовлення: лінгвокультурологічний, комунікативний та дидактичний аспекти*: зб. матеріалів I Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Кам'янець-Подільський, 20-21 листопада 2019 р.) / редкол. Т.В. Калинюк (відп. ред.) та ін.. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019. С. 86–89.
118. Редьква А. М. Фоносемантичні особливості публіцистичних текстів (на матеріалі промов Гайнца Фішера). *Іноземна мова у полікультурному просторі: досвід та перспективи*: зб. матеріалів II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Кам'янець-Подільський, 9 квітня 2020 р.) / редкол. Т. В. Калинюк (відп. ред.) та ін.. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. С. 89–92.

119. Різун В. В., Непийвода Н.Ф., Корнеєв В.М. Лінгвістика впливу: монографія. Київ: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2005. 148 с.
120. Савчук Т.С. Ретроспектива становлення фоносемантизму та фоносемантичні реалії в англійській мові. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*: серія «Філологія». Острог: Вид-во НаУОА, 2021. Вип. 11(79). С. 38–41.
121. Самойлова І.В., Подвойська О.В. Лексичні особливості політичних промов. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя*. Філологічні науки. 2016. Кн. 1. С. 235–238.
122. Самочорнова О.А. Інформаційна насиченість та інформативність тексту. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2010. №52. с. 225–228.
123. Северская О.И. К описанию семантики паронимической аттракции. *Вопросы языкознания*. 1990. № 3. С. 32–39.
124. Селиванова О.О. Основы лингвистической теории текста и коммуникации : учеб. пособ.. Киев: Брама, Изд. О.Ю. Вовчок, 2004. 336 с.
125. Ситняк Р.М. Конфлікт синхронії і діахронії у дослідженнях з лексичної семантики (лінгвістичноісторіографічний аспект). *Південний архів (філологічні науки)*. № 87. 2021. С. 72–76.
126. Солнцев В.М. Языковой знак и его свойства. *Вопросы языкознания*. 1977. №2. С. 15–28.
127. Сотников А.В. Ключові слова в політичному дискурсі. *Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи*. Центр наукових досліджень та викладання іноземних мов НАН України. Київ: Логос, 2009. С. 216–224.
128. Статистика: підручник / С.І. Пирожков, В.В. Рязанцева, Р.М. Моторин та ін. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. 328 с.

129. Стеріополо О.І. Система фонем сучасної німецької мови та її реалізація у мовленні. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Чернівці: Рута, 2003. Вип. 165–166: Германські мови. С. 207–218.
130. Стеріополо О.І. Фонетика і фонологія німецької мови. 2-ге вид. Київ: Видавництво Ліра-К, 2020. 395 с.
131. Сурмач О.Я. Когнітивно-психолінгвістична інтерпретація результатів асоціативного експерименту (на матеріалі концепту wealth в англійській мові). *Science and Education a New Dimension. Philology*. 2017. V(40), Issue: 144. С. 55–58.
132. Сюта Г.М. Паронімічна атракція як норма текстотворення у поезії нью-йоркської групи. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Філологічні науки. 2009. Вип. 20. С. 649–653.
133. Терещенко Л.В., Станіславова Л.Л. Лексика і фразеологія сучасного українськомовного політичного дискурсу. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип 53, том 2. С. 197–202.
134. Тирон А.М. Політичний портрет Ангели Меркель. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 22 : Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. 2013. Вип. 11. С. 53–57.
135. Ткач О.М. Структуризація і трансформація семантичних полів слів в онтогенезі. *Актуальні питання корекційної освіти*. 2017. Вип. 9. С. 269–278.
136. Українець Л.Ф. Породження фонетичними засобами емоційної конотації у процесі спілкування. *Проблеми фонетики, лексикології, граматики, лінгводидактики*. Полтава: Освіта, 2006. С. 3–10.

137. Форманова С.В. Компонентний аналіз як одна із методик структурного методу. *Записки з українського мовознавства*. 2021. № 28. С. 41–52.
138. Хант Г.О., Разумна К.А. Лексичні та стилістичні особливості сучасного англійського- та німецькомовного публіцистичного дискурсу. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Філологія. Ужгород, 2019. Випуск 1 (41). С. 174–180.
139. Холод А.М. Мужские и женские речевые картины мира: монография. Днепропетровск: Пороги, 1997. 229 с.
140. Холод О.М. Імідж: мовлення політиків : монографія. В 2 т. Т. 2. Київ: Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, 2003. 259 с.
141. Цехмістрова Г.С. Основи наукових досліджень: навч. посіб. Київ: Видавничий дім «Слово», 2004. 240 с.
142. Чабаненко В.А. Стилїстика експресивних засобів української мови: монографія. Запоріжжя: ЗДУ, 2002. 351 с.
143. Чернікова О.І. Семантичні та фоносемантичні зв'язки між фонетичними ітерантами в англійському й українському художньому тексті (на матеріалі паралельних текстів англійською й українською мовами). *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Філологічні науки. 2014. Вип. 36. С. 298–302.
144. Шейко В.М., Кушнарєнко Н.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності. 4-те вид., випр. і доп. Київ: Знання, 2004. 307 с.
145. Шляхова С.С. Тень смысла в звуке. Введение в русскую фоносемантику. Пермь, 2003. 217 с.
146. Albright D. *Modernism and Music: An Anthology of Sources*. University of Chicago Press. 2004. 440 p.

147. Ammon U. 1995: Die deutsche Sprach ein Deutschland, Österreich und der Schweiz. Das Problem der nationalen Varietäten. Berlin, NewYork: de Gruyter, 1995. 157 S.
148. Beißwenger M., Lemnitzer L., Müller-Spitzer C. Forschen in der Linguistik: Eine Methodeneinführung für das Germanistik-Studium. Brill Fink, 2022. 533 S.
149. Benveniste E. Problems in General Linguistics. University of Miami Press, 1971. 317 p.
150. Bergman M. The New Wave of Pragmatism in Communication Studies. *Nordicom Review*. 2008. Vol. 29. Issue 2. P. 132–150.
151. Bezugla L., Tkachivska M. Arten und Funktionen der Klangmalerei in lyrischen Gedichten von Rainer Maria Rilke. *Accents and Paradoxes of Modern Philology*. 2022. Issue 1(7). P. 7–33.
152. Bloomfield L. Language (Routledge Revivals). Taylor & Francis Group, 2010. 584 p.
153. Bolinger D.L. Rime, Assonance, and Morpheme Analysis. *Word*. 1950. V. 1-2. P. 117-136. <https://doi.org/10.1080/00437956.1950.11659374>
154. Brosse Ch. de. Traité de la formation mécanique des langues et des principes physiques de l'étymologie. LEN POD, 2018. 480 p.
155. Brown R. Words and Things. Glencoe, Illinois: Free Press, 1958. 398 p.
156. Burke M. Iconicity and literary emotion. *European Journal of English Studies*. 2001. Vol.5. Issue 1. P. 31–46.
157. Charteris-Black J. Analysing Political Speeches: Rhetoric, Discourse and Metaphor. New York: PALGRAVE MACMILLAN, 2014. 296 p.
158. Cohen, J. Statistical power analysis for the behavioral sciences. 2nd ed. 1988. 567 p.
159. Dijk van T.A. Studies in the Pragmatics of Discourse. The Hague: Mouton Publishers, 1981. 331 p.

160. Elsen H. Einführung in die Lautsymbolik. Erich Schmidt Verlag, 2016. 296 S.
161. Elsen H. Lautsymbolik in lyrischen Texten – Grenzen und Möglichkeiten. *Zeitschrift für Literaturwissenschaft und Linguistik*. 2017. №47. P. 549–561.
162. Elsen H. The Two Meanings of Sound Symbolism. *Open Linguistics*. 2017. №3. P. 491–499.
163. Ertel S. Erkenntnis und Dogmatismus. *Psychologische Rundschau*. 1972. № 23. S. 241–269.
164. Ertel S. Psychophonetik (Untersuchungen über Lautsymbolik und Motivation). Göttingen, 1969. 230 S.
165. Fairclough N. Media Discourse. Throwbridge: Redwood Books, 1995. 216 p.
166. Firth J. R. Speech. London: Ernest Benn, 1930. 79 p.
167. Fonagy I. Communication in Poetry. *Word*. 1961. Vol.17. Issue 2. P. 194–218.
168. Greenberg J. H., Jenkins J. J. Studies in the Psychological Correlates of the Sound System of American English. *Word*, 1966. 22:1-3, P. 207–242.
169. Grieswelle D. Politische Rhetorik: Macht der Rede, öffentliche, Legitimation, Stiftung von Konsens. Wiesbaden: Deutscher Universitätsverlag, 2000. 519 S.
170. Guiraud P. Problèmes et méthodes de la statistique linguistique. Presses universitaires de France, 1960. 145 p.
171. Harley T. The Psychology of Language. From Data to Theory. New York: Psychology Press, 2005. 580 p.
172. Harris Z. Discourse analysis. *Language*. 1952. V. 28. No 1. P. 5–30.
173. Hatim B., Mason I. Discourse and the Translator. London: Longman, 1990. 210 p.

174. Hinderer W. Über deutsche Literatur und Rede. Historische Interpretationen. München: Fink, 1981. 255 S.
175. Hoffmann L. Sprachwissenschaft: Ein Reader. Berlin, Boston: De Gruyter, 2019. 1109 S.
176. Householder F.W. On the Problem of Sound and Meaning, an English Phonestheme. *Word*. 1946. №2. P. 83–84.
177. Jakobson R. Selected Writings. Walter de Gruyter, 1971. 752 p.
178. Jespersen O. Symbolic value of the vowel I. In: Jespersen O. *Linguistica*. Copenhagen, 1933, p. 283–303.
179. Kainz F. *Psychologie der Sprache*. Stuttgart: Ferdinand Enke Verlag, 1960. 760 p.
180. Kessler T., Fritsche I. *Sozialpsychologie (Basiswissen Psychologie)*. Springer, 2018. 189 S.
181. Kiyko Y. *Medientexte aus fraktaltheoretischer Perspektive: deutsch-ukrainische Kontraste*. Berlin: Peter Lang, 2020. 312 S.
182. Klein J. „Grundwortschatz“ der Demokratie. In: Kilian, Jörg (Hg.): *Sprache und Politik. Deutsch im demokratischen Staat*. Mannheim/Leipzig/Wien/Zürich. 2005. S. 128–140.
183. Kopperschmidt J. *Politik und Rhetorik: Funktionsmodelle Politischer Rede (German Edition)* 1995. 280 S.
184. Köhler W. *Gestalt Psychology: The Definitive Statement of the Gestalt Theory*. Liveright; 2nd Revised edition, 1970. 380 p.
185. König J. *Über die Wirkungsmacht der Rede. Strategien politischer Eloquenz in Literatur und Alltag*, Göttingen: V&R Unipress, 2011. 556 S.
186. Kuschneryk W., Redkva A. Phonosemantische Merkmale von publizistischen Texten (aufgrund der Reden der deutschsprachigen Politiker). *Германістика в Україні: науковий журнал*. Київ, 2019. Вип. 14. С. 10–16.

187. Marchand H. Phonetic symbolism in English word-formation. *Indogermanische Forschungen*. 1959. LXIV Band. P. 146–168.
188. Merten K. Inhaltsanalyse. Einführung in Theorie, Methode und Praxis. Opladen: Westdeutscher Verlag, 1983. 385 S.
189. Müller H. Experimentelle Beiträge zur Analyse des Verhältnisses von Laut und Sinn. Postdam, Berlin: Müller u. Kiepenheuler Verlag, 1935. 154 S.
190. Nasikan Z. Phonosemantics: Ongoing Issues and Modern Perspectives. *Science and Education a New Dimension. Philology*. 2019. VII (56), Issue 190. P. 36–39.
191. Nuckolls J.B. The case for sound symbolism. *Annual Review of Anthropology*. 1999. Vol. 28. P. 225–252.
<https://doi.org/10.1146/annurev.anthro.28.1.225>
192. Osgood Ch. The representational Model and Relevant Research Methods. *Trends in content Analysis*. Urbana: University of Illinois Press, 1959. P. 33–88.
193. Paul H. Prinzipien der Sprachgeschichte. Walter de Gruyter, 2010. 442 S.
194. Peterfalvi J.-M. Recherches experimentales sur le symbolisme phonetique. Paris: Centre National de la recherche Scientifique, 1970. 174 p.
195. Podhorodecka J. Is lámatyáve a linguistic heresy? Iconicity in J.R.R. Tolkien's invented languages. *Insistent Images. Iconicity in Language and Literature* 5. Amsterdam et al. 2007. P. 103–110.
<https://doi.org/10.1075/ill.5.11pod>
196. Sadowski P. The iconicity of English gl- words. *The Motivated sign: iconicity in language and literature*. Amsterdam, Philadelphia: J. Benjamins, 2001. P. 69–88.
197. Sapir E. A study in phonetic symbolism. *Journal of Experimental Psychology*. 1929 12(3), 225–239. <https://doi.org/10.1037/h0070931>

198. Schiffrin D. *Approaches to Discourse*. Cambridge, MA & Oxford: Basil Blackwell, 1994. 195 p.
199. Schneider F. *Der Typus der Sprache. Eine Rekonstruktion des Sprachbegriffs Wilhelm von Humboldts auf der Grundlage der Sprachursprungsfrage*. Münster: Nodus, 1995. 390 p.
200. Violi P. *Phon symbolism and Poetic Language*. Brepols, 2000. 200 p.
201. Wallis J. *The correspondence of John Wallis (1616–1703): vol. I. (1641–1659)*. Oxford University Press. 2003. 608 p.
202. Weiss J. *Phonetic Symbolism and Perception of Connotative Meaning*. *Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior*. 1968. 7. P. 574–576.
203. Wescott R.W. *Labio-velarity and derogation in English: A Study in Phonosemic Correlation*. *American Speech*. Spring, 1971. P. 123–137.
204. Whorf B.L. *Language: Plan and conception of arrangement*. *Language, thought and reality*. London, 1956. P. 125–133.
205. Wind Cowles H. *Psycholinguistics 101*. Springer Publishing Company, 2010. 208 p.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

206. Великий німецько-український словник / *Das große deutsch-ukrainische Wörterbuch* / під ред. В. Мюллера. Київ: Видавничий дім «Чумацький Шлях», 2005. 789 с.
207. Голянич М.І., Стефурак Р.І., Бабій І.О. *Словник лінгвістичних термінів: лексикологія, фразеологія, лексикографія* / за редакцією М.І. Голянич. Івано-Франківськ: Сімик, 2011. 272 с.
208. Загнітко А.П. *Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни*. Донецьк: ДонНУ, 2012. 350 с.
209. *Літературознавча енциклопедія: у 2 т.* / уклад. Ю.І. Ковалів. Київ: ВЦ «Академія», 2007. Т. 2: М -Я. 542 с.

210. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2010. 843 с.
211. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.
212. Словник української мови. Т.1. / за ред. І. К. Білодіда. Київ: Вид. «Наукова думка», 1970. 643 с.
213. Duden. Deutsches Universalwörterbuch. Bibliographisches Institut; 8., überarb. u. erw. Aufl. edition. Dudenverlag, 2015. 2128 S.

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРИ

214. Омніглот. Клінгонська мова
<https://omniglot.com/conscripts/klingon.htm>
215. Офіційна сторінка інституту клінгонської мови: <http://www.kli.org/>
216. Ein Jahr Joachim Gauck. Augsburger Allgemeine:
<https://www.augsburger-allgemeine.de/politik/Portraet-des-Bundespraesidenten-Ein-Jahr-Joachim-Gauck-id24471536.html>
217. Heinz Fischer im Interview: Die Demokratie verteidigen.
Arbeit&Wirtschaft: <https://www.arbeit-wirtschaft.at/interview-heinz-fischer-die-demokratie-verteidigen/>
218. Joachim Gauck im Porträt. Spiegel:
<https://www.spiegel.de/politik/deutschland/joachim-gauck-im-portraet-ich-bin-kein-supermann-a-816293.html>
219. Van der Bellen im Porträt: Besonnener Professor trotz Wutwähler-Trend. Kurier: <https://kurier.at/politik/inland/bundespraesidentenwahl/van-der-bellen-im-portraet-besonnener-professor-trotzt-wutwaehler-trend/234.182.087>

Додаток А

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Наукові праці у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України:

1. Редьква А.М. Дослідження фоносемантизму публіцистичних текстів німецької мови. *Закарпатські філологічні студії*. Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 29. Т. 2. С. 128-133.
2. Редьква А. М. Дослідження символічних значень початкових фонемних сполучень в німецькій мові. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Філологія. Видавничий дім «Гельветика», 2022. №56. С.123-126.
3. Kuschneruk W., Redkva A. Phonosemantische Merkmale von publizistischen Texten (aufgrund der Reden der deutschsprachigen Politiker). *Германістика в Україні: науковий журнал*. Київ, 2019. Вип. 14.С. 10-16.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

4. Редьква А. М. Фоносемантичний аналіз публіцистичних текстів (на матеріалі промов Ангели Меркель і Йоахіма Гаука)). *Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики* : науковий журнал / редкол. В. І. Кушнерик та ін. Чернівці: Видавничий дім «РОДОВІД», 2019. Вип. 1 (17). С.210-215.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Редьква А. М. Фоносемантичні особливості публіцистичних текстів (на матеріалі промов Гайнца Фішера). *Іноземна мова у полікультурному просторі: досвід та перспективи*: збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кам'янець-Подільський, 9 квітня 2020 р.) / редкол. Т. В. Калинюк (відп. ред.) та ін.. Кам'янець-Подільський:

- Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. С. 89-92
6. Редьква А. М. Фоносемантичні особливості публіцистичних текстів (на матеріалі промов Александра ван дер Беллена). *Мова та мовлення: лінгвокультурологічний, комунікативний та дидактичний аспекти*: збірник матеріалів I Міжнародної науково-практичної конференції (м. Кам'янець-Подільський, 20-21 листопада 2019 р.) / редкол. Т.В. Калинюк (відп. ред.) та ін.. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019. С. 86-89.
  7. Редьква А. М. Фоносемантичні особливості публіцистичних текстів (на матеріалі німецьких газет та журналів). *Мова та мовлення: лінгвокультурологічний, комунікативний та дидактичний аспекти*: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Кам'янець-Подільський, 19-20 листопада 2020 р.) / редкол. Т.В. Калинюк (відп. ред.) та ін.. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. С. 108-110.
  8. Редьква А. М. Фоносемантичні особливості публіцистичних текстів (на матеріалі промов австрійських політиків). *Лінгвістичні горизонти XXI століття. IV студентська наукова конференція (Луцьк, 4 листопада 2020) //Scientiaestpotentia: молодіжний науковий вісник інституту іноземної філології*: наук. журн. / [редкол.: О.В. Станіслав (гол. ред.) та ін.]. Луцьк: Волинськ. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2020. №7. С. 76-78.
  9. Редьква А. М. Фоносемантизм у публіцистичних текстах (на матеріалі промов політиків Німеччини). *Іноземна мова у полікультурному просторі: досвід та перспективи*: збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кам'янець-Подільський, 8 квітня 2021 р.) / редкол. Т.В. Калинюк (відп. ред.) та ін.. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2021. С. 75-79.

10. Редьква А. М. Методи дослідження фоносемантичних особливостей публіцистичних текстів. *Філологія: сучасний погляд на вивчення актуальних проблем*. Матеріали науково-практичної конференції (м. Дніпро, 15-16 квітня 2022 р.). Херсон: Видавництво «Молодий вчений», 2022. С. 62-66.
11. Редьква А. М. Дослідження символічних значень початкових фонемних сполучень німецької мови. *Іноземна мова у полікультурному просторі: досвід та перспективи*: збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кам'янець-Подільський, 19 травня 2022 р.) / редкол. Т.В. Калинюк (відп. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2022. С. 69-72.

Апробація результатів дослідження здійснювалась на конференціях різного рівня, зокрема:

Міжнародних наукових конференціях:

1. «Актуальні проблеми романо-германської філології» (Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, 10 травня 2019 р.), форма участі – публікація статті: «Фоносемантичний аналіз публіцистичних текстів (на матеріалі промов Ангели Меркель і Йоахіма Гаука)».

Міжнародних науково-практичних конференціях:

1. «Мова та мовлення: лінгвокультурологічний, комунікативний та дидактичний аспекти» (м. Кам'янець-Подільський, 20-21 листопада 2019 р.), форма участі – публікація тез: «Фоносемантичні особливості публіцистичних текстів (на матеріалі промов Александра ван дер Беллена)».

2. «Мова та мовлення: лінгвокультурологічний, комунікативний та дидактичний аспекти» (м. Кам'янець-Подільський, 19-20 листопада 2020 р.), форма участі – публікація тез: «Фоносемантичні особливості публіцистичних текстів (на матеріалі німецьких газет та журналів)».

Всеукраїнських науково-практичних конференціях:

1. «Іноземна мова у полікультурному просторі: досвід та перспективи» (м. Кам'янець-Подільський, 9 квітня 2020 р.), форма участі – публікація тез: «Фоносемантичні особливості публіцистичних текстів (на матеріалі промов Гайнца Фішера)».

2. «Іноземна мова у полікультурному просторі: досвід та перспективи» (м. Кам'янець-Подільський, 8 квітня 2021 р.), форма участі – публікація тез: «Фоносемантизм у публіцистичних текстах (на матеріалі промов політиків Німеччини)».

3. «Дослідження символічних значень початкових фонемних сполучень німецької мови» (м. Кам'янець-Подільський, 19 травня 2022 р.), форма участі – публікація тез: «Фоносемантизм у публіцистичних текстах (на матеріалі промов політиків Німеччини)».

Науково-практичних конференціях:

1. «Філологія: сучасний погляд на вивчення актуальних проблем» (м. Дніпро, 15-16 квітня 2022 р.), форма участі – публікація тез: «Методи дослідження фоносемантичних особливостей публіцистичних текстів».

Студентських наукових конференціях:

1. «Лінгвістичні горизонти XXI століття» (4 листопада 2020, Луцьк), форма участі – публікація тез: «Фоносемантичні особливості публіцистичних текстів (на матеріалі промов австрійських політиків)».

Також в рамках міжнародного наукового стажування (з 02.09 до 13.09.2019 року) для аспірантів (міжнародна академічна мобільність) програми Міжнародної асоціації академічних обмінів NAWA“PROM” в Інституті германської філології філологічного факультету Ягеллонського університету (м. Краків, Польща) виголошено наукову доповідь за темою дисертації, а також проведено її обговорення із германістами цього Інституту.

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

CERTIFICATE

Mrs/Mr

ANDRII REDKVA

participated in

PROM Programme at Jagiellonian University

from 02.09. to 13.09.2019

Dyrektor
Instytutu Filologii Germańskiej
M. Sitarz
dr hab. Magdalena Sitarz, prof. UJ

13.09.2019

.....
date and signature of the organiser

Додаток Б

Фонестемна лексика промов Ангели Меркель за темами

Таблиця Б.1

Виявлена фонестемна лексика у промовах теми „війна“ (Krieg)

Фонестема	Кількість фонестем у тексті	Фонестема у словах
bl-	7	Blick –2, blasen – 1, Blutvergießen – 1, bleiben – 3
br-	8	Brücke – 1, bringen – 5, breit – 2
dr-	4	drei – 1, drittens – 1, Drehscheibe – 1, Drogenwirtschaft – 1
fl-	3	Flucht – 1, Flüchtlinge – 1, Flüchtlingskrisen – 1
fr-	47	Frau – 5, freuen – 2, friedlich – 5, Frieden – 13, Freiheit – 10, froh – 1, Franziskus – 1, Frage – 2, französische – 2, frei – 4, Fragilität – 1, fragil – 1
gl-	5	glauben – 2, glaubwürdig – 1, gleichzeitig – 2
gn-	0	0
gr-	26	Grundlage – 4, Großmutter – 2, Grauen – 1, Grenzen – 6, Großbritannien – 1, Grundprinzipien – 3, Grundstein – 1, gründen – 1, groß – 2, gravierend – 1, grenzüberschreitend – 2, Gruppierungen – 1, grundlegend – 1
kl-	2	Kloster – 1, klar – 1
kn-	0	0
kr-	13	Krieg – 4, Kraft – 4, Krim – 1, Krise – 4,
kv-	0	0
pfl-	0	0
pfr-	0	0

pl-	1	Platz – 1
pr-	17	Professor – 3, Prinzip – 3, Problem-3, Präsident – 4, Protektionismus – 2, profitieren – 1, Prozess – 1
pl-	0	0
fm-	0	0
fn-	2	schnell – 2
fr-	3	schrecklich – 2, Schritte – 1
fv-	0	0
sk-	0	0
fp-	2	Spaltung – 1, spüren – 1
fp-	0	0
fpr-	0	0
ft-	32	stattfinden – 1, Staat – 6, Stichpunkte – 1, Stelle – 1, staatlich – 6, Stabilität – 5, stehen – 3, Stettin – 1, stärken – 1, Stück – 1, stellen – 2, stabilisieren – 1, Stabilisierung – 1, starr – 1, stets – 1
ftr-	7	Streitfällen – 1, Struktur – 2, Strom – 1, strafrechtlich – 1, strafbar – 1, strategisch – 1
tr-	6	trotzdem – 1, Trübsal – 1 transatlantisch – 3, trotz – 1
tsv-	11	zwei – 6, zwar – 2, zwischen – 2, zwölf – 1
Загалом фонестему тексті	196	

Виявлена фонестемна лексика у промовах теми „культура“ (Kultur)

Фонестема	Кількість фонестем у тексті	Фонестема у словах
bl-	15	Blick – 3, bleiben – 5, Blutvergießen – 1,blutig – 2,Blatt – 1, Blume – 2, Block – 1
br-	22	britisch – 6,brechen – 1Brandenburger – 1,bringen – 6, Brief – 1, breit – 1, Brücke – 1, brutal – 1, brauchen – 2, Brecht – 1, Bruder – 1
dr-	10	drei – 2, drittens – 2,Druck – 1, Drang – 3,dreiteilig – 1,drucken – 1
fl-	3	Flucht – 1,Föüchtlinhsstrom – 1, fliehen – 1
fr-	87	Frau – 7, Frage – 3, freiheitlich – 4, frei – 9, Frieden – 7, Freiheit – 23, friedlich – 10, freuen-6, friendly – 1,Frankfurter – 3,Freude – 5,Freund– 4, Fremdenfeindlichkeit -1,Frankfurt – 1,früh – 1, Free-Jazz – 1, Frankreich – 1, Freundschaft – 1
gl-	28	gleich-9, glauben – 5, Globalisierung – 3,Glaube – 2, glücklich – 4,Globus – 1,Glück – 3 Glasnost – 1
gn-	0	0
gr-	50	Große-2, grausam-5, Gräueltaten-1 , Grund-14, groß – 10, Gruppen-2, , Großbritannien – 2, ,grüßen – 2,Graf – 1, gründen – 1, Grenze – 9, Grenzer – 1, Greise – 1, Grauen – 1
kl-	6	klein – 2, klappen – 1,klingen – 1, Klausmeier – 1, Klarheit – 1

kn-	4	knapp – 2, knüpfen – 2
kr-	23	Kraft-3, Krieg – 5, Kreativität – 1, Krämer – 1, Krankheiten – 1, kreuzen – 1, Kreis – 2, Kreisau – 1, Krise – 1, , Krenz – 2, Krankenhaus – 1, Kranz – 1, Krönung – 1, kranken – 1, Kritik – 1
kv-	0	0
pfl-	6	Pflicht-3, pflanzen – 1, pflegen – 2
pfr-	0	0
pl-	6	Pluralität-1, Plötzensee – 1, Pluralismus – 1, plunder – 1, Platz – 2
pr-	26	Präsident-2, prägen-1, Prosperität – 2, Protest – 3, Prälat – 1, Prinz – 2, Projekt – 2, profitieren – 1, privat – 1, Prinzip – 1, Professor – 1, Prag – 1, Propaganda – 1, Presse – 2, Provokateur – 1, Programm – 1, präsent – 1, Preis – 2
ſl-	12	Schloss – 1, schließlich – 3, schlecht-1, Schluss – 2, Schlagbaum – 2, schließen – 2, schlimm – 1
ſm-	1	schmerzhaft-1
ſn-	3	schnell – 3
ſr-	7	schrecklich – 2, schreiben – 4, Schrecken – 1
ſv-	3	Schweriner – 1, schwierig – 1, schwer – 1
sk-	0	0
ſp-	13	spüren-1, spalten-1, sparsam – 1, Sparbüchse – 1, spenden – 1, spannend – 1, spät – 6, Spitze – 1
ſpl-	0	0
ſpr-	7	sprechen – 4, springen – 1, Sprengung – 1, Sprache – 1
ſt-	88	stehen – 10, stillschweigend-1, stammen-1, stellen-5, Staat-16, Stirnme-3, stets-3, stark-5, staatlich-1, stärken –

		2,Stabilität – 1, Sternsinger – 10, Stimmung – 1, steuern – 1, Stiftung – 2, standhaft – 1, Stunden – 2,Stadt – 5,Stärke – 1, stürzen – 1,statt – 9,stecken – 1, sterben – 1 ,Stock – 3, Stelle – 1, Statement – 1,
ſtr-	8	Strich – 1,Straße – 4,Struktur – 1, streiten – 2
tr-	19	Trauer – 4, tragen – 2,Treffen – 2, treffen – 1,Tradition – 2,Tragödie – 1, transatlantisch – 1, treten – 1, Transparent – 1, treiben – 1,Traum -1, Tropfen – 1,trauen – 1
tsv-	22	Zwangsarbeiter – 1, zwei – 12, zwischen – 5, zwar – 2, Zweck – 1, Zwang – 1
Загалом фонестем у тексті	469	

Таблиця Б.3

Виявлена фонестемна лексика у промовах теми „медицина“ (Medizin)

Фонестема	Кількість фонестем у тексті	Фонестема у словах
bl-	16	Blick –11,Blutproblem – 1,bleiben –4
br-	10	brauchen - 8, bringen – 2
dr-	8	drei – 1,drittens – 2, dramatisch – 1,dringned – 2, Dramatik – 1, Dramani – 1
fl-	3	Flucht – 3
fr-	18	Frau – 5, freuen – 8, Frage – 1,früh – 2, fragil – 1,Freude – 1
gl-	23	glauben – 10, global – 9,glücklich – 4
gn-	0	0

gr-	10	Grenze – 1, groß – 5, Größe – 3, Gründung – 1
kl-	5	Klinik – 2, Klimaabkommen – 1, Kleinkinder – 1, klassifizieren – 1
kn-	0	0
kr-	37	Krankheit – 25, Kerbs – 1, Krise – 8, kritisch – 1
kv-	0	0
pfl-	1	Pflegekraft – 1
pfr-	0	0
pl-	1	Pledging – 1
pr-	25	Professor – 4, präzis – 1, Prävention – 3, Präsident – 13, Problem – 1, Produktion – 2, Prozent – 1
fl-	1	Schleusensystem – 1
fm-	0	0
fn-	7	schnell – 7
fr-	1	Schrecken – 1
fv-	0	0
sk-	0	0
fp-	8	Spitzenforschung – 2, Spitzenbedingung – 1, spezialisieren – 2, spannend – 1, Spaß – 1, spielen – 1
fpf-	0	0
fpr-	2	sprechen – 2
ft-	31	Standard – 1, Stadt – 1, stehen – 2, stellen – 3, sterben – 6, Staat – 2, Steuerungsfunktion – 1, stark – 5, Standort – 1, stolz – 2, stattfinden – 1, Stunde – 1, Stück – 1, Stärkung – 1, Standgehalt – 1, stecken – 1, steuern – 1, Start – 1
ftr-	5	Stromversorgung – 1, Struktur – 4
tr-	11	Trumpf – 1, tragen – 3, traurig – 1, Tropenkrankheit –

		2,treffen – 2, Transport – 1, Tradition – 1
tsv-	3	zwei – 2, zwar – 1
Загалом фонестем у тексті	226	

Таблиця Б.4

Виявлена фонестемна лексика у промовах теми „політика“ (Politik)

Фонестема	Кількість фонестем у тексті	Фонестема у словах
bl-	35	bleiben – 19, Blutvergießen – 1, Blick – 11, blicken – 1, Block – 1, bloß – 1, Blume - 1
br-	36	bringen -5, brauchen – 10, Brückenbauer – 1 Bruttoinlandsprodukt – 3, Brisbane- 9, breiten – 5, brechen – 1, brutal – 1,
dr-	27	Drang – 2, ,dramatisch-4,drei – 10,drängen – 2, drittens – 2,drohen – 1,dringend – 2, Dramatik – 1, Dresden – 2, drohend – 1
fl-	21	Flucht – 13, fliehen – 2, ,flexibel – 1, Flexibilität – 2,flächendeckend – 2, Flüssen – 1
fr-	98	Freund – 2, freuen – 5, fragil – 2, fruchtbar – 1, Frage – 7,fragen – 2,Frau – 4, Freiheit – 22, frei– 17,früh – 5, freudvoll – 1, Frieden – 7, Frankreich – 2, friedvoll – 1, froh – 2, friedlich – 6,französisch – 1, freiheitlich – 4, Frühjahr – 1, Frequenz – 1,Frauenquote – 1, fressen – 1, , frappierend – 1, Fremdenhass –1 Fremdenfeindlichkeit – 1

gl-	43	gleich – 8, global– 16, glauben – 6, Glück – 5, Glaubwürdigkeit – 2, glücklich – 4, Glasnost – 1, glänzend – 1
gn-	0	0
gr-	86	groß – 29, Größe – 2, Grenze – 9, Grund – 28, Gruppe – 3, greifbar – 1, Großfamilie – 1, grausam – 2, gründen – 1, Grau– 1, grob – 2, gratulieren – 2, greifen – 2, Großbritannien – 2, gravierend – 1,
kl-	20	klar– 6, klingen – 1, klein – 6, Klarheit – 1, Klima – 3, Klinik – 1, klug – 1, klarmachen – 1
kn-	13	knüpfen – 2, knapp – 11
kr-	48	Kreis – 1, Krise – 15, krank -1, Kraft– 9, Krieg – 8, Kreisau – 5, Krankheit – 4, Krim – 2, kräftig – 1, Kragenlinie - 1, Kritik – 1
kv-	1	Quer– 1
pfl-	9	pflegen– 2, Pflicht – 4, Pflege – 7
pfr-	0	0
pl-	20	Pluralität – 2, Platz – 6, pluralistisch– 1, Plane – 7, Plus – 2, Plauen – 2
pr-	87	Prominent – 1, Prozent – 14, Problem – 4, Praxishinblick – 1, Programm – 6, Prozess – 7, prägnant – 1, Präsident – 20, Prinzip-1, Priorität – 2, Preis – 2, praktisch – 1, Premierministerin – 1, Professor – 1, prägen – 3, präsentieren – 1, privat – 4, praxisnahe – 1, prognostizieren – 1, Projekt – 3, Produkt – 1, pro – 1, prozentig – 1, prüfen – 1, prägend – 1, pragmatisch – 1, praktisch – 2, Protest – 3, prosperierend – 1

fl-	14	Schlupfloch – 1, schließlich – 6, schleichend– 1, schlecht – 1, schlimm – 1, schlagen – 2, Schluss – 1, Schlossfreiheit – 1
fm-	2	schmerzhaft– 1, schmerzlich – 1
fn-	7	schnell – 5, Schnecken tempo – 1, Schneise – 1
fr-	16	Schriftsteller – 2, schrecklich– 5, Schritt – 7, Schrecken – 2
fv-	26	Schwachstelle – 1, schwierig – 12, Schwellenland – 1, Schwächsten – 2, schwer – 10
sk-	2	Sklave – 1, skeptisch – 1
fp-	31	spielen – 2, spät – 11, spüren – 3, spalten – 1, spannend – 3, spanisch – 1, Spitze – 6, Spur – 1, Spanien – 1, sparen – 1, spöttisch – 1
fpl-	0	0
fpr-	10	sprechen – 6, Sprache – 3, Sprichwort – 1
ft-	155	Studierende – 5, staatlich – 1, stehen – 20, Stabilität – 9, stark – 29, stellvertretend – 1, , Staat – 25, stolz -1, stellen – 12, Stadt– 5, stimmen – 2, statt – 8, Stelle – 3, Stunde – 1, Stefan – 1, Studium – 4, stabil – 4, ,Standard – 2, steigen – 3, Steigerung – 1, steinig – 1, Steinmeier – 1, Sterblichkeit – 1, Steuer – 5, stoppen – 1, starr – 1, statusbezogen – 1, stetig – 1, stets – 1, ständig – 1, stammen – 1, Stacheldraht – 1
ftr-	14	streben – 1, Straße – 4, strikt – 1, Strecke – 1, Struktur – 7
tr-	51	Tradition – 1, Traum – 7, transatlantisch – 4, trotz – 2, treffen- 7, tragen – 6, treiben – 1, trotzdem – 5, Transparenzforderung – 1, Transparenz – 1, traurig – 2, tragisch – 1, Trennung – 1, träumen -1, treten – 3, Triebkraft – 1, Tragödie– 1, Träger – 1, transpazifisch – 1, Tricks – 1,

		Triebkraft – 1, tropisch – 1, Tragweite – 1
tsv-	61	zwar – 9, Zweifel – 8, zwei – 20, Zwang – 3, zwischen – 15, Zweck – 4, zwölf – 1, zweigen – 1
Загалом фонестем у тексті	933	

Таблиця Б.5

Виявлена фонестемна лексика у промовах теми „економіка“ (Wirtschaft)

Фонестема	Кількість фонестем у тексті	Фонестема у словах
bl-	25	Blick-12, bleiben-10, blicken – 1, Blaupause – 1, blutig – 1
br-	70	brauchen-31, Brutto - 4, bringen-13, Brickwedde – 4, Brüssel – 4, Braunkohlekraftwerk – 1, breit – 8, Brücke – 1, Branche - 2, Bremse – 1, Brisbane – 1
dr-	24	drängen-3, drei-6, draufkommen – 1, Dringlichkeit – 1, drücken – 1, Drittel – 5, drauflegen – 1, Dresden – 1, dramatisch – 1, Draghi – 2, drum – 1, Druck – 1
fl-	5	Flüchtlingsstrom – 1, flexibel – 1, fließen – 1, flagrant – 1, Flexibilität – 1
fr-	123	freuen-10, Frankreich-6, Franzosen-1, Freiheit-13, friedlich – 3, französisch-3, Frau-7, froh – 6, Frage – 31, Freund – 1, Fritze -1, fragen – 4, frei – 17, früh – 3, Frequenz – 3, fruchtbar – 1, front – 1, Freude -3, Frieden – 2, Frankfurt – 3, Francioni – 4,
gl-	63	global-8, glauben-37, glücklich – 3, gleich – 15,

gn-	0	0
gr-	104	groß-61, Grenze-5, Großbritannien-2, Grund -19, Griff-3, Griechenland-4, Größe-4, Grünbuch – 1, gratulieren – 1, grau – 1, gründen – 1, Greifswald – 1, Gruppe – 1,
kl-	29	Klima-13, klar – 8, , klassisch – 3, klein – 4, klug – 1,
kn-	0	0
kr-	35	Krim-7, Krise-7, Krankheit – 1, Kriterium – 2, Kritik – 3, kritisch – 4, kreativ – 1, kritisieren – 4, Kroes – 2, Kraft – 3, Kreis – 1,
kv-	1	Qualitativ - 1
pfl-	0	0
pfr-	0	0
pl-	8	plädieren-2, Plädoyer-1, planen – 3, Platz – 1, platzieren – 1
pr-	148	Professor-2, Pressefreiheit-1, Präsident-8, Prinzip-5, privat-13, Programm-11, Produkt-21, Prozent-32, Projekt – 9, Problem – 11, Prozess – 6, pro – 6, Prozentsatz – 1, Primus – 1, Prüfprogramm – 1, Prädikatsvergabe – 1, prägen – 2, Prospekt – 1, Priorität – 1, Prosperität – 3, Premierminister – 2, professionell – 1, protestieren – 1, profitieren – 2, praktisch – 1, präzisiert – 1, Preis – 6, prädeterminiert – 1, Prognose – 4,
fl-	17	schließlich -4, Schlachtbank – 1, Schlagbaum – 1, Schlange – 1, Schluss – 6, schlüpfen – 1, schlafen – 1, schlecht – 2,
fm-	0	0
fn-	16	schnell – 15, Schnecke – 1
fr-	18	schrecklich-3, Schritt-8, Schweiz – 2, Schwierigkeit – 4, Schriftzug – 1

fv-	18	Schwab-1, schwer-4, schwarz-1, Schwankung – 2schwierig – 6, schwach – 2,Schwellenland – 2
sk-	1	Skepsis - 1
fp-	47	Spitze-1, Spanien-7, spielen-14, Spannen – 1, Speicherkapazität – 1, spät – 3, Spiel – 1, spiegeln – 1, spannend – 4, spezifisch – 6, Spezialbratpfanne – 1, spanisch – 1,Sport – 1, Spekulationsmasse – 1, Sparen – 1, sputen – 1,Spur – 2
fpl-	0	0
fpr-	23	sprechen-18, Sprache – 2,Spreads – 3
ft-	229	stehen-23, stellen-21, Staat-31, Stelle-8, Stärkung-1, staatlich-8, strategisch-1, stark-21, steigen-5, Standard - 10, steigend – 1, Stadtwerk – 1, Steuer – 12, Stunde – 4, sturm – 1, Stiftung – 34, stimmen – 1, stets – 1, stechen – 1, Stück – 1, Stadt – 4, Startups – 4,statt – 10, Standort – 5, stolz – 4,Studium – 1, Stimmung-1,Stabilität – 8, Stoiber – 1, Stimme – 2, stemmen – 1, Stillstand – 1, Stück – 1
ftr-	34	strategisch-3, Strom – 25, Strich – 2, Stralsund – 1, Strukturreform – 1, strukturell – 2
tr-	46	Tragödie-1, Träger-1, transatlantisch-5, transparent-2, tragen – 8, tragfähig – 3, treu – 3, Transparenz – 3, treffen – 6, Trend – 3, treiben – 4,trügerisch – 1, Tradition – 3, transpazifisch – 3,treten – 1,trotz – 1, trotzdem – 1
tsv-	48	zwingen – 1, zwar – 4, zwei – 24, Zweck – 3,zwischen – 14, Zweifel – 2
Загалом фонестем у тексті	1132	

Додаток В

Фонестемна лексика промов Йоахіма Гаука за темами

Таблиця В.1

Виявлена фонестемна лексика у промовах теми „війна“ (Krieg)

Фонестема	Кількість фонестем у тексті	Фонестема у словах
bl-	6	Blick –2, Blume – 1, bleiben – 3
br-	7	Brutalität – 1, brüsk – 1, Braut – 1, Bruder – 1, bringen – 1, brauchen – 2
dr-	2	drei – 1, Draht – 1
fl-	1	Flugblatt – 1
fr-	23	Freiheit – 5, fragen – 1, friedlich – 1, Frau – 2, Frankfurt – 2, Freund – 1, Frank – 1, freuen – 1, frei – 3, Frieden – 6
gl-	10	glauben – 2, gleich – 7, Glied – 1
gn-	1	gnädig – 1
gr-	21	groß – 11, Gras – 2, Grund – 4, graben – 2, grau – 1, Grenze – 1
kl-	1	klar – 1
kn-	0	0
kr-	32	Krieg – 29, krank – 1, Kreuz – 1, kritisch – 1
kv-	0	0
pfl-	1	Pflicht – 1
pfr-	0	0
pl-	1	Plan – 1
pr-	7	Prozent – 1, Protokoll – 1, Projekt – 1, prägen – 1, Propaganda – 1, Präambel – 1, Praxis – 1

ʃl-	5	Schloss – 3, schließen – 2
ʃm-	2	Schmerz – 1, Schmidt – 1
ʃn-	0	
ʃr-	6	Schreck – 1, Schrei – 1
ʃv-	6	schwer – 5, Schwieger – 1
sk-	0	0
ʃp-	7	spät – 3, speisen – 1, Spur – 3
ʃpl-	0	0
ʃpr-	2	Sprache – 1, sprechen – 1
ʃt-	35	sterben – 2, Stuckenbrock – 4, Stunde – 2, stehen – 8, Stalag – 2, stellen – 3, Stand – 1, Stalin – 1, stammen – 1, stark – 3, statt – 1, Statistik – 1, stöhnen – 1, Staat – 3, stürzen – 1, stehlen – 1
ʃtr-	1	strahlen – 1
tr-	4	tragen – 2, treu – 1, treffen – 1
tsv-	7	zwei – 3, zwar – 1, Zweck – 2, zwischen – 1
Загалом фонестем у тексті	167	

Таблиця В.2

Виявлена фонестемна лексика у промовах теми „міжнародні відносини“

(Internationale Beziehungen)

Фонестема	Кількість фонестем у тексті	Фонестема у словах
bl-	5	blicken – 1, Blick – 1, bleiben – 2, Blücher – 1

br-	23	brauchen - 2, bringen - 3, Breda - 1, Brücke - 17
dr-	2	draußen - 2
fl-	0	0
fr-	30	Frieden - 8, freuen - 4, fremd - 1, friedlich - 2, frei - 3, Freude - 1, Freiheit - 1, früh - 3, Freund - 5, fragen - 2
gl-	9	glauben - 3, Glück - 3, gleich - 2, Glorie - 1
gn-	0	0
gr-	22	groß - 12, Grund - 4, grau - 1, Gruppe - 2, Grenze - 1, Gräuel - 1, Grab - 1
kl-	5	klein - 2, Klischee - 1, klar - 1, Klang - 1
kn-	0	0
kr-	12	Kreis - 2, Krieg - 6, Kraft - 4
kv-	0	0
pfl-	1	pflegen - 1
pfr-	0	0
pl-	3	planen - 2, plötzlich - 1
pr-	12	Primor - 3, Prüfung - 1, Professor - 2, Projekt - 1, praktisch - 1, prägen - 2, profitieren - 1, preisen - 1
fl-	6	schlagen - 3, schließlich - 2, schlicht - 1
fm-	3	Schmerz - 3
fn-	0	0
fr-	5	Schritt - 2, Schreck - 3
fv-	6	schwer - 5, schwierig - 1
sk-	0	0
sp-	4	spät - 2, spielen - 1, Spirale - 1
spl-	0	0
spr-	5	sprechen - 4, Sprache - 1

st-	33	Stadt – 2, stehen – 6, statt – 1, studieren – 5, Stunde – 1, stellen – 2, Student – 2, Studie – 5, Staat – 4, Stachel – 1, Stahl – 1, Stimme – 1, Stück – 1, Stich – 1
str-	0	0
tr-	11	träumen – 1, Traum – 1, Traumata – 2, tragen – 3, trennen – 1, treffen – 2, transgenerationell – 1
tsv-	15	zwei – 8, zwischen – 7
Загалом фонестем у тексті	213	

Таблиця В.3

Виявлена фонестемна лексика у промовах теми „культура“ (Kultur)

Фонестема	Кількість фонестем у тексті	Фонестема у словах
bl-	12	Blick – 3, bleiben – 8, Blatt – 1
br-	38	Brand – 1, brauchen – 7, brennen – 1, breit – 1, Bremen – 22, Brücke – 1, Brise – 1, bringen – 1, Branche – 1, brüderlich – 1, Brandenburg – 1
dr-	2	drei – 1, Dringlichkeit – 1
fl-	10	Flugzeug – 1, Flüchtling – 5, Flügel – 1, florieren – 1, flattern – 1, Flagge – 1
fr-	71	froh – 5, Freude – 3, freien – 1, französisch – 3, Fremdling – 1, friedlich – 1, fragen – 6, Freunde – 4, früh – 9, freuen – 13, Frau – 1, freiwillig – 3, Fracht – 1, frei – 5, frisch – 1, Freiberg – 15

gl-	17	glauben – 4, gleich – 7, Glück – 3, Glanz – 1
gn-	2	Gnade – 2
gr-	50	groß – 31, Griechenland – 2, grüßen – 2, Grenze – 3, gruben – 1, Grönland – 3, Grund – 8
kl-	19	Klasse – 1, Kleidung – 1, klar – 4, klingen – 2, klein – 5, Klima – 1, klug – 3, Klang – 2
kn-	0	0
kr-	19	Krieg – 4, Krise – 2, Kraft – 10, Krusenstern – 1, kriegen – 1, kreativ – 1
kv-	5	Quelle – 3, quälen – 1, Quatsch – 1
pfl-	3	pflügen – 3
pfr-	0	0
pl-	3	Plan – 2, Planke – 1
pr-	26	Professor – 3, Problem – 5, privat – 1, prägen – 1, Präsident – 2, Prozess – 1, Präzision – 1, Projekt – 2, prekär – 1, prächtig – 1, provozieren – 1, Prediger – 1, praktisch – 1, Preis – 2, Programm – 2, Produktion – 1
fl-	19	Schloss – 14, schließlich – 1, Schluss – 1, schlicht – 1, Schlag – 2
fm-	1	Schmerz – 1
fn-	4	schnell – 3, schnoddrig – 1
fr-	8	schrecklich – 1, Schrift – 4, schreiben – 3
fv-	8	schwierig – 3, schwer – 3, schwingen – 2
sk-	1	Skandal – 1
fp-	36	spontan – 1, Spitze – 3, spüren – 3, spät – 5, speisen – 1, spielen – 7, Spektrum – 1, speziell – 1, spenden – 1, Sport – 13

ʃpl-	0	0
ʃpr-	17	Sprache – 9, sprechen – 8
ʃt-	84	Stimmung – 2, stehen – 13, Stadt – 14, stecken – 1, Störung – 1, stützen – 1, Staat – 8, Stelle – 2, statt – 6, stolz – 9, staunen – 1, Stapel – 2, Statsraad – 2, stimmen – 3, Stein – 2, Stunde – 1, Student – 5, stellen – 3, stammen – 1, Stoff – 1, stiften – 1, stärken – 3, Star – 1, stecken – 1
ʃtr-	4	Struktur – 1, Streit – 2, streng – 1
tr-	28	trinken – 1, tragen – 8, treffen – 5, Tradition – 6, traurig – 2, traktieren – 1, treten – 2, Traum – 2, Trost – 1
tsv-	20	zwar – 7, zwei – 8, zwischen – 4, zwölf – 1
Загалом фонестему тексті	507	

Таблиця В.4

Виявлена фонестемна лексика у промовах теми „економіка“ (Wirtschaft)

Фонестема	Кількість фонестем у тексті	Фонестема у словах
bl-	39	Blick – 10, blicken – 1, bleiben - 28
br-	49	bringen – 7, Brüssel – 3, Brücke – 1, Brey – 1, brauchen – 25, breit – 3, Bruch – 2, britisch – 1, brechen – 1, brach – 1, Brot – 1, bremsen – 1, Brauerei – 2
dr-	13	drei – 4, drastisch – 1, Druck – 3, drittens – 3, dringend – 2
fl-	38	Flucht – 5, Flüchtling – 25, fliehen – 1, fließen – 1, Fleiß – 1, flexibel – 3, flankiert – 1, Flut – 1

fr-	103	früh – 5 , Frau – 10, Frankreich – 1, freundlich – 1, froh – 3, fremd – 7, Frucht – 1, frei – 17, Freunde – 5, Franz – 1, Franzose – 1, Frieden – 3, Freiheit – 10, freuen – 15, fragen – 20, Freude – 2, Frankfurt – 1
gl-	29	global – 5, gleich – 10, Glück – 7, glauben – 6, Glas – 1
gn-	0	0
gr-	102	groß – 53, Grund – 33, Grenze – 9, Gruppe – 2, grau – 1, gratulieren – 3, Gremien – 1
kl-	25	klar – 6, Klasse – 2, klassisch – 1, klein – 11, klappen – 1, Klima – 3, Klischee – 1
kn-	0	0
kr-	35	Krieg – 5, kreativ – 4, Kraft – 11, Kredite – 1, Krise – 14
kv-	9	quasi – 2, quer – 1, qualifizieren – 3, Qualifikation – 2, Quote – 1
pfl-	3	Pflegen – 2, Pflicht – 1
pfr-	0	0
pl-	11	plädieren – 1, Plan – 5, Platz – 3, plötzlich – 2
pr-	85	Professor – 1, profitieren – 8, Preis – 4, prägen – 4, prognostizieren – 1, Projekt – 3, Priorität – 1, Prüfer – 2, prüfen – 1, Präsident – 8, Problem – 13, Produkt – 20, Prinzip – 2, Probe – 1, Prosperität – 1, Präsidium – 1, professionell – 1, privat – 2, Prozess – 4, Programm – 2, Praktikum – 2, Presse – 1, Prozent – 1
fl-	8	Schloss – 1, schlafen – 1, Schluss – 3, Schlup – 1, schlecht – 1, schleifen – 1
fm-	0	0
fn-	7	schnell – 7

fr-	13	schrecken – 2, schreiben – 5, schrumpfen – 1, schreiten – 1, Schritt – 4
fv-	23	Schwab – 1, schweigen – 1, schwer – 8, Schwein – 1, schwarz – 3, schwierig – 8, schwach – 1
sk-	0	0
fp-	36	speziell – 4, spät – 8, Spitze – 7, Sparte – 1, Spannung – 1, Spezies – 1, spürbar – 6, spenden – 2, spannen – 1, Spanien – 1, Sport – 1, spüren – 3
fpl-	0	0
fpr-	17	sprechen – 14, Sprache – 3
ft-	136	Studie – 3, stellen – 14, Steuerung – 5, stolz – 1, Sturm – 1, Status – 1, stabil – 2, stecken – 2, Stand – 4, Station – 1, Stadt – 2, stammen – 3, Staat – 24, stärken – 14, Stunde – 2, Stich – 2, stimmen – 3, ständig – 1, studieren – 2, Start – 2, stützen – 1, Stimme – 5, stehen – 23, Stinnes – 2, stoßen – 1, Standard – 2, Start up – 1, statistisch – 1, statt – 1, Stoff – 1, steigen – 2, Stufe – 1, stereotype – 1, Stellung – 2, Stahl – 3
ftr-	17	streben – 1, Struktur – 10, streiten – 2, Strategie – 2, Strahl – 1, strahlen – 1
tr-	41	tragen – 6, Trümmer – 2, Tradition – 9, Traum – 2, tragisch – 1, treffen – 4, trotzdem – 4, tristen – 1, treu – 1, trotz – 1, trainieren – 2, Tragik – 1, Transformation – 1, Trost – 2, trefflich – 2, Transparenz – 1
tsv-	30	zwei – 11, zwar – 8, zwanzig – 1, zwischen – 6, zwingen – 3, zwölf – 1
Загалом	869	

фонестем у тексті		
----------------------	--	--

Таблиця В.5

Виявлена фонестемна лексика у промовах теми „політика“ (Politik)

Фонестема	Кількість фонестем у тексті	Фонестема у словах
bl-	44	bleiben – 32, Blick – 6, blind – 3, blockieren – 1, Blech – 1, bloß – 1
br-	58	brauchen – 23, Brahmi – 1, bringen – 10, brechen – 1, brutal – 3, brüchig – 1, Bruch – 1, breit – 5, Brandt – 3, Brücke – 3, Brand – 1, Breslau – 1, britisch – 1, Brief – 1, Brünn – 2, Brust – 1
dr-	10	drohen – 3, drei – 3, dringend – 1, draußen – 1, dramatisch – 1, drehen – 1
fl-	81	Flüchtling – 51, Flucht – 19, Flagge – 2, fliehen – 5, Flexibilität – 1, flüchten – 1, Flammen – 1, Flur – 1
fr-	199	Freund – 13, Frankreich – 2, französisch – 3, Freiheit – 32, früh – 13, Frieden – 8, Frühling – 3, friedlich – 9, Franzose – 1, Fritz – 1, Franz – 1, Frau – 17, frei – 25, Freude – 8, fragen – 23, freuen – 17, fremd – 15, fragil – 1, Frucht – 2, free – 1, froh – 2, Frustration – 1, Front – 2
gl-	38	Glück – 6, glauben – 8, gleich – 22, Glocke – 2
gn-	0	0
gr-	125	grau – 3, gratulieren – 4, Gruppe – 11, Gründung – 6, Grüß – 2, groß – 52, Grenze – 2, Grund – 21, greifen – 1, Great –

		1, Griechenland – 2, gründlich – 1, grün – 1, grün – 1, Gras – 1, Grossman – 2, greifen – 1, Grab – 2, Gräfin – 1, Grass – 2
kl-	25	klar – 8, klein – 9, Klientel – 1, klug – 1, klingen – 2, klassisch – 1, klaffen – 1, klagen – 1, Klasse – 1
kn-	1	knapp – 1
kr-	66	Kraft – 24, kritisch – 1, kreativ – 2, kritisieren – 1, Kritik – 3, Krebs – 1, kriminell – 1, Krieg – 20, Kreis – 4, Krise – 4, kräftig – 1, krank – 3, Kristall – 1
kv-	10	Quartett – 3, Qualifikation – 2, quälen – 1, quer – 4
pfl-	5	pflegen – 2, Pflicht – 3
pfr-	0	0
pl-	12	Planung – 2, plötzlich – 4, Plastik – 1, Pluralismus – 1, Platz – 2, plus – 1, Plünderer – 1
pr-	87	Preis – 12, Prinzip – 1, Prozess – 6, privat – 5, Präsident – 7, Profi – 2, probat – 1, Programm – 3, Praxis – 2, Privileg – 1, Problem – 13, Protest – 2, Projekt – 4, Professor – 5, Prüfung – 1, Provokation – 1, provozieren – 1, protestantisch – 1, Priorität – 1, produzieren – 2, Provinz – 1, Propaganda – 3, prägen – 4, Primor – 1, Prozent – 4, praktisch – 1
ſl-	20	schließlich – 8, Schluss – 3, schlicht – 2, Schlesien – 2, Schleuser – 1, Schlauch – 1, Schlepper – 1, schlecht – 2
ſm-	5	Schmerz – 5
ſn-	14	schnell – 14
ſr-	19	schrecklich – 1, Schritt – 8, Schrott – 1, Schrei – 1, Schreck – 1, Schrank – 1, Schrift – 2, schreiben – 4

fv-	32	schwierig – 10, schweigen – 5, schwer – 10, schwingen – 1, schwächen – 1, schwarz – 5
sk-	1	Skopusberg – 1
fp-	29	spüren – 11, spielen – 1, Spektrum – 1, spät – 8, Spannung – 2, Spiegel – 1, spontan – 1, Spur – 1, spenden – 1, Speer – 1, Spirale – 1
fpl-	0	0
fpr-	25	sprechen – 16, Sprache – 9
ft-	172	Staat – 39, stammen – 6, stehen – 23, Stiftung – 7, stark – 23, stabil – 10, stellen – 17, stemmen – 1, stolz – 2, Start – 3, Steuer – 6, Standort – 1, Stadt – 12, Stalin – 2, Stufen – 1, States – 1, statt – 1, stoßen – 2, Standard, Stuttgart – 1, Student – 3, Stipendium – 1, Studium – 1, Stein – 1, studieren – 2, stimmen – 3, stören – 1, Stunde – 2, steigen – 3, Steck – 2, Stigmatisierung – 1, Stück – 1, Staun – 1
ftr-	16	Straße – 3, strömen – 1, Struktur – 2, strahlen – 2, Strafe – 4, strikt – 1, streben – 2, Stress – 1
tr-	71	tragen – 10, Transformation – 5, trotz – 5, transatlantisch – 2, treiben – 4, Traumata – 1, trennen – 3, Trauma – 5, Transparenz – 2, treiben – 1, Tradition – 5, trachten – 1, träumen – 2, trauen – 7, treffen – 1, traurig – 1, Träne – 1, treten – 5, Trug – 1, Traum – 2, transparent – 1, treu – 2, tröstlich – 2, Truman – 1, Trecks – 1
tsv-	73	zwei – 15, zwar – 13, zwischen – 31, zwanzig – 4, Zwang – 9, zwölf – 1
Загалом фонетем у тексті	1236	

Додаток Г

Фонестемна лексика промов Гайнца Фішера за темами

Таблиця Г.1

Виявлена фонестемна лексика у промовах теми „міжнародні відносини“
(Internationale Beziehungen)

Фонестема	Кількість фонестем у тексті	Фонестема у словах
bl-	9	blicken – 1, Blick – 2, bleiben – 5, blau – 1
br-	30	brauchen – 11, bringen – 10, Brücke – 3, breit – 4, bremsen – 1, Brief – 1
dr-	8	draußen – 2, drei – 4, drittel – 2
fl-	0	0
fr-	39	Freund – 4, Frieden – 7, freuen – 5, fragen – 4, fremd – 2, Freude – 4, friedlich – 3, frei – 5, Freiheit – 2, früh – 3
gl-	9	glauben – 4, Glück – 2, gleich – 3
gn-	0	0
gr-	26	groß – 14, Grund – 4, grau – 2, Gruppe – 2, Grenze – 2, Grab – 1, grün – 1
kl-	10	klein – 5, klar – 2, klingen – 2, klassisch – 1
kn-	0	0
kr-	19	Kreis – 2, Kritik – 4, kritisch – 1, Krieg – 7, Kraft – 5,
kv-	0	0
pfl-	4	pflegen – 2, Pflicht – 2
pfr-	0	0
pl-	8	planen – 2, plötzlich – 2, Platz – 2, plus – 1, Plattform – 1
pr-	11	Problem – 3, Professor – 2, Projekt – 1, praktisch – 1,

		prägen – 2, Presse – 1, Prüfung – 1
ʃl-	7	schlagen – 3, schließlich – 3, schlicht – 1
ʃm-	3	Schmerz – 2, schmal – 1
ʃn-	0	0
ʃr-	7	Schritt – 3, Schreck – 3, Schrift – 1
ʃv-	10	schwer – 5, schwierig – 3, schwarz – 1, schwach – 1
sk-	0	0
ʃp-	7	spät – 3, spielen – 2, Speise – 1, Spitze – 1
ʃpl-	0	0
ʃpr-	9	sprechen – 5, Sprache – 3, springen – 1
ʃt-	48	Stadt – 3, stehen – 10, statt – 2, studieren – 4, Stunde – 3, stellen – 6, Student – 2, Studie – 4, Staat – 7, Stahl – 1, Stimme – 2, Stadium – 2, Start – 1, Status – 1
ʃtr-	0	0
tr-	14	träumen – 1, Traum – 1, tragen – 3, trennen – 3, treffen – 3, tragisch – 2, trinken – 1
tsv-	16	zwei – 9, zwischen – 6, Zweck – 1
Загалом фонестем у тексті	294	

Таблиця Г.2

Виявлена фонестемна лексика у промовах теми „війна“ (Krieg)

Фонестема	Кількість фонестем у тексті	Фонестема у словах
bl-	3	Blick –1, bleiben – 2

br-	7	Brutalität – 1, Bruder – 1, bringen – 2, brauchen – 3
dr-	3	drei – 2, drittel – 1
fl-	3	Flugzeug – 2, fliegen – 1
fr-	24	Freiheit – 6, fragen – 2, friedlich – 1, Freund – 2, freuen – 1, frei – 4, Frieden – 7, früh – 1
gl-	10	glauben – 2, gleich – 6, Glas – 1, Glocke – 1
gn-	1	Gnade – 1
gr-	21	groß – 11, Gras – 2, Grund – 4, graben – 2, grau – 1, Grenze – 1
kl-	3	klar – 1, klein – 2
kn-	0	0
kr-	27	Krieg – 18, Kraft – 3, krank – 2, Kreis – 1, kritisch – 3
kv-	0	0
pfl-	2	Pflicht – 2
pfr-	0	0
pl-	3	Plan – 1, Platz – 2
pr-	8	Preis – 2, Propaganda – 1, Problem – 3, Präsident – 1, Prinzip – 1
fl-	3	Schloss – 1, schließen – 2
fm-	1	Schmerz – 1
fn-	0	
fr-	4	Schreck – 3, Schrift – 1
fv-	3	schwer – 1, schwach – 1, schwierig – 1
sk-	0	0
sp-	7	spät – 3, speisen – 1, Spur – 3
spl-	0	0
spr-	2	Sprache – 1, sprechen – 1

ſt-	32	sterben – 3, Stunde – 2, stehen – 7, stellen – 3, stammen – 1, stark – 3, statt – 2, Statistik – 1, Staat – 3, stören – 1, stoppen – 2, stolz – 2, stabil – 2
ſtr-	7	Streit – 3, Strafe – 2, Straße – 1, strikt – 1
tr-	3	tragen – 1, treu – 1, trennen – 1
tsv-	6	zwei – 3, zwar – 1, Zweck – 1, zwischen – 1
Загалом фонестем у тексті	183	

Таблиця Г.3

Виявлена фонестемна лексика у промовах теми „культура“ (Kultur)

Фонестема	Кількість фонестем у тексті	Фонестема у словах
bl-	7	bleiben – 5, Bloch – 2
br-	7	bringen – 5, Bruno – 1, Brennglas – 1
dr-	26	drei – 16, dramatisch – 5, drehen – 5
fl-	0	
fr-	82	Frau – 16, Frage – 16, fragen – 12, Franz – 3, Frieden – 13, friedlich – 2, Freude – 8, freuen – 6, Freund – 5, Frühling – 1
gl-	24	glauben – 7, gleichzeitig – 4, gleich – 6, Glückwunsch – 3, global – 4
gn-	0	
gr-	58	groß – 26, Gruß – 5, Grund – 8, grau – 6, Grenze – 7, gratulieren – 5, Gratulant – 1

kl-	8	Klarheit – 2, klar – 5, Klasse – 1
kn-	0	
kr-	32	Kraft – 9, kritisch – 4, Kritik – 5, Krieg – 13, Kreisky – 1
kv-	5	Quantität – 1, Qualität – 1, quantitativ – 1, qualifiziert – 1, quo – 1
pfl-	6	Pflicht – 6
pfr-	0	
pl-	7	plädieren – 3, plastisch – 1, Pluralismus – 3
pr-	48	Projekt – 9, Präsident – 6, primär – 3, Problem – 12, privat – 1, Prager – 1, prächtig – 2, prominent – 3, Praxis – 3, praktizieren – 1, Professor – 6, promovieren – 1
fl-	5	schlecht – 3, Schlick – 1, Schleppe – 1
fm-	3	schmerzlich – 1, Schmerz – 1, Schmidt – 1
fn-	0	
fr-	6	Schritt – 4, schriftlich – 2
fv-	20	schwierig – 11, schwer – 9
sk-	0	
fp-	23	spät – 11, spannend – 5, Spannung – 2, Sperber – 2, spanisch – 3
fp-	0	
fpr-	6	sprechen – 3, springen – 2, Sprachraum – 1
ft-	72	Stunde – 9, Stephan – 3, Stein – 1, stolz – 6, Station – 1, stellen – 6, story – 1, stimmen – 1, Studie – 2, Staat – 11, Stauffenberg – 2, stark – 6, statt – 1, Stipendium – 3, staatlich – 2, studieren – 5, stoßen – 1, Start – 2, stehen – 8, Status – 1
ftr-	3	Streit – 1, Struktur – 2

tr-	31	treiben – 2, Trauer – 6, Tragödie – 4, tragisch – 1, tragen – 9, trotz – 4, treffen – 5
tsv-	8	zwei – 3, Zweck – 1, Zweifel – 4
Загалом фонестем у тексті	487	

Таблиця Г.4

Виявлена фонестемна лексика у промовах теми „політика“ (Politik)

Фонестема	Кількість фонестем у тексті	Фонестема у словах
bl-	3	bleiben – 2, Blick – 1
br-	6	brauchen – 2, bringen – 2, brechen – 1, brutto – 1, breit – 1
dr-	6	drei – 3, dramatisch – 2, drücken – 1, Drogen – 1
fl-	49	Flüchtling – 12, fliehen – 4, fließen – 2, Flucht – 16, Flagge – 5, Flexibilität – 2, flüchten – 5, Flammen – 1, Flur – 2
fr-	149	früh – 10, Frage – 12, freuen – 13, Freude – 8, Frieden – 19, frei – 23, fragen – 16, friedvoll – 2, friedlich – 9, Freiheit – 14, Frankreich – 2, Frau – 17, Fraktion – 3, Freitag – 1
gl-	82	global – 13, Globalisierung – 7, gleichermaßen – 5, glauben – 15, gleichzeitig – 9, gleich – 16, Glas – 2, Glocke – 3, Glück – 10, Glanz – 2
gn-	0	0
gr-	91	Grenze – 10, Grundlage – 5, groß – 29, grausam – 6,

		Grundsatz – 3, Grund – 18, Gruppierung – 1, Griechenland – 1, greifen – 3, Gründung – 3, Großbritannien – 3, grün – 6, Gruppe – 3
kl-	38	klar – 9, Klima – 8, Klestil – 1, Klubsekretär – 4, Klub – 3, klingen – 6, klassisch – 3, Klasse – 4
kn-	0	
kr-	31	Krise – 7, Krieg – 5, kriegerisch – 3, Kraft – 6, kritisiert – 3, Kriminalität – 2, Kreisky – 1, kritisch – 4
kv-	1	Qualität – 1
pfl-	1	Pflege – 1
pfr-	0	
pl-	6	Planet – 1, Plant – 1, Plattform – 1, pluralistisch – 1, Pluralismus – 1, Plenarsitzung – 1
pr-	108	Protest – 7, privat – 3, Presse – 6, Präsident – 34, Problem – 19, Praxis – 4, Projekt – 9, Präsenz – 1, Premierminister – 3, profitieren – 2, Prinzip – 2, Programm – 5, präsidential – 3, Präsidium – 2, Professor – 4, prüfen – 4
ſl-	5	schlecht – 2, Schlagzeile – 1, Schluss – 1, Schleizer – 1
ſm-	0	
ſn-	0	
ſr-	4	Schritt – 1, Schreck – 1, schrecklich – 1, Schreibtisch – 1
ſv-	12	schwierig – 6, schwer – 3, Schwerpunkt – 1, schwarz – 1, schwach – 1
sk-	0	
ſp-	8	Spanien – 1, Sperrfrist – 1, Spannung – 1, spät – 1, speziell – 1, Spitze – 1, SPÖ – 1, Spiel – 1
ſpl-	0	

ʃpr-	2	sprechen – 1, sprichwörtlich – 1
ʃt-	172	stellen – 26, Stärkung – 5, Stabilisierung – 5, stigmatisieren – 1, statt – 5, stehen – 16, Staat – 33, steigen – 8, stark – 18, stolz – 5, Stellung – 3, sterben – 5, stoßen – 1, Steuer – 4, stimmen – 7, stattfinden – 7, Stück – 1, Stabilität – 6, Sterne – 2, Studie – 3, Stephan – 1, stürmisch – 1, Stunde – 9
ʃtr-	7	streben – 1, Strom – 1, Struktur – 1, strategisch – 1, strengen – 1, strecken – 1, streichen – 1
tr-	64	treffen – 14, Trend – 5, treten – 8, tragen – 19, Trinkwasser – 2, Transkript – 2, trotz – 6, Transparenz – 3, transnational – 2, true – 1, Tradition – 2
tsv-	73	zwischen – 11, zwei – 25, Zweck – 4, zwar – 9, Zweifel – 7, zwanzig – 8, zwölf – 9
Загалом фонестем у тексті	918	

Таблиця Г.5

Виявлена фонестемна лексика у промовах теми „економіка“ (Wirtschaft)

Фонестема	Кількість фонестем у тексті	Фонестема у словах
bl-	58	Blick – 11, blicken – 7, bleiben – 32, blühen – 2, blau – 2, blind – 1, Blitz – 1, blockieren – 2
br-	24	brauchen – 8, bringen – 7, Brücke – 1, breit – 3, Bruch – 2, brechen – 1, Brot – 1, bremsen – 1
dr-	19	drei – 7, Druck – 3, drittens – 3, drittel – 4, dringend – 2

fl-	24	Flüchtling – 12, Flucht – 5, fliehen – 1, fließen – 1, Fleiß – 1, flexibel – 3, Flut – 1
fr-	153	fragen – 25, frei – 24, freuen – 21, früh – 9, Freiheit – 18, Frau – 12, freundlich – 7, froh – 8, fremd – 7, Frucht – 1, Freund – 5, Frieden – 3, friedlich – 7, Freude – 6
gl-	32	global – 5, gleich – 8, Glück – 5, glauben – 6, Glaube – 3, Glas – 1, glücklich – 4
gn-	0	0
gr-	134	groß – 66, Grund – 39, Grenze – 12, Gruppe – 4, grau – 3, gratulieren – 5, grün – 2, Gruß – 3
kl-	14	klar – 3, Klasse – 2, klassisch – 1, klein – 7, Klima – 1
kn-	0	0
kr-	83	Krieg – 9, kreativ – 6, Kraft – 17, Kredite – 7, Krise – 19, Kritik – 10, kritisch – 8, Kriminalität – 2, Kriterium – 5
kv-	7	Quelle – 1, quer – 1, qualifizieren – 1, Qualifikation – 1 Quote – 1, Qualität – 1, Quantität – 1
pfl-	2	pflegen – 1, Pflicht – 1
pfr-	0	0
pl-	12	Plan – 4, planen – 3, Platz – 3, plötzlich – 2
pr-	112	Preis – 7, prägen – 4, Projekt – 8, Priorität – 1, Prüfung – 2, prüfen – 2, Präsident – 7, Problem – 15, Produkt – 19, Prinzip – 2, Probe – 2, Professor – 4, Präsidium – 1, professionell – 2, profitieren – 6, privat – 2, Prozess – 4, Programm – 2, Praktikum – 2, Presse – 6, Prozent – 5, pragmatisch – 1, praktisch – 5, Protest – 3
fl-	10	Schluss – 3, Schloss – 2, schlafen – 2, schlecht – 2, schleifen – 1

fm-	0	0
fn-	7	schnell – 5, schneiden – 2
fr-	11	Schritt – 4, schrecken – 1, schreiben – 3, Schrift – 2, schreiten – 1
fv-	26	schweigen – 2, schwer – 11, schwarz – 3, schwierig – 8, schwach – 2
sk-	0	0
fp-	47	spät – 13, speziell – 7, Spitze – 7, Spannung – 3, spürbar – 6, spenden – 2, Sport – 3, spüren – 3, Speise – 1, Spiegel – 2
fpl-	0	0
fpr-	15	sprechen – 11, Sprache – 3, Sprung – 1
ft-	192	stellen – 24, stolz – 4, Sturm – 1, Status – 1, stabil – 2, stecken – 2, Stand – 5, Station – 2, Stadt – 7, stammen – 3, Staat – 31, stärken – 14, Stunde – 3, Stich – 1, stimmen – 2, ständig – 2, studieren – 3, Start – 2, stützen – 2, Stimme – 8, stehen – 25, stoßen – 1, Studie – 3, Standard – 2, statistisch – 4, statt – 3, Stoff – 1, steigen – 5, Stufe – 2, Stellung – 2, Stahl – 2, Steuerung – 5, Steuer – 8, Stabilität – 1, stark – 9
ftr-	11	strahlen – 1, streben – 1, Struktur – 4, Strategie – 2, Strahl – 1, streiten – 2
tr-	67	tragen – 15, Tradition – 11, Traum – 4, tragisch – 2, treffen – 9, trotzdem – 6, treu – 1, trotz – 4, Tragik – 1, trefflich – 1, Transparenz – 1, Träger – 1, traurig – 4, treten – 5, trocken – 2
tsv-	19	zwei – 8, zwar – 4, zwanzig – 1, zwischen – 4, zwingen – 2
Загалом фонестем у тексті	1079	

Додаток Д

Фонестемна лексика промов Александра ван дер Беллена за темами

Таблиця Д.1

Виявлена фонестемна лексика у промових теми „війна“ (Krieg)

Фонестема	Кількість фонестем у тексті	Фонестема у словах
bl-	7	Blick –2, Blume – 1, bleiben – 4
br-	8	Brutalität – 1, bringen – 5, brechen – 2
dr-	2	drei – 2
fl-	1	Flucht – 1
fr-	27	freuen – 2, friedlich – 5, Frieden – 6, Freiheit – 6, froh – 1, Frage – 2, Friedensordnung – 2, frei – 3
gl-	2	glauben – 2
gn-	0	0
gr-	17	Grund – 2, Grundlage – 3, Grauen – 1, Grenzen – 4, Grundprinzipien – 2, gründen – 1, groß – 2, Gruppierungen – 1, grundlegend – 1
kl-	1	klar – 1
kn-	0	0
kr-	22	Krieg – 6, Kraft – 5, Kreuz – 1, Krise – 5, krank – 3, kritisch - 2
kv-	0	0
pfl-	0	0
pfr-	0	0
pl-	1	Platz – 1
pr-	9	Prinzip – 2, Problem-3, profitieren – 1, Prozess – 1,

		Propaganda – 2
ʃl-	0	0
ʃm-	0	0
ʃn-	2	schnell – 1
ʃr-	2	schrecklich – 2
ʃv-	5	schwer – 3, schwierig – 2
sk-	0	0
ʃp-	0	0
ʃpl-	0	0
ʃpr-	0	0
ʃt-	31	stattfinden – 1, Staat – 2, Stichpunkte – 1, Stelle – 1, staatlich – 5, Stabilität – 4, stehen – 3, stolz – 1, stärken – 1, Stück – 1, stellen – 2, stark – 1, stürzen – 3, stabilisieren – 1, sterben – 1, Stabilisierung – 1, starr – 1, stets – 1
ʃtr-	4	Streit – 1, Struktur – 2, strategisch – 1
tr-	6	trotzdem – 1, trennen – 1 tragisch – 3, trotz – 1
tsv-	7	zwei – 3, zwar – 2, zwischen – 1, Zweck – 1
Загалом фонестем у тексті	154	

Таблиця Д.2

Виявлена фонестемна лексика у промовах теми „культура“ (Kultur)

Фонестема	Кількість фонестем у тексті	Фонестема у словах
bl-	13	bleiben – 4, Blume – 2, blicken – 2, Blick – 3, Blum – 2

br-	27	brauchen – 10, Bruch – 2, Bregenz – 1, Brücke – 2, Brandl – 1, bringen – 7, bravourös – 1, Brüderlichkeit – 1, breit – 2
dr-	11	drastisch – 1, drohen – 3, drei – 2, draußen – 1, drittel – 4
fl-	1	Floskel – 1
fr-	80	friedlich – 5, Frieden – 5, Frage – 9, Freiheit – 18, Freude – 5, frei – 6, Frau – 8, Friedrich – 1, froh – 2, früh – 3, fragen – 3, freuen – 5, Freizeit – 1, fremd – 3, Frey – 3, Franz – 1, Freund – 2
gl-	16	glauben – 9, global – 3, Glückwunsch – 1, gleich – 3
gn-	2	gnadenlos – 1, gnädig – 1
gr-	42	Grenze – 3, grundsätzlich – 3, groß – 21, Grund – 10, gratulieren – 1, gräuel – 1, grau – 2, Grad – 1
kl-	22	Kleinstaaterei – 1, klar – 6, klein – 9, Klima – 4, Klezmer – 1, Kluft – 1
kn-	1	Knechtschaft – 1
kr-	9	Kraft – 5, kritisch – 2, kritisieren – 1, Krieg – 1
kv-	6	quasi – 2, quo – 1, Qualität – 1, qualitativ – 2
pfl-	2	Pflichtübung – 1, Pflicht – 1
pfr-	0	
pl-	6	Planet – 1, plötzlich – 1, Platz – 3, plaudern – 1
pr-	13	Professionell – 1, Problem – 1, Privileg – 1, Presse – 2, probieren – 1, Premiere – 2, Prozess – 1, Projekt – 1, Präsident – 1, Prozent – 1, problemlos – 1
fl-	7	schließlich – 2, schlecht – 3, Schlichte – 1, schlussendlich – 1
fm-	4	schmerzlich – 1, schmerzvoll – 1, Schmerz – 2
fn-	1	Schnobl – 1

fr-	12	Schreck – 2, schrecklich – 6, Schritt – 3, schrumpfen – 1
fv-	6	Schweiz – 1, schwer – 2, schweigen – 2, schwach – 1
sk-	0	
fp-	15	Spielmann – 1, spüren – 1, spezifisch – 1, spät – 5, Spiel – 3, spielen – 1, spazieren – 1, Sportverein – 1, Spitz – 1
fpl-	0	
fpr-	2	Sprache – 1, sprengen – 1
ft-	62	Stunde – 2, stehen – 8, stolz – 3, stellen – 6, Staat – 9, still – 2, ständig – 1, Stand – 3, Steuer – 1, stark – 7, stichhaltig – 1, Stück – 3, stoßen – 1, stürmisch – 1, Stimme – 1, Stellvertreter – 1, Stausee – 1, Stabilität – 1, sterben – 1, Status – 1, Stadt – 5, stoppen – 1, Statistik – 1, Studium – 1
fr-	2	Straße – 1, streben – 1
tr-	17	trennen – 1, treten – 1, trotz – 1, traumatisiert – 1, traurig – 1, Trio – 1, Trauer – 3, Tragödie – 1, trivialerweise – 1, Trend – 3, treffen – 1, Trainer – 2
tsv-	7	zwischen – 4, zwingen – 1, zwei – 2
Загалом фонестем у тексті	426	

Таблиця Д.3

Виявлена фонестемна лексика у промовах теми „політика“ (Politik)

Фонестема	Кількість фонестем у тексті	Фонестема у словах
bl-	30	Blutvergießen – 1, bleiben – 13, blühen – 1, Blick – 11,

		blind – 1, Blut – 1, blutig – 1, bloß – 1
br-	51	Brasilien – 1, Brexit – 8, Bridges – 2, Bremen – 1, britisch – 3, Brot – 1, brauchen – 22, Brüderlichkeit – 2, Brüssel – 1, bringen – 6, breit – 1, Brite – 1, Brückenbauer – 2
dr-	30	dringend – 3, Druck – 1, dringlich – 1, drei – 11, drängend – 3, drohen – 2, dramatisch – 4, Drittstaat – 3, Drehbuch – 2
fl-	27	Flüchtlingslager – 3, Flüchtlingskrise – 2, Flüchtlinge – 8, Flucht – 7, Fluchtursache – 1, fliehen – 3, fleiß – 3
fr-	132	Frau – 12, friedlich – 9, Frieden – 18, friedvoll – 2, Frühjahr – 2, fragen – 14, freuen – 11, freiwillig – 4, Frankreich – 6, Frage – 5, Freiheit – 13, Freiheitsrecht – 2, Freundin – 1, Freund – 3, französisch – 2, frei – 10, Frauenwahlrecht – 1, fremd – 3, Freude – 4, friedvoll – 1, freundlich – 4, früh – 3, fragmentieren – 1, Frühling – 1
gl-	73	global – 9, gleichzeitig – 4, glücklich – 3, Gleichheit – 4, glauben – 23, Glück – 3, gleich – 18, Glücksfall – 1, glaubwürdig – 1, globalisieren – 1, Globalisierung – 2, glatte – 1, Gletscher – 1, gleichgültig – 1, glasklar – 1
gn-	0	0
gr-	90	Grenze – 6, Grundlage – 1, Großteil – 1, greifen – 4, groß – 35, Grund – 14, Gruppierung – 1, gründen – 4, größtmöglich – 2, Gründungstag – 1, grenzübergreifend – 2, Gründung – 1, gravierend – 1, Gräuel – 1, Grundrecht – 1, Großkonferenz – 1, gratulation – 1, Großbritannien – 2, Grundwerte – 7, Grad – 1, grundsätzlich – 2, Graz – 1
kl-	64	Klimaübereinkommens – 1, klar – 6, klimaschädlich – 1,

		Klimainitiative – 1, Klimaschutz – 4, Klimawandel – 11, Klimakrise – 4, Klimafrage – 1, Klimaschutzziele – 1, klein – 13, Kleinstaaterie – 4, Kleinigkeit – 1, klassisch – 2, Klimakatastrophe – 3, Kluft – 2, klug – 2, Klimaabkommen – 2, klären – 1, Klub – 2, klagen – 1, klumpen – 1
kn-	8	Kneissl – 4, know-how – 1, knapp – 3
kr-	37	Krise – 7, Kroatien – 1, Krieg – 10, Kretschmann – 2, kriegerisch – 1, Kritik – 2, Kreditrating – 1, kritisch – 1, kreativ – 1, Kreuz – 1, Kriegsgegner – 1, kriegen – 2, Kranz – 1, Kraft – 5, Krim – 1
kv-	6	quasi – 3, Quartal – 2, quo – 1
pfl-	7	Pflicht – 3, pflegen – 4
pfr-	0	
pl-	19	Platz – 4, Planet – 3, Plastik – 5, Plättner – 1, plötzlich – 2, planen – 5
pr-	82	Priorität – 4, Präsidentschaft – 3, Präsident – 9, Problem – 15, Provokation – 1, Prozess – 5, Projekt – 7, Prinzip – 4, Progress – 1, Pressefreiheit – 2, prompt – 1, Präsenz – 2, profitieren – 2, Präsidentschaftswahlkampf – 1, Problematik – 1, Praxis – 1, Preisträger – 1, Produktionsweise – 1, Preis – 1, Professor – 1, Privileg – 2, Prozent – 2, profitable – 2, proeuropäisch – 5, Protektionismus – 1, Prag – 1, Prognose – 1, präsentieren – 2, praktisch – 1, produzieren – 1, Professionalität – 1
fl-	21	Schlüssel – 3, Schluss – 3, schließen – 3, Schlüsselrolle – 2, schließlich – 4, schlecht – 3, schlagen – 2, Schlaf – 1
fm-	1	schmelzen – 1

fn-	6	schnell – 4, Schnee – 2
fr-	19	schrecklich – 6, Schritt – 9, Schrittweise – 1, schreiben – 7, Schranke – 1
fv-	29	Schwäche – 4, Schwerpunkt – 3, schwierig – 9, schwarz – 1, schweigen – 1, schwer – 6, Schwung – 1, schwach – 4
sk-	5	skizzieren – 3, Skepsis – 2
fp-	29	Spannung – 4, spät – 5, Spiel – 4, spezifisch – 3, speziell – 1, spielen – 6, Spitzenpolitiker – 2, spalten – 1, spürbar – 2, Spitze – 1
fpl-	0	
fpr-	27	sprechen – 14, Sprachgemeinschaft – 1, Sprache – 5, springen – 7
ft-	167	stehen – 22, stärken – 9, stark – 11, Stabilität – 5, stimmen – 8, statt – 5, stellen – 14, Staat – 37, Standard – 1, Stabilisierung – 2, Startschuss – 1, stattfinden – 1, stolz – 3, Stellenwert – 3, Stichwort – 1, Standpunkt – 2, ständig – 2, Steinmeier – 1, Stillstand – 1, Start – 1, steinig – 3, still – 2, Stand – 2, Ständestaat – 1, stattdessen – 2, stets – 1, Stadt – 3, Stunde – 4, Status – 2, staatlich – 2, Stiglitz – 1, stecken – 2, Stirn – 1, staatspolitischen – 1, steigen – 3, Stoff – 1, studieren – 1, Stacheldrahtbewehrte – 1, sterben – 1, stammen – 1, Station – 1, Sterne – 1
ftr-	26	Strengthening – 1, Strafflosigkeit – 1, Struktur – 9, strategisch – 3, Strafgerichtshof – 1, strahlen – 1, Strahlkraft – 1, Streit – 4, Stresstest – 1, Strategie – 2, streben – 2
tr-	31	Trendwende – 2, Trio – 1, treffen – 5, tragen – 2, tragisch –

		2, transnational – 1, Triomphe – 1, trennen – 1, Trugschluss – 1, Transitland – 1, Träger – 1, trivialerweise – 2, treiben – 2, tretet – 1, Transformation – 1, Trump – 1, traditionell – 1, trotz – 2, treu – 1, Tradition – 2
tsv-	58	zwischen – 26, zwei – 19, zwar – 3, Zwergstaat – 2, zwangläufig – 1, zwietracht – 1, Zweifel – 4, zwölf – 1, Zweck – 1
Загалом фонестем у тексті	1076	

Таблиця Д.4

Виявлена фонестемна лексика у промовах теми „захист навколишнього середовища“ (Umweltschutz)

Фонестема	Кількість фонестем у тексті	Фонестема у словах
bl-	25	Blick – 11, bleiben – 6, blühen – 3, blind – 3, Blatt – 2
br-	10	brauchen – 7, bringen – 2, brechen – 1
dr-	13	drei – 3, drittens – 2, dramatisch – 2, dringned – 3, Dramatik – 1, Druck – 2
fl-	3	fliehen – 1, Flasche – 1, Fleck – 1
fr-	63	Frau – 1, freuen – 8, Frage – 5, fragen – 7, Frühwarnsystem – 3, früh – 8, Freude – 6, frei – 6, freundlich – 8, fremd – 5, frisch – 3, Frist – 1, frostig – 1, Front – 1
gl-	27	glauben – 10, global – 8, glücklicherweise –

		2, glücklich – 2, gleich – 3, Glück – 2
gn-	0	0
gr-	55	Grenze – 4, groß – 36, Größe – 2, Größenordnung – 1, Gründung – 3, greifen – 2, Grund – 7
kl-	42	Klima – 9, Klimaabkommen – 1, Klimakrise – 2, Klimafrage – 3, Klimainitiative – 2, Klimaschutz – 4, Klimakatastrophe – 2, klimaschädlich – 3, klassifizieren – 3, klar – 4, klein – 6, klug – 3
kn-	0	0
kr-	37	Krankheitserreger – 3, Krankheit – 21, Krankheitsüberwachung – 1, Krankheitskontrolle – 1, Krankheitshygiene – 1, Krisengebiet – 3, Kerbs – 1, Krise – 2, Krisenreaktionsfähigkeit – 1, Krisenfall – 1, kritisch – 1, krisenfest – 1
kv-	1	Quelle – 1
pfl-	3	pflügen – 2, Pflanze – 1
pfr-	0	0
pl-	10	Platz – 1, planen – 2, Planet – 3, Plastik – 4
pr-	31	Professor – 4, präzise – 1, Präsident – 2, Prävention – 3, Problem – 5, Produktion – 3, Prozent – 2, Prozess – 3, Progress – 4, Preis – 3, Provokation – 1
fl-	2	Schlaf – 1, Schlag – 1
fm-	0	0
fn-	8	schnell – 6, Schnee – 2
fr-	2	schrecklich – 2
fv-	0	0
sk-	0	0

ʃp-	6	spezialisieren – 2, spannend – 1, Spaß – 1, spielen – 2
ʃpl-	0	0
ʃpr-	10	sprechen – 4, Sprache – 3 sparen – 2, Spende – 1
ʃt-	76	Standard – 3, Stadt – 3, stehen – 11, stellen – 10, sterben – 1, Staat – 10, stark – 7, Standort – 1, stolz – 3, stattfinden – 3, Stunde – 5, Stück – 4, Stärkung – 3, Start – 2, stabil – 3, steigen – 7
ʃtr-	12	Strom – 5, Struktur – 4, strategisch – 3
tr-	19	tragen – 4, tragisch – 3, treffen – 3, Tradition – 1, trennen – 4, Träger – 2, Trend – 2
tsv-	15	zwei – 5, zwar – 3, Zweifel – 2, Zwang – 1, zwischen – 4
Загалом фонестем у тексті	470	

Таблиця Д.5

Виявлена фонестемна лексика у промовах теми „економіка“ (Wirtschaft)

Фонестема	Кількість фонестем у тексті	Фонестема у словах
bl-	48	Blick-19, bleiben-16, blicken – 6, Blockade – 4, blutig – 1, blau – 1, Blatt – 1
br-	69	brauchen – 30, Bruttoinlandsprodukts-3, Bruttoanlageinvestition – 1, bringen-13, Brüssel – 4, , breit – 6, Brücke – 1, Branche - 2, Bremse – 1, britisch – 4, Brexit – 4

dr-	8	drängen-1, drei-3, Dringlichkeit – 1, drücken – 1, Drittel – 1, dritte – 1
fl-	2	flexibel – 1, Flexibilität – 1
fr-	137	freuen-15, Freiheit-14, Friedensordnung-1, friedlich – 4, Frau-7, froh – 6, Freihandelsabkommen-8, Frage – 29, Freifläche – 1, Freund – 6, fragen – 3, frei – 13, freudestrahlend – 1, früh – 5, Freihandelszone – 1, Frequenz – 1, Frequenzbereich – 1, fruchtbar – 1, front – 1, Freiheitsraum – 1, Freude – 6, Frieden – 6, freisetzen – 2, fragmentieren – 1, Fragestellung – 3,
gl-	63	global-7, glauben-28, glücklich – 1, gleich – 9, Glaube – 9, gleichzeitig – 1, Globalisierung – 2, gleichermaßen – 3, glücklicherweise – 2, gleichzeitig – 1
gn-	0	0
gr-	98	groß – 57, Grenze-4, Grund – 9, Grundlage – 3, Größe-3, grundlegend – 2, Grünbuch – 1, Größenordnung – 1, Gründung – 2, gratulieren – 1, grundlegend – 1, grau – 5, gründen – 1, greifen – 7, Gruppe – 1
kl-	11	Klima-2 Klimaschutz – 1, klar – 3, Kleinanleger – 1, klassisch – 1, klein – 2, klug – 1
kn-	0	0
kr-	31	Krise-5, Krankheit – 1, Kraftwerk - 1, Kriterium – 2, Kritik – 4, kritisch – 3, kreativ – 2, kritisieren – 4, Kraft – 2, kritisch – 1, Kreis – 1, krisenhaft – 1, Krisenregion – 1, Krieg – 3

kv-	2	Qualität - 2
pfl-	0	0
pfr-	0	0
pl-	2	planen – 1, Platz – 1
pr-	117	Professor-2, Pressefreiheit-1, Präsident-6, Prinzip-5, privat-7, Programm-5, Produkt-12, Produktion-2, Prozent-28, Projekt – 7, Projektplaner – 1, Problem – 11, Prozess – 6, preislich – 1, produzieren – 3, Preisverhältnisse – 1, prägen – 2, Prospekt – 1, Priorität – 2, Premierminister – 2, professionell – 1, protestieren – 1, profitieren – 2, praktisch – 1, präzisiert – 1, Preis – 2, Prognose – 4
fl-	7	Schlussfolgerung – 1, schließlich -1, Schluss – 1, schlüpfen – 1, schlafen – 1, schlecht – 2
fm-	0	0
fn-	4	schnell – 3, schnellstmöglich – 1
fr-	4	schrecklich-1, Schritt-1, schrittweise – 1, Schwierigkeit – 1
fv-	9	schwer-2, schwarz-1, schwankend – 1, schwierig – 1, Schwerpunkt – 1, Schwierigkeit – 1, schwach – 1, Schwäche – 1
sk-	0	0
fp-	10	spielen-1, spät – 1, Spiel – 1, spiegeln – 1, spannend – 1, spezifisch – 1, Sport – 1, Sparen – 1, Spezifikum – 1, spüren – 1
tpl-	0	0
fpr-	4	sprechen-3, Sprache – 1

ft-	154	stehen-20, stellen-17, Staat-18, Stelle-7, Stärkung-1, Staatsschuldenkrise-1, staatlich-6, strategisch-1, stark-10, stattdessen-1, steigen-4, Standard-5, Standardsetzung-1, stattfindet-4, steigend – 1, Stadtwerk – 1, steuern – 1, Steuer – 3, Stunde – 2, steuerlich – 2, sturm – 1, Stiftung – 2, stimmen – 1, stets – 1, Stiftungsarbeit – 1, stärken – 5, stecken – 1, Stück – 1, Stadt – 4, Startups – 5, stehend – 1, statt – 1, stolz – 3, Studium – 1, Stärke – 3, Stimmung-1, studieren – 1, Steuererhöhung – 1, stehenbleiben – 1, Stabilität – 2, Stimme – 2, Staatsanleihe – 2, stabil – 1, Standardisierung – 1, stemmen – 1, Stillstand – 1, Stück – 1, Status – 2
ftr-	6	strategisch-1, Strom – 1, stromintensiv – 1, Strich – 1, Strukturreform – 1, strukturell – 1
tr-	42	Träger – 1, transatlantisch-5, transparent-2, tragen – 7, tragfähig – 1, treu – 3, Transparenz – 2, treffen – 6, Trend – 3, treiben – 2, traditionell – 1, trügerisch – 1, Tradition – 2, transnational – 3, treten – 1, trotz – 1, trotzdem – 1
tsv-	25	zwingen – 1, zwar – 2, zwei – 9, zweierlei – 1, Zweck – 2, zwischen – 7, zweitens – 1, Zweifel – 1, zweifellos – 1
Загалом фонестем у тексті	853	

Додаток Е

Фонестемна лексика текстів на загальносуспільну тематику

Таблиця Е.1

Виявлена фонестемна лексика у текстах на загальносуспільну тематику

Фонестема	Кількість фонестем у тексті	Фонестема у словах
bl	62	Blick – 16, Bleistift — 1, blinken — 1, bleiben – 26, blind – 2, blenden – 2, blau – 2, Blame – 1, bloß – 3, blockieren – 2, blond – 1, blühen – 1, Blüte – 1, Blaž – 1, bloody – 1, Blatt – 1, bluten – 1
br	87	Brando — 1, Brand – 1, brother — 1, bringen — 8, brasilianisch — 2, Brasilien – 1, Brot – 2, Bruch – 4, brutal – 3, brechen – 7, Briest – 1, britisch – 7, Broomfield – 12, brummen – 1, brav – 1, Branche – 1, Branagh – 1, brauchen – 3, Brexit – 3, Brad – 1, Briegel – 1, Brief – 2, Brinkmann – 15, brennen – 1, Bruder – 4, braun – 2, brocken – 1
dr	51	drehen — 3, Drehbuch — 4, drei — 20, dreißig – 1, drücken – 1, Drogen – 2, dreieinhalb – 1, drauf – 1, dröseln – 1, dreckig – 1, dramaturgisch – 2, Drama – 3, drin – 4, dran – 1, Dribbling – 2, Drilling – 1, Dreyer – 1, drohen – 1, drängeln – 1
fl	48	flüssig — 1, Fluss – 2, flicken — 2, Flick – 12, Flucht – 1, flüstern – 1, flehen – 1, fleißig – 1, flackern – 2, flanken – 1, Flick – 4, Fleck – 1, Flügel – 6, Flohmarkt – 2, Fläche – 3, flirren – 1, Flamme – 5, Flasche – 1, Fleisch – 1

fr	123	Freund — 13, freundlich – 2, friedlich – 1, freuen – 1, Frage — 5, fragen – 10, Frau — 36, Freitag — 3, frei – 9, Francis – 1, früh – 13, französisch – 4, Frankreich – 5, Front – 1, fremd – 3, fragil – 2, François – 1, Fritz – 2, froh – 1, frönen – 1, Frankfurt – 4, Frank – 1, frontal – 1, frisch – 1, Freude – 1, Frist – 1
gl	25	Globalen — 1, gleich – 7, gleichzeitig – 2, Glück – 5, glauben – 3, glaubwürdig – 1, Gravitas – 1, Gliedmaßen – 2, Gladbach – 2, Glas – 1
gn	8	Gnabry — 3, Gnehm – 4, gnadenlos – 1
gr	90	groß – 50, Grundschule — 1, Grad – 1, grau – 1, grenzen – 2, Grenze – 1, greifen – 1, griechisch – 2, Grabesstimme – 1, Grund – 10, gründen – 1, Graphic – 1, Gruppe – 2, Ground – 1, Grabowski, Greater – 1, grün – 6, Griebe – 1, grandios – 1, grobkörnig – 2, Groll – 1, Grab – 1, grafisch – 2
kl	78	klar — 6, klammern — 3, klein – 17, klappen — 1, Klasse — 4, Klang — 2, Klub — 3, kleiden – 1, Kleid – 2, klassisch – 5, Klassiker – 1, klingen – 8, Kluft – 1, klagen – 1, klettern – 3, Klaas – 1, Klopapierrolle – 1, klüg – 1, Klippe – 1, Kloster – 1, Klarinette – 1, Klima – 10, klopfen – 1, Klöckner – 2, Klischee – 1
kn	21	knapp – 7, knacken – 1, Knöchel – 1, Knochen – 2, Knie – 3, knüpfen – 1, kneipen – 1, Kneipe – 3, Kniff – 1, knirschen – 1
kr	58	Kraft — 5, kräftig – 1, Krankheit — 4, krank – 1, Kragen — 1, Krieg – 10, kreativ – 4, Krimi – 2, kriegen – 1, Kritik

		– 5, kritisieren – 1, kritisch – 1, Kreisverkehr – 1, Kreta – 1, Kram – 1, Kremer – 1, Kreuz – 2, kroatisch – 5, Kreon – 8, Krux – 1, Kreatur – 1, Kretschmann – 1
kv	16	Quotentechnisch — 1, quasi – 3, Qualität – 2, qualifizieren – 2, Quartier – 1, Quelle – 1, Quadratmeter – 4, quadratisch – 1, quäken – 1
pfl	2	Pflichtspiel — 1, pflegen – 1
pfr	0	
pl	27	planen — 2, Plattenvertrag — 1, plötzlich — 4, Plan — 6, Plot – 2, Platz – 7, Plenardebatten – 1, platt – 1, plaudern – 1, play – 1, Plastik – 1
pr	112	Projekt — 3, Pracht — 1, Problem — 14, prominent — 2, Prince — 21, Pressing – 1, Präsident – 2, provokant – 1, Provokation – 1, Preis – 8, prägen – 1, premio – 1, Priester – 3, Protokoll – 1, Protagonist – 2, Produzent – 1, produzieren – 1, Praline – 1, preisgekrönt – 1, prima – 1, Produkt – 4, Protest – 5, protestieren – 1, Prekarisierung – 1, Premiere – 4, Primaten – 1, Professor – 1, Prozent – 3, Prozess – 1, präferieren – 1, Programm – 3, professionell – 1, pro – 1, profilieren – 1, profitieren – 1, praktizieren – 1, Prinzip – 4, präzis – 1, projizieren – 1, prophezeien – 1, Prolog – 1, Pragmatismus – 1, provisorisch – 1, Prica – 1, Privileg – 1, privat – 2, Probe – 1
ſl	27	schlafen — 2, Schlaglicht — 1, schlagen – 4, Schlange – 1, schlecht — 3, Schlich – 1, Schlumpf – 1, schließlich – 5, schlicht – 3, Schlucht – 1, Schlacht – 1, Schluss – 3, Schlüssel – 1

fm	9	Schmerzmittel — 1, schmerzhaft – 2, Schmerz – 2, schmiegen – 1, schmucklos – 1, schminken – 1, schmal – 1
fn	15	schnörkeln — 1, schnell — 7, Schnitt – 4, schnauben – 1, Schnickschnack – 1, schneiden – 1
fr	34	schreiben – 23, schrecklich – 1, schränken – 2, schrullig – 1, Schriftstellerin – 3, Schrift – 2, schräg – 1, schreien – 1
fv	39	schwer – 10, Schwärmerei – 1, schwitzen – 1, schwül – 2, schwiemelig – 1, schwach – 4, schweigsam – 2, Schwankung – 1, schwanken – 1, schwindelfrei – 1, schwarz – 5, schwierig – 2, Schwarte – 2, Schwanz – 1, Schweinsteiger – 2, schwul – 1, Schwester – 2
sk	11	Sky – 3, Skript – 3, skeptisch – 1, skinny – 2, Skelett – 2
fp	122	spielen — 26, Spieler – 9, Spiel – 17, spät — 15, Spannung — 7, Sportchef — 1, Sport – 3, spuck's — 1, spüren – 5, spärlich – 1, Spitzname – 1, spitzen – 3, Spike – 1, spirituell – 2, spiegeln – 1, Spiegel – 5, Spinne – 1, speziell – 4, Spider – 1, Speed – 1, splatter – 1, splash – 1, spannend – 2, Spanien – 1, Spezies – 1, Spur – 1, Spektakel – 1, Spatenstich – 1, Spaghetti – 1, spöttisch – 2, spazieren – 2, speisen – 1, sparen – 1, spontan – 1
fpl	0	
fpr	16	sprechen — 11, Spruch – 1, Sprung – 3, sprinten – 1
ft	254	Star — 11, stecken — 3, sterben — 13, Studio – 1, Studiokomplex — 1, Stürmer – 3, stürmen – 1, Sturm – 1, stark – 12, starten – 3, Statistik – 2, statisch – 1, stehen – 27, stellen – 17, stimmen – 5, statt – 7, stattlich – 2,

		Stunde – 8, Staffel – 1, Stakkato – 2, studieren – 4, Studie – 3, Stipendiat – 1, stechen – 1, Stilistik – 1, Stiefvater – 1, ständig – 4, stets – 2, Standard – 1, Sterbebett – 1, Stein – 1, stolz – 5, Stück – 12, Stone – 1, Stoney – 4, Steampunk – 1, Stoff – 3, Still – 2, story – 2, Steuer – 1, Stadt – 13, Staat – 11, staatlich – 1, stammen – 8, Stahl – 1, Stern – 2, stießen – 1, Stoß – 1, stützen – 1, steigen – 4, Stefan – 1, Stadium – 8, Stabilität – 3, Status – 1, Stuttgart – 9, stocken – 1, Stazion – 1, Steven – 7, stur – 1, stumm – 3, Station – 1, Stufe – 1, stören – 1, stoisch – 1
ſtr	24	Straßenbahnfahrerin — 1, Strega – 1, Struktur – 3, Straße – 5, strecken – 1, Strecke – 1, Strategie – 2, Straighter – 1, Strich – 2, strickt – 1, strotzen – 2, streng – 2, Strand – 1, Streifen – 1
tr	85	tragen — 6, träumen — 1, Traum – 3, treffen — 9, Tresorraum — 1, treiben – 2, traditionell – 2, Tradition – 2, Tragik – 1, tragisch – 2, Tragödie – 2, Trauma – 2, traumatisch – 1, traumatisiert – 3, Trauer – 1, traurig – 2, Tragflügelboot – 1, trotz – 2, trotzdem – 6, Trend – 2, Traore – 1, Troyes – 1, Tracy – 1, Trainer – 6, treu – 2, Trikot – 6, Trafford – 2, trocknen – 1, trocken – 3, Transport – 1, Transformation – 1, trennen – 1, trinken – 4, treten – 3, tränen – 1
tsv	88	zwei – 57, zweimal – 1, zwölf – 1, zwischen – 19, Zweige – 2, zwanzig – 1, zwar – 5, Zweifel – 1, Zwang – 1
Загалом фонестем у тексті	1532	

Додаток Ж

Інструкція психолінгвістичного експерименту

Fragebogen:

Alter:

Ort:

Fach:

Datum:

Instruktion

Mit diesem Experiment wird die Untersuchung bestimmter Eigenschaften der deutschen Lautverbindungen im Anlaut durchgeführt. Auf dem Fragebogen sehen Sie drei Spalten:

1. „Lautverbindung“
2. „Bedeutung (Eigenschaft)“
3. „Werte“

Zuerst müssen Sie die Lautverbindung leise aussprechen. Welche Assoziationen ruft bei Ihnen diese Lautverbindung auf: als „etwas Schnelles“, „etwas Strakes“, „etwas Angenehmes“ usw. Gibt es die Möglichkeit, nach dem Klang der Lautverbindung die Bedeutung (Eigenschaft) zu erraten?

Drücken Sie Ihre Entscheidung mit der Hilfe der Werteskala aus: 1. Die Lautverbindung drückt die Bedeutung gar nicht aus; 2. Die Lautverbindung drückt die Bedeutung nicht aus; 3. Das Verhältnis ist neutral; 4. Die Lautverbindung drückt die Bedeutung aus; 5. Die Lautverbindung drückt die Bedeutung sehr gut aus.

Es ist wünschenswert, die Verwendung der „neutralen“ Werte zu vermeiden. Antworten Sie bitte schnell! Der erste spontane Eindruck ist meist der richtige. Sie brauchen nicht zu begründen. Arbeiten Sie bitte selbständig! Drei Dimensionen stehen zur Verfügung:

Potenz-Dimension	Punkte	Aktivität-Dimension	Punkte	Wertung-Dimension	Punkte
Sehr schwach	1	Sehr langsam	1	Sehr unangenehm	1
Schwach	2	Langsam	2	Unangenehm	2
Neutral	3	Neutral	3	Neutral	3
Stark	4	Schnell	4	Angenehm	4
Sehr stark	5	Sehr schnell	5	Sehr angenehm	5

Lautverbindung	Bedeutung		Werte Unangenehm- angenehm
	Schwach-stark	Langsam-schnell	
bl-			
br-			
dr-			
fl-			
fr-			
gl-			
gr-			
gn-			
kl-			
kr-			
kn-			
kv-			
pfl-			
pfr-			
pl-			
pr-			
fl-			
fm-			
fn-			
fr-			
fv-			
sk-			
sp-			
spl-			
spr-			
ft-			
ft-			
tr-			
tsv-			

Додаток 3

Частота вживання частин мови у промовах політиків

Таблиця 3.1

Частота вживання частин мови у дослідженій фонестемній лексиці промов
Ангели Меркель за тематикою

Тема	Кількість підрахованих іменників	Кількість підрахованих дієслів	Кількість підрахованих прикметників	Кількість підрахованих інших частин мови	Всього у промовах
Війна	112	22	40	22	196
Культура	239	87	93	50	469
Медицина	109	57	40	20	226
Політика	433	151	227	122	933
Економіка	549	229	252	102	1132
Всього	1442	546	652	316	2956

Таблиця 3.2

Частота вживання частин мови у дослідженій фонестемній лексиці промов
Йоахіма Гаука за тематикою

Тема	Кількість підрахованих іменників	Кількість підрахованих дієслів	Кількість підрахованих прикметників	Кількість підрахованих інших частин мови	Всього у промовах
Війна	99	31	27	10	167
Культура	238	125	99	45	507
Міжнародні відносини	101	52	32	28	213
Політика	565	268	257	146	1236
Економіка	382	243	160	84	869
Всього	1385	719	575	313	2992

Таблиця 3.3

Частота вживання частин мови у дослідженій фонестемній лексиці промов
Гайнца Фішера за тематикою

Тема	Кількість підрахованих іменників	Кількість підрахованих дієслів	Кількість підрахованих прикметників	Кількість підрахованих інших частин мови	Всього у промовах
Війна	88	38	39	18	183
Культура	235	91	106	55	487
Міжнародні відносини	107	91	58	38	294
Політика	437	195	161	125	918
Економіка	468	279	243	89	1079
Всього	1335	694	607	325	2961

Таблиця 3.4

Частота вживання частин мови у дослідженій фонестемній лексиці промов
Александра ван дер Беллена за тематикою

Тема	Кількість підрахованих іменників	Кількість підрахованих дієслів	Кількість підрахованих прикметників	Кількість підрахованих інших частин мови	Всього у промовах
Війна	74	29	32	19	154
Культура	183	73	92	78	426
Захист навкол. середовища	210	96	115	49	470
Політика	495	217	190	174	1076
Економіка	383	192	185	93	853
Всього	1345	607	614	413	2979

Додаток К

Графіки розподілу фонестем при порівнянні

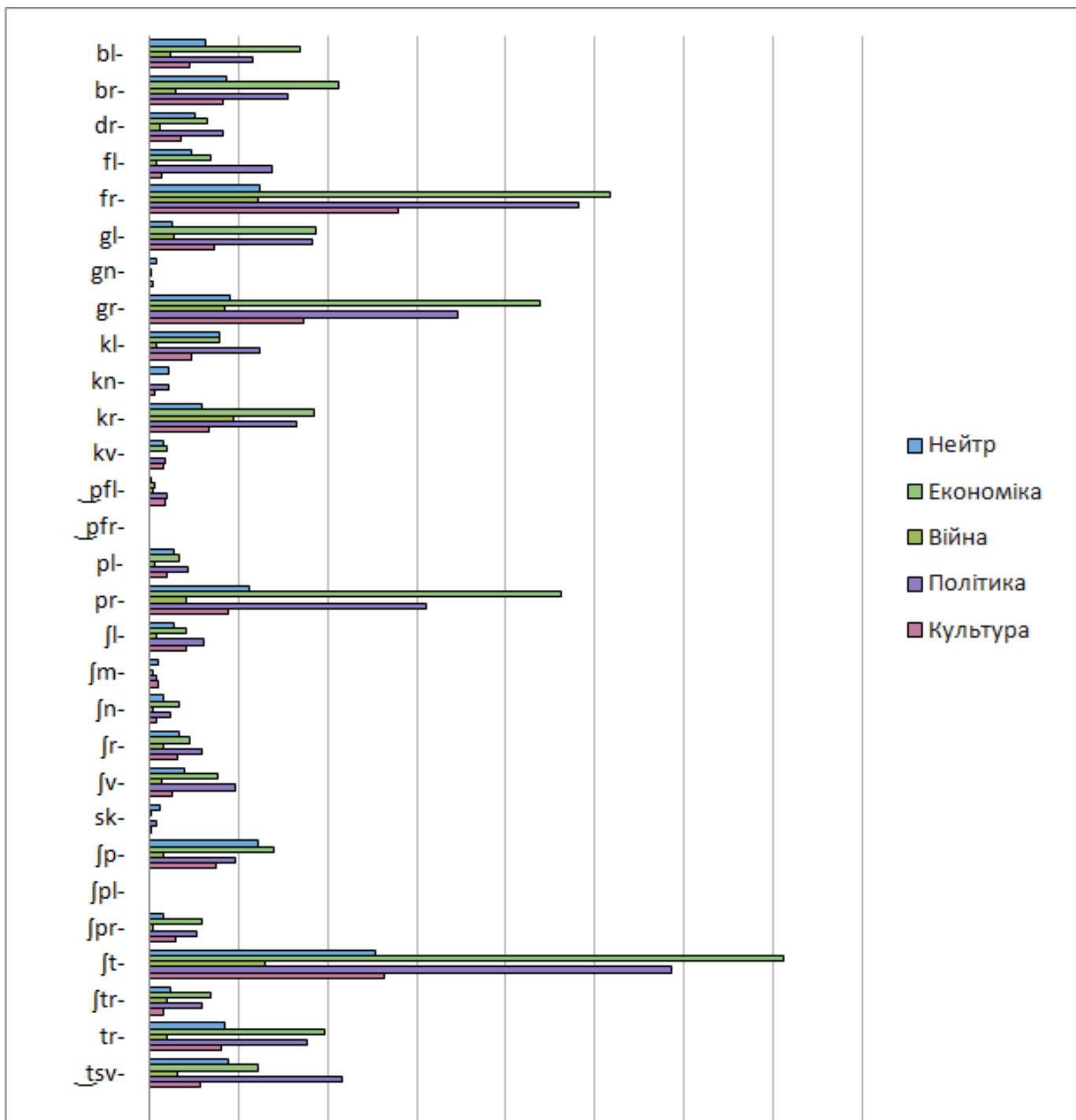

Рис. К.1 Розподіл фонестем при порівнянні нейтрального матеріалу та промов німецькомовних політиків

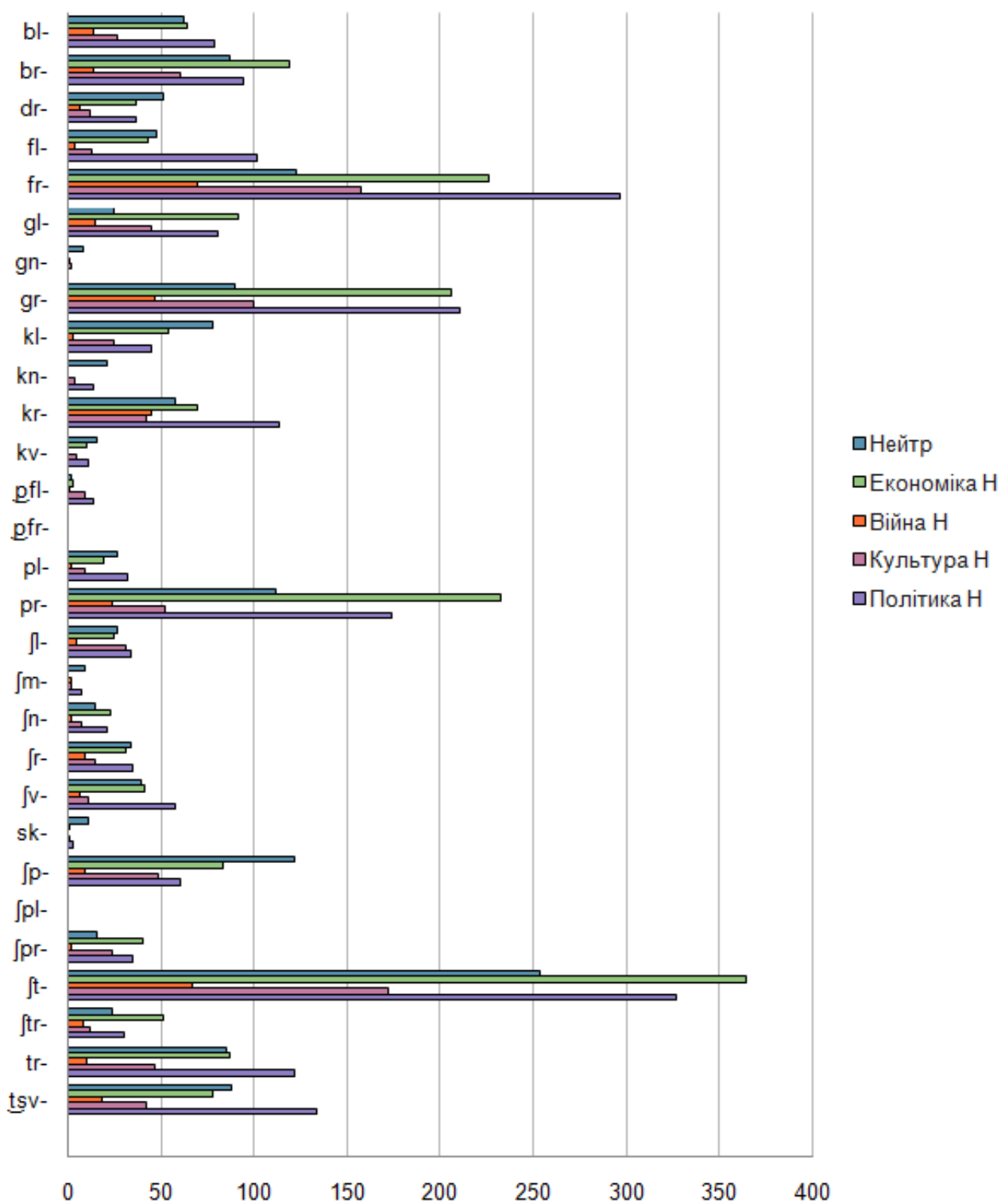

Рис. К.2 Розподіл фонестем при порівнянні нейтрального матеріалу та промов політиків Німеччини

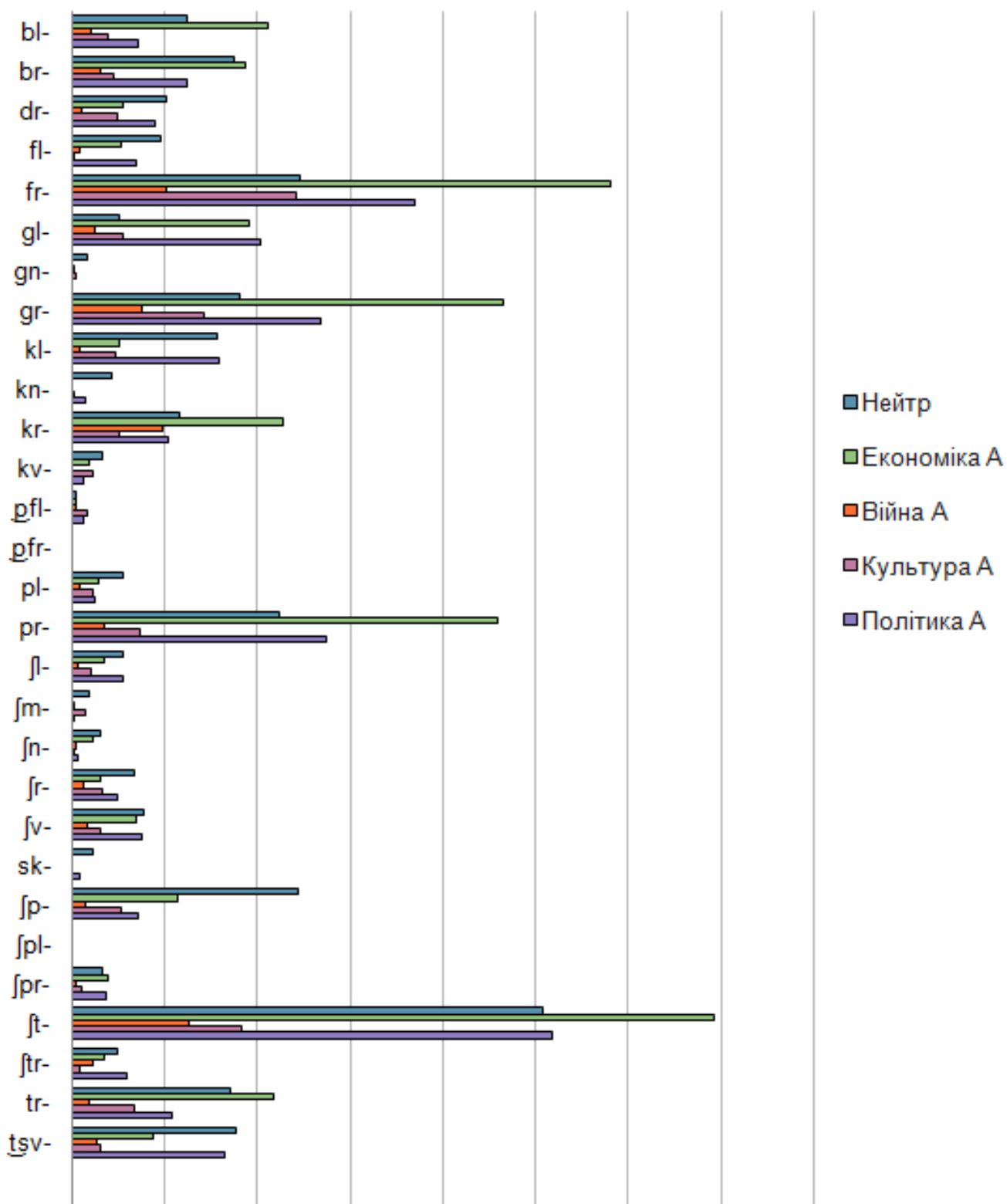
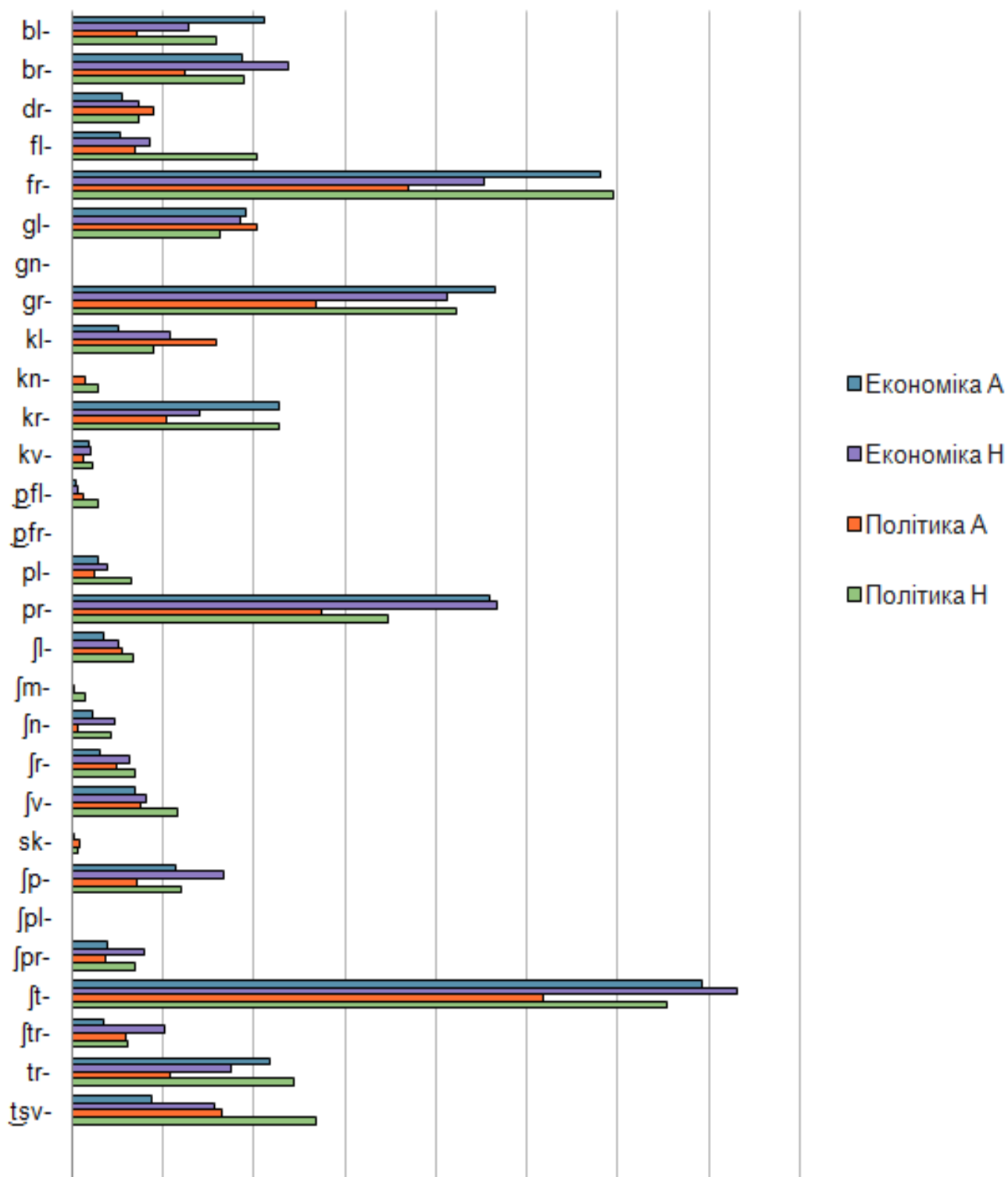

Рис. К.3 Розподіл фонестем при порівнянні нейтрального матеріалу та промов політиків Австрії

Рис. К.4 Розподіл фонестем при порівнянні промов політиків Австрії та Німеччини

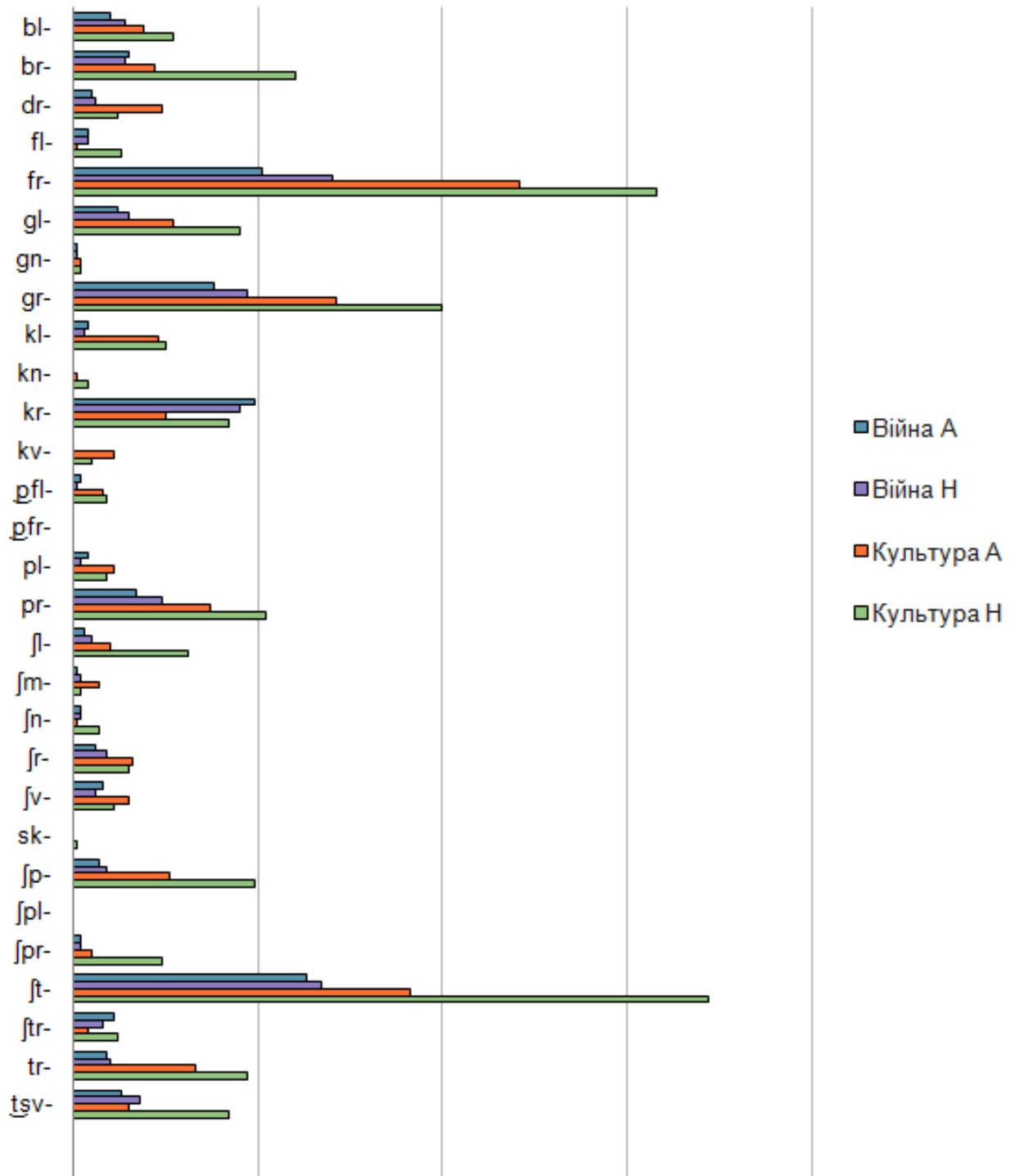

Рис. К.5 Розподіл фонестем при порівнянні промов політиків Австрії та Німеччини